

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת כי תצא | גיליון 234 | אלול תשפ"ב

אתרוגים בשנת השמיטה
אתרוג מרוקאי צריך הכשר?
אוצר בית דין

שו"ת נדיר
עם מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל
פרסום ראשון

הכהן הגדול מלזבלין

פרקי חיים וקווים לדמות תורתו של האזי גאון כהנא דבא וספרא דבא הן בהלכה והן בים גדול של חיבורים בהיקף ועומק אגדתא ועבודת ה' רבי צדוק הכהן מלזבלין זצלה"ה
גלב"ע ט' אלול תר"ם

חשבתי דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצוק"ל שורש התפילה בכוח הבכי

שיעור חומש

הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א מצות שופר לתכלית מצות התשובה

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א השפעת המצוות על האדם -

מצוה גוררת מצוה

נחל אליהו

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א דרשות חז"ל מיתור אינם עוקרים פשוטו של מקרא

התבוננות במועדי השנה

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א שבע דנחמתא כהכנה לעשיית

עטרת המועדים

הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א סליחות מחמת ימי רצון או הכנה לר"ה והמתחיל בסליחות אומרין לו גמור

שיעורי בינה • ועלת חן • עינינו גל • לדעת • מחשבת קצרה על הדף • אמונה בין בתרי הפרשה • או נדברו • תוספת שבת • מים זכים הפרשה המחכימה • מקדשי תיראו • בנתיבות העיון • טמונה בפרשה • עם הספר

לע"נ שרה איטה בלייברג-קנול ע"ה בת הר"ר צבי הערש קנול ז"ל כ"ד תמוז תשנ"ב

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת כי תצא

ר"ת	יציאה	כניסה	
ירושלים	19:28	18:18	20:05
בני ברק	19:30	18:33	20:07
חיפה	19:30	18:24	20:07
מודיעין עילית	19:29	18:27	20:06
בית שמש	19:29	18:17	20:06

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

לרגל התרחבות 'אוסף גיליונות' בכמות ובאיכות
אנו פונים בקריאה לכל הקוראים המעוניינים
ליטול חלק במפעל החשוב והנכבד
בהגדלת התפוצה והרחבתה למקומות נוספים
לזכות בזכות הפצת התורה ובגיליון חנים מידי שבוע
לפרטים נא לפנות לטלפון 052-7623172
בברכת התורה
מערכת אוסף גיליונות

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'
לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות
בעמדות "נדירים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"
תרומה טלפונית בנדירים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

לדעת | 50

מבחן בדף היומי

לדעת | 51

מבחנים במשנה ברורה

לדעת | 52

מבחן בחפץ חיים

מחשבת קצרה על הדף | 53

תפיסות עומק על סדר הדף היומי
הרה"ג יחזקאל הרטמן שליט"א

שיעורי דעה | 57

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 59

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 61

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 67

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 69

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 71

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

מקדשי תיראו | 73

עלון בנושא קדושת בית הכנסת

בנתיבות העיון | 75

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שוורצר שליט"א

שמונה בפרשה | 77

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

הכהן הגדול מלובלין | 80

פרקי חיים וקווים לדמות תורתו
של האי גאון כהנא רבא וספרא רבא
הן בהלכה והן בים גדול של חיבורים
בהיקף ועומק אגדתא ועבודת ה'

רבי צדוק הכהן מלובלין זצללה"ה

נלב"ע ט' אלול תר"ס

עם הספר | 84

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חשבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיעור חומש | 11

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 13

שיעורים ע"ס המצוות
מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ועד ליל שבת | 15

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מפי הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

נחל אליהו | 17

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
על פרשת השבוע ועניני דיומא

התבוננות במועדי השנה | 19

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

עטרת המועדים | 23

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי ירח האיתנים

אתרוגים בשנת שמיטה | 25

• אתרוג מרוקאי צריך הכשר?

• אוצר בית דין

שו"ת נדיר עם מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל

יעלת חן | 31

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
אב"ד חיפה

עינינו גל | 33

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 37

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 41

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "אהבת תורה" קרית צאנז
בית הכנסת "שארית יוסף" טורוצקין
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
ישיבת "בית שמואל"
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' טורוצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
בית הכנסת "משכן אסתר" סנהדריה
בית הכנסת "פאג"י אשכנז" סנהדריה
בית הכנסת "אוהל לאה" שיוכן אוריאל
בית הכנסת "בנות עזרת ציון" פאג"י
בית הכנסת "מאור חיים" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "עזרת תורה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "כנסת יהודה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "המרכזי" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "ברסלב" גוש 80
בית הכנסת "אוהל משה" גוש 80
בית הכנסת "בית ישראל" עזרת תורה

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיוית"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A
בית הכנסת "בני הישיבות" גבעה B

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיוכן ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת כי תצא עניני תפילה ל"ט תשפ"ב | גליון מס' 229

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ ע"ה

שורש התפילה נמצאת ב"מבכי נהרות חבש" – בכח הבכי זוכים לחזור ללמעלה

להם את שכרם בשני דברים, שנים שהם אחד. האחד במים עצמם, שיהיו נקרבים על גבי המזבח, שינסכו בהם מים בחג, והשני במלח שהוא תולדת המים, דבר הבא מן המים. מלח זה דבר שצריך להצטרף לכל קרבן, זאת היא הברית הכרותה למים. זאת היא ברית מלח. והברית הזאת היא ברית מששת ימי בראשית, משום התשוקה והבקשה הזאת, משום שהמים התחתונים לא הסכימו להיבדל, כלשון הכתוב במאמר של "ויהי מבדיל בין מים למים", ולהיות למטה, להיות תחתונים, כנגד זה הם זכו שנכרתה ברית עם מה שבא מהם, וזאת היא הברית שנכרתה עם המלח. ננסה להבין.

השמים והארץ – הפועל לעומת הבכח

כל כוחות ההשפעה כולם תמיד נמצאים במים, המים הם שורש כל השפעה שישנה בעולם, השפעתם היא בכל מקום. זו השפעה של צמיחה, של גידול, של עליה. במים נמצא השפע שעל ידו כל דבר צומח. רק על ידי השפעת המים הדבר לא מצומצם וסגור בתוך עצמו אלא מוציא את עצמו מן הכח אל הפועל, זאת ההשפעה שמביאה צמיחה וגידול והיא זאת שמוציאה את הכל אל הפועל.

עתה, כשמדברים על חלוקה של מים עליונים ומים תחתונים, הרי שמים עליונים, פירושם, ששם כל השפע כולו נמצא כבר בפועל, שם כל ההשפעה קיימת כהשפעה שכבר מצויה.

"בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", ההבדל שבין העיקרי שיש בין שמים לארץ הוא שהשמים הם כולם בפועל והארץ היא כולה בכח. שמים, פירושם, שהם לגמרי בפועל, שם הכל שלם, הכל נמצא, הכל בפועל, אין שם צורה כל שהיא של יציאה מן הכח אל הפועל. שמה הדברים שלמים. הדברים נמצאים והם כמו שהם. לעומת זאת, הארץ זה דבר שהוא צריך להצמיח, היא כולה על שם העתיד, כולה על שם מה שצריך לצאת ממנה, כל ענינה של הארץ הוא על שם הבכח.

לכן כל ההשפעות של גידול, של צמיחה, אלה כולן צורות של השפעה מהשמים אל הארץ. "אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל" (ב"ר י"ו), פירוש, תצא מן הכח אל הפועל. תמיד הצורה השלמה, הצורה שהיא כולה בפועל, שהיא צורה שלמה לגמרי של כל דבר ודבר שנמצא בבריאה, היא זאת שקוראת לדבר שהוא בכח, לצאת מצורת הכח שלו, ולצאת להיות בפועל, לצאת אל הפועל.

כך זה על כל עשב ועשב, כל עשב ועשב יש לו מזל ברקיע. כל דבר שצריך לגדול, הוא מכה אותו ואומר לו גדל. ההכאה, תמיד עניינה העובדה שהצורה השלמה מראה לצורה החסרה שהיא חסרה. כי הנה, הצורה החסרה יכולה לתפוס את עצמה כצורה שלמה, אכן, מתי היא תופסת את עצמה כחסרה, בזמן שהיא רואה מולה צורה שלמה. דבר זה נקרא מכה בשבילה. מעתה, "אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו

השורש הראשון של תפילה נמצא בבכי של המים

כאשר אנו עוסקים בעניין של תפילה, ראוי להתבונן בשורש הדבר. ידוע ומקובל, כפי שכתוב בשם הגר"א ועוד, ששורשו של כל דבר מתוך המערכת של הבריאה, נמצא בנקודת הראשית שלו בששת ימי בראשית. היכן מצאנו את התפילה הראשונה שהיתה בששת ימי בראשית, התפילה הראשונה בכלל. בפסוק כתוב "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה", הגשמים לא ניתנו כל עוד שלא היה אדם שביקש עליהם, אבל כפי הנראה היתה תפילה אחת קודמת עוד קודם לכן בתוך המערכת של ששת ימי בראשית.

על הפסוק שנאמר בדיני קרבנות (ויקרא ב' י"ג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך וגו'" מעתיק רבנו בחיי את לשון המדרש וז"ל "וע"ד המדרש יש בו באור לדרך הקבלה, ברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו מים התחתונים ליקרב במלח ונסוך המים בחג, וכן אמרו במדרש (ב"ר ה', ג') מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקדוש ברוך הוא את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, [היינו, כי ביום הראשון לא היתה הבדלה עדיין בין מים עליונים למים תחתונים, הם היו מצורפים, הם היו יחד, והבריאה של היום השני מששת ימי בראשית היתה "יהי רקיע מתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים"], התחילו מים התחתונים בוכים, וזהו שכתוב (איוב כ"ח י"א) "מבכי נהרות חבש", אמר רבי אבא בבבלי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו או לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, [ובמקום אחר כתוב בחז"ל שהמים התחתונים אמרו "אנן בעינן למיהוי קמיה מלכא", אנחנו רוצים להיות לפני המלך. בדיוק כשם שהמים העליונים נמצאים לפניו, הם נמצאים למעלה, גם אנחנו רוצים להיות למעלה], מה עשו, העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות עד שגער בהן הקדוש ברוך הוא, שנאמר (ישעיה מ"ג ט"ז) "הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה", (נחום א' ד') "גוער בים ויבשהו", אמר להם הקדוש ברוך הוא הואיל ולכבודי עשיתן כל כך אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם, שנאמר (תהלים צ"ג ד') "מקולות מים רבים אדירים משברי ים", ומה הם אומרים "אדיר במקום ה'", ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח ונסוך המים" עכ"ל.

זאת היתה התפילה הראשונה, הבקשה הראשונה מהקב"ה, השאיפה הראשונה. בהבדלה הזאת שהיתה בין מים למים ביום השני לימי בראשית, היו מים עליונים שהיו למעלה ונשארו שם והמים התחתונים הובדלו והפכו להיות מים תחתונים, והמים התחתונים לא הסכימו, ובכחם הם התפללו וביקשו, אנו רוצים לחזור למעלה, להיות שוב במקומנו. והקב"ה שילם

ואומר לו גדל", מכה אותו, הכוונה היא שהוא מראה לו שהוא חסר. זו הצורה השלמה שעומדת מול הצורה הקטועה והחסרה. כאשר הצורה שהיא בכח רואה מולה את הצורה השלמה, הרי שזאת ההכאה, זה מה שקובע אותה חסרה, כך היא נקבעת חסרה. כך הצורה החסרה לא יכולה לרמות את עצמה ולהניח ולחשוב שהיא גם צורה שלמה.

וכך, כל ההשפעות של גידול, צמיחה, הוצאה מן הכח אל הפועל, כל הדברים האלה כולם קיימים למעלה, זה סוד שמים. והארץ היא כולה דבר שצריך לצאת לפועל, היא כולה בכח.

המים הם תמיד רק "בכח" וזה הכח החזק שלהם

המים התחתונים זה הבכח הגדול ביותר שישנו בארץ. כלומר, אם נתפוס את הדברים שבארץ כקיימים לגמרי בפועל, כקיום של דבר שלם וממשי בפועל, היינו, נתפוס אותם בבחינת הפועל שלהם, הרי שמהבחינה הזאת המים הם הרבה פחות מהארץ, המים הם הנמצא החסר ביותר. המים זה דבר שהוא חסר ערך לגמרי מבחינת הפועל. אי אפשר לעשות עם הדבר הזה שום דבר. שום צורה, שום בנין, שום צירוף. מים אינם סובלים שום בניה, אי אפשר לבנות לא אותם ולא עליהם.

אף אם בארץ עצמה ישנה איזו אפשרות שהיא לתפוס את הדברים בבחינת הפועל שלהם, פירוש הדבר שזה גם כן מצוי בפועל, אפשר פה לבנות, אפשר פה לעשות איזה צורה שלמה כל שהיא שיכולה להיראות כדבר שלם בדומה לצורות העליונות, כמובן, להבדיל, אבל בכל אופן יש מקום לטעות, אבל במים זה לא יתכן, המים לא סובלים את הדבר הזה. זה דבר לא אפשרי. כערכה של כל טיפת מים כך ערכם של ימים שלמים, אי אפשר לעשות איתם שום דבר. לקחת, להשתמש בהם, לעשות מהם משהו, זה דבר שלא ניתן.

כל כוחם של המים הוא מבחינת הבכח שבמים, ואז, להיפך, המים עדיפים על הארץ. האפשרות שנמצאת במים זה הכח החזק ביותר. ויתרה מכך, המים מחזיקים בתוכם גם את כל האפשרויות שיש בארץ, הם אלה שיש בהם את הבכח ואת האפשרות להוציא לפועל כל דבר גם בארץ.

נמצא שאותו הבדל שישנו בין שמים וארץ, היינו, בין הצורה העיקרית של שמים שהיא צורה של בפועל, והצורה של הארץ שהיא צורה של בכח, זה עצמו ההבדל שבין המים העליונים, המים שמעל לרקיע, לבין המים שמתחת לרקיע.

המים שבשמים הם אותם מים שנמצאים פה, אותם מים שבארץ, וכשם שבארץ המים הם הבכח של הבכח, בשמים המים הם הפועל של הבכח. המים העליונים מחזיקים ונושאים בתוך עצמם את כל הפועל, את כל מה שאפשר להעלות על הדעת, את כל השכר כולו, את כל הטוב כולו, את כל השפע כולו, כל מה שיש וכל מה שאפשר לדמות, כל זה הוא המים העליונים, זה כל השפע כולו בצורת הפועל שלו. אבל זה נמצא שם. המים התחתונים נפרדו, והם כפי צורתה של הארץ, צורה של בכח. המים מחזיקים בתוכם את הבכח, והם רק בכח.

הבכי הוא עצם צורת בריאת המים התחתונים

מה שמתבאר כאן בדברי חז"ל, שהדבר שנשאר במים התחתונים מאותה הפרידה שהפרידו אותם מהעליונים זו הבכיה. הבכיה, השאיפה, הרצון, האי שביעות רצון מהמצב בפועל שבו הם נמצאים, לא טוב להם פה. הם בוכים והם שואפים ורוצים להגיע בחזרה למעלה, הם רוצים להגיע למצב המקורי שלהם, המצב שממנו הם נבדלו.

צריך להבין שהדבר הזה הוא בעיקר בריאתם. לא באים לספר לנו שהם בוכים, וכי מה זה נוגע אלינו, אכן, העובדה שהמים התחתונים בוכים ושואפים למעלה, שלא טוב להם פה, זה לא דבר נוסף, זה דבר שמונח בעצם בריאתם. זאת היא צורתם, זאת היא צורת הבריאה שלהם. הם כאלה שלא נוח להם במצב הזה, הם רוצים להגיע בחזרה למקור. ההבדלה הזאת שהבדילו את המים העליונים מהמים התחתונים, היא שיצרה את העניין הזה. ההבדלה הזו היא שיצרה את השורש לעניין הזה הנקרא תפילה. כשלקחו את המים התחתונים והבדילו והפרישו אותם מהצורה המקורית שהיתה להם, ושמו אותם בצורה של בכח, היינו, בצורה של דבר שכפי מה שהוא אין לו את עצמיותו שהיתה לו מקודם, הרי שמה שנשאר זו

השאיפה לאותה עצמיות שהיתה מקודם. כאן נקבע בבריאה בעצמה העניין הזה שהוא שורש השורשים, עניין התפילה.

כי הנה, תמיד, זה דבר שהוא בהכרח, האדם מתפלל עד כמה שהוא תופס את עצמו כחסר, עד כמה שהוא תופס את עצמו כמצוי שחסר את עצמו. באמת, את החסר הזה עצמו אפשר לקבל בשתי דרכים. דרך אחת, וזאת הדרך שבה נוהג רוב העולם, כולל אותנו ברוב המקרים, היא, לקחת את החסר הזה עצמו ולבנות ממנו צורה שלמה. להחליט שכך היא צורתו. האדם מקיים את עצמו עם אותו חסר, עם אותו חיסרון שיש בו. וכך, במקום שהוא יתפוס אותו כחיסרון, הרי שאדרבה, הוא תופס אותו כעיקר צורתו. טוב לו עם החיסרון הזה, משום שאם חלילה ניקח ממנו את החיסרון הזה מה הוא יעשה.

נתאר לעצמנו אדם שניקח ממנו את התיאבון לאוכל ולכל שאר מיני הנאות ודברים אחרים, מעתה, למה לו חיים. אם הוא לא רוצה את הדבר הזה, אם הוא לא מתאוה לדבר זה או דבר זה למה לו חיים, מה יש לו, במה הוא חי. עיקר חייו זה בחיסרון הזה, הוא חסר תאוה זו והנאה זו, ואם חלילה ניקח ממנו את זה לקחנו ממנו את כל חייו. נמצא שחייו בנויים על חיסרון, הוא לקח את החיסרון והפך אותו לעולמו. החיסרון זה עולמו, זה קיומו, אלה הם חייו, בזה הוא חי. הוא חי בתוך המערכת הזו. מה יעשו בני האדם בלי כל התאוות, אלו לא חיים. או לנו שככה זה, אבל כך גם אנחנו נראים.

אכן, הרי ברור שלא זאת היא עיקר הבריאה, האדם לא נברא לשם כך. הצורה האמיתית היא הפוכה, להיפך בדיוק. ברגע שאנחנו הפכנו את הצורה, הפכנו את הארץ לשמים שלנו, כמו שכתוב בחובת הלבבות "עושים בטנם אלהים", אנחנו עובדים לחרס, והכרס כוללת לאו דווקא אוכל. כשהופכים את הארץ לשמים, פירוש הדבר שלוקחים את אותה מציאות חסרה, המציאות שצריכה להיות נתפסת כמציאות בכח, והופכים את הבכח הזה לפועל האמיתי שלנו. בזה אנחנו מוציאים את הפועל, כאן. זה הקיום. זה נקרא להפוך את הקערה על פיה, זה נקרא להפוך את הצורה.

הצורה האמיתית היא כמובן לא במעגל הזה, הצורה האמיתית היא לקחת את החיסרון ולהפוך אותו לתפילה. לא לקחת את החיסרון ולהפוך אותו לעיגול חיים, היינו, אני חסר כדי למלא את זה, והמילוי הזה הוא כדי ליצור עוד מערכת של חסר, ועוד מילוי, וכן הלאה והלאה. אם זה הולך בצורה כזאת הדברים הולכים במיחזור, מילוי מסוים ואחר כך שוב חוזר חלילה ושוב חוזר חלילה ושוב חוזר חלילה, וכך הדברים נעים על פני חיסרון ומילוי, חיסרון ומילוי.

הצורה האמיתית שהיא עיקר הבריאה, ולזה התכוון הקב"ה, היא שכבריאה ניתן הבכח. זו ההבדלה שבין העליונים והתחתונים. אותו אדם שנבדל מלמעלה, האדם שנברא מן העליונים, שם בשורשו, מאותו מקום שממנו הוא יצא, הוא בבחינת מים עליונים. עתה, שמו אותו פה והבדילו בין המים העליונים והמים התחתונים, והוא צריך להעמיד את עצמו בצורה הזאת של המים התחתונים בוכים. והבכי הוא, אנו רוצים לשוב, להיות למעלה, לחזור בחזרה למקום שממנו באנו.

בשינוי הצורה, היינו, כשאנו מעמידים את עצמנו פה גם כן באותה בחינה של מים עליונים, כאן שורש כל רע שישנו בעולם. ביום השני, שבו היתה ההבדלה הזאת של המים העליונים והמים התחתונים, לא נאמר כי טוב, משום שאין כאן טוב בדבר הזה. פה נברא הגיהנם כדאייתא כבראשית רבה (ד' ו'). לא נאמר כי טוב בשני, כאן זה שורש הרע. שורש הרע הוא במציאות הנפרדת של מים עליונים לחוד ומים תחתונים לחוד. עד כמה שהם המים התחתונים הם נפרדים, עד כמה שהם בהבדלה, עד כמה שהם נמצאים רק כאן לעצמם, כאן טמון שורש של כל רע שבעולם. באותה הפיכה, כאשר הופכים את הקערה על פיה ותופסים את הבכח הזה כפועל, כאילו זאת עיקר צורתנו וזה קיומנו, במקום לתפוס שכל עצמנו וכל קיומנו זה רק קיום של בכח על מנת להוציא לפועל דברים שהם מְעַבְרִים, הופכים את הצורה ותופסים את הקיום הזה עצמו כקיום בפועל.

הארץ רצה אֵל והשמים זה מקום השָׁם

כל מה שנראה למעלה כשפע, למטה הוא תשוּקָה. ההבדל שבין העליונים והתחתונים הוא בזה. העובדה שהארץ היא מקבילה לשמים,

המקביל שבין הארץ לשמים הוא בזה, שכל מה שבשמים נמצא, בארץ הוא תשוקה, בארץ הוא רצון. הארץ זה משורש רץ, שהוא שורש הרצון, "ארץ חפץ" (מלאכי ג' י"ב), ולאן זה רץ, זה רץ לשם. כתוב בשם הקדמונים, ברד"ק ועוד, שפירוש המילה שמים, זה נקרא צירוף של כל מה שאפשר לומר עליו שם. צירוף של כל המטרות כולן, שלשם הכל שואף. הכל שואף אל איזו מטרה. הצירוף של כל המטרות כולן נקרא שמים, כאילו כל השמים, כל המטרות כולן, הן שם, וכל מה שנמצא שם בפועל נמצא כאן כתשוקה.

כנגד אותה בחינה ששם זה הסוף, שם זה השם שאליו הכל צריך להגיע, הרי שכאן זאת הבחינה שהדבר רץ לזה. בחינת הארץ זאת הריצה אל, והשמים זה האל, שלשם הכל רץ. לשם, אל המקום שהוא זה רץ. כל מי שהופך את הארץ ולוקח את הדברים האלו בבחינה ההפוכה, כאשר לוקחים את הארץ והופכים אותה לשמים, כאילו כאן נמצאת המטרה שאליה אני רץ, זה דבר שפוגע בעיקר הבריאה. אנחנו מעמידים את עצמנו מחוץ למערכת, שמים את עצמנו במערכת אחרת. לא את זה הקב"ה ברא. הקב"ה ברא שמים וארץ, כשאנחנו שמים את עצמנו במצב כזה של מין ארץ שהיא שמים בשבילנו, זאת מציאות שהיא איננה. היא פשוט לא נבראה בששת ימי בראשית. היא לא קיימת.

מה שכן קיים זאת היא הבחינה של ארץ. הבחינה של ארץ בעצמה בתור ארץ, נושאת בתוכה את כל הבכח. פירוש השם ארץ זה תפילה. זה רץ אל. המים התחתונים קיימים פה, כבוכים, כשואפים. המים זה הדבר שנושא בתוכו את כל התשוקות כולן, את כל הרצון כולו, את כל הבכח כולו, אולם חלילה מלעשות מהמים האלה מים עליונים, היינו, לעשות מהתשוקות האלה שפע. וכי זה השפע, הרי זה לא השפע.

ביום השני נברא המצב של עמידה לפני המלך

ההבדלה שבין עליונים לתחתונים יצרה את העניין של תפילה. בראש ובראשונה, היא יצרה את העמידה לפני הקב"ה, העמידה לפני המלך.

הגמרא בראש השנה (ל"א ע"א) מביאה ברייתא שמאריכה לבאר את השיר של יום, כיצד השיר של כל יום מכון כנגד עניין אותו היום במעשה בראשית. ביום הראשון לה' הארץ ומלואה, כך היה המצב ביום הראשון. ביום השני היו אומרים "גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו הר קדשו", "על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן", ביום השני היתה חלוקת המעשים, הקב"ה חילק את מעשיו, והחלוקה הזאת שבה "הבדיל רקיע בין עליונים לתחתונים" כמו שכתוב רש"י, זאת החלוקה בין מים עליונים שהם מעל הרקיע לבין מים תחתונים שהם מתחת לרקיע.

לכאורה, איך אנו שומעים עניין של מלכות ביום השני, היכן שמענו מלכות בהבדלה הזאת, מי מולך כאן. אכן, הכונה בזה, ב"חילק מעשיו ומלך עליהם", שהבריאה לא נגמרה בחילוק המעשים אלא בזה שהקב"ה העמיד אותם מולו. אותם מים תחתונים נקראים עומדים לפני המלך. העניין הזה נמצא בעצם הבריאה. זה לא דבר נבדל, זה לא דבר נפרד, זה לא עוד עניין, אלא זאת היא צורת הבריאה, חילק מעשיו ומלך עליהם, היינו, חילק מעשיו, והעמיד את אותם אלה שנתחלקו, לפניו. זאת היא מלאכת היום השני.

השורש לקבלת התפילה הוא מבכי נהרות חבש

את אותה בכיה של המים התחתונים, חז"ל לומדים מפסוק, "התחילו מים התחתונים בוכים וזהו שכתוב "מבכי נהרות חבש". שם באיוב יש פרק שלם המדבר על כך, מאיפה הם השורשים והמקורות של כל הבריאה כולה. כל דבר ודבר שנמצא בבריאה מאיפה מקורו. וכך מתחיל הפרק "כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב זקן, ברזל מעפר יקח ואבן יצוק נחושה" וכו', ובהמשך "בצורות יארים בקע וכל יקר ראתה עינו, מבכי נהרות חבש ותעלמה יצא אור", ולאחר מכן כתוב "והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה", כאמור זה פרק שלם המדבר על כל שרשי הדברים, כל דבר ודבר מאיפה הוא בא.

רש"י מפרש שם על הפסוק "בצורות יארים בקע" שהוא "חוזר לתחילת עינו שאמר כי לכל דבר יש מוצא", וכך מתפרש גם ההמשך "מבכי נהרות חבש, בבריאת העולם כשבכו מים התחתונים כו'", ובהמשך מפרש רש"י "מבכי וגו' מפני בכייתן של ישראל שהיו בוכים לאמר מה נשתה, חבש

ותיקן להם נהרי מים מן הסלע, ויחבש להם מתרגם ואתקין". מאותו בכי של הנהרות, הוא חבש, חבש מלשון תיקן וריפא.

כתוב כאן שמאותו הבכי של הנהרות, משם תיקן הקב"ה שכאשר בני אדם יבכו, אז הם יענו. "מבכי נהרות חבש", כשבני אדם בוכים, כשחסר לבני אדם, והם מעמידים את עצמם בצורה של תפילה, בצורה של בקשה, בצורה שהם מסתכלים כלפי מעלה ומבקשים את אותו דבר, את אותו חיסרון, הרי שאז, מבכי נהרות, מכאן תיקן להם הקב"ה שיגיע להם כל השפע.

כתוב כאן כך, כדרך שכל דבר ודבר יש לו שורש, מקור מאיפה הוא נובע, הרי שהמקור לעובדה שהקב"ה חבש, מתקן כל חסר בעולם על ידי תפילה, על ידי בכיה, על ידי צעקה, כל הצורות של תפילה, מאיפה המקור לכך שהכל מתוקן באופן הזה, מהיכן זה נובע, הדבר הזה בא מבכי נהרות, משם הדבר הזה מגיע. משם נמצאת בבריאה המציאות הזאת שמכח בכי הקב"ה עונה. יש תשובה, כל מי שבוכה, נענה ומקבל, וכל מי שמתרפא. "מחצתי ואני ארפא", "הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם", מאיפה מגיע המחבש לעצבותם, מאיפה השורש לכך, זה כתוב כאן בפסוק, "מבכי נהרות חבש", מאותו בכי של הנהרות, מאותו בכי המים. מאותם המים הבוכים, אנחנו רוצים להיות בחזרה למעלה. כך הם הגיעו.

כך ברא הקב"ה את העולם. בזמן שהארץ מעמידה את עצמה בצורת ארץ, אז כל השפע וכל הטוב, כל מה שצריך להיות, מושפע לה מלמעלה. אולם בזמן שהארץ מעמידה את עצמה לא כחסרה אלא כמוצאת, כמתמלאת מחוליתה, כשהיא נמצאת בתוך עצמה, לא בצורת ארץ, אלא היא ניוזנת מעצמה, היא לא בוכה, היא לא אומרת "אנן בעינין למיהווי קמיה מלכא" ולא מעמידה את עצמה בצורה הנכונה, באופן כזה היא נקטעת, היא נכרתת מעיקר מכורתה. אז באמת מתייבש השפע, הנהר מתייבש, אין מקור. כך הם פני הדברים.

הנפש כתשוקה ושאיפה צריכה להיות כולה תפילה

הארננו כבר לבאר על אותה צורה נמוכה בקומה של האדם הנקראת נפש, להבדיל מהצורות יותר גבוהות, רוח ונשמה. הצורה הזאת זאת צורה שאפשר לקבל אותה כרצון ושאיפה, כ"אם יש את נפשכם", ואפשר לקבל אותה כנפש, כמנוחה, זה מה שאני רוצה, כאן אני נשאר. ההבדל בין שתי הצורות האלה זה ההבדל שבין "ואשפוך את נפשי לפני ה'" שזו הצורה הראויה, ובין "נפש כי תחטא" שזו הצורה הלא טובה.

באמת, הנפש היא כולה שאיפה, כולה תפילה, הנפש עצמה נקראת תפילה. אכן, אנחנו, כל תשוקה וכל שאיפה שקיימת אצלנו, אנו חוטאים ולוקחים ומצרפים אותה לאחד מהמרכיבים של חיי הפועל שלנו. כשהאדם כבר לא שואף, כשהוא כבר זקן, כשהוא כבר לא רוצה הרבה, מה הוא שוה, אז הוא כבר לא חי, הוא כאילו מפסיק לחיות, אבל אנחנו, אנשים צעירים, חיים בתשוקות, ולהיפך, ככל שהתשוקה גדלה יותר זה יותר חיים. כשאנו מעמידים את פני הדברים בצורה כזאת, כשכך הם פני הדברים, זה העיוות הגדול ביותר. והעיוות הזה בוקע ועולה עד ליום השני ואף ליום הראשון של ימי בראשית, ל"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". העיוות הזה הוא עיוות שמעוות את פני כל הבריאה כולה, זה עיוות של עיקר צורתה.

כל התשוקות שלנו צריכות להיות כולן מכוונות לדבר אחד, הן כולן צריכות להיות מכוונות לכך שהתשוקה היא כח, היא עוצמה נוראה, וזה הכח הנורא שנמצא במים התחתונים, להשיג הלאה, יותר ויותר ויותר, ללכת גבוה יותר, לצאת מתוך המערכת הזאת.

כל תשוקה ותשוקה צריכה להיות מתורגמת לתפילה. בכל תשוקה אנחנו צריכים למצוא את השאיפה, לא למילוי הרגעי והעכשווי שלה, אלא צריכים לקחת את התשוקה, ולהפוך זאת לכח נורא שיהיה בוקע עד לרקיע, בוקע ועולה בוקע ויורד. התשוקה קיימת רק כדי שאנחנו נתפוס את החיסרון ונתפלל לשלימות האמיתית. כל תשוקה, כל חסר וחסר צריך להיות מתורגם לבכי, אני רוצה את הצורה השלימה שהייתי, אותה צורה שלימה שמשם אני בא.

רק בכח "בכי נהרות" נזכה ל"חבשי"

עד כמה שאנחנו במצב קרוב יותר למה שנקרא בכי נהרות, אנחנו קרובים יותר לחבשי. כך הוא גם בפסוק הבא שם בספר איוב, "והחכמה מאין תמצא", החכמה גם כן נמצאת מאותו אָנן. גם את זה צריך להבין מאותה צורה, עד כמה שאדם תופס את עצמו כיש, כנמצא, הוא תופס את כל מערכת המציאות שבתוכה הוא נמצא כמערכת שהיא כפי שהיא נראית, האדם הזה מופקע משורש עניין החכמה, אין לו מאיפה להשיג חכמה. יש לזה גם משלים פשוטים, כל אחד ואחד יודע שכל דבר מובן, לא מחכים. כל מי שרוצה להתחכם יותר, להבין יותר, לחדור יותר לתוך העניין, צריך קודם כל לתפוס עד כמה שמה שהוא רואה זה לא נכון. עד כמה שהדבר נתפס כאין, עד כדי כך הוא יכול להוציא ולשאוב מתוך הדבר הזה חכמה. "החכמה מאין תמצא". זה המשך הפסוקים. ככל שזה יותר יש, יותר מובן, יותר נתפס, אין כאן את הבחינה של אָנן, אז אין חכמה, יש רק חכמה בצורה מוגבלת, עד כמה שאני יכול להבין את אותו יש שבתוכי אני נמצא. אבל כשזה מאין, זה יכול להביא אותי עד אין סוף.

כל יש, הוא נמצא מוגבל, אולם כל אָנן הוא לא מוגבל, וכך הוא שורש ומקור להלאה והלאה והלאה. כך זה גם ברישא, בפסוק הקודם, הבכי נהרות לא נרגע לעולם. כתוב בחז"ל שזה סוד "נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכים", זה סוד ההתרוממות של המים, שהמים מכים גלים, מתרוממים, הולכים תמיד, רצים. אין מים נחים, המים מצד עצמם הם תמיד במרוצה, הם אף פעם לא במנוחה. המים הם תמיד הארץ שברא, בבחינה הזאת של בכח. הם תמיד במרוצה, הם תמיד שואפים לאיזה מקום.

תפילת יעקב מגיעה רק מתוך החושך

האבות תקנו תפילות. התפילה הראשונה היא צלותיה דאברהם, אברהם תיקן תפילת שחרית. זאת התפילה של "להגיד בבוקר חסדך". תפילת אברהם היא לכל היותר עד חצות, כשהדברים הולכים לכיוון למעלה, הם הולכים ליתר התחברות, יותר אור, יותר מציאות, יותר קיום, זאת היא התפילה של אברהם. יש תפילה נוספת בערב היום, תפילת מנחה, תפילת הערב. אז היום כלה והולך, הכיוון הוא כיוון שלילי, כיוון נגדי, זה הולך לקראת סוף. האדם נמצא בתחושה ובתפיסה שאת מה שהוא רצה, אין לו. להיפך, הדברים הולכים לקראת כליה, ולא הולכים לקראת קיום. זאת היא התפילה של יעקב, לקחת את העניין הזה בעצמו וגם אותו להפוך לתפילה. כשם שהתוספת מציאות, כשהמציאות נמצאת באופן שהיא מתווספת ומתרבה והולכת, זאת תפילה, זאת היא תפילת אברהם, הרי שהתפילה של יעקב היא לקחת את הצורה השניה של המציאות, את ההליכה לקראת סוף, את ההליכה לקראת כליה, את ההליכה לקראת חושך, ולעשות מזה עצמו תפילה. זאת תפילה בפני עצמה, זאת עוד תפילה.

התפילה השלישית היא תפילה כשאין כלום, כשבאמת אין כלום, כשכבר באמת חושך, חושך גמור. על זה נאמר "ואמנותך בלילות". אז אין אחיזה אחרת רק באמונה, כל האחיזה כולה יכולה להיות רק באמונה. אין בלילה דבר קיים חוץ מאמונה. דבר נתפס, גילוי כל שהוא של חסד, אין בלילה. "בבקר חסדך ואמנותך בלילות", זאת היא התפילה של יעקב.

על התפילה הזאת כתוב בגמרא שהיא נקראת פגיעה, "ויפגע במקום", זה האופן והסדר שהתפילה הזאת הגיעה לעולם. וכך אומרת הגמרא בחולין ("צ"א ע"ב") "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, וכתב ויפגע במקום, כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא, מיד ויפגע במקום".

לכאורה, מעיקרא מאי קסבר, למה באמת הוא לא התפלל כשהוא עבר על המקום שהתפללו בו אבותיו, אכן, התשובה לכך, משום שאותה תפילה של אבותיו לא היתה שייכת שם באותה שעה. כשהוא יורד לחרן, זאת היתה צריכה להיות תפילת לילה תפילת חושך. לא אברהם ולא יעקב, שניהם לא התפללו את התפילה הזאת. זאת תפילה שיעקב צריך היה לחדש אותה. ב"עברתי", לכתחילה כשהוא עבר על מקום שהתפללו בו אבותיו הוא לא התפלל שם, זה לא היה מצב להתפלל תפילת הלילה, אבל כי מטא לחרן, כשהוא הגיע לסוף הדרך, אז הוא יהיב דעתיה, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי, היינו, האם במצב שלי, כמו שאני נמצא

עכשיו, בעומק החושך, בחרן, האם כאן אני יכול להתפלל, יהיב דעתיה למיהדר, הוא החליט ללכת להתפלל, כלומר, הוא גם החליט ללכת ולהתפלל שם עוד תפילה, את התפילה שלו. ועל כך כתוב בגמרא "כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא", כשהוא נתן את דעתו, אז קפצה לו הדרך, מיד ויפגע במקום.

התפילה של אברהם נקראת עמידה "אל המקום אשר עמד שם לפני ה'", התפילה של יעקב נקראת שיחה, התפילה של יעקב היא התפילה האחת והיחידה שנקראת פגיעה. פגיעה, הכוונה היא, כאן אנחנו מתחברים ביחד. "ויפגע במקום". התפילה הכי עמוקה, זאת התפילה האחרונה, זאת היא תפילת הערב, תפילת הלילה, תפילת החושך, תפילת ואמנותך בלילות. התפילה הזאת היא התפילה האחת שנקראת פגיעה. ולא רק פגיעה אלא היא נענית מיד. הוא רק מתחיל להתפלל, והיא כבר נענית. יהיב דעתיה למיהדר, ומיד הוא כבר נמצא במקום.

ההבדל בין שמים לארץ בתיקונה - כמלא נימה

איתא בחגיגה (ט"ו ע"א) "תנו רבנן, מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית וראה בן זומא ולא עמד מלפניו, אמר לו, מאין ולאין בן זומא, [רש"י, מאין ולאין, מאין תבא ואין לבך טרוד], אמר לו צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים כו'". אין לנו עסק בדברים שהם מעבר לדעתנו ושכלנו, אבל נבאר מעט עד כמה שניתן לנו להבין. הוא התבונן במעשה בראשית ורצה לדעת את ההבדל שבין מים עליונים ומים תחתונים, מה מידת המרחק ביניהם, ומסקנת הגמרא, "וכמה", כמה באמת ההבדל ביניהם, "אמר רב אחא בר יעקב כמלא נימה". הם סמוכים זה לזה. נימה יש ביניהם, נימה זה חוט השערה.

הכוונה היא, שההבדל הזה הוא בזמן שהמים התחתונים הם כתיקונם. אכן, בזמן שהמים התחתונים מהפכים את צורתם המרחק הוא כגובה השמים מהארץ. זה בדיוק שמים וארץ, אין לך מרחק יותר גדול. שמים וארץ זה דוגמא למרחק, כשמדברים על מרחקים זה כגובה השמים מהארץ, וכמו שכתוב בתהילים "כי גבה שמים על הארץ וגו' כרחק מזרח ממערב וגו'". אלו דברים שרחוקים זה מזה, אבל כשם שמזרח ומערב רחוקים זה מזה כמלא נימה, משום שכשדבר עומד במקום מסוים, בנקודה מסוימת, כל מה שמצד זה, זה מזרחו, וכל מה שמצד זה, זה מערבו, ומאידך, אם הוא מכוון את עצמו כלפי האופק ההוא והאופק ההוא המרחק הוא כרחוק מזרח ומערב, נמצא שהמרחק וההבדל שבין מזרח ומערב הוא על פי העומד באמצע, על פי צורת ההסתכלות שלו. תלוי לאיזה מזרח הוא מתכוון ולאיזה מערב הוא מתכוון, כך בדיוק זה גם כגובה השמים מהארץ. שניהם יחד באותו פסוק בפרק ק"ג בתהילים.

וכך, עד המקום שמגיע ארץ מגיעים שמים. אבל זה בתנאי אחד, שהארץ היא ארץ כצורתה כפי שהקב"ה ברא אותה. השמים הם תמיד שמים כצורתם, אבל אם הארץ היא באמת כצורתה אז זה כמלא נימה, הארץ מגיעה עד לשמים. ההבדל שבין התשוקה לבין הקבלה, הוא כפי האופן שאנחנו מבינים את ההבדל שבין מים עליונים למים תחתונים. ההבדל שבין כל השפע וכל הטוב וכל השכר, היינו, כל המציאות בפועל, ובין המים התחתונים שהם כולם תשוקה, ההבדל הוא כמלא נימה, אולם בתנאי אחד, בתנאי שזה כפי שזה באמת.

אפשר לפרש בדרך קרוב לפשט "כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם", כפי מידת הגובה שיש בין שמים וארץ כך היא מידת הגובה של הריחוק. עד כמה שזה קרוב יותר, עד כמה שהדברים קרובים זה לזה, עד כמה שהם יחד, הקב"ה נענה לנו את כל מה שאנחנו רוצים. הוא כאילו הולך בדרכינו, את מה שאנחנו מבקשים הוא נותן לנו, כל מה שאנחנו רוצים מתמלא. ה'גבהו דרכי מדרכיכם מחשבותי ממחשבותיכם" זה רק עד כמה שיש גובה בין שמים וארץ, עד כמה שיש הבדל, עד כמה שיש מרחק בין שמים לארץ, עד כמה שהם רחוקים זה מזה. התפילה של יעקב אבינו זאת התפילה האחת והיחידה, שם אין שום יש. שם זה לילה, חושך כולו, אין שום יש אחר. יש רק אין לנו אלא אמנותך. באופן כזה, אז מיד, ויפגע במקום, הדברים נפגשים יחד.

ככל שאנחנו נעמיק יותר, ככל שנשתדל יותר להתקרב לבכי נהרות, כך יגמול לנו הקב"ה מלמעלה. חבשי, "הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותיו".

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת כי תצא תשפ"ב

ונראה לומר בזה, דהנה לפי המבואר בדברי רש"י שבלק היה מנסיכי מדין, א"כ אינו מזרע מואב ואינו מואבי כלל, אלא מדיני, ומדיני מותר בקהל, וא"כ נמצא דבלק אינו בכלל האיסור דלא יבא עמוני ומואבי. וצ"ע דהרי בגמ' בסנהדרין דף ק"ה ע"ב מבואר דרות הייתה מזרעו של בלק, דאמרינן שם שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק וזה ויצאה ממנו רות, ואע"פ כן מבואר דרות הותרה בקהל רק משום הדין דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הרי מבואר להדיא דגם בלק וזרעו, הם בכלל איסור של עמוני ומואבי, והרי הם אינם ממשפחות מואב אלא מנסיכי מדין.

ונראה דבהך קרא נתחדש איסור מהודש על בלק, שאע"פ שאינו מזרע מואב, מ"מ יהא בכלל האיסור של עמוני ומואבי, דלגבי איסור זה של לבא בקהל, יהא בכלל מואב, כיון שאיסור זה תלוי הוא במה שבשכר את בלעם, ועל כן בלק שהיה עם מואב בשכירות בלעם, בכלל מואב הוא לגבי איסור זה, וזהו דין מהודש שיהא נכלל בכלל מואב לגבי איסור זה.

מעתה יש לומר דלכך שינה הכתוב וכתב 'אשר שכר' בלשון יחיד, דכונת הכתוב בזה הוא לבלק, דאע"פ דהוא אינו בכלל מואב, ולכן מצד הטעם דלא קדמו אתכם, אינו נאסר, דזהו איסור על האומה בכללה, והוא אינו בכלל האומה, וע"ז הוסיף הכתוב, דמ"מ יש עוד איסור מחמת שכירות בלעם, וזה שייך גם בבלק, ולכן נכלל הוא בכלל מואב לגבי איסור זה.

השמר בנגע הצרעת וגו', ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר ציויתם תשמרו לעשות. (כ"ד, ח'). צריך ביאור מה הכוונה שהכהנים יורו אותם 'כאשר ציויתם'. ועיין בפירוש הרמב"ן מש"כ בזה. ויש לומר, דהנה בפרשת תזריע (י"ג, ל"ז) כתוב 'טהור הוא וטהרו הכהן, וכתב שם ברש"י הא טמא שטהרו הכהן, לא טהור. והיינו דאע"פ דהטומאה והטהרה תלויים באמירת הכהן, טמא וטהור, מ"מ באמירתו טהור, אינו יכול לטהר נגע שדינו שהוא טמא, ודוגמת מה שמצינו בקידוש החדש, דמועיל קידוש כ"ד, אפילו שונגין].

ויש לומר דזהו ביאור כונת הכתוב שהכהנים הלויים יורו אתכם על הנגעים, כאשר ציויתם, דרך ככה"ג שהוראתם היא כאשר ציויתם, הוא דמועילה אמירתם.

וכתב לה ספר כריתות. (כ"ד, א'). בתום בריש גיטין כתבו דנהגין לכתוב גמ' ב"ב שורות והטעם הוא שזהו כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בארבעה חומשי ספר תורה.

ובפשוט ענין הפסק דהומשין לשיעור דגמ', הוא רק דמהפסק דהומשין

לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם משב תשיכם לאחיך. וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם. (כ"ב, א' ג'). צריך ביאור מה שכפל הכתוב שתי פעמים, האיסור דלא תוכל להתעלם, דבתחילה כתוב 'לא תראה, והתעלמת מהם', והיינו דעובר בלאו, ואח"כ חוזר ואומר הכתוב, 'לא תוכל להתעלם'.

והנה בגמ' בבבא מציעא דף כ"ו איתא נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה, דעובר משום לא תוכל להתעלם, ומבואר דגם מי שמגביה מציאה, אם נטלה ע"מ לגזולה עובר בלא תוכל להתעלם. ומבואר דמלבד האיסור להתעלם שמעלים עיניו ונמנע מליטול אבידה כשרואה אותה, עוד יש איסור גם במי שנטול האבידה, אלא שנטולה ע"מ לגזולה, שגם הוא עובר באיסור דלא תוכל להתעלם.

וזהו ביאור כפילות הכתוב, דבתחילה מייירי מאופן שמתעלם לגמרי ואינו נוטל האבידה כלל, וע"ז כתב לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם, שזהו אזהרה למתעלם שמעלים עיניו ואינו נוטל כלל, ומה שכתוב אח"כ 'וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם', הנה איתא בבבא מציעא דף כ"ו אמר רבנאי, ומצאתה, דאתא לידה משמע, וא"כ מבואר דפסוק זה מייירי מאופן שכבר באת האבידה לידו, והיינו שנטלה, ובא הכתוב להזהיר לא תוכל להתעלם, דגם כשנטולה, יהא נטולה ע"מ להשיבה, ולא ע"מ לגזולה.

ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש וגו'. (כ"ב, ט"ז). הנה בתחילת הפרשה כתוב דאביה ואמה לוקחים אותה אל זקני העיר, ופורשין השמלה, וכאן באמירת הטענות, הזכיר הכתוב רק את האב שהוא מרצה הדברים לפני בית דין. וכתב רש"י, מלמד, שאין רשות לאשה, לדבר בפני האישי. ועיין ברמב"ן מש"כ בזה.

ויש לומר עוד דהנה בכתובות דף כ"ב ילפינן מהך קרא דאת בתי נתתי לאיש, דהאב נאמן לאסור את בתו, והנה דין נאמנות זה יש רק לאב ולא לאם, וא"כ יש לומר דלכך אמר הכתוב כאן דהאב הוא שאומר את בתי נתתי לאיש, דרק האב הוא שיש לו הנאמנות לומר כן.

לא יבא עמוני וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך. (כ"ג, ד'). הנה יש לדקדק בלשון הכתוב דפתח בלשון רבים, אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וסיים בלשון יחיד וכתב, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור, וצריך ביאור מאי שנא דבטעם הראשון כתוב בלשון רבים, ובטעם של השכירות דבלעם, נקט לשון יחיד.

הומשיין ילפינן שיעור הפסק.

ויש להוסיף בזה על פי דברי הגמ' סוטה דף י"ז ע"א דאיש ואשה זכו שכינה ביניהן, וכתב רש"י דחלק את שמו ביניהן, יו"ד באיש וה"א באשה, נמצא דבנישואין ע"י חיבור האיש והאשה נכתב שמו של הקב"ה, והנישואין הם כתיבת שם ה'.

והנה התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, ושמותיו של הקב"ה זהו עצמה של תורה, וכמו שכתוב על התורה 'כי שם ה' אקרא, ובגמ' בברכות יליף מזה שזהו מקור הדין של ברכות התורה, הרי מבואר דתלמוד תורה הוא קריאת שמותיו של הקב"ה, ונמצא דנישואין של איש ואשה שהוא כתיבת שם ה' הרי זה כתיבת תורה, דשניהם הם שמותיו של הקב"ה.

ונמצא לפי"ז דגירושין שהוא הפסק הנישואין הרי הוא הפסק של תורה, ולפי זה יש לבאר דלכן שיעור הפסק של גירושין נלמד משיעור הפסק של תורה דארבעה הומשיין, דשניהם הפסק של תורה הם, ועל כן שיעור ההפסק בשניהם שוה.

ונראה לבאר בזה עוד, דהנה פנימיות ענין האשה הוא כנגד התורה, וכמו שמבואר בהז"ל שכל פרק אשת חיל הוא כנגד התורה ורומז לתורה, ואם כן פנימיות ענין הנישואין הוא חיבור של תורה והיינו דקידושי אשה הוא חיבור לתורה, מעתה הפרדת הנישואין הוא כמו הפסק ופירוד של תורה, והוא עשיית הפסק בין שתי ספרי תורה, ועל

כן שייך ששיעור הפסק של הומשיין שהוא שיעור הפסק של ספרי תורה, הוא שיעור ההפסק של גירושין.

ונגשה יבמתו אליו לעיני חזקנים וחליצה נעלו מעל רגלו. (כ"ה, ט). יש לבאר הענין בחליצת הנעל על פי המבואר ברוח היים ריש מסכת אבות ובנפש החיים (שער א' פ"ה) דעיקר מדור הנשמה היא בשורשה העליון, ורק מקצתה משתלשל לגוף האדם, והגוף אינו מלבוש אלא לקצה התחתון, ועל כן נקרא הגוף נעל לנשמה, כי כמו שהנעל אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הגוף, כן הגוף הוא אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הנשמה, ורק בחינת עקביים מהשורש נכנס לתוך גוף האדם, ורק בחינת עקב הוא דיש בגוף האדם. ובוה ביאר הכתוב של נעליך מעל רגליך, שעניינו הוא שישיל מעצמו הגוף.

והנה הרי ענין היבום להקים לאחיו שם, הוא להעמיד גוף בעבור נשמת אחיו כמבואר בזה"ק, ונמצא דכשאינו מייבם, אינו מעמיד גוף שהוא בחינת נעל בשביל נשמת אחיו, וכנגד זה שלא רצה ליתן לאחיו נעל, הולצים ממנו נעלו.

והנה כתוב 'נקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל', ובגמ' ביבמות דף ק"ז ע"ב איתא שמצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל. ולפי דברינו הוא מבואר היטב דענין חליצת הנעל הוא מורה על מהות עצם הענין שלא רצה להקים לאחיו שם בישראל.

מצות שופר - לתכלית מצות התשובה

מתוך משא הכנה ליום הדין בכלל שע"י ישיבת 'עטרת שלמה', מודיעין עילית

מצות היום של ר"ה הוא תקיעת שופר, ובחז"ל ובראשונים יש הרבה טעמים וסודות גדולים, אבל נראה להעמיד ענין עיקרי במצות שופר, שבלעדי לא יתקיימו הטעמים האחרים, והוא היסוד שהכל תלוי בו. הרמב"ם בהלכות תשובה כתב אע"פ שתקיעת שופר ברה"גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר, עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה וכו'. ומבואר דתכלית השופר הוא לצורך תשובה, המצות עשה של שופר בא לעורר על מצות תשובה, ובכתוב 'יום תרועה יהיה לכם' יש רמז כאילו כתוב 'יום תשובה יהיה לכם', דהשופר הוא מכשיר להתעוררות התשובה. אם כן יש להתבונן, דאם לא עושים תשובה הרי השופר לא אהני מידי, ואין בתקיעות תועלת, וכמעט נחשב שביטל מצות שופר, וגם עבר על שבות בטלטול שופר שלא לצורך, והרי ודאי כולם רוצים לקיים מ"ע של שופר כתיקונו וכהלכתו, אמנם הענין דורש דרגה כלשהו של התעוררות תשובה, ואז לא יהיו התקיעות לריק. איתא במדרש 'תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו וכו', חדשו מעשיכם, שופר, שפרו מעשיכם, אמר להן הקב"ה, בני, אם שפרתם מעשיכם אני עושה לכם כשופר שמכניס בזו ומוציא בזו וכו', ויש ללמוד מזה, דלא רק דתכלית התקיעות הם לצורך תשובה, אלא גם עצם מהות שם השופר הוא ע"ש התשובה בשיפור המעשים. עוד מבואר במדרש דגם זמן התקיעות נדרש על ענין התשובה, דתקעו 'בחודש' היינו ענין חידוש המעשים, ונמצא דכשאיין חוזרים בתשובה, לא זו בלבד שהשופר אינו שופר, אלא גם לא הוה זמן תקיעת שופר, דלא סגי במה שהיום הוא 'מקרא קודש', אלא צריך גם עשיית תשובה, וא"כ הרי מלבד עצם הכנת גוף השופר שיהיה ראוי למעשה התקיעות, יש לנו עבודה עצומה לעשות את השופר ל'שופר' בפנימיות הענינים, דרק על ידי 'חדשו מעשיכם' הוה זמן הראוי לתקיעה, ורק ע"י 'שפרו מעשיכם' יחשב השופר ל'שופר'.

והנה לשון הכתוב הוא 'יום תרועה יהיה לכם', וצריך ביאור למה לא כתוב את פעולת התקיעה, וכלשון במסעות 'תקעתם תרועה', וביותר דהא לא מצינו בשום מצוה נוסח זה, דבשאר המועדים כתוב את המעשה שצריך לעשות, כמו 'ולקחתם לכם ביום הראשון' ו'בסוכות תשבו שבעת ימים', ולא כתוב 'יום ישיבת סוכה יהיה לכם', ועוד צריך ביאור איך ע"י התקיעות נהפך היום גופיה ל'יום תרועה'.

ולפי דברי המדרש יש לבאר דהיום נהפך להיות 'יום תרועה' רק ע"י מעשה האדם והתעוררותו לשוב בתשובה, דבאופן כזה הוה זמן הראוי לתקיעה, ואז חל הכתוב ד'תקעו בחודש שופר', ויש לומר דזהו הכוונה 'יום תרועה יהיה לכם', היינו שאנו צריכים לעשות את עצם היום ל'יום תרועה', יום שראוי לתקוע בו, וגם היום גופיה נהפך ל'יום תרועה', דהוא יום הדין, וענין התקיעות הוא לעורר בתשובה ולזכות בדין, והוא תיקון בעצם חלות היום. העולה מזה, שבלא עשיית תשובה אין מה להתקרב ולגעת בשופר, והשופר צווח ואומר 'ייד רשעים אל תנידני', תשובה ושופר לא רק שהם שייכים זל"ז, אלא התשובה הוא עצם השופר, כל תכליתו ועצמותו שייך רק מתוך תשובה, וכל בחינות ופנים וענינים שיש בשופר היינו רק אם האדם מתקן את עצמו להתקרב אל ה'.

מצוה קעב

לשמע מכל נביא שיהיה בכל דור ודור

אם לא יוסיף ולא יגרע

שנאמר אליו תשמעון

בתוס' דכיון דקיי"ל (מגילה ב:) שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, איצטריך לגלויי דהותר לנביא לצוות בשם ה' כנגד מה שנצטוו בתורה היכא דהורה לעשות לפי שעה למיגדר מילתא. ומעתה הותר לנביא לומר אף מעצמו, ולהורות לעבור על מצוה מה"ת לפי שעה למיגדר מילתא.

ועוד תירצו דבדודאי אמר אליהו מעצמו לשחוט קדשים בחוץ, ואך הוצרכו ישראל לנבואתו שמחמתה סמכו על הבטחתו שתרד אש מן השמים, ושחטו קדשים בחוץ שבזכותו ובתפילתו תרד אש מהשמים, ובזה יהיה 'מגדר מילתא' שיתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא ברבים ויחזרו ישראל למוטב.

ולמד המנחת חינוך מדברי התוס' דאיכא ב' דינים במצות 'אליו תשמעון' - א - חיוב לשמוע בקול הנביא כשאמר בשם ה' גם שאומר לעבור על מצוה מהמצוות. ב - חיוב לשמוע בקול נביא לכל דבר שאומר בשם עצמו. ולא מצאתי בדברי התוס' שיאמרו שיש חיוב לשמוע לכל מה שיאמר הנביא מעצמו, אלא כשיאמר לעשות דבר למיגדר מילתא בלבד. וגם מסברא קשה להבין מה"ת שיהיה חיוב כזה.

חילוק בין נבואת משה לנבואת כל הנביאים

ונראה ליישב את קושיית המנח"ח [דכל העובר על מצוה מן התורה עובר גם על דברי הנביא, וחיוב מיתה בידי שמים], ע"פ מה שפירש"י ריש פרשת מטות (במדבר ב) "משה נתנבא ב'כה אמר ה' כחצות הלילה", והנביאים נתנבאו ב'כה אמר ה'", מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר", מבואר בדבריו דחלוקה נבואת משה רבינו מנבואת שאר הנביאים, וכדאי' בגמ' (יבמות מט:) "כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה". וביארו רבותינו (ברא"ם שם ובח"א למהר"ל ועוד) דמשה רבינו ראה את דבר ה' בעצמו, והעביר אותו כצורתו ואמר "זה הדבר", וכמו ששינו "משה קבל תורה - ומסרה" (אבות א) - כמות שהיא. מלבד בנבואות שהתנבא משה רבינו לפרעה אמר לו 'כה אמר ה'". אולם שאר הנביאים ראו מראה וחזיון ומתארים בלשונם את אשר ראו לפי רוחב דעתם והבנתם, ומפרשים את דבריהם לפני כלל ישראל.

ואהכי העובר על מה שכתוב בתורה, אינו עובר על המצוה לשמוע בקול נביא, דהחובה לשמוע בקול נביא היא להאמין ולסמוך על דברי הנביא שאומר מעצמו ומפרש את דברי הנבואה שנתגלו לו לפי דעתו. אבל דברי התורה שנכתבו ע"י משה הם דברי הקב"ה בעצמם וכצורתם, והחובה לשמוע ולקיימם אינה מכוח הנביא כלל אלא מפני שהם דברי הקב"ה. ואין לחייב מק"ז [דאם העובר על דברי נביא חייב, כ"ש שהעובר על דברי הקב"ה] דאין עונשין מן הדין.

נצטוונו בפרשת שופטים לשמוע לקול נביא, שנאמר "נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלוקיך אליו תשמעון" (דברים יח טו), והעובר על מצוה זו ואינו שומע בקול הנביא, חייב מיתה בידי שמים כמפורש בפרשה שם "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנוכי אדרוש מעימו" (שם פס' ט).

גדר החיוב לשמוע בקול הנביא והקושיה על גדר זה

ויש לעיין מה מחייבת מצוה זו, דהלא הנביא אינו מדבר מעצמו אלא אומר את דבר ה' בפיו ופשיטא דאין צורך לצוות לשמוע בקול ה'. ובפשטות המצוה מחייבת להאמין לנביא שדבריו הם דברי הקב"ה וממילא יש לקבל את דבריו ולשמוע בקולו. וכן משמע מדברי הרמב"ם בהל' יסוה"ת (פ"ז ה"ז ופ"ח ה"ב) שמדמה את החיוב לשמוע בקול נביא שהוא אדם גדול וראוי לנבואה ומדבר בשם ה', לחובת קבלת עדות ולחתוך את הדין ע"פ שני עדים כשרים, אף על פי שאפשר שהעידו בשקר, כיון דמעמידין אותם על כשרותם.

וכדנימא הכי, תתישב קושיית המנחת חינוך (תקט) שהקשה דכל העובר על איסור מן התורה, עובר גם על החיוב לשמוע בקול נביא, שהרי משה רבינו צוה את ישראל בתרי"ג מצוות, וכשעובר על לאו או ביטל עשה או אפי' עבר על לאו שאין בו מעשה, עבר על דברי משה וחיוב מיתה בידי שמים. ואי אמרי' דהמצוה היא לשמוע ולהאמין לנביא שכך צוה השי"ת, העובר עבירה מחמת שתקפו יצרו לא חישוב כלל בדבר, ואפשר שמאמין עדיין בציווי השם אלא שנכשל בדבר. וכעין זה מיישב המנח"ח את קושייתו. אמנם לפי"ז יצא חידוש לדינא, שהעובר על דברי הנביא לא מחמת שאינו מאמין אלא מתוך שנתגבר עליו יצרו, אינו עובר על המצוה, וקשה לחלק כן.

ועוד יש לשאול, דבמשנה בפרק אלו הן הנחנקין (סנהדרין פט.) מבואר דאף נביא העובר על דברי עצמו בכלל החיוב לשמוע בקול נביא וחיוב מיתה בידי שמים. ואי אמרי' דהמצוה היא להאמין שהקב"ה צוה לנביא, לא שייך לצוות את הנביא בעצמו שיאמין שכך צוה ה' אחר שידע אם צוהו ה' אם לאו.

ביאור המנחת חינוך במצות 'אליו תשמעון' והקושי בדבריו

המנח"ח (שם) מפרש את המצוה באופן אחר, ויש קושי להבין את דבריו. יסוד הדברים בדברי הגמ' (יבמות ז:) דילפי' מדכתיב "אליו תשמעון" - "דאפילו אומר לך עובר על אחת מכל מצוות שבתורה כגון אליהו בהר הכרמל הכל לפי שעה שמע לו". והתם הקריב אליהו קרבן בחוץ בשעת איסור הבמות, ומחויבים לשמוע בקולו, ומקשה הגמ' דניגמר מיניה, ומיישבת הגמ' דהתם הותר לשמוע בקולו מאחר ועשה כן למיגדר מילתא, ומיגדר מילתא שאני. והק' בתוס' (שם ובסנהדרין פט:) דמשמע דאליהו הנביא דיבר בשם ה', ובגמ' מבואר דעשה כן למיגדר מילתא וא"כ הורה מעצמו ולא בשם ה'. ותירצו

עיקר המצוה - לשמוע לנביא כשאומר לעבוד על איסור

אכן, מלשון הרמב"ם (בסה"מ) נראה דעיקר המצוה מחייבת לשמוע בקול נביא כשאומר ומורה לעשות דבר כנגד התורה, וז"ל "שציונו לשמוע לכל נביא מהנביאים ולעשות כל מה שיצוה, ואפילו ציוה בהפך מצוה או כלל מצוות מהמצוות האלו, ובתנאי שיהיה זה לפי שעה...". ובהל' יסוה"ת (פ"ט ה"ד-ה) הוסיף דחייבים לשמוע בקול הנביא לעקור דבר מן התורה לפי שעה, מלבד כשאמר לעבוד עבודת כוכבים, שנאמר "כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום... נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם... יומת כי דבר סרה על ה' אלוקיכם" (דברים יג ב-ו). העיד משה בתורה שלא יהיה נביא שיאמר לעבוד ע"ז, והנביא שיאמר כן נביא שקר הוא כי דיבר סרה על ה'.

ומלבד זאת כתב הרמב"ם (שם ה"א) דאין הנביא רשאי להוסיף מצוה, ואם יעשה אות ומופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה הרי זה נביא שקר ומיתתו בחנק. ואילו הרמב"ן (דברים יג ד) כתב דהנביא שרצה להוסיף מצוה אסור להאמין לו, אבל ספק אם חייב חנק על כך. וצ"ב סברתו, דהרי דיבר בשם ה' את אשר לא נצטוו ונביא שקר הוא.

נכונו של הנביא להכריע הלכה ולכרד את המציאות

ויש לדון במקום שאין הנביא מחדש דבר, אלא בא להכריע את ההלכה בין המחלוקות. ומבואר בגמ' דאין הנביא רשאי לחדש דבר, ובפשטות אינו רשאי אף להכריע ולפסוק הלכה וכמו שמצינו בפלוגתת רבי אליעזר ורבי יהושע לגבי תנורו של עכנאי (ב"מ נט:): שיצאה בת קול ואמרה דהלכה כר"א בכל מקום, ועמד ר"י ואמר "לא בשמים היא", הרי דאין להכריע הלכה ע"פ נבואה או בת קול. אמנם לענין בירור המציאות האריך החיד"א (ברכי יוסף אור"ח לב ד) להביא ראיות הרבה דהנביא נאמן לגלות ולברר את המציאות כמו שאמרו "היא מונח עד שיבוא אליהו".

והקשה הרשב"א (מגילה ב:) דבגמ' אמרו (זבחים סב:): "שלושה נביאים עלו עמהן מן הגולה... ואחד שהעיד להם על התורה שתיכתב אשורית", דבבית ראשון היו כותבין בכתב עברי, ובבית שני אמר הנביא מלאכי הוא עזרא הסופר שיכתבו את התורה לכתב אשורי, וקשה דהא אין נביא רשאי לחדש דבר וכיצד חידשו כתב בבית שני. ותירץ דחילוף צורת האותיות אינה חידוש דבר בתורה ולכך שרי, ולא פירש טעם החילוק בין חילוף אותיות לשאר דינים.

וכע"ז כתב הריטב"א (יבמות עא:), דהקשה על הא דאמרו בגמ' "לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו, שנאמר בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים וגו'", כיצד נמסרה הפריעה ליהושע בנבואה, והלא אין הנביא רשאי לחדש דבר בתורה מדעתו. ומפרש הריטב"א דהפריעה אינה חידוש דבר אלא תוספת פרט ואפשר שתיגמר המצוה ע"י יהושע. ואף בדבריו לא נתבאר מפני מה אינו חשוב חידוש דבר.

נ' גדרים בנבואה

והנראה לפרש את גדר המצוה, ע"פ מה דאיתא בגמ' (תמורה טז): "שלושת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, א"ל 'לא בשמים היא'. אמרו לו לשמואל שאל, אמר

להם 'אלה המצוות' שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה". ומבואר דאיכא תרי טעמי לאיסור השינויים ע"י נביא, וכן משמע מלשון הרמב"ם (הל' יסוה"ת שם) שפתח את ענין המצוה והביא ב' טענות - "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת, שנאמר את כל הדבר אשר אנוכי מצוה אתכם אותו תשמרון לעשות, לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו... ונאמר לא בשמים היא, הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה". כאשר הנביא בא לחדש דבר אפשר לדון שמחויבים לקבל את דבריו משתי סיבות, או דכאשר הקב"ה מצוה אותו יש בזה תוספת על התורה, ומחויבים לקבלה ולקיימה או שיש חיוב לקבל את דבריו מצד שהם דברי נבואה שנאמרו לו. לכך כתב הרמב"ם דאין בתורה תוספת ולא גירעון, אלא כל התורה ניתנה בשלימותה בסיני ואין להוסיף עליה מאומה. ועוד פירש דאין לקבל הלכות והנהגות ע"י נבואה, אלא התורה נמסרה לחכמים ואין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה ע"י נבואה. ובאלו ב' טענות בקשו ישראל להחזיר את ההלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה רבינו. בקשו מיהושע לגלותן כחלק מהתורה, אמר 'לא בשמים היא', ובקשו משמואל לגלותן ע"י נבואה אמר להם 'אלה המצוות'.

ומעתה יש לומר, דהרשב"א כתב דחילוף אותיות אינו חידוש דין, דאין בדברי הנביא מצוה חדשה אלא הנביא מפרש את המצוה ומורה על אופן הקיום, דיש לכתוב את ספר התורה בכתב אשורי ולא בכתב עברי. וה"נ נתבאר בדברי הריטב"א דהפריעה שנתחדשה בימי יהושע אינה אלא צורה חדשה בקיום המצוה שנתחדשה ע"י נבואה, אך אינה חידוש דין ותוספת על מצות מילה. והגם שכעת א"א לקיים את המצוה אלא באופן שנתחדש ע"י הנביא, מ"מ אין זה חידוש דין שלא נצטוו עליו מתחילה.

ובזה נתיישבה קושית המנח"ח דהעובר על דברי התורה אינו עובר על דברי הנביא ואינו חייב מיתה בידי שמים, אלא המצוה היא להאמין לדברי הנביא, ומי שלא קיים את המצוה כתיקונה עבר רק על ד"ת ולא על דברי הנביא שקבע את צורת המצוה.

ואפשר דמה"ט נסתפק הרמב"ן אם העובר על דברי הנביא שאומר להוסיף מצוה חייב חנק, דשמה שאני הכא שאין הנביא בא לעקור את התורה ולשנותה, אבל בכה"ג דאינו משנה את התורה אלא דבריו יופיעו כנבואה בעלמא, ורוצה שישמעו לו מכוח החובה לשמוע בקול נביא, נסתפק הרמב"ן אם נענש על כך בחנק.

וי"ל דהחייב "אליו תשמעון" הוא דאמנם אינו יכול לחדש דבר בתורה, אבל למיגדר מילתא מותר, וזאת כוונת התוס' דאחר שהורה הנביא חייבים לשמוע בקולו ככל הנבואות, אך עצם האפשרות לחדש דבר היא מחמת שאמר כן למיגדר מילתא.

נמצא - נצטוינו לשמוע לנביא, והיינו להאמין שדבריו בשם ה' נכונים ולקבל אותם. דין זה אינו שייך במצוות שנאמרו ע"י משה רבינו שאומר את דברי ה' בעצמם. הנביא שמוסיף על התורה אסור אם אומר כתוספת לתורה, או כשאומר נבואה חדשה. ונסתפק הרמב"ן אם יש חיוב חנק רק על המוסיף בתורה או גם על האומר נבואה חדשה, ולדעת הרמב"ם חייב בכל גווני.

ועד ליל שבת

דברי מזסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
 מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
 שנאמדו בישיה"ק

השפעת המצוות על האדם – 'מצוה גזרת מצוה'

והנה יהיה נבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות וכו', וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס וכו', עד שיכנס בכלל זאת הצוואה הנקיית בידיו וגופו וכו', כי אף על פי שאלו מצוות מדבריהם, עיקר הכתוב בכיוצא בזה יזהר, שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים."

ועיקר דברי הרמב"ן צריכים הסבר, דבשלמא בדיבור הנמאס וכדו' מובן היטב מדוע למרות שאין בו איסור מצד עצמו מכל מקום יש ענין להמנע ממנו מצד 'קדושים תהיו', אבל מהו הענין לשמור גם על 'הנקיות בידיו וגופו', איזו מעלה יש בזה ומדוע האדם השומר על כך הוא אדם קדוש יותר, נקי וטהור ופרוש מהמון בני האדם, והלא לכאן אין זה אלא ענין חיצוני בלבד.

ובאמת כעין דברי הרמב"ן אנו מוצאים בפירש"י בסוטה (ד:), דאיתמר התם: "אמר רבי אבהו כל האוכל פת בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא, שנאמר (יחזקאל ד', י"ג) ויאמר ה' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא" וגו', ובפשטות טעם האיסור הוא משום הלכות טהרת הידים, אולם רש"י כתב שם וז"ל: "דבר מאוס הוא וחשוב כטומאה, שנאמר ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא, אלמא דבר מיאוס קרי טומאה", וחזינן שעצם זה שהלחם נהיה מאוס על ידי רטיבות הידים מחשיב אותו כנאכל בטומאה, והדבר יפלא למאד מה ענין הטומאה למיאוס.

אולם יסוד גדול נשנה לנו כאן. הקב"ה נפח באדם נשמה טהורה ואצילה שחצובה מתחת כסא הכבוד, וכל דבר שנוגד את עדינותה של הנפש בהכרח שהוא דבר פסול שסותר את רוממותו של האדם. כל הדברים המנויים לעיל כדוגמת לחם מאוס או ידיים ובגדים שאינם נקיים, הם דברים שכל אחד מרגיש שהם סתירה מוחלטת לעדינות ולרוממות הרוח, וכיון שכן הם נחשבים לפסולים וטמאים, בהיות שהם מהווים ניגוד לאצילות הנפש, והנפש העוסקת בהם וחיה יחד איתם יורדת ממעלתה ונהיית שפלה ובזויה.

פעם דיבר איתי אדם חילוני בעקבות ענין מסויים, ובתוך דבריו אמרתי לו שאפשר לראות בחוש ששומרי התורה והמצוות הם אנשים יותר נעלים. לא צריכים להביא לכך ראיות אלא אפשר ללכת ולראות זאת בחוש על ידי כל מי שיש לו עין רואה, אלה שיושבים ולומדים בריצינות ומשקיעים את ראשם בתורה - יש להם תו פנים עדינים יותר, אצילים ומרוממים, לעומת כל מי שמתעסק בדברי שטות, שיש לו תו פנים גסים וטמאים. אין בכך על מה להתווכח ופוק חזי בעמא. והטעם הוא פשוט, שכל מי שעוסק בענינים מרוממים הוא עצמו נהיה אדם מרומם עם נשמה מרוממת, וממילא הדבר משתקף על מראה פניו, אך מי שמגביר את הגוף על פני הנשמה - ממילא החלק הבהמי הוא השולט בו, ותו פרצופו דומים יותר לבהמה.

וכן הוא הדבר בכל נושא וענין ששייך לתחומי עדינות הנפש. ככל שהאדם יותר אציל ובעל נשמה הוא לא מסוגל להתעסק בדברים פחותים ובזויים שנוגדים את העדינות, אבל מאידך ככל שהוא יותר בהמי אין לו בעיה, וכמו כל בהמה שאינה חשה ואינה מרגישה ואין לה נפש ונשמה.

שמעתי מאדם ששמע ממון הקהילות יעקב זצ"ל, שהנה כידוע יש לילדים קטנים חן מיוחד שנסוך על פניהם, אולם כאשר הם גודלים פתאום חולף מהם באיזה שלב מסויים המראה ה'חמוד' ונשכח כלא היה. אימתי חולף אצל כל ילד אותו מראה? אמר על כך הקהילות יעקב, שכאשר הילד עובר פעם ראשונה עבירה במזיד -

במדרש רבה בפרשתן דרשינן (על הפסוק "כי יקרא קן ציפור לפניך") "בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כמצוה חמורה, שמצוה גזרת מצוה ועבירה גזרת עבירה, כיצד, כתיב למעלה "כי תצא למלחמה וגו', וראית בשביה' וגו', אמר הקדוש ברוך הוא אף על פי שהתרת אותה לך אמרתי לך וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה, כדי שלא תמצא חן בעיניך ותשלח אותה, אם לא עשית כן, מה כתיב אחריו - 'כי יהיה לאיש בן סורר ומורה' וגו', אחר כן 'כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת', הוי ועבירה גזרת עבירה. ומצוה גזרת מצוה מנין, תחלה כתיב 'כי יקרא קן צפור לפניך', מתוך כך כי תבנה בית חדש, מתוך כך לא תזרע כרמך כלאים, ומתוך כך לא תחרוש, ומתוך כך גדלים תעשה לך, הוי מצוה גזרת מצוה" (וכעין סוף דברי המדרש הביא רש"י וז"ל: "אם קיימת מצות שלוח הקן סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה, שמצוה גזרת מצוה, ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים. לכן נסמכו פרשיות הללו").

ולכאן יש להבין את דברי המדרש הן ברישא והן בסיפא. ראשית, מהו הקשר בין בן סורר ומורה לבין הכלל שעבירה גזרת עבירה, והרי בפשטות 'עבירה גזרת עבירה' פירושו שמי שעובר עבירה הרי זה מביא אותו לעבור עוד עבירה אחרת, ואילו כאן מיירי בנפשות חלוקות, לא הבן הסורר עבר את העבירה הראשונה אלא האב, וכיצד עבירתו של האבא מביאה את הבן להיות בן סורר.

עוד יש להבין את דברי המדרש בסיפא - שפרשיות שילוח הקן, מעקה, כלאים וכו' נסמכו משום שמצוה גזרת מצוה, ולכאן צ"ע מהי הקושיא מעיקרא, והלא התורה כולה באה ללמד מאות מצוות ובהכרח היא צריכה לכתבן אחת אחרי השנייה, ומה היה אילולי התורה היתה סומכת את המצוות ביחד בפרשה אחת, וכי היתה כותבת כל אחת בפרשה אחרת. ואם נאמר שכל כוונת הקושיא היתה מדוע דוקא מצוות אלו בפרט נמנו כהדדי, אם כן לכאן לא תירצנו ולא כלום, שהרי 'מצוה גזרת מצוה' הוא כלל כללי שאינו קשור דוקא למצוות האלו, ועדיין יצטרך ביאור מהו הקשר המיוחד ביניהם.

והנה בהמשך הפרשה נכתב "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור וגו', ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ, ויתד תהיה לך על אזנך והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבת וכסית את צאתך, כי ה' אלוקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויבך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחרייך."

הרי לנו בפרשה זו שני דינים שונים וכפי שלמדנו חז"ל, דין הרחקה מערוה ודין הרחקה מצוואה, ואף כי שני דינים אלו הם דינים שונים מכל מקום מובן מדוע כללתם התורה כאחת, בהיות שלשניהם יש את אותו דין הרחקה. אולם בכל זאת צ"ב מדוע על שניהם כתבה התורה את אותו המשפט של 'והיה מחנך קדוש', דבשלמא על ערוה י"ל שחוסר ההרחקה ממנה סותר את דין הקדושה, אבל מה שייך לומר כן לגבי הרחקה מצוואה.

וכמו כן יש להעיר בפשטות מה האריכה התורה כל כך באופן שבו יש לכסות את הצוואה, 'ויד תהיה לך וגו', ויתד תהיה לך על אזנך והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה' וכו', וכי מאי אכפת לן באיזה צורה ובאיזה אופן יכסה, הלא לכאן די לנו לומר את עצם דין הכיסוי ומה הענין להאריך ולהוסיף עלה עוד.

והנה ידועים לכל דברי הרמב"ן ריש פרשת קדושים, שכתב וז"ל: "והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הזכר איסור זה בתורה,

שידוע לו שהוא עושה מעשה שאינו טוב ובכל זאת הוא עושה, אז סר ממנו באחת כל חינו. והיינו משום שיש בכח טהרת הנפש להשפיע על האדם אף בחיצוניותו, ומאיך יש בכח הטומאה לסאב את פניו.

וזוהי גופא כוונת הרמב"ן בלשונו שכתב ש"עיקר הכתוב בכווצא בזה יזהיר, שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במזותרות ובכיעורים", כי כל הענינים הגסים והמאוסים מלכלכים את הנפש ועושים ממנה נפש טמאה יותר, פחות עדינה ופחות אצילה, ולאו דוקא עבירות בפועל אלא כל דבר מאוס. ומשום כך הצואה כמו הערוה נכללת בכלל הסתירה ל'והיה מוחיך קדוש', שכן שניהם מטמאים את הנפש זה כזה. ולא זו בלבד, אלא שהתורה מדגישה ומאריכה 'ויתד תהיה לך על אזנך' וכו', ללמדך שגם מדבר מאוס, יש להתרחק עד קצה היכולת ולהרגיש שהוא מוקצה מחמת מיאוס, להמנע ממנו ולהבין שאף הוא מקלקל את הנפש הטהורה והעדינה.

על מרן ר"ה הגר"ד פורבסקי זצ"ל מסופר שנסע עם נהג מונית באותה שעה שבה התקיים 'משפט אייכמן'. נהג המונית, כשריד למשפחה שנספתה בשואה, התעניין מאד בנושא, ובתוך הדברים אמר אל הגר"ד מתוך כאב ושנאה; 'אילו הייתי כעת באולם בית המשפט, הייתי ניגש אל אייכמן וקורע אותו לגזרים'. מיד כששמע זאת הגר"ד, פנה אל הנהג, הגיש לו את התשלום ואמר לו שברצונו לרדת מן המונית. נהג המונית התפלא, מה קרה פתאום שהנך רוצה לרדת לפני שהגענו אל היעד, אך הגר"ד השיב – 'אני מפחד לנסוע עם כזה אדם. מישוה שיכול לקרוע בן אנוש לגזרים, אינני מעיז לנסוע איתו'...

נשער בעצמנו את עדינות נפשו של הגר"ד, הרי הגר"ד היה בן אותו דור ובודאי היה מודע לזוועות השואה האיומה, אם לא על עצמו אז על בני עירו ומשפחתו, ומכל מקום אף על פי כן לא היה מסוגל לשמוע שאדם מסוגל לומר שהוא 'קרע לגזרים' את אייכמן ימ"ש. לשנוא אותו ודאי, אין ספק שהוא השפל שבשפלים, אך מעשית – כיצד ניתן 'לקרוע' אדם חי?... עדינות הנפש שהייתה בו לא נתנה לו לשמוע כזה משפט.

הבאנו כבר בעבר את דברי הגר"ז, שכאשר מחפשים שידוך ראשית כל האם המדובר הוא בן אדם, לאחר מכן אם הוא יהודי, ולאחר מכן אם הוא תלמיד חכם, ודוקא בסדר הזה... ללמדך, שראשית חכמה הוא להיות 'בן אדם', ולא דוקא באופן שקשור למצוות ועבירות, אלא פשוט להיות 'מענטש' עם נפש ישרה ועדינה שאינה נגועה

בגסות ובדברים מאוסים, וככל שהנפש יותר אצילה כך היא יותר מרוממת.

ומעתה נבין על פי יסוד הדברים האמורים את דברי המדרש על מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה. שהנה ברבינו יונה בפירושו על אבות (ב', ד') הביא שני טעמים מדוע מצוה גוררת מצוה וכו', ובטעם השני פירש משום ש'שכר מצוה מצוה', שיש בכוחה של המצוה לרומם את נפש האדם, ומכח אותה קדושה תשאנו הרוח לקיים מצוה נוספת, וכן להפך לגבי עבירה, שכל עבירה מטמאת את הנפש, וכאשר האדם טמא הוא יבוא יותר בנקל לעבור עוד עבירות אחרות.

ממילא נוכל להבין שהעבירה אינה משפיעה רק על אותו אדם עצמו אלא אף על נפש צאצאיו, שכאשר האדם מטמא את נפשו והופך את עצמו לנחות דרגא וכגון שנושא אשת יפת תואר, אף שאין הדבר אסור בעצם מכל מקום כיון שהוא פסול (וע' בגמ' שביארה זאת אמאי התיירתו התורה) לכן הוא מוריד את נפשו וגורם גם לתולדותיו להיות עם נפש שפלה, עד שהדבר יגרום להיותם בן סוור ומורה, הואיל והכל תלוי ברוממות הנשמה כמה היא שומרת על עצמה להיות עליונה ורוחנית.

ויתכן שזה כיוונה התורה להדגיש בסמיכות הפרשיות של שילוח הקן, מעקה, כלאים וכו', דוקא בגלל שאין ביניהם קשר הנראה לעין, ללמדך שעל אף שמצוות אלו לכאן אינן קשורות, והיה עדיף לכתוב בסמיכות פרשיות אחרות שקשורות יותר האחרת לשניה, מכל מקום בכונה תחילה הסמיכתם התורה בכדי להורות וללמד ש'מצוה גוררת מצוה' אינו תלוי דוקא בעשיית המצוות בפועל אלא ברוממות הנפש של האדם שנוצרת מכח המצוות, וכאשר האדם מרומם קל לו להגיע לכל המעלות הרוחניות גם בלי קשר האחת לשניה, הכל מכח רוממותו שמוכיחה אותו לעשות את הדברים המרוממים.

ומכאן ילמד כל איש תופס תורה, שישנם דברים רבים שאין בהם איסור מפורש ואין שום טעם שיבאר למה לא לעשותן, אולם הנפש האצילה הזוכה לידיעת התורה צריכה לדעת שמועשים אלו סותרים לעדינותה, ותלמיד חכם שעוסק בתורה רוחנית שמרוממת את נפשו אינו מסוגל לעשות מעשים כגון אלו, 'ולא יהיה דיבורו כבהמות וכחיות' וכו'. על כל עוסק בתורה רואים שהוא בעל נפש אחרת, נפש עדינה ורוחנית, אולם כל הדבר תלוי בכך שהוא באמת ישמור על עדינות זו ויתרחק כמטחוי קשת מכל מעשים גסים והמוזניים שאינם בכלל אותה אצילות. והיה אם אכן ישמור על כך, אזי יזכה באמת להיות מרומם על כל ברכה ותהילה.

שיחת של"ם

עבודת ימי האלול - 'עבודת'

נמשך אליהם, כי אותם הוא עושה מרצונו העצמי, ולא דוקא בגלל שהוא מרגיש עבד שמגיע וממליך. כל ההמלכה נקבעת דוקא בדברים הקשים שהאדם אינו מחובר אליהם. כשלפעמים כל עצמותיו אומרות ההפך ואין לו חשק לפסוע פסיעה קטנה, או כשיש לו טענות מוצדקות מדוע כעת הוא פטור ואין לו שום סיבה לעשות, אך הוא בכל זאת מגיע ועובד – אז הוא אכן נקרא 'עבד', דלית ליה מגרמיה כלום, וכזה הוא נקרא מי שממליך את הקב"ה.

מספרים מעשה באחד מהיראים ששימש כבעל תפילה בראש השנה, וכשהתחיל לומר 'המלך' נפל מתעלה. לאחר מעשה שאלו אותו מאי כולי האי, והשיב שבאותה שעה נזכר במאמרו של אספסינוס קיסר לרבי יוחנן בן זכאי (גיטין נ"ו, א'). 'אי מלכא אנא עד האידינא אמאי לא אתית לגבאי... ואם כן הוא במלכותא דארעא, על אחת כמה וכמה כלפי מלך העולם, התחלתי להגיד 'המלך' ופתאום נפלה בי השאלה - 'אי מלכא אנא עד האידינא אמאי לא אתית לגבאי'...

בשביל להמליך את הקב"ה, אין זו חכמה גדולה להגיע פתאום בראש השנה ולזעוק 'המלך'. צריכים להקדים מראש ולעבוד, להיות עבדים - שעל ידם מתקיימת מלכות שמים. ובשביל זה ניתן לנו חודש האלול - להכין לעצמנו הדרך ולהוסיף עוד ועוד דברים שמתבטאת בהם ההמלכה. לא ללכת אחרי הרצונות שלנו ואחרי הדברים שבוחים לנו, אלא דוקא באותם דברים קשים שהלב אומר אחרת - לעשות ולעשות, והכל מחמת שה' הוא המלך ואנחנו עושים את רצונו. ובכל מעשה של עבודת, האדם מתרומם עוד יותר ונהיה עוד יותר עבד, כאותה שאמרו מצוה גוררת מצוה, וכך הוא יכול להגיע בלב שלם ולהמליך את המלך.

אי בתרגום בתחילת שה"ש - עשר שירות שאמרו ישראל במהלך הדורות, ושיר הישרים מעולה שבכולם. ונראה הבאור בזה, שכל השירות נאמרו אחרי שנעשו לישראל ניסים גלויים שראו יד ה' במחש ויהיו במצב מרומם ונשגב ואז פרצה מהם שירה. אמנם, מגילת שיר השירים מבואר במפרשים שזוהי שירה שאומרת כנסת ישראל בגלותה שמתוך הצרות והייסורים עדיין אומרת שירה, ולכן זוהי השירה המעולה שבשירות, משום שעיקר העניין בשירה הוא כעבד השר לפני מלכו, ו'עבודת' אמיתית מתגלית אך ורק כשנמצאים במצב לא רגיל, וקשה, ובכל זאת עושים כרצון המלך ושרים לו - זוהי עבודת אמיתית, מי שמקיים רצון מלכו רק כשנחו לו והולך לו בקלות איזה עבד הוא, אך כשבתוך הקושי מקיימים דבריו זוהי עבודת.

אנו נמצאים כעת שבועות ספורים לפני ראש השנה, יום שכל מהותו הוא המלכת ה'. מה שהדין נגזר בראש השנה הוא לא ענין נפרד מהמלכות, אלא זהו עצמו ענין ההמלכה - שביום הזה קובעים מי שייך למלכות, ויכול להמשיך גם הלאה להמליך את ה', ומי חלילה הפריד את עצמו, וכבר אין ענין בינו לבין החיים של מלכות שמים. הכל תלוי רק בדבר הזה: כמה האדם הוא עבד וכמה האדם הוא ממליך. ככל שהוא יותר שייך למלכות, כך הוא יותר שייך לראש השנה - יום המלכת ה', וחלילה להפך.

האדם רגיל לחשוב, שאם הוא אדם שיש לו חשק גדול לשבת וללמוד, או אם יש לו רגש גדול להתפלל ולשפוך את נפשו לפני ה' וכן כל כיו"ב, זה סימן המעיד עד כמה הוא אדם שממליך את הקב"ה. אולם האמת היא הפוכה. 'המלכה' אינה נמדדת בדברים הקלים שהאדם

דרשות חז"ל מיתור אינם עוקרים פשוטו של מקרא

שם והרמב"ן בסוף בחוקותי, זה כוונתו שם, וזה מפתח גדול להרבה דרשות חז"ל, שכשחז"ל אומרים שאם תפרש כפשוטו זה מיתור וזה בא לדרש, אין הכוונה שהפשט נעקר, אלא שהיתור של הפשט מכריח שיש גם דרש.

דרך אגב, יש קושיה חזקה על הר"ן בסנהדרין שם, הר"ן שואל את הקושיה ואומר את התירוץ הנ"ל, אבל הר"ן אומר עוד תירוץ שמה שבמלכים ובדברי הימים הנביא מביא את כל הפסוק, אכן רישא דקרא באמת לא הולך על עוון בנים, אלא זה נאמר על פסולי עדות, אלא שהכתוב הביא את הרישא אגב הסיפא, והעיקר רוצים להביא את הסיפא, וכוונת הכתוב ש"את בני המכים לא המית ככתוב בתורת משה איש בחטאו יומת, והרישא הובאה אגב הסיפא. אולם יש כאן פליאה עצומה, צריך עיון גדול על הר"ן, שהרי כשאנחנו פותחים את הפסוק במלכים ובדברי הימים נראה שיש שם תוספת של שתי מילים על מה שנאמר בתורת משה, שאצלנו בכתוב נאמר "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו", אולם שם נאמר "ואת בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת משה אשר צוה ה' לאמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות כי אם איש בחטאו יומת", ומתוספת המילים "כי אם" מבואר בעל כרחך שהנביא למד כפשוטו של מקרא שכל הפסוק הוא המשך אחד שהבנים לא יומתו בעוון אבות אלא איש בחטאו יומת, ומוכרחים להגיע לתירוץ הראשון שתירץ שהדרש אינו עוקר את הפשט, וצריך עיון.

ונראה להוסיף עוד על פי יסוד זה, הגמרא בפרק שנים או חזין (ריש בבא מציעא) על דברי המשנה שם: שנים או חזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, ושאלת: למה לי למתני זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, ליתני חדא? ומסקנת הגמרא שם אמר רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי, ואמרי לה כדי: רישא במציאה, וסיפא במקח וממכר.

והנה, בזמן הגאון היה יהודי עליו גדול, חכם גדול, קראו לו ר' מנשה איליער, הוא היה מאד מקורי גם בלימוד וגם

לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על

אבות איש בחטאו יומתו (כד, טז).

פשטיה דקרא משמע שהכל ענין אחד, לא יומתו אבות בעוון בנים ובנים בעוון אבות אלא איש בחטאו יומתו, אולם הגמרא בסנהדרין (כד, טז) אומרת שאם כמו הפשטיה דקרא מספיק הסיפא שנאמר "איש בחטאו יומתו" ולמה צריך לכתוב את הרישא "לא יומתו אבות על בנים"? ובעל כרחך שהרישא באה לדרשה שלא יומתו אבות בעדות בנים ובנים לא יומתו בעדות אבות, ומפה לומדים שקרוב פסול לעדות.

ולכאורה יש פה קושיה חזקה, כשאנחנו פותחים מלכים ב (פרק יד) ובדברי הימים ב (פרק כה), שם מסופר שהיו אנשים שהרגו את יואש מלך יהודה, מה שנקרא היום התנקשות, וכשחזקה המלוכה ביד אמציה המלך בנו של יואש "ויך את עבדיו המכים את המלך אביו" - הוא הרג את אלו שהיכו את אביו, ומוסיף הכתוב לומר "ואת בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת משה אשר צוה ה' לאמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות כי אם איש בחטאו יומת" הרי שמביאים את כל הפסוק כמקור לכך שהבנים לא נענשים בעוון אבות, ולא רק את הסיפא דקרא "איש בחטאו יומתו" ומבואר שכל הפסוק משמעו כמו שמשמע הפשט ולא כדרשת חז"ל שלא יומתו אבות בעדות בנים?

על השאלה הזאת עומדים הרד"ק במקום, המלבי"ם במקום, הר"ן בסנהדרין בסוגיה שם והרמב"ן בסוף פרשת בחוקותי, והם אומרים על כך יסוד גדול בדרשות חז"ל, שודאי שפשוטו של מקרא לא נעקר אלא פשוטו של מקרא נשאר, שכל הפסוק זה ענין אחד לא יומתו אבות בעוון בנים ובנים לא יומתו בעוון אבות, אלא שקשיא לחז"ל שאם הפסוק בא אך ורק בשביל פשוטו של מקרא מספיק הסיפא ולמה הפסוק האריך, ובעל כרחך שהתורה באה ללמד שמלבד הפשט מקופל פה גם דרש, שלא יומתו אבות בעדות בנים ובנים בעדות אבות, אבל היתור לא עוקר את הפשט אלא הפשט נשאר על מקומו, והיתור שהתורה האריכה וכפלה מכריח שיש גם דרש אבל לא שהדרש עוקר את הפשט. כך אומרים הרד"ק והמלבי"ם במקום, וכך אומר הר"ן בסנהדרין

פעם נוספת "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה" ונאמר שנאמר פעמיים "זה אומר אני מצאתיה" ללמדנו שרישא במציאה וסיפא במקח וממכר, ומשום שאין לזה טעם וריח אלא זה לשון עילגין, ובשביל ללמד רישא במציאה וסיפא במקח וממכר המשנה לא כותבת לשון עילגין. וממילא היה קשה לר' מנשה איליער, שאפילו שנאמר רישא במציאה וסיפא במקח וממכר, אבל עדיין יש פה לשון עילגין, שיש פה כפילות לשון "זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה"? ועל כך אמר ר' מנשה איליער, שפשוטו של משנה היא כותרת עם פירוט, וממילא אין זה לשון עילגין, אלא שגם על כך עדיין הקשתה הגמרא מדוע פה המשנה כתבה כותרת ופירוט, למה צריך את כל זה? וזה בא ללמדנו שיש פה גם דרש, שמלבד הפשט הפשוט של המשנה שזה כותרת ואחרי זה פירוט, יש גם דרש שרישא במציאה וסיפא במקח וממכר, וכמו שאמרו הראשונים בדרשות חז"ל על הפסוקים, כך ממש אותו דבר בדברי המשנה.

ויסוד זה מיישב הרבה מקומות שנראה שדרשות חז"ל עוקרים פשוטו של מקרא, ואח"כ מוצאים סתירה שרואים שפשוטו של מקרא נשאר, שהתשובה היא שלעולם פשוטו של מקרא נשאר, ורק היתור בפשט מכריח שיש גם דרש, אבל לא שהפשט נעקר, יסוד גדול.

בחיים, היו לו הרבה המצאות של כל מיני מכשירים, הגאון אחז ממנו מאד, והוא אומר פשט מקורי במשנה, התפארת ישראל בבוועז שם מביא את זה, שאין פה שום יתור לשון אלא ביאור דברי המשנה שיש פה כותרת ואחרי זה פירוט, דהיינו שמתחילה המשנה אמרה "שנים אוהזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה" וזו היא הכותרת של כל דברי המשנה שעל אופן כזה יבוארו כאן הדינים, ועל כך המשנה מתחילה לפרט שאם זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי הדין הוא שזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וכו' ואם זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי הדין הוא כמבואר שם, וממילא הכל מבואר היטב שאין שום יתור במשנה, אלא יש כותרת ואחרי זה פירוט.

שאל אותי אחד מגדולי חכמי בני ברק, הגאון ר' דוד צבי הילמן זצ"ל, שנכון שהפשט של ר' מנשה איליער זה פשט מתוק מאד, אבל לכאורה זה נסתר מהגמרא, שהגמרא שואלת למה לי למתני וכו' ליתני חדא, ומתרצת רישא במציאה וסיפא במקח וממכר, ומבואר בדברי הגמרא שיש יתור. אמרתי לו, לר' דוד הילמן להבדיל בין חיים לחיים, שאני חושב שהפשט הוא שצריך את שתי הדברים, ולכך צריך את ר' מנשה איליער, והיינו שדברי הגמרא לבדם שרישא במציאה וסיפא במקח וממכר לא מספיקים, ומשום שברור שאף אילו המשנה היתה רוצה לכתוב רישא במציאה וסיפא במקח וממכר, המשנה לא היתה כותבת "שנים אוהזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה" ושוב

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים:

 N0527683029@GMAIL.COM 0509127078

שבע דנחמתא כהכנה לעשי"ת

הנהגת המשך השנה באבילות ונחמה

ונראה קודם את היסוד של עבודת הנחמה ואח"כ כמה פרטים במקום הנכון של האבילות כל השנה.

צפית לישועה - לדברי הנביאים

דבר ראשון רואים להדיא שעבודת הנחמה יותר מכפולה מעבודת הפורענותא [שלוש מול שבע] ויש לעמוד על גדולת התפקיד שבה - איתא בזוה"ק שאלמלא שנתן הקב"ה את הנחמות לנביאים לא היו ישראל שורדים בגלות, ונראה לומר בזה דבר פשוט, שכשדיברנו על החידוש של 'צפית לישועה' כמהותית בחיי האדם - שהיא שאלה שנשאל האדם מיד בעלותו למעלה - עוד לפני פלפלת בחכמה כו', ודיברנו במקור הצפית לישועה מרש"י (שבת לא) שאמר שמקור וגדר ה'צפית לישועה' - לדברי הנביאים, וד"ז בעצם עונה על קושיא אחרת, בשביל מה הנביאים נבאו את כל הנחמות הרי נזכה ונראה... מה יש לנו לדעת לפני"כ מה יהיה לע"ל? ואומר הזוה"ק שבלי הנבואות הללו הרי שישראל היו נמוקים בגלותם ולא היו מצליחים לעמוד בה, וזה כוונת דברי רש"י שהנבואות כולם הם מקור הצפיה והרצון של ישראל לישועה, אמנם נאמר לנביאים הרבה עניין "דברו על לב ירושלים" וכן "נחמו נחמו עמי" כו' ואומנם קצת בושה לומר - אבל צריך שהעם יקשיבו. שצריכים אנו לשמוע את נבואות ונחמות הנביאים, וזה ג"כ חלק ממצוות הנביאים פה שצריכים לשמוע את דבריהם, וכך נעמד היחס החיובי שלנו לבניין ציון וירושלים, והוא היחס הכפול שיש לנו בגלות לחורבן ולבניין שמצ"א עומדים אנו מול המצב השבור של החורבן אבל אין זה שנסאג במצב השבור ש'אין לדל תקוה' ח"ו, אלא דווקא "טוב ויחיל דומם לתשועת ה' - וטוב ה' לקויו לנפש תדרשנו" (מפסוקי איכה ג כז-כט) וזה בסיס עבודת הבנ"א שהם מבינים ששייכים לפעולת הישועה והגאולה שהיא קרובה אצלים להיותם שותפים בהעמדת העולם, וכן הוא מעמיד את קיויים של ישראל וצפיייתם לישועתו של הקב"ה שתבוא, ויתבאר עוד לקמן.

והעבודה הזו איך להתייחס לחיובי היא כפולה מהעמידה מול נקודת החיסרון, שהפירוש 'נחמה' הוא חילוף המחשבה ואין הכוונה שאפשר להתנחם במצב הגלות ש-לא נורא... וח"ו אפשר להתקיים בלי זה... שהרי באמת אי אפשר להתקיים וזה הרי המסר המרכזי של יום ת"ב - "על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני כל הרעות האלה" וכן אומר מרע"ה לקב"ה "אם אין פניך הולכים אל תעלינו מזה" שאין לנו סיכוי בלי שהקב"ה איתנו, ומזה אנחנו לא חוזרים בנו בנחמה ח"ו שאנחנו עדיין אומרים לקב"ה 'אין לנו אלא הארת פניך' וכלי זה אין לנו מה להתקדם, וא"כ נשאל איך ישראל מתקיימים בגלות אלא התשובה הוא באמת שישראל הולכים במהלך הזה של התקוה והצפיה לישועתו של הקב"ה ואין לנו באמת דברים אחרים בחיים ורק העניין שעליו התאבלנו הוא מקיף את החיים שלנו גם בגלות שהרי 'מצפים אנחנו לך' "כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב".

חומר הצפית לישועה במציאות ישראל

והבאנו ראייה שמבחינה הסטורית יש הוכחה מוחצת לדברי הזוה"ק, שבלי התקוה לגאולה אין לנו סיכוי בגלות, - שהיה דורות שעם ישראל כשהיו תחת הגויים והתפתו לעזוב את התורה - עדיין לא כ"כ מהר הפסידו מעלתם אבל אם הגויים הצליחו להחשיך עיניהם של ישראל שאין להם חלק ח"ו בקב"ה ואין תקוה לחזור למצב השלם בקרבה הנכונה בקיבוץ נדחי ישראל ולירושלים ערך ברחמים תשוב וחצי

בעניין המשך ניהוג האבילות לכל השנה איתא בגמ' עה"פ ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נווהו שבכל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי אוי להם לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי כו' ואומר השו"ע (אר"ח א ב) שראוי להיות מתפלל באותן השעות על הגלות כל השנה דהיינו שממשיכים את האבילות לכל השנה, ומצד שני עומדת לפנינו עבודת השבע דנחמתא - שבע שבועות שצריך להתנחם מהאבילות וצ"ב השוואת הניהוגים הללו

מה מקום לנחמה?

ובאמת יש קושיא בעצם מושג הנחמה שהרי אומרת כנ"י בקינות שהיא לא מסכימה להתנחם שהרי 'מה תנחמוני הבל? וכינורי נהפך לאבל! וכמו שחוזרת בקינה הראשונה חמש פעמים ש'אין לי מנחם' שאין ניחומים "עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ" (ישעיהו כב ט) והזכרנו בשיחה לפני ת"ב ש"אל תתנו דמי לו עד יכונן" כו' שאין מה לשקוט על המצב, וצריך להבין מה משמעות הנחמה ומה מקומה, והם שני שאלות בסיסיות א' משמעות הנחמה ב' יחסה עם האבילות לכל השנה.

הכנת הנחמתא לתיובתא

עוד נקודה שלישית נראה להתבונן בסדרי הפטרה שיש בידינו שלא נקבעו ע"י חז"ל, רק שהעמידו את עצם הדין שצריך לעשות הפטרה ואין דינא דגמ' מה מפטירים, אבל העניין של תלתא דפורענותא ושבע דנחמתא נקבע כבר בזמן חז"ל וכמו שמובא בפסיקתא בכל סדרי הדרשות על סדר זה והוא סדר מתקדם מהאבילות עד שמגיעים לתרתי (או תדא) דתיובתא - "שובה ישראל" כו' וא"כ עולה שהכל הכנה לימים נוראים, דהיינו שהסדר העיקרי שנמצאים אנו בו - שבע דנחמתא מביא את התחדשות התשובה של עשרה הימים הראשונים של השנה, וידוע שהם שייכים לסיכום שנה שעברה והתחדשות השנה החדשה, וכמו שאומרת הגמ' שכל מי שקרא בו קרי או אונס בימים אלו נידון לשעבר וכמו"ש רבינו הגר"א שזה הזמן שמשתלמת שנת החמה, והם עשי"ת שבהם מתחדשת מהלך התיובתא וא"כ צריך להבין איך התלתא והשבע מעמידים את התיובתא.

שייכות הפרשות להפטרות

עוד הערה יש פה, שהפרשיות צריכות להיות קשורות להפטרות, ופה ההפטרות הם קרואות מואתחנן עד ר"ה ויש לנו מדינא דגמ' לקרוא בפרשיות הללו מצד 'תכלה שנה וקללותיה' (מגילה לא) לקרוא ברכות וקללות שבמשנה תורה כלומר שגם בפרשיות יש לנו קשר לימים הללו ואמת שברוב הפרשיות שבדברים יש בהם עניין של הברית (חוק משופטים וכי תצא שרק נרמז בהם) בבחינת "אם תאבו ושמענתם טוב הארץ תאכלו ואם תמאנו ומריתם" כו' (ישעיהו א ט) והם אלות הברית שכרת הקב"ה עם ישראל בצ"ח שבמשנה תורה, אבל ההפטרות עוסקות בנקודה אחרת בעניין הימים הללו - בשבע דנחמתא, ובולט הניגוד למשל שקוראים פרשת כי תבוא ומפטירים קומי אורי... וזה גם מחולק באנשים שיש ששמחים ומצביעים על הפרשיה כעיקר ההכנה לראש השנה ואת ההפטרות מדחיקים... ויש להפך, וצריך להבין את חיבור שני החלקים הללו.

1 ומתאים לתד"א (ד והו"ד במסי"ש בחסידות) שמחמד ומתאוה ומצפה לגאולתן של ישראל כו' הוא צורת העמדת החכם האמיתי בישראל

תפילת שמונ"ע של ישראל - מהר מאוד הפסידו מעלתם ועניינם וראיה לזה הוא זמן המשכילים שאמרו נהיה בני דת משה ורק נוציא את תקות הגאולה והישועה של ישראל - ולא החזיק הדבר הזה אפילו מחצית הדור ונהיו מומרים כולם - גם בני אותו הרשע שהעמיד את הדבר הזה [שבתחילה עוד היה פלא בעיני חלק מהחכמים למה לצאת נגדו וכמו ששאלו את ר"ש קלוגר כידון] וכל הבנים שלו היו משומדים וכן תלמידיו הקדיחו ברבים תבשילם, וכ"ז כי מחקו את הרעיון שישראל יחזרו למקומם, והעניין הזה מעמיד את ישראל כעוגה בלי הפוכה בין הגויים וזה מוחק את מציאותם מהר יותר מעזיבת התורה.

היינו שאם העולם הזה פולט את השאיפה והחלום שלו לגאולה הרי שאין לו עמידה, והוא היסוד של הנחמות של הנביאים שהעמיד את ישראל, שידעו - ויודעים כל הזמן לאיכן הם הולכים - שמתקדמים לסדר הגאולה והוא היסוד שמחייב את הנחמה, ובאמת הוא עצום במשמעות בחיי האיש הישראלי שמטיל את החיוב מצד אחד לעסוק בבניין, ומצד שני נותן גם את הכח, כי יודעים אנו ששייכים אנו להשראת השכינה וקרבת ה' - גם בעומקי הגלויות, וכך הפכו ישראל את הראייה הגויית ע"י שהם בזים לשטויות שלהם, וזה נותן את העצמה לעמוד מול שירת הברבור של תאוות העולם הזה בבחינת "לפני שבר גאון" איך שהגויים מהללים על תאוות נפשם.

הבנת העולם הזה כעולמו של הקב"ה

וצריך זהירות גדולה בעניין זה ונראה להרחיב מעט בנקודה זו - שיש דבר שמנסר חללו של עולם שאין להתעלם ממנו שאחרי שכ"כ התאמצו הגויים לפרש את כל העולם הזה בתאוות נלבזות, ואחרי שחיללו את השייכות של העולם הזה לקודש, עד כדי כך שזה פוגע בשלומי אמוני ישראל שיכולים לדמות כאילו הגויים בראו או יצרו את העולם הזה - והטעות נוראה שהרי הגויים לא בעלים כלום על העולם הזה!! זה לא שלהם, ומעולם לא היה שלהם, שהרי זה רק עולמו של הקב"ה, והם צריכים כל הזמן להודות על "מי כמוך באלים ה'" - מי כמוך באילמים ה' (גיטין 10) - ששומע חרפתו ושותק, ונותן להם להמשיך עם השטויות והשקרים שלהם, רק כי כך רצה להנהיג את עולמו, ואמת שאין להם שום הבנה ואחיה בעולם הזה - ואם 'מגלה פנים בעולם' הבא אין לו חלק בו' הרי שמגלה פנים בעולם הזה איני יודע מהו לעוה"ב, אבל בעוה"ז בטוח שאיננו מבין שום דבר, - שהרי העולם הזה הוא עולמו של הקב"ה ונועד לגדולות, והיא הבנה יסודית ששייכת לצפיית לישועה כלומר ההבנה ש"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתיו" מבארת שהכל שלו, וח"ו שבנו בחונו של הקב"ה יקנו את הזבל הזה מאומות העולם בפשיעה שלהם ובפרשנות המתועבת שלהם על העולם הזה, ויש בזה תביעה עלינו הבני תורה בעיקר בדבר הזה, והגם שזה קשה וצריך להיות בר דעת כדי להתייחס לעוה"ז נורמלי, שהרי הוא כל הזמן מחליף צבעים, וכל זיקה לעוה"ז משמיעה את לחישת הנחש של היצה"ר בתוך האוזן שלו בגלל המעשי תעתועים שלהם, אבל לפחות בידיעת הבנת התורה וודאי צריך לדעת שהעוה"ז לא שייך להם כלל וכלל - אלא עומד הוא למטרות אחרות ולעניינים אחרים ולא יכול להיות שבת"ח ובלומדים כל קשר לעוה"ז יהיה בבחינת מחטפים מהעולם של החיצונים - ואין זה כבודם של מאמיני היחוד שכך יתייחסו לעולם הזה.

ואדרבה צריך לדעת איך כל חלק וחלק מהעולם הזה עומד נכון בתפקידים שלו ובמטרות שלו איך השימושים שלו מתאימים לקדושה, ולא שאין פער בין הקודש לחול, אבל צריך לדעת שהחול עניינו לעמוד ולהתקדש, וזה נקודה יסודית בצפייה לישועה שמשליכה גם על המעשיות שלנו כיום בגישה נכונה לעוה"ז - וודאי גם מעמידה את הרצון לראות את גאולת העולם הזה מכל המעשקים והמחריבים שלו, ואם בגלל המבוכה ביחס לעולם הזה ח"ו קנינו את היסודות שלהם אז באים הימים הללו ומעמידים את הבהירות של השקר שאין לו קיום.

השלכה מעשית כיום מהצפייה לישועה ביחס לעולם

אמנם יש מקור קצת לסכנא הזו גם אצלנו שמערבבים אנו דרגות עילאיות של אנשים גדולים שאוחזים ב"יערב לו וידדותך" ובעצם מה

שקורה שאנשים מרגישים אפורים שהם לא עסקו בכלל ב-איך לקחת את סדרי העולם הזה נכון, והרבה נפק"מ יש בזה - למשל עניין הדרך ארץ מתקלקל מזה, שכשנגשים לעוה"ז כמו מחטפים ולא מבינים שיש כבוד לעולם הזה וענייניו איך לטפל בו נכון, ואם כי צריך לדעת נכון את המקום הזה של בניינו של עולם האמיתי, אבל הכניעה שיש פה למחללים ולמבזים כאילו כל ענייני העולם הם עניין אחד של זוהמה אינו נכון, וגם במציאות אינו כן, ואם היינו יוצאים מהעולם הזה שהוא זוהמה ניחא, אבל מה שקורה שהרי אנו כן צריכים להשתמש בו וא"כ התפיסה היא שמיד שנגשים אנו לעולם הזה כבר זה חילול הקודש, וזה גורם שהאדם חי בשני רשויות, והוא אחד מהעבודות החשובות והעיקריות איך לוקחים את העולם הזה נכון, ומתוך זה באים לרומם את ההרגשות של האדם ורצונותיו להעמידם לפי סדרי התורה, וזה כל עבודת האדם לחבר את הטבעיות למושכלות, מתוך שהאדם שייך לשניהם כלומר שייך לטבעיות של העוה"ז כמו שהוא שייך למושכלות העליונות ואת שניהם הקב"ה שם לפניו, ויש בזה עוד נקודה של עומק שאפשר להבין את הציפית לישועה לפ"ז שהרי באמת הכוחות של העולם הזה הם הבסיסיים והכוחות שאיתם צריכים לפעול ולהשתמש, וכמה שאנחנו מדלדלים את הכוחות הללו כי העולם מדרדר כבזמן הגלות, כך נעשים עליו יותר ויותר עיוותים, ואין לנו כח להתמודד איתם, ולכן הציפיה היא טבעית לראות את כוחות החיים נשלמים בעניינם.

שלימות הגשמית מתוך ההתגדלות הרוחנית בגאולה

וזהו שחז"ל אמרו הרוצה לחיות ימית את עצמו (תמיד לב) היינו שהאדם מתעלה ומתרומם מהחיים כדי לחזור ולהעמיד אותם בעצמם כדי לחיות אותם נכון, וידיעה זו יקרה וחשובה מאוד - שידיעת העולם הזה כצורתו היא אחדות שלימה של האדם, והוא מעין מה שאמרו חז"ל שכל שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, שכך העולם הופך להיות מלא דעת את ה' לראות איך כל המציאות כולה שייכת לגילוי הזה, וכלשונו של הרמחל (הקדמה למאמר יוחזק) שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים כדי שיהיו אנשי קודש וזה עיקר תפקידם של ישראל להבין נכון איך העולם הזה נועד להתקדש, ולעמוד במקומו הנכון, וזה כולל את ההנאות של העולם שצריך להעמידם במקום הנכון, והגלות מחשיכה את הסדרים הללו, וזה תורף נחמות הנביאים שמעמידים את השלימות הגשמית יחד עם השלימות הרוחנית, וכך מתואר המצב הנכון שממתי שחרב בית המקדש ניטל טעם פירות ושומן הפירות וכו' (סוטה מה) וכל הסדרים של המציאות הנכונה של העולם בתיקונו הם להחזיר את כל הכוחות למקום הנכון שיעמדו בשלימות הראויה.

שתי ראיות להג"ל

ונביא ליסוד זה בקצרה שני עדים נאמנים - א. התד"א (10) אומר שכל הקץ בחיים טובים בעוה"ז סימן רע לו מלה"ד לעבד שזמנו רבו לסעודה ונותן לו לשבת בסעודה והוא אומר לו אי אפשר בסעודה כו' נעשה אותו העבד כפוי טובה לפני המלך. עכתו"ד, ונראה מקור לזה מכל ברכות התורה שמתוארות בשפע גשמי ונתתי מטר ארצכם כו' וברך פרי בטןך ופרי אדמתך כו' וכהנה רבות, וכן ממה שנאמר על הגאולה "ואכלתם לחמכם לשובע והללתם את שם ה' אלוקיכם אשר עשה עימכם להפליא" ונראה פשט הפסוק שמתאר את הגאולה באכילת הלחם לשובע ע"פ מה שביאר הרמ"א בברכת אשר יצר - ב'מפליא לעשות' - שקושר דבר רוחני בגשמי, וא"כ אכילת הלחם עם ההילול הוא התיאור של חיבור החומר ברוחניות שלו, וזה הגאולה שמעמידה את הפלא, שאחרי שראו אנשים את החושך של הגלות וכבר חשבו שאבוד על כוחות העולם הזה, והנה נתברר להם שאינו כך - כך נקשר הגשמי לעליון לראות את העולם כעולמו של הקב"ה, והגם שבאופן המעשי יש קשיים אבל לפחות בראיית המציאות צריך לדעת ד"ו שלפחות האדם שיגש לעולם הגשמי ידע שיש לו סדרים, ודוגמא לדבר איתא בזוה"ק שאין לאכול בחטיפה ובעמידה אלא לאכול על שולחן עם צלחת וכדו' כלומר שיש סדר יחס שיש פה פעולה של חשיבות ויש לה ג"כ ברכה לפניך ולאחריה, כלומר שזה עניין רציני שכך נוהגים בעולמו של הקב"ה ולא צריכים לגשת אליו כמו איזה חטיפה וכן איתא שמשנה תיקן להם לישראל שלא יהיו כתרנגולים

המנקרים באשפה אלא שיהיה להם אכילה מסודרת בבוקר ובערב (יזמא עה), וכל מי שחושב שיכול להתעלם ולא להכיר את העולם הזה - אבל למעשה הוא נמצא פה - הרי שיש במציאותו הרבה צרימות של חטא ושיבושים.

ראיה שניה מדוד המלך עליו השלום שמעמיד את המציאות של האדם לפנות ולתעורר בקיום התורה ומצוות ברצון אמיתי וחזק - בחינוך מפורש בתהילים - "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב" כלומר - "לכו בנים שמעו לי" כו' אני אחנך אותכם ל"סור מרע ועשה טוב" מצד הרצון הטבעי של האדם לאהוב את החיים והרצון לראות טוב בשני עולמים (ח"ח בעוה"ז ואוהב ימים לעוה"ב - תנחומא פר' מצורע ה ועוד), והיא ההתעוררות הטבעית של הנפש שרוצה את החיים ומבינה שהחיים נמצאים בתורה, ואין לבזות את החיים שהם מנוע עצום לפעילות האדם, והבזיון הנדרש הוא לשקר של החיים, ולא לחיים עצמם, שהשקר הוא מה שלא נמצא שזה מה שהאנשים בודים מליבם כמו"ש (תד"א ג) שהכל ברא הקב"ה בעולמו חוץ מן השקר, ע"כ, וסימנך שכל אנשי השקר משווקים את השקר ע"י דמיון שאין להם שום אחיזה במציאות - והאמת היא שאוהב ימים צריך לפנות לתורה שהיא מתרגמת את העולם כראוי, וודאי שיש דרגות של התעלות בזה - אבל הדיבור הזה שייך כבר מתחילת המפגש של האדם במציאות, וכך האדם פועל בשלימות בעולם ולא מקלקל את חלקי החיים שהוא קשור בהם ודי בהערה זו.

האבילות והנחמה שני צדדים של אותו מטבע כלפי הגאולה

עכ"פ מבואר שעניין הנחמה המדובר הוא נושא של הצפית לישועה שאנשים שייכים לעניין הישועה מתוך הבנת התפקיד שלהם ולכן האבילות איננה סתירה לנחמה שהרי הם שני צדדים של אותו מטבע והזכרנו מריה"ל בשיריו שמעמיד את שני החלקים הללו בחרוז אחד - 'לבכות ענותיך אני תנים - ועת אחלום שיבת שבותיך אני כינור לשיריך' כעין שנאמר בתהילים (יב) "נכבדות מדובר בך עיר האלוקים" וא"כ 'שרים כחוללים כל מעייניך בך' וזה נותן את החשיבות והשייכות לציון - 'לציון יאמר איש ואיש יולד בה' (שם) אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה (כתובות עה) שגם בגלותנו יש לנו שייכות בעניין ה'מצפה לראותה' וכך נבנה האדם ומתגדל בשייכות שלו לסדר האמיתי של החיים הקרובים לקב"ה.

"ימים שאין בהם חפץ"

ובנושא הזה נראה להוריד אבן נגף ששמעתי שמטרידה רבים שבגלל זה קשה להם לצפות לישועה שכולם יודעים לצטט את המאמר הזה שיבואו שנים שאין בהם חפץ אלו ימות המשיח שאין בהם זכות וחובה (שבת קנא) וזה גורם שאנשים מפחדים מביאת המשיח, שנתפס בעיניהם כאיום על בני"א, שהרי הוא כמו יום המיתה, שהרי הוא מבטל את כל ההתקדמות האנושית של 'היום לעשותם', ולכן אין הכיסופים וההתעוררות הנכונה להיות מצפים לישועה להיות פונים אליו, וחווין מזה שגורם להפך את הצפית לישועה עוד יש בו חומר רב שמפנה את האמונה בגאולה, שהרי הגדרת ה'אני מאמין בביאת המשיח' היא שהאדם מבין שהישועה היא ישועה שלו שבאים להושיע אותו ואם זה משהוא שצריך לברוח ממנו, הרי זה הפך עניין הישועה, לא משנה מה גרם את הסיבות לרצון לברוח ס"ס זה קלקול באמונת הישועה, כי אמונת הישועה ביאורה שתופס האדם את הישועה כדבר להשתוקק אליו כי זה פונה להטיב לו.

טבעיות הצפייה לישועה

וכן תקנו חז"ל כי לישועתך קיוונו כל היום - ולכאורה מה הכוונה כל היום חצי שעה? שעה? לא כך - אלא כל היום כפשוטו ולא חששו ל"דובר שקרים לא יכון נגד עיניו..." (תהילים קא ז) אלא מוכרח שחז"ל הבינו שפשוט וברור וטבעי לבני"א שיקוו לישועה, וזה מקיף אותם כל הזמן, וזה הביאור ברמב"ם (הלכות מלכים יא א) בפשיטות שמי שאינו מאמין בו

או שאנו מחכה לביאתו לא נבואות שאר הנביאים בלבד הוא כופר אלא אף נבואות משה רבינו עכ"ל, לכאורה מה שייך כופר למי שאינו מחכה לביאתו? - [ולא יעורר לזה הקונטרסים של התיאור מחכה לביאתו אפילו בע"ש וכדו'] וצריך להבין מאיפה נובע הביקוש הזה? אלא מבואר שהרמב"ם הגדיר פה את המופיע בתורה ובנביאים שצריך האדם להבין ולתפוס את זה כגאולה פרטית שלו בתוך גאולתם של ישראל, והראיה שהוא תפס את זה כך שהרי הוא מחכה לזה, שמבין שזה הטוב שאליו כדאי לחכות, ואם הוא לא מחכה למה שישראל מחכים לו הרי שהוא מנוגד לתורת משה ודברי הנביאים שלא מבין ומאמין שהכל פונה אליו, ואין הכוונה ח"ו שמי שחושש שיפסיד מצד העברות שלו הוא ממשפחת הכופרים - חס ושלום אלא שיש פה איזשהו פגיעה בהבנת ואמונת הישועה והגאולה שהרי הוא טבעי שאחרי שרואים את הישועות וההבטחות שהקב"ה מבטיח לישראל שהאדם יצפה להם היה טבעי שיצפו להם ולכן כאן רבותי צריך להסיר את המכשול הזה כמו"ש שהוא פגיעה בעיקר אמונת ביאת המשיח ודבר זה צריכים לתפוס בו שלוש נקודות חשובות בעניין הזה הלכה למעשה.

שלוש נקודות בהעמדת הציפייה א. השלימות בעבודה

א. הנקודה הראשונה היא שהישועה היא ישועת הכלל והפרט שכ"א יחמוד אותה ויחכה לה, ואם יש אנשים שחוששים מצד שעששיו יש להם את עיקר המאמץ והעבודה, ואולי ילקח מהם - אמרנו להשיב להם ממשל - מלה"ד יש אחד שהוא ירא שמים מרבים אבל סתום בדעתו ולא מבין כלום והיה לומד שור שנגח את הפרה ולא ידע מאי קאמרי רבנן - עד שמצליח לדמיין שור וצריך לראות בעיני רוחו איך השור נוגח את הפרה כו' בקיצור קושי עצום בידיעה ובהבנה ואחרי שזוכה כבר להבין שוכח במהירה הרי לנו עבודה נוראה של מאמץ עצום בקניין התורה - והנה בא לפניו יהודי אחד ומציע לו כוס מים מבארה של מרים ויוכל ס"ס שיפתחו לו שערי הבנה וזכרון בידיעת התורה והנה רואה אותו מזדעק לא ח"ו איך אתה רוצה לקחת לי את עמל התורה... הרי שהוא פרדוקס עצום חוץ מהטפשות שבזה שהרי יפה מאוד שאתה עמל - אבל יש גם חשיבות לרמה, איפה אתה חי, ומה אתה מוציא מהעמל הזה, עוד יש פה ניגוד עניינים שהרי לא יתכן שהאדם כ"כ מתאמץ כדי לדעת רצונו של הקב"ה והנה מציעים לו את ההבנה בקל ויאמר שרוצה להמשיך ולהתקשות, שהרי כל המנוע שלו הוא לדעת כדי לקיים שהרי החפץ שלו כל הזמן הוא לדעת את שור שנגח את הפרה² מה דינו, ואם יוכל לדעת יותר בקל וודאי שזה עיקר החפץ שלו, וזה האהבת התורה האמיתית שרוצה לדעת אותה ולזה הוא מכוון את המאמץ בקנייתה - ולכן וודאי שירון לקחת את הכוס הנ"ל, א"כ היחס בין האיש ההוא לבין המוכשרים בלימוד הוא פער הרבה יותר קטן לפער בין המציאות שלנו כיום לבין מה שיפתח לנו במושגים בזמן גאולתן של ישראל³.

ולהשלים נקודה זו צריך לדעת שיש בהסטוריה של העולם שני חלקים יש את זמן ההתמודדות בקלקולי ונפילות החטא ושם הוא תפקיד ארוך של הגלות והצער להתמודד עם הרע להראות את חסרונותיו וקלקוליו, וודאי שחשוב מאוד, וגם כל הכבוד למתמודדים ויש שכר לפעולתם, אבל עוד אומר הרמח"ל (במאמר העיקרים ועוד) שכדי להכין את עולם העבודה לחיי עולם הבא כראוי צריך גם רמה של עבודה אחרת ממה שאנו מכירים שצריכים לגלות את הכשרונות הגלומים בבריאה ובבני"א שיפעלו הדברים ברמה הראויה בצורה של "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" כו' היינו שחייב להיות תקופה בעולם שהכוחות של העולם יתמצעו לפי הרמה הזו, והמעבר לעבודה ברמה גבוהה הם זמני ימות המשיח - ורק משם אפשר לעבור לחיים נצחיים, וחייבים לדעת שימות המשיח שייכים לשית אלפין שנגן של עולם העבודה ואינם כמו המות (שבו הנשמות עולות למקום שהוא רק תחנה לנשמות לבוא לעולם הבא ואין להם עבודה) אלא הם זמן של פעולה והתקדמות - רק בעבודה נקיה ועליונה הרבה יותר ולא בהתבוססות בבוץ והתלכלכות ברפש, וודאי שמי שזכה בזמן הבוץ לנקות כמה שיותר הוא יזכה בזמן התחיה לעמוד ולעבוד כראוי, אבל לזה משתוקקים והעבודה אז איננה

הזירות: יש להתקדם הלאה במושגים של קרבת ה' הרבה הרבה - וזה פתיחת השערי תבונה וחסידות שנפתחים במושגים עליונים יותר בזמן הגאולה.

2 למעט מי שעובד רק ע"מ לקבל פרס שזה סוגיא אחרת ואכמ"ל
3 רדוגמי מציאותית לדבר שאם נשאל לאנשים איפה אוחזים במעלות מסייש בדרך לחח הקודש - האם בטהרה או בפרישות והתשובה ע"ז היא בד"כ בקושי זריזות... עד מתי ישב האדם בסיר של

בהתמודדות עם הרע בקשיי הגלות, אלא העבודה תהיה בבחינת עשה טוב, וההתמודדות תהיה במקום זה הפחות והיתר, וא"כ עלה בידינו שזמן הגאולה מעמיד את הקרבה היותר גדולה ששייך בזמן היום לעשותם, ואין זה מיתה כלל שהרי גדר המיתה הוא ביטול העבודה ופה להפך הוא שדרוג העבודה ורוממות מציאות ההיום לעשותם, [וה"אין חפץ" זה הבחנה מסוימת שאין את העבודה בענין הרע כי "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדש"] וודאי שיהיה בהם בחירה ועשייה רק שלא יעמוד לפנייהם ענייני הרע לעשות רעות רק יהיה הפחות והיתר בענין ההתעלות.

נקודה שניה - זמן ימות המשיח ופעולותיו בהכשרת ישראל

סעיף שני שצריך לדעת שימות המשיח הוא תהליך, שהרי הגאולה היא להביא אותנו למצב הזה, שישתנה לנו ההבנות והמושגים, ולכן האנשים שחושבים שיבוא משיח היינו רגע אחד הוא גם יכול להיות נכון שהתהליך של השינוי שיכול לקחת מהר אבל יכול להיות גם תהליך יותר ארוך וכן נראה ברמחל שבכלל סובר שביאת המשיח הוא תהליך שאחריו עוד יהיה גוג ומגוג שיבוא להלחם על המשיח, וכמו שכתוב בתהילים שבא להלחם "על ה' ועל משיחו" (תהילים ב ב) וממילא יהיה הרבה מקום להראות את הנאמנות, ולפ"ז הימים שאין בהם חפץ הוא בסוף סוף האלף אבל עד אז יש הרבה שלבי בירור שהקב"ה יעזור לנו בהם איך לצאת מפחת מעשינו וקלקולנו, וזה בעצמו הישועה שלנו - שיש שחושבים שאם הם בידיים של עצמם הם מסודרים טוב.. יש לדעת שיש שיוצאים מהעולם הזה ובכלל לא מרגישים שיצאו בניצול נכון של העולם הזה.. אפילו שהיו בידיים של עצמם והיה להם את צאנ"ס הבחירה והשיקול בתועלת הבחירה העצמית, שהרי יש במציאות בחירה זו גם את האפשרות לקלקולים שהאדם מביא על עצמו, וודאי שעדיף לגדול בידו של הקב"ה ולהשען עליו, וזה ההופעה האלוקית בזמן הגאולה שמגיע לעזור ולהושיע את הבנ"א מבחירתם הרעה, בחי' "ועשיתי את אשר בחוקי תלכו" (יחזקאל לו כז), להשיב את ישראל בתשובה והימים שאין בהם חפץ מגיעים הרבה אחרי שלב הבירור של ימות המשיח, וגם אם יהיה מהר יבוא בהדרגה למשל גם אם לחשוב שיעשה ביום אחד אפשר להבין ששעה ראשונה ממוטטת את כל המושגים שהאנשים מכירים ואז נעמד העניין שהאדם פונה אל ה' שיושיע אותו וכו' כלומר הגם ששינויים יכולים לקרוא אבל ההבנה היא שהגאולה פונה אלינו - ולא משהו שקורה בלי קשר אלינו אלא גאולת האדם היא להביא את ישראל למצב החדש והמתוקן ולכן ראוי לכולם לחמוד ולצפות לו.

נקודה שלישית - שלימות הבחירה האנושית

ועוד בשלישיה נקודה שצריך לדעת ידיעה חשובה שישד רבינו הרמחל במאמר הקיווי והרחיב בו בתקט"ו תפילות שיש גילוי בגאולה של "למעני למעני אעשה" (ישעיהו מח יא) וזה דבר שצריך לדעת אותו הלכה למעשה, וזה מעמיד את גולת הכותרת בעבודת בנ"א - ואפשר ללמוד מקלקלת לתקנתא - מהי הבחירה העליונה ביותר של האדם, דאיתא בחז"ל (יומא פו) בארבע חילוקי כפרה שהחמור ביותר הוא חילול ה' - וקידוש ה' גדול מחילול ה', א"כ מבואר כן - שכשיש גילויים בעולם שהקב"ה מגלה הנהגת ייחודו, הרי שישיראל נבחרים ע"י הקב"ה לעבודה גדולה, שבניגוד לאומות העולם - הם מבינים שכבודו של הקב"ה עומד להתגלות עליהם ובאמצעותם בעולם, והוא דבר שהם בוחרים בו, שמבינים שזה טוב להם, וגם כיום בזמן הגלות יש אפשרות לגלות דבר זה - כשאומרים לישראל או תמות או תעבוד ע"י הרי שהוא מבין שנעמדה פה גולת הכותרת של הבחירה שלו שהרי מצד אחד מבטלים אל כל האפשרות שלו להיום לעשותם אבל יודע שהבחירה להשען על הקב"ה הוא דבר גדול שאין מלאך ובריה יכולים לעמו בשכר של זה - שהרי במעשה זה הוא מגדיר את חיו שעומדים למשהו מסויים - לכבודו של הקב"ה, ואם ח"ו יהיה בהם משהו בניגוד לכבודו הם לא שווים מאומה, וזה שלימות הבחירה של האדם שמעמיד בבחירתו את ההגדרה שלשמה נועד, וכך מבאר הרמחל

בלישועתך קיוויתי ה' - שעבודת הקיווי היא שאנחנו חפצים שיתגלה על ידנו כבודו של המלך, ואין הכוונה שאנו מוחקים עצמינו בגללו אלא שאנו מגדירים את מיצוי החיים שלנו למה הם עומדים - וכל הדברים האחרים מתבטלים בדבר זה - ושמעתי ממו"ר הגר"ש אולמן שבזמן יציאת ישראל ממצרים גם נתנסו במעין זה שנאמר להם בים סוף ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" שנצטוו לעמוד ולראות את ישועת ה' וכמו שכתוב בשיה"ש שהיו צריכים הראיני את מראיך - להראות בטחונם בקב"ה, ואמר מורי ורבי במשפט אחד - ש'אתם תחרישון' - היא עבודה לא קלה בכלל, והעניין שהאדם חושב כל הזמן איך הוא יהיה המרגיז ממלכות ופועל ועושה, לעומת זאת עם ישראל יודעים להיות שמחים בעבודה הזו של הקיווי ולא מרגישים שמתמעט בעבודתם, אלא אדרבא מתעלית החשיבות שלהם אם בהם יעשה חפצו של הקב"ה, וזה בחירה עיקרית שכבר עכשיו אדם מעמיד את עצמו מהמצפים לישועתו, וזה ביקוש נכון לעם ישראל שכבוד המלך שלנו הוא כבודינו ועל כן נקוה לך ה' אלוקינו לראות מהרה' כו' 'להעביר גילולים מן הארץ' ולזה אנו מעמידים את עצמינו וא"כ עיקר בחירת האדם שמבין נכון למה לשאוף ואת מה לבקש.

א"כ וודאי שנכונים שני הסעיפים הראשונים שהאדם מבין שהישועה מרוממת ומגדלת את ישראל אבל הבחירה לרצות ולבקש את המצב הזה עצמו שימלא כבוד ה' את כל הארץ היא הבחירה העליונה והעבודה הנשגבה של עבודת הקיווי, והוא שמבאר הרמחל שהשייכות של ישראל למה שהקב"ה מגלה מצידו היא בעבודת הקיווי שזה שחפצים לזה נותן להם שייכות לפעולה מצידו [שלא יהיה נהמא דכיסופא] והיא עבודת העמדת היחוד מצידם של ישראל שמצפים שהוא יושע אותם.

יישוב על שייכות הפרשיות וההפטרות

והם שלוש הנקודות שיש לתת עליהם את הלב גם בהבנת גדולת החיסרון שחסר לנו ומצד זה מתרחבת ההשתוקקות לישועה ובתווך מתעלה עבודת בנ"א גם בתורה ומצוות שרואים איך מקדמים את הישועה, וזה עבודת ה' שנעשית בשמחה, וגם בתקוה לראות בישועה מצידו, והוא הבריתות שמוזכרים בתורה יחד עם ההפטרות של הנחמתא של מה שמצפה לנו כדי להעמיד את התשובה - וזה שאומרים חז"ל (מדרש שמואל יג) שבשלושה דברים מאסו ישראל - שהם שרשי הפורענות - והם מלכות שמים, ומלכות בית דוד, ובית המקדש, שנא' (מלכים א יב טז) "אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בכן ישי איש לאהלך ישראל" אהלך היינו בית המקדש ו'אל תקרי לאהלך אלא לאלוהיך" היינו מלכות שמים, ו'חלק בדוד' היינו מלכות בית דוד, אמר ר"ש בן מנסיא אין ישראל רואים סימן ברכה לעולם עד שישבו ויבקשו את שלשתם שנא' (הושע ג ה) "ואחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים - זה בית המקדש כד"א הור הטוב הזה והלבנון.

שייכות עבודת האבילות והנחמה לימים נוראים

היינו שהדרישה שנעמדת מישראל הוא לא תפילה בעלמא אלא שזה יהיה המבוקש החפץ והרצון שלהם וכך מעמידים את שלוש מלכויות אלו, וכך נזכה בעז"ה להנחם בבניין ציון וירושלים בהראותו סימן טוב לישראל, והיא עבודת הנחמה שהיא התשובה העיקרית שישראל חוזרים לקב"ה שהרי התשובה העיקרית היא התובנה הנכונה של החיים איפה הם נמצאים ומה שווה להשקיע וכו' וכן מבורר למה האבילות והנחמה הם הכנה עיקרית לעבודת התשובה של השנה החדשה, שהרי פה נמצא הציר של המתאבל על ירושלים ומצפה לראות בשמחתה ומתוך שעם ישראל רואים את תיאור הנחמות והבינו את מצב השפלות אז יש להם את התובנה האמיתית של "יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו" (ישעיהו י ט) וכך נזכה לראות איך מתהפך כל הרעה והחסרונות לטובה "וכל צופיך נשאו קל יחדיו וירננו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון" בב"א.

סילוק השכינה שלא שורה רק על "בהתאסף עם יחד שבטי ישראל" - שיש אנשים שמרבים בזה שתמיד טוב להפדר אבל מה יהיה על מלכות שמים?

4 ואמת שאיתא בתוסי' (פסחים קיד) שהיו שני תחיות המתים אחד לצדיקים שציפו לגאולה - בימות המשיח, ואחד לכולם לפני יום הדין, וכן הוא להדיא בריטבי"א ר"ה ט"ז. עיייש, וכן ברמחל ובגרי"א 5 באמת זה תוכן הפסוק גם בלי האל תקרי... שהפירוד של ישראל כ"א למקומו זה השרש של

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

בדין המתחיל בסליחות מתפלה כל היום

ב' מחייבים בתפילה בימי הסליחות

ומעתה נראה, דמלבד הסליחות דהם תחנונים, ובימי רצון אלו איכא מצות תחנונים, הרי אף ג' תפילות מצטרפין לריבוי התחנונים בימי רצון אלו. [ועי' לשון הטור וכל המוסיף לבקש רחמים זכות הוא לו]. והיינו דכל השנה דין ג' תפילות הוא אי משום דאבות תקנום אי כנגד קרבנות, ונתוסף בימי רצון אלו, דג' התפילות המה מצטרפין לריבוי התחנונים ומצורפין להסליחות.

באופן דאיכא תרי קיומים בג' תפילות בימי הסליחות, מלבד הקיום בעיקר חובת התפילות אי משום אבות תקנום אי כנגד הקרבנות, וג' מצות הם; שחרית מנחה וערבית, הרי מתקיים בהנך ג' תפילות חובת תחנונים דנתחדש בימים אלו ומצטרפין לסליחות לריבוי תחנונים.

ואשר לפ"ז, נהי דכל השנה שחרית לחוד ומנחה לחוד, וכל תפילה חולקת שם לעצמה ומצוות חלוקות המה, אכן בימי הסליחות איכא קיום משותף לג' תפילות עם הסליחות, דמתקיים בכלהו "מצות תחנונים" בימי רצון אלו.

ישוב דברי הלבוש ומג"א

וזהו דכתב הלבוש והמג"א דבהך מצוה דתחנונים, הוי מצוה אריכתא דסליחות עם התפילות לקיום תחנונים, ובהא נאמר דהמתחיל במצוה אומרין לו גמור, והיינו התחיל ב"מצות תחנונים", ובכל השנה אף דמתקיים באלו הג' תפילות תחנונים, מ"מ הוא קיום דתחנונים ולא החיוב, וכלפי החיוב תפילה, הרי כל תפילה חולקת שם לעצמה שחרית, מנחה, וערבית, אמנם יתר ע"כ בימים אלו יש מצות תחנונים ולענין זה נשנה המתחיל במצוה וכו'. ומיושבת היטב קושית הבנין שלמה, טהרת השולחן ונזירות שמשון בשיטת המג"א, וכמש"נ.

ונראה לפ"ז, דמעריב דליל שבת אינו מצטרף לתחנונים דסליחות ביום ו', דהרי תפילות שבת לאו קיום דתחנונים הוא. והיינו אליבא דהמחצית השקל בית מאיר וחת"ס בשיטת המג"א, דכונתו למעריב לאחר הסליחות.

מעריב שייך ליום הבא או הקודם

הנה איכא לדון להמבואר, באופן דלא אמרו סליחות, האם הש"צ דשחרית יגש כש"צ למנחה בימים אלו, דהרי מצורפין מנחה ושחרית כלפי קיום דמצות תחנונים, או דילמא בעינן ל"הפתיחה" דסליחות, דאלו מצטרפין תחנונים דג' תפילות.

ונראה דמוכרע הדבר ממש"כ השער הציון אות כ"ד, לצדד בשיטת המג"א דכונתו למעריב דקודם הסליחות, ומ"מ המתחיל קרינן לזה

יסוד הלבוש מדין המתחיל במצוה אומרין לו גמור

כתב הרמ"א סי' תקפ"א סוף סעיף א', "ויש מקומות נוהגין שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום".

ובטעמא דמילתא כתבו הלבוש והמג"א, מדין המתחיל במצוה אומרין לו גמור.

וראיתי בבנין שלמה סי' ל"ז דתמה ע"ז, הרי בכל השנה לא נאמר דהמתחיל בשחרית גומר מנחה ומעריב, וע"כ דתרי מצות חלוקות הם, שחרית לחוד ומנחה לחוד. א"כ כמו"כ לענין ימי הסליחות מהו דנתחדש דנאמר מצוה אחת ונתחדש בזה דהמתחיל במצוה אומרין לו גמור, והוא דין גמור דדוחה אבל ויארצי"ט כדאיתא במג"א. וכן העירו הטהרת השולחן ונזירות שמשון, וצ"ע.

והנה המג"א שם כתב דה"ה במעריב. ובמחצית השקל וכ"כ הבית מאיר והחת"ס, דהיינו מעריב אחרי הסליחות. וביארו הבית מאיר וחת"ס דהיינו טעמא, דמעריב הרי הוא כנגד אברים ופדרים דאתמול וא"כ שיאטי' ליום הקודם. אמנם בשער הציון סקכ"ד נסתפק בזה וכתב, די"ל דכונת המג"א למעריב דליל סליחות.

ותמוה טובא, היאך יתכן לומר כן בשיטת המג"א דהכוונה לענין מעריב דקודם הסליחות, הרי בטעמא דמילתא כתב המג"א מדין המתחיל במצוה אומרין לו גמור, וכ"ז שלא התחיל בסליחות, אכתי לא התחיל, וא"כ היאך מדין זה יתחייב במעריב דקודם הסליחות, וצ"ע.

יסוד חיובא דסליחות - מצות תחנונים

ואשר יראה בזה, דהנה הטור סי' תקפ"א ביאר החיוב לומר סליחות בימים אלו, כיון דימי רצון המה דעלה משה למרום ארבעים יום קודם יום הכפורים, א"כ בימי רצון אלו איכא מנהג לומר תחנונים ולהרבות בהם בימים אלו. ונראה דאף למנהג אשכנז דאין מתחילין מר"ח אלא ביום א' שלפני ר"ה, וכדביאר המג"א כדי שיוכלו להתענות ד' ימים לפני ר"ה נגד ב' ימים דר"ה ושבת ועיו"כ שאין מתענין. והיינו דבעי לצרף ימי צום להנך סליחות, מ"מ יסוד ענין סליחות, הם ריבוי התחנונים בימים אלו. וכן מתבאר מדברי הערוך השולחן בס"י זה.

והנה תנן בברכות כ"ח ע"ב, "העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים". וכן תנן באבות פ"ב משנה י"ג "אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים". ומבואר דמענין התפילה, דחשיב התפילה לתחנונים.

א בחידושי מרן רי"ז הלוי פ"א מהלכות ברכות הל"טז ביאר בשיטת הרמב"ם ור"ת דאף הבא מכח מנהג לא בציר חיובא מכל דברי סופרים שנאמר בהן הלאו דלא תסור. אלא דפעמים בעיקר החפצא לאו שם מצוה עלה כמו טלטול ערבה. אמנם איכא ג"כ מנהגים דאיכא שם מצוה עלי' והוא בעיקר דינם כמו מצוה ותקיעת שופר וקריאת הלל ביו"ט שני, ואף שפיר שייך בהן ברכה, ומה שחיובן הוא רק משום מנהג. אין זה חסרון, דאף המנהגות בכלל לא תסור עכ"ד. והכי נמי בענינינו דהמנהג הוא לומר תחנונים בימים אלו, והוא בכלל חיובא דלא תסור, ובזה לא גרע מכל חיובא דד"ס, וכן בעיקר החפצא הרי שם תחנונים עלה וזהו קיומו, כדביאר הגרי"ז שם לענין קריאת הלל, וזהו הגדרת החיוב בימים אלו, מצות תחנונים.

שיאמר סליחות בבקר, ולא להש"צ בתפילת מעריב. וע"כ דבעי להסליחות דוקא כדי לפתוח בתחנונים, ולהא מצטרפין הנך ג' תפילות. והיינו כיון דעיקר מצות תחנונים בימים אלו מתקיימת ע"י הסליחות, אלו הם הקובעים תחילת המצוה דתחנונים.

ומעתה נראה, דזהו מש"כ המ"ב דאף מעריב הקודם לסליחות שיאטיה להך דינא "דהמתחיל בסליחות אומרין לו גמור". והיינו דהמתחיל הוא זה שהתחיל באמירת הסליחות, ולזה, כיון דכל יום נדון באנפי נפשי, כיום רצון ותחנונים, שפיר שייך למימר דמצטרפין הנך ג' תפילות דאותו יום ל"תחנונים" דסליחות. ולהא י"ל דאף המעריב דקודם הסליחות מצטרף, דהרי כל יומא איכא תחנונים דידי.

ואמנם, דאי משום עיקר הדין דתפילה כנגד קרבן, דיינינן בזה התפילת מעריב דמישך שייכא ליום האתמול וכדכתבו הבית מאיר וחת"ס, מ"מ כלפי קיום דמצות תחנונים בימים אלו, בהא דיינינן כל יום בפני עצמו, ותחילת היום הרי הוא מהלילה, ואיכליל בי' תפילת מעריב דמאתמול. והנך ג' תפילות דכל יום הרי הם מצטרפין להסליחות, ושפיר שייך בהו דהאומר סליחות דהוא המתחיל במצות תחנונים להך יומא, הוא אף גומר כל אלו התפילות דמצטרפין לריבוי התחנונים המחוייבים ביום זה, וממילא כלול בזה אף ערבית דאתמול, ונתבאר במקצת דברי המ"ב המחודשים בהאי ענינא, וכמו שנתבאר.

חובת הסליחות מחיובי תפילה

הנה נתבאר שבימי הסליחות, חובת התפילה מלבד חיובא דשחרית חיובא דמנחה וחיובא דמעריב, הרי הם מחוייבים מכח 'מצות תחנונים' שמצורפין לתחנוני הסליחות והמשותף הינו מצות תחנונים, ובזה הכל בכלל חדא מצוה, ושייך בזה המתחיל במצוה אומרין לו גמור.

אולם נראה שיש בזה מהלך נוסף, שאדרבה חיובא דסליחות הם חובת תפילה והג' תפילות אף דבכל השנה הם שמות חלוקים מ"מ בימים אלו נתחדש עוד חובת תפילה לעצמה בלא חילוקי שמות דשחרית מנחה וערבית, והמשותף הינו מצות תפילה.

ויסוד הדבר בהקדם דברי המאירי בחיבור התשובה מאמר ב' פ"א וז"ל שראוי לכל להשתדל קודם ראש השנה בהפצת תפילות ובהערת תשובות כדי שיכנס בראש השנה 'בטהרת הלב' ומזה נהגו במקומות לקום בלילות ולקבוע תפילה בבית הכנסת.

והנה משמעות דבריו אינו כמש"כ הטור דהימים האלו הם ימי רצון מצ"ע לכן יש ענין ריבוי תחנונים להתפייס בתחנונים, אלא כתב כדי שיכנס בראש השנה בטהרת הלב ולזה קבעו תפילה בהפצת תפילות ולקום בלילות באשמורת לתפילה והייכו כהכנה לר"ה.

ונתפרסם מש"כ הלבוש ס' תרפ"א דהסליחות נתקנו על סדר תפילת כל יום שהפסוקים שקודם הסליחות הם כנגד פסוקי דזמרה, והסליחות עם הי"ג מידות הם כנגד תפילת י"ח ואח"כ נפילת אפים וקדיש תתקבל כמו אחר תפילת י"ח.

והראני הג"ר אשר דוד מאי שליט"א, מש"כ בליקוטי מהרי"ח במנהגי חודש אלול, שמטעם זה קי"ל דאין פוחתין מג' סליחות, כנגד - ג' התפילות ביום.

והיינו דיסוד חיובא דסליחות זהו אדרבה מצות תפילה ולזה הוסיף מהרי"ח שהסליחות כולל כל הג' תפילות של היום.

ביאור נוסף בהמצוה א' שנתחדש בימים אלו

ומעתה נראה אף דבכל השנה חובת השחרית לחוד וחובת מנחה לחוד משום שחולקות שמות לעצמם, מ"מ בימים אלו של הסליחות הרי נתחדש חובת תפילה בלא שם מסוים, וזהו דכלול בסליחות ג' סליחות כנגד ג' תפילות, ואדרבה הג' תפילות הם נכללים במצוה אחת של חובת תפילה שנתחדש בימים אלו.

ואתיין היטב דברי הלבוש והמג"א שבימים אלו שנתחדש חובת תפילה מיוחדת [כמש"כ מהמאירי כדי ליכנס לר"ה בטהרת הלב], וזהו ענין הסליחות לקיום חובת התפילה כמש"נ מהלבוש והוספת מהרי"ח שכל תפילות היום נכללו בכלל הסליחות, וא"כ כלפי מצות התפילה דכל יום שנתחדש בימים אלו, בזה נשנה המתחיל במצוה אומרים לו גמור.

אמנם לפי"ז מסתבר שהמתחיל במצות תפילה שאומרים לו גמור, א"כ לאו דוקא המתחיל בסליחות אלא אף באופן שלא אמרו סליחות אלא התחילו בשחרית, אומרים לו גמור לתפילת מנחה מכח מצות התפילה המשותפת ביום זה, וכן אם מעריב שייך ליום הבא [כדעת המ"ב ודלא כהאחרונים] היה נראה שהמתפלל ערבית הוא המתחיל במצות התפילה ביום זה ועליו היה לגמור הסליחות והשחרית ומנחה שאחריו, וכל זה לדעת המאירי.

אמנם לדעת הטור שנתבאר שיסוד הדין סליחות הם ריבוי תחנונים והג' תפילות מצטרפים למצות תחנונים, בזה יש לומר שבעינן ל'הפתיחה' של הסליחות והפותח בסליחות הוא נדון כהמתחיל במצוה וכמש"נ לעיל בדעת המ"ב.

באופן שנתבאר ב' דרכים כלפי מה שנתחדש בימים אלו שהג' תפילות יש להם קיום מיוחד ומשותף מלבד חיובם דכל השנה, לדעת הטור מתקיים בהו מצות וחובת תחנונים ומצורפין הג' תפילות למצות התחנונים עם הסליחות, ואילו לדעת המאירי ודעימי אדרבה הסליחות מצטרפים למצות וחובת התפילה, ונתחדש חובת תפילה לעצמה מלבד חיוב המסוים דשחרית ומנחה דכל השנה, ולב' הדרכים שייך המתחיל במצוה אומרין לו גמור כדברי הלבוש ומג"א, וכמש"נ.

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

אתרוגים בשנת השמיטה

אתרוג מרוקאי צריך הכשר? - מאמר מקיף על הזנים השונים של האתרוגים ואתרוגי מרוקו בפרט.

אוצר בית דין - הקדמה מפורטת מתוך הספר "משמחי לב" על הנהגת "אוצר בית דין", **חש"ת נדיר עם מרן**
הגאון חבי ניסים קבליץ זצ"ל - הוראות הלכתיות מפורטות למגדלי פרדסי האתרוגים של אוצר בית דין. **פחסום האשון**

הרה"ג יצחק שטראוס שליט"א

מח"ס "משמחי לב" על ארבעת המינים בשביעית

אתרוגי מרוקו

זני האתרוגים בעולם

ממקום שעדיין מוסמך ומוחזק שלא נעשו בו הרכבות. כיון שכן מצינו רבות בספרי הפוסקים שייחסו לאתרוגי מקום מסויים חשיבות ומוחזקות, או להיפך, פסול ואיסור מוחלט מליטלם.

עד היום מחלות הקרקע מצויות כמעט בכל רחבי העולם, והרכבת ההדרים הינה הדבר הבטוח ביותר למונעה. כיון שכן כבר כמעט שאין כלל מקום בעולם שניתן לומר שאין בו הרכבות, וכל נטילת האתרוגים כיום נעשית על סמך מוחזקות על מטע מסויים שנשמר והושגח מלפני עשרות שנים שלא ייעשה בו כל טיפול והרכבה האסורה.

זהו פשר כל זני האתרוגים המצויים כיום, שכולם הינם זן אתרוג אחד בלבד, וחילוקי שמותיהם וזניהם מתייחסים למוחזקות מחשש הרכבה העומדת מאחוריהם, אם זה על סמך אדם גדול שטרח ובדק והעיד על מוחזקותם, ואם זה על סמך מקום ממנו הגיעו השתילים לנטיעתו בעוד מקום זה היה עדיין מוחזק שעוד לא פשו בו ההרכבות. כל אחד ואחד מזנים אלו ניטעו גרעינים בארץ ונעשו ממנו מטעים רבים.

כיון שכן על אף שחלק משמות זני האתרוגים מתייחסים לעדה מסויימת או למנהיגה, אין כל קשר בין ייחוס הזן ומנהג נטילתו לבין אותה העדה כלל, אלא כל אתרוג מיוחס כשר ללא כל חשש ופיקפוק לכל עדה בישראל ועל פי הוראת כל רב, ולכל יהודי בכל מקום שהוא.

למרות כל זאת, גם בזנים מיוחסים ושמורים ביותר, אין שמירה הדוקה על כל אותם זנים שנשמרו בטהרתם גם ברבות השנים והידיים כאן בארץ, ונצרכת קנייתם רק ממטע

ככל מיני העצים, אף עצי אתרוגים אינם גדלים בכל מקום בעולם ובכל תנאי גידול, אלא הינם מתאימים וגדלים בנקל ובטוב רק בתנאי גידול וטמפרטורות מסויימות הקיימות במספר מקומות הפזורים ברחבי העולם.

על אף שרבים מהיהודים חיו בישראל יון איטליה תימן ומרוקו, מקומות התאימים במיוחד לגידול אתרוגים, אך רוב ככל היהודים נפוצים על פני כל קצוות תבל הקרובות והרחוקות, וכן בכל רחבי אירופה שתנאי מגז האויר שבה אינו מתאים לגידולם עד היום, והוצרכו היהודים הנמצאים בכל פזורי גלויות ישראל בכל מקום ומקום בעולם לדאוג להשיג אתרוגים ממקומות גידולם ולהפיצם בכל תפוצות ישראל.

בעבר גם לא היו הבדלים והעדפות בין אתרוגים ממקום אחד למשנהו, אלא רק העדפות קירבת כל קהילה למקום גידול זה או אחר. מלבד נוי והדר האתרוגים, שהיו מקומות בעולם שאתרוגיהם היו מבוקשים יותר מחמת ייחודיות נויים והדרם.

כך היו פני הדברים עד לפני כארבע מאות שנה ויותר, עד שהחלו מחלות קרקע ידועות להתפשט ברחבי העולם ולהשמיד מטעים, והוכח מדעית כי עצים מורכבים הינם עמידים בפני מחלות אלו, החלה לפשות מלאכת ההרכבה אף בעצי ההדר, ובפרט בעצי האתרוגים החלושים והפגיעים. וכך בכל מקום שהגיעו המחלות, פשו במקביל אליהם ההרכבות.

כיון שאתרוג המורכב פסול למצוה, דבר זה הביא לכך שכבר לא ניתן לקנות אתרוג מכל מקום בעולם, אלא רק

בבעלות אדם אמין וירא שמים, כיון שהנסיונות העומדים בפניו להיטיב ולהשביח את המטע והזן באמצעים פשוטים ויעילים ביותר, שלא יהיה ניתן לעלות על עקבותיהם לעולם, וכפיל וישלש הכנסותיו וימעט בהוצאותיו וטירחתו.

אתרוגי מרוקו

בכלל זני האתרוגים שייחוסם הוא מחמת מקום מוצאם, מקומות שלא פשו בהם מחלות הקרקע, הינו האתרוג המרוקאי.

יהדות מרוקו הינה יהדות ותיקה ומפוארת, ושאריות קהילותיה האחרונות מתקיימות בה עד היום, וזכות לחיבה וקירבה יתירה למלכות.

כיון שבמרוקו ישנו אקלים המתאים במיוחד לגידול אתרוגים, שימשו מטעי מרוקו לגידול אתרוגים שנשלחו בעבר לכל רחבי אירופה, ועד כיום. מלבד מוחזקות אתרוגי מרוקו גם יש להם מראה מיוחד שאף הוא מוסיף לביקוש אחריו. לארץ ישראל לעומת זאת, הכנסת אתרוגים ממרוקו היתה במשך כל השנים בלתי חוקית וכמעט בלתי אפשרית, אתרוגים בודדים בלבד הוברחו כל שנה לארץ ונמכרו במחיר יקר במיוחד.

בשנים האחרונות ממש לאחר מאמצים גדולים מאוד עלה בידי הסוחרים לאשר חוקית את הבאתם של אתרוגי מרוקו לארץ ישראל, ומשנה לשנה ההיצע והביקוש גדלים כאחת, ובפרט לקראת שנת השמיטה בה אתרוגי מחו"ל מהווים פיתרון טוב למניעת הזדקקות לטיפול ושימוש בפירות הקדושים בקדושת שביעית.

נמצא כי גם מי שאינו נזקק בשנים רגילות לאתרוגי מרוקו, מתוודע אליהם בשנת השמיטה ומעוניין לקבל את מירב המידע וההכרעה ההלכתית אודותם.

מנהג נטילתם

ברחבי העולם - כפי שכתבנו כבר מאות בשנים, ועד היום בכל אירופה רובם ככולם נוטלים את אתרוגי מרוקו, ובפרט בצרפת ואנגליה. גם בארה"ב למרות כמות האתרוגים הרבה המיובאת אליה מארץ ישראל, קיימת דרישה גדולה לאתרוגים ממרוקו, דרישה הגדלה בעשרות מונים בשנת שמיטה בה יצוא אתרוגים מארץ ישראל כמעט ובטל באופן מוחלט.

בא"י - בשונה מהתימנים, בעת העליה ממרוקו לא הביאו איתם המרוקאים אתרוגים לארץ, המרוקאים אינם מחוברים לאתרוגים הגדלים בארצם, ועברו ליטול מאתרוגי ארץ ישראל המצויים. דבר זה השתנה מעט בשנים האחרונות ממש, שצאצאיהם החלו להתחבר לאתרוג המרוקאי ולהתגאות במורשתם.

בארץ לא הכירוהו בעבר, כי לא יכלו להכניסו חוקית, ועל אף שפוסקים רבים דנו אודותיו בספריהם, אך למעשה הם לא הכירוהו, וחסרו להם פרטים נחוצים בעניינו. כמו"כ בשונה משאר הזנים, שתילים מהמרוקאי שניטעו בארץ ישראל לא צלחו כיון שאינם מתאימים לאקלים המקומי, ואינם מקבלים את החום הנצרך להם, העבודה בהם בארץ רבה מאוד ואף אינם גדלים כראוי [ר' מיכה רוטשילד שיחי' היה מהראשונים שהביא מהם למעט של "אתרוגי זקס"].

רבנים - בבריסק החשיבו מאוד את המרוקאי ואף טרחו מאוד להשיגו כל שנה. גם ישנם אדמור"ים כפשווארסקע ועוד שמכריעים לקחת רק ממרוקו. כמו"כ תלמידי ישיבת מיר בשנות גלותה בשנחאי נטלו אתרוגים מהזן המרוקאי [שהובאו לשם ע"י החכם המקומי רובי אברהם].

נטילתם בעבר - ישנם שות"ם רבים המעידיים על הימצאות מטעי אתרוגים במרוקו, ועל כשרות מוחזקותם. נידון כשרותם ומוחזקותם מאז ועד להיום, הינו נידון במאמר נרחב לעצמו ואכמ"ל.

אופן הגידול

מטעי האתרוגים אינם מפוזרים בכל מרוקו, אלא מקובצים בעיקר בחבל הנקרא "סוס". מקום זה שוכן בדרום מרוקו מעבר להרי האנטי אטלס. זה המקום הכי עתיק שהתגוררו בו יהודים בעבר. ברור שהיו שם יהודים מאות שנים [יש הטוענים שהם אפי' מעשרת השבטים], קיימים במקום גם עתיקות יהודיות מלפני 1000 שנים ויותר, ובית קברות יהודי עתיק יומין. כיום אין יהודים המתגוררים שם. באותו מקום גידלו אתרוגים כבר למעלה באלף שנה.

במרוקו לא השתמשו באתרוגים למסחר, אלא המגדלים רק היו אוספים מהם כמות והיו שולחים לשוק בסלים, כ"א היה לוקח אחד משלם מעט והולך. לא היה מושג לברור או להעדיף איזה מהם. גם המרוקאים המקומיים לא יודעים מה זה אתרוגים יפים, הכל יפה, וזה גם שמר על הייחוס.

כל הגידול במרוקו עד היום הוא רק בשביל היהודים לא לשום שימוש אחר. כיום בעיקר אזור מסויים במרוקו מתאים לגידול, ומתחלק לשני סוגי מטעים - בראש ההר [הנקרא "דומדיר"] ובמישור למטה [הנקרא "תרודאנת"]. פחות משעה נסיעה בין ההרים למישור.

דומדיר - זהו מקום הגידול הכי ותיק בתוך ההרים למעלה. שבת ברברים חיים שם כמו לפני מאות שנים. אין להם חשמל או כלום. עולים כשעה הליכה במעלה ההר סביב, לאורך התעלה שמוליכה את המים, על גדות התהום עם סלים בהם אתרוגים העטופים צמר גפן. מאוד קשה להגיע לשם. המטעים של פעם קיימים עד היום. גידול זה טוב רק למי שצריך 200 או 1000 אתרוגים לא הרבה יותר. גם קשה

לסחוב משם. הם מוכרים שם בבודדים, לא מטעים שלמים. המטע שם כמו בעבר ממש, צריך לזחול בשביל להיכנס לפרדסים. גם המטע מאוד קטן, בהערכה מכל המטע יוצא מקסימום 10,000 אתרוגים לשנה.

תרודאנת - לפני כמה עשרות שנים המקומיים עצמם לקחו ייחורים מההר ונטעו מהם במישור. היכן שהיו פעם אותם מטעים שיבשו. ויהודים מכל העולם חוברים מהמקומיים קרקעות כאלו והמקומיים מגדלים עבור כולם.

למרות שלכאורה אין כל הבדל ועדיפות בין כל האתרוגים הגדלים במרוקו, מ"מ כיון שחלק מהמטעים מגודלים ע"י יהודים יראי שמים, וחלקם ע"י יהודים ברמת אמינות שונה,

או אף ע"י ערביים מקומיים, גם אתרוגים המגיעים לארץ ע"י סוחרים נאמנים מ"מ רובם אינם המגדלים עצמם, ואין בהם כל עדות על הצלה מחששות העלולים להימצא באתרוגים אלו. כיון שכן ראוי לקנות אתרוגים רק תחת כשרות מהודרת ביותר, שהיא הערובה היחידה ליציאה מכל חשש ופיקפוק באתרוגים אלו, וכגון ח אתרוגים המגודלים ע"י חילולי שבת, ברכה על אתרוג גזול, ערלת חו"ל הניכר ונקטף בידיעת בעל המטע ושליחותו, ועירוב זנים אחרים המיוחסים פחות הגדלים לאחרונה במרוקו עצמה וסביבתה ואף מחוצה לה העלולים להישלח כאתרוגים מרוקאים מיוחסים.

בתפילה שיזכנו ה' שלא ניכשל, ונזכה לקיים המצוה בהכשר ובהידור.

אוצר בית דין

מהו אוצר בית דין

לשימוש הציבור הנאתם ותועלתם, אף שמלאכות אלו אסורים לכל. אך היתרים אלו מוגבלים לאופנים מסויימים וכדלהלן.

גידולים אלו שגדלו בטיפול שליחי ב"ד ועפ"י הנחיותיהם, הינם באחריות ב"ד אצורים ומחולקים תחת ידם, והנעשה בהם הוא עפ"י החלטתם לתועלת הציבור, לכך נקראים בשם "אוצר בית דין". וכבר נהגו ישראל בדורות האחרונים להסתמך על היתר זה ועפ"י הוראת גדולי הדורות, ויש שפיקפקו בזה. גם לסוברים דאין לעשות אוצר ב"ד, מ"מ יש שהתירו לקנות את הפירות שטופלו ע"י אוצר ב"ד ללא כל חשש.

ניתן לומר כי אצל ציבור המהדרין הצורך הגדול באוצר ב"ד הוא בגידולי האתרוגים, בו השתמשו בהיתר זה אף אותם שלא התיירוהו בשאר גידולים, למען השגת פרי כשר ומהודר למצוה, דבר שכמעט בלתי אפשרי לציבור בלא כן- וזאת מחמת שכדי שאפשרות הציבור להשיג אתרוגים כשרים ומהודרים למצוה ובכמות מספקת, יכולה שתהיה אך ורק ע"י טיפול יומיומי מסור ועיקבי משלב הפריחה עד הגיעו לידי הנוטל- דבר שלא יתכן בלא אחריות ב"ד ופעולת שליחיו.

למרות שבעל השדה אינו יכול להתנגד לטיפול בשדה ללא הסכמתו, או לקטיף הפירות ע"י ב"ד- מ"מ אין חובתו כלל להתיר שימוש או להשכיר להם את כליו ומכשיריו כולל מערכות ההשקיה וההדברה והתומרים הנדרשים ובתי האיחסון והמיון. מחמת כך, וגם מחמת שהטיפול המסור והמקצועי והיעיל ביותר לשדה ניתן על ידי בעליו הבקי ומתמחה בו, שוכרים ב"ד את בעל השדה עצמו לצורך שליחות זו.

בתוספתא (שביעית פרק ח' הל' א'-ב') בראשונה היו שלוחי ב"ד יושבי על פתחי עיירות, כל מי שמביא פירות בתוך ידו נוטלין אותו ממנו ונותנין לו מהן מזון ג' סעודות, והשאר מכניסין אותן לאוצר שבעיר. הגיע זמן תאנים, שלוחי ב"ד שוכרין פועלין ועודרין אותן [פי' לוקטין- מנחת ביכורים] ועושין אותן דבילה ומכניסין אותן לאוצר שבעיר. הגיע זמן ענבים וכו', הגיע זמן זיתים וכו', ומחלקין מהן בערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו. וכתב הרמב"ן (ויקרא כ"ה, ז') דכל זו התקנה והטורח של ב"ד מפני חשד שלא יבואו לעכב או לעשות מהם סחורה.

עם הגיע שנת השמיטה מוטל על בעלי השדות להפקיר את שדותיהם לכל אדם. מטרת הפקרת השדות בכדי שיהנו הציבור מגידוליה בעמידת השדות מופקרות לכל, אך אין מי שיש לו ענין לטפל בשדה גם במלאכות המותרות לצורכי הפירות כדי שיהיו גידולים ראויים. גם גידולים שכבר גדלים בשדה- טירחה רבה היא לבא לקוטפם כל אדם לעצמו, ואף המגיעים עלולים להזיק הן לשדה עצמה והן לגידוליה, דבר המהווה הפסד ונזק אף לציבור הזכאי להנות מהגידולים.

במציאות הנוהגת כיום אין ב"ד מפקיע פירות מן הקוטף שלא כדין [כבתוספתא], אלא רק מפנה את עצמו מראש לטפל בשדה המופקרת כדין- ע"י ששוכר פועלים וכלים לעובדה ככל הנצרך במלאכות המותרות בשביעית, והיבול נקטף ומטופל ונשלח לחלוקה לציבור, וזאת כחלק ממחוייבות ב"ד לדאגה לצורכי הציבור. ויתירה מזו הותר להם לטפל בגידולים כרגיל מקטיף ואילך עדי הגיעם

הנ"ל ובתי האיחסון והמיון, הכל בכלל הסכמי השכירות והעבודה.

כיון שאין הבי"ד בעלים מצד עצמו, אלא רק שליח הציבור ופועל מכוחו, גם אין כאן מכר וקניה כלל אלא אך דרישה להשתתפות בהוצאות הגידול והטיפול.

כיון שהמלאכות הנעשות בפרדס אתרוגים רבות, והגבול דק בין האסור מדאו' לבין המותר, וההשלכה מכך להיתר השימוש ביבול וזכות בית דין בשליחת שליחים לטיפולים אלו, נדרשים הפרדסנים להוראות קפדניות בכל הנוגע למלאכות הנעשות בפרדס. לפנינו שו"ת נדיר בענין, של אחד מהפרדסנים שלוחי בית הדין, עם מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל.

בעל השדה יכול לפנות לאיזה בי"ד שרוצה [מחמת ממון או סיבות אחרות], ואם לא הגיעו להסדר לא יוכלו להשתמש במערכתיו, רק יוכלו בי"ד אם רצונם בכך לעבוד בכליהם, ולפקח ולהגביל את הקטיף [ולגבות רק את תמורת המפקח, לתועלת הציבור] או לעשותו בעצמם ובכליהם ובמחסניהם.

גם אם בעל השדה הוא שליח בי"ד, אין הטיפול והגידולים בבעלותו בשנה זו, אלא הוא עובד תמורת תנאי שכר מוסכמים מראש. מכאן והלאה אין שיקולי הטיפול במטע נתון להחלטת הבעלים, אלא לפי הכרעת בי"ד לטובת הציבור.

מלבד בעל השדה, שוכרים בי"ד גם את העובדים הרגילים בשדה, ובכללם אף את הפועלים הנכרים הרגילים לעבוד בו - וכולם שליחי בי"ד לצורך הציבור. גם כל הכלים והמערכות

שו"ת נדיר עם מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל על אתרוגי אוצר בי"ד

פירסום ראשון! ערוך ומעובד מתוך הקלטה מחודש סיון שנת השמיטה תשס"ח, השאלות נשאלו ע"י הפרדסן המסור ר' אהרן וינר הי"ו מאתרוגי "וינר", ומסרו לידינו להפצתו לזיכוי הרבים, תשוח"ח לו. **המילים המודגשות הינם תשובות מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל**

אני מוריד ענפים שלמים מיותרים, עכשיו בשמיטה יש ענפים רבים מיותרים, והשאלה אם סביב הפירות ממש מותר לחתוך לפחות חצי ענף היכן שיכול להזיק - **מקומות שנראה שיזיקו אפשר לעשות.**

זה לכתחילה? - **רק כשיש חשש סביר שעלול להזיק.**

רק אם זה יזיק ממש עכשיו, או גם אם זה יזיק עוד שבוע או חודש? - **אותו דבר.** (עיי' אורחות רבינו ח"ב עמ' שכ"ה. ומשנת הגרי"ש שביעית תשו' סי' ד'. וקונטרס ד' מינים בשביעית לגר"ש רוזנברג אות ח'. וכן עיי' משפטי ארץ שם).

כלי קטיף

האם צריך לקטוף בשינוי בכלי או באופן הקטיף, או שאפשר במזמרה שכל שנה משתמשים כרגיל? - **אפשר במזמרה.** (עיי' תזו"א סי' י"ב ס"ק ה' ז'. ובספר אוצר בי"ד עמ' פ"א).

ריסוס נגד חרקים

לרסס נגד מזיקים שלא יבואו, אפשר לרסס מתי שיש כבר מזיקים, אבל האם אני יכול לרסס מקודם שלא יבואו מזיקים? - **אפשר להקל.**

קשירת ענפים ואתרוגים

לגבי קשירת הענפים והאתרוגים, ממתני זה כבר נחשב שיש סכנה לפרי שהותר מחמתו לקושרם. וכגון אם כשיש קוץ העומד בסמוך לאתרוג, שמחמת הרוחות עלול הקוץ לפגוע בפרי? - **לקשור אפשר.** (עיי' בספר גיבורי כח עמ' 448 דעת הגר"ח"ק, ובקונטרס ד' מינים בשביעית לגר"ש רוזנברג אות ח'. ועיי' משפטי ארץ פרק ד' הל' ל"ו).

חיתוך ענפים

האם מותר גם לחתוך ענפים ועלים סביב לאתרוג, כלו' לנקות לגמרי סביבו מכל העלול לפגוע בו? - **תמיד חותכים או רק קושרים?**

תמיד חותכים, במקרה נדיר האתרוג גדל במקום שאין הרבה קוצים ועלים, אז א"צ בחיתוך. קשירה תועיל רק מעט. החיתוך מועיל גם למניעת סריטות ופגעים לאתרוג, וגם למניעת קינון חרקים בסמיכות לאתרוג - **לגזום ולחתוך כמו כל השנים, זה ודאי אי אפשר.**

בשנה רגילה אני כבר גוזם את הכל עוד הרבה לפני שמתחיל להיות אתרוגים,

זה לא לכתחילה? - **כתוב משהו שאסור לעשות, אבל מסתמא באתרוגים לפי המצב אפשר אם צריך לעשות.** (עיי' קונטרס ד' מינים בשביעית שם).

ריסוס לצורך פיטמים

יש ריסוס ששומר על הפיטם שלא ינשור, האם מותר לרססו? - **בלי פיטם גם כשר.** (עיי' ישא יוסף סי' ק"ד. גבורי' כח עמ' 429 דעת הגר"ח"ק. וחוט שני עמ' קכ"ה).

דילול אתרוגים

יש אתרוגים שגדלים חמש ביחד, ממש צמודים, תמיד טוב לדלל כי אז יש יותר כח וזה ודאי אסור בשמיטה, אבל הם גם נדחפים אחד בשני ומעוותים האחד את צורת חבירו וכן ביניהם הוא מקום מסתור לחרקים, האם מותר להסיר חלקם?. השאלה כשהם עדיין קטנים ועוד לא מזיקים והדילול הוא כדי שכשיגדלו לא יזיקו אחד את השני - **הם לא מקלקלים, הם קטנים, אין לך מה לעשות עם הקטנים שאתה לוקח, אז אתה מזיק אותם על חשבון שלאחרים יהיה יותר טוב, אז אין לעשות כן, אא"כ תעשה מהם ריבה.**

מסתמא זה גם לא טעים לריבה, זה ממש קטן - **יש כאן שאלה דאו' של בצירה לצורך העץ.**

ואם הם כבר גדולים ומזיקים זה לזה מה הדין? - **אם כבר ראוי להשתמש איתם למצוה, אז תקטוף אותם לחלוקה, אך בפחות מכן אין להסירם.** (עיי' משפטי ארץ פרק ב' סעי' ז' הע' 19).

קשירת והזזת ענפים

האם מותר לקשור את הענפים למשל לצורך מעבר בשביל לרסס - **בשביל לעבור הקילו, מותר.**

האם מותר באזור של צפיפות אתרוגים מחמת שישנם שם כמה ענפים גדולים, להזיז את חלקם לכיוון אחר? - **אפשר.**

אם יש צפיפות בעלים ובענפים, שמחמתו הריסוס לא עובר טוב, האם מותר להפרידם קצת לצדדים למנוע צפיפותם? - **מותר.** (עיי' שיח השמיטה עמ' ק"צ דעת הגר"ח"ק).

סימון ערלה

כשיש כמה עצים ערלה, האם אני יכול לכתוב מודעה שיש פה עצים של ערלה מי שרוצה לדעת איזה עצים של ערלה שיתקשר אלי, או שאני צריך לכתוב איזה מספרי עצים בדיוק

הם של ערלה - **במשנה כתוב שצריך לציין את הערלה בסיד.** צריך לסמן עם סיד? - **הם לא יבינו את זה צריך סימון שיבינו.** (עיי' משפטי ארץ פרק י"ח הע' 14).

קטיף אנשים מאוצר בי"ד

לגבי קטיף מאוצר בי"ד, יש אנשים שבאים לקטוף אתרוגים, חלקם אינם נוהגים כראוי ומזיקים האם יש דרך למונעם - **לסגור שלא יוכלו להיכנס אסור, אין בעיה שיקחו, יש בעיה שיזיקו לעץ, אבל מותר לסגור ולהשאיר מודעה שאפשר לבוא רק בשעות מסוימות שמתקבלות על הדעת.**

שייך שאני אקטוף וישים בחוץ לפניהם - **אתה יכול לקטוף בשביל אוצר בי"ד, אבל לקטוף למי שאתה רוצה אין לך רשות. אבל אתה יכול בשעת מעשה לעזור להם ולהראות להם מה לקחת, שלא יוכלו לקלקל את כל העץ.**

אחרי שלמשל קטפתי ביום חמישי אחרי צהרים כל מה שהיה על העצים, עד יום שישי בבוקר לא גדל עדיין כלום אם זה לא יום חם, ואני אומר לציבור אין עכשיו מה לקטוף, אם אחד יאמר שהוא דוקא רוצה להיכנס, האם צריך לאפשר לו להיכנס לראות אפי' שאני יודע שאין מה לקטוף - **זה כבר גישה של בעל הבית. אבל אתה רק יכול לבוא איתו, שילך רק איתך.**

ואם נניח יש 50 אנשים, אם כל אחד יחכה עד שאני יבוא איתו, זה לא ילך - **תודיע להם שכל אתרוג שהם מוצאים שיגידו לך ואתה תבוא לקטוף איתם, כך לא יקלקלו את העצים.** (עיי' בהוראות החזו"א ברשימות הר' פלס. דרך אמונה פרק ו' ס"ק י"ט וציון ההלכה ס"ק מ"ט. מנחת שלמה (סי' קל"ב אות י"ח. חוט שני עמ' ש"ס. אורחות רבינו ח"ב עמ' של"ג. משנת הגרי"ש שביעית ח"ב פרק ה' אות ט"ו. קונטרס ד' מינים בשביעית הנ"ל אות י"א. קונטרס ושבתה הארץ מהרמ"מ מנדלסון).

להערות והארות - anvehu4@gmail.com

בשמחה רבה הננו להודיע לציבור שוחרי ההלכה
שבעז"ה יתקיים שיעור בנושא:

צורת התקיעות כהלכה

מפי הגאון הרב

אפרים קרלינסקי שליט"א

השיעור יעסוק בנושאים:

הסבר מקיף על אורך התקיעות/ או-טו-או טו-או-טו-או? מהם 'בריסקער שברים' / הדגמת סוגי השברים הנהוגים במקומות השונים / מהם התקיעות 'לחומרא' הנהוגות בסוף התפילה

בשיעור ישולבו המחשות באמצעות הקלטות מקצועיות

השיעור יתקיים בעז"ה

ביום חמישי פרשת כי תצא י"ב אלול תשפ"ב

בבית הכנסת 'פינסק קרלין'

רח' חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

תחילת השיעור בשעה 2:00

סיום השיעור בשעה 3:00

נ.ב. לאחר השיעור תינתן הדרכה קצרה לאופן הנכון לתקוע בשופר, והמעוניינים יוכלו לקבוע פגישה להדרכה פרטית ללימוד או שיפור יכולת התקיעה במחיר מיוחד.

בברכת התורה
מכון הילכתא

יעלת הון

כי תצא תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

בענין מצות שילוח הקן

"כי יקרא קן וגו' לא תקח האם על הבנים. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך" וגו'. (דברים כ"ב ו')

במסכת ברכות (ל"ג ע"ב) תנו, האומר על קן צפור יגיעו רחמין וכו' משתקין אותו. ובגמרא אמרין מאי טעמא, ומשינין פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואין אלא גזירות וכו'. עיי"ש.

א- וכותב הרמב"ן (פסוק ו') וז"ל, וכן מה שאמרו (ברכות לג): לפי שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואין אלא גזירות, לומר שלא חס הקל יתב' על קן צפור ולא הגיעו רחמיו על אותו ואת בנו, שאין רחמיו מגיעין בעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהן צרכינו שאם כן היה אוסר השחיטה, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מידת הרחמנות ושלא נתאכזר, כי האכזריות תתפשט בנפש האדם וכו'.

והנה המצות האלו בבהמה ובעוף אין רחמים עליהם, אלא הם גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המידות הטובות, וכן יקראו הם כל המצות שבתורה עשה ולא תעשה, גזירות, וכו' עכ"ל.

וכן כתב החוקוני וז"ל, לא תקח האם על הבנים, לפי שהוא דרך אכזריות ורעבתנות וכו'. והארכת ימים, מידה כנגד מידה, שלא הכרת כל הקן לגמרי מכל וכל, שהנחת העיקר. עכ"ל.

והספורנו כתב וז"ל, למען ייטב לך והארכת ימים, הנה בענין שילוח הקן יש איזה גמילות חסד להמון שלא להשחית זרע עופות השדה שהם הפקר, וזה בשילוח האם, אמר שאפילו בזה הקצת של גמילות חסדים יהיה אוכל פירות בעולם הזה והקן קיימת לעולם הבא. עכ"ל.

מבואר דלהרמב"ן טעם המצוה הוא בכדי ללמד אותנו מידת הרחמנות, וכן משמע מהחוקוני שזהו בכדי לעקור מאיתנו מידת האכזריות, ומידה כנגד מידה הקב"ה ירחם עלינו.

ואילו להספורנו טעם המצוה שיש בזה קצת גמילות חסדים, ובשכר גמילות חסדים זהו מהדברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקן קיימת לעולם הבא.

ב- ומזה נלמד דכ"ש אם האדם מרחם על הבריות ועושה גמילות חסדים, ודאי יזכה, וכמו שכתוב במשנה בפאה (פ"א מ"א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקן קיימת לעולם הבא, כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו וכו'. וכל הדברים האלו יש בזה גמילות חסדים ורחמנות על הבריות.

וכן מבואר באור החיים הקדוש עה"פ "ונתן לך רחמים" (דברים י"ד י"ח) דכתב וז"ל, כוונת מאמר זה כאן לפי שציוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתה, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם וכו', לזה אמר להם הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש, לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח המעשה. ואמרו 'ורחמן', העיר בזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי כמו כן יתנהג ה' עמו שאין ה' מרחם אלא לרחמן (שבת קנא:) וכו'. עכ"ל. ולפ"ז מבואר היטב דבמצות שילוח הקן שמרחם על האם לשלחה ולעשות קצת גמילות חסדים אז מידה כנגד מידה השי"ת ירחם עליו למען ייטב לך והארכת ימים.

ובזה"ק כתוב, כי מי שהשי"ת אוהב אותו הוא שולח לו עני שיזכה בו וירחם עליו ויתן לו צדקה, ואזי הקב"ה עושה עמו חסד ורחמים. ולכאורה זה נרמז בפסוק 'ונתן לך רחמים ורחמן' שהבאנו בשם האוה"ה הקדוש, שעל ידי שיתן לך רחמים אזי ורחמן. ואם יש לו על העני תרעומת ושנאה, והוא מרחם עליו ועושה עמו חסד. אז הוא זוכה שאפילו שהוא חוטא כנגד השי"ת, גם הקב"ה עושה עמו חסד מידה כנגד מידה, כלפי מה שהוא עשה חסד אפילו למי שיש לו עליו שנאה.

ג- וכן מבואר ברבינו יונה בשערי תשובה (שער ראשון אות כ"ח) וז"ל, ועוד חייב בעל התשובה להכניע ולקיים עליו להתנהג על הדרך שאמרו רבותינו ז"ל (אבות ד' י') והיו שפל רוח בפני כל אדם, וכו'. וגם לכל הדברים אשר ישמע יתן אל לבו להעביר על מדותיו. ומעבירים מזה להתכפר על עוונותיו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ר"ה יז.) המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו, מידה כנגד מידה, וזה פתח תקוה נכבד מאד, ונאמר (איכה ג'). יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה, יתן למכהו לחי ישבע בחרפה. עכ"ל. והנה כתוב יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה, ובגמרא בחגיגה (דף ה') אמרין רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי, אמר כולי האי ואולי, היינו אפילו שיתן בעפר פיהו רק אולי יש תקוה, אולם אם יתן למכהו לחי ישבע בחרפה, משמע שזה מועיל להצילו, כיון שנותן למכהו לחי ושמוח ביסוריו. וכן אם עושה עם שנאהו חסד זה מועיל שהקב"ה יעשה עמו חסד.

ד- ובגמרא בב"מ (דף לב:) ת"ש אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו. ומקשינן ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא הא עדיף, ומשינין אפ"ה כדי לכוף את יצרו עדיף. עיי"ש. ורואים מהגמרא שאע"פ שצער בעלי חיים דאורייתא ולפרוק יקיים יותר מצוה חשובה שיציל את הבהמה מצער בעלי חיים. אפ"ה כדי לכוף את יצרו עדיף, כיון שאם האדם מכניע את יצרו, זה חביב לפני הקב"ה, וכן השכר על זה הוא גדול מאד, וכמו שכתוב ברבינו יונה שהבאנו לעיל וזה פתח תקוה נכבד מאד, היינו שבעל תשובה שיעשה העצה הזאת זה פתח תקוה נכבד מאד, שהקב"ה ימחול לו על עוונותיו מידה כנגד מידה, כמו שהוא עושה חסד לשונאיו, כן יעשה הקב"ה עמו חסד.

השכר על מצוות שילוח הקן

"שלח תשלח את האם וגו' למען ייטב לך והארכת ימים". (דברים כ"ב ז')

א- וכתב התרגום יונתן בן עוזיאל וז"ל, מן בגלל דיוטב לך בעלמא הדין, ותורין יומין בעלמא דאתי. עכ"ל. וכתב בביאור וז"ל, שייטב לך בעולם הזה, ותאריך ימים בעולם הבא, וכן מבואר בגמרא (קידושין מ.) ששילוח הקן היא מצוה שאדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקן קיימת לו לעולם הבא, ולמדוהו ממקרא שלפנינו שייטב לך היינו בחיך, והארכת ימים היינו לעולם הבא, ושלא כדעת רבי יעקב שם שמפרש כל הטובה לעולם הבא, ואמר לגבי השכר האמור במצות כיבוד אב ואם (לעיל ה' טו) למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריך ימך לעולם שכולו ארוך.

ב- ובהעמק דבר כתב וז"ל, כבר ביארנו לעיל בעשרת הדברות השניות טעם השינוי שכתב שם (=כיבוד אב ואם) למען יאריך ימך ואח"כ למען ייטב לך, שמזה הולכיהו חז"ל דמייירי בעולם הנשמות שהוא עולם שכולו ארוך, ואח"כ בעולם התחיה שהוא עולם שכולו טוב, ומזה למדנו דכאן דכתיב למען ייטב לך ואח"כ והארכת ימים דמייירי בעוה"ז, מש"ה מתחילה היעוד על ההוה ואח"כ על הימים הבאים, והא שיעד הכתוב שכר הרוחני במצות כיבוד אב ואם, ושכר הגשמי במצות שילוח הקן, הינו כדי ללמוד מזה על זה, דמצד הסברא מגיע עבור כיבוד אב ואם רק שכר בעוה"ז כיון שהוא מצוה שדעת האדם נותנת על זה, ומצות שילוח הקן רק בעוה"ב שהוא מצוה למעלה מדעת אנושי, כן שכרו צפון למעלה מהליכות זה העולם, א"כ אם היה כתוב בכבוד אב ואם שכר עוה"ז, ובשילוח הקן שכר עוה"ב, הייתי אומר דלהפך לא, משום הכי כתיב בכיבוד אב ואם שכר הרוחני מכש"כ בשילוח הקן, ובשילוח הקן כתיב שכר בעוה"ז מכש"כ בכיבוד אב ואם, ומזה למדנו כמו כן בכל המצות שיש להם לכל אחד שכר בעוה"ז ובעולם הנשמות ובעולם התחיה, והיינו דנתן בקידושין (סוף פ"ק) כל העושה מצוה אחת

מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ. ופרש"י מטיבין לו בעוה"ז. ונוחל את הארץ חי עוה"ב והיינו עולם התחיה וכו'. ומאריכין לו ימיו היינו עולם שכולו ארוך זה עולם הנשמות.

וב'הרחב דבר' כתב וז"ל, והנה כל זה ביארתי לדעת תנא דמשנתנו דעל כל מצוה מטיבין בעוה"ז אבל מבואר שם בקידושין דרבי יעקב חולק, וס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, זולת מצות גמילות חסדים שאדם אוכל פירות בעוה"ז, ואיתא שם בברייתא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחית המתים תלויה בה, בכיבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימך ולמען יטב לך, בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים וכו' אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך. משמע דמפרש תרוייהו קראי בעוה"ב, דא"כ קשה שינוי הלשון מדוע הקדים בכיבוד אב ואם למען יאריכון ימך. ואח"כ למען ייטב לך, ובשילוח הקן להפך וכו' עכ"ל. עיי"ש מה שתיריך.

ג- ונראה ליישב באופן אחר, דהנה האור החיים הקדוש בפרשת יתרו בדברות הראשונות (שמות כ' י"ב) כתב וז"ל, למען יאריכון, אמר יאריכון, שמשמע מעצמם, ולא אמר אאריך ימך, ואולי שירצה לומר כי מצוה זו סגולתה היא אריכות ימים, מלבד שכרה מה', כי יש מצות שיש בהם סגולות נפלאות מלבד שכר אשר קבע להם ה', וזו גילה אותה ה'. עכ"ל. ומבואר בדבריו שסגולת מצות כיבוד אב ואם היא אריכות ימים חוץ מהשכר של המצוה שה' קבע להם. ולפ"ז אפשר לומר שלכן בכיבוד אב ואם קודם למען יאריכון ימך שזה סגולת המצוה. ואחר כך ולמען ייטב לך שזה שכר המצוה, אולם בשילוח הקן גם האריכות ימים וגם ייטב לך שניהם זה שכר המצוה ולכן כתוב למען ייטב לך בעוה"ז שזה בהוה, ואח"כ ולמען יאריכון ימך שזה לעוה"ב. ולפי דבריו מדויק שבפרי יתרו כתוב רק 'למען יאריכון ימך', שזה סגולת המצוה - אריכות ימים בעוה"ז, ולכן לא כתוב כבד את אביך ואת אמך כאשר ציון ה' אלקיך, כי אפילו שאינו עושה לשם מצוה זוכה לאריכות ימים בעוה"ז שזה סגולת המצוה. ובדברות השניות שכתוב גם ולמען ייטב לך, כתוב כאשר ציון ה' אלקיך, שאם עושה לשם מצוה אז זוכה גם לשכר למען ייטב לך בעוה"ז, ולדברי רבי יעקב הכל הוא על עוה"ב למען יאריכון ימך, בעולם הנשמות, ולמען ייטב לך, לעולם התחיה.

בענין זכירת מעשה מרים

"זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים"

א- כתב הרמב"ן וז"ל: ולפי דעתי שהיא מצות עשה ממש, כמו זכור את יום השבת לקדשו, זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, זכור את אשר עשה לך עמלק, כולן מצוה א"כ גם זה כמותם, ויהיה אזהרה מלדבר לשון הרע, יצוה במצות עשה שזכור העונש הגדול שעשה ה' לנביאה הצדקת שלא דברה אלא באחיה גמול חסדה אשר אהבתו כנפשה, ולא דברה בפניו שיבוש, ולא בפני רבים רק בינה לבין אחיה הקדוש בצינעא, וכל מעשיה הטובים לא הועילוה, גם אתה 'אם תשב באחיך תדבר בבוץ אמך תתן דופי' לא תנצל. ולשון ספרא וכו' וכן הוא אמר זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים, יכול בלבך, כשהוא אומר 'השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות' הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהא שונה בפיו. וכן הוא אומר 'זכור את אשר עשה לך עמלק' יכול בלבך, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיו ופירושה כי אצלם, השמר בנגע הצרעת, מנגע הצרעת, לשמור מאד שלא תבואך וכו'. וזכור את אשר עשה למרים, שתהא מזכיר זה בפה תמיד.

ומאן נראה שרבותינו ז"ל יעשו אותה מצוה, לא סיפור ועצה בלבד להינצל מן הנגעים וכו'. אבל בכתוב הזה אזהרה גדולה בו. להמנע ממנו בין בגלוי בין בסתר וכו' וזו אחת מכל התרי"ג מצות וכו' עכ"ל. והנה מלשון הרמב"ן שלגבי מצות מחיית עמלק מביא לשון הספרי מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיו, ולגבי זכור את אשר עשה למרים, כתב שתהא מזכיר זה בפה תמיד, משמע שהמצוה היא להזכיר מעשה מרים כל יום.

והרמב"ן בספר המצות מצוה ז' כתב וז"ל: נצטוינו לזכור בפה ולהשיב אל לבנו מה שעשה יתעלה למרים כשדברה באחיה עם היותה נביאה כדי שנתרחק מלשון הרע וכו' והנה כאשר נצטוינו בזכירה מה שעשה לך עמלק וכו' כך נצטוינו בזכירה מה שנעשה למרים וכו' עכ"ל עיי"ש. והנה הרמב"ן בחומש דיימה את זכירת מה שנעשה למרים כמו זכירת יום השבת, זכירת יציאת מצרים וזכירת מעשה עמלק. והחפץ חיים הביא דבריו בפתיחה בעשין א' והאריך בזה בספר שמירת הלשון שער התבונה פרק י"ב.

ב- ויש להסתפק האם צריך להזכיר את מעשה מרים בפירוש או רק מה שיוצא מהזכירה שהפה נברא להודות לה'.

והנה מדברי המג"א באו"ח סימן ס' סק"ב, משמע שהמצוה היא כל יום, וכן משמע שפעם בשנה צריך לקרוא את מעשה מרים בספר תורה. וז"ל המג"א: איתא בכוונות ובכתבים והזכירות הללו הם מצות עשה, לכן כשיאמר ובונו בחרת יזכור מתן תורה, וקרבתנו מעמד הר סיני, לשמן הגדול מעשה עמלק השם שלם, להודות לך, הפה לא נברא רק להודות ולא לדבר לשון הרע, והוא זכירת מעשה מרים, וזכרתם את כל מצות ה' זהו שבת ששקולה כנגד כל המצות וכו' וצריך טעם למה תיקנו לקרות פרשת עמלק מה שלא תיקנו בזכירת אחרים, וז"ל דמתן תורה יש לנו חג העצרת, וה"ה שבת, ומעשה מרים ומעשה עגל לא תיקנו מפני שהיה גנותן של ישראל עכ"ל.

והנה מדברי המג"א שמביא הכוונות ובכתבים משמע שהמצוה כל יום, אולם משמע שיכול לצאת ידי המצוה על ידי שיזכיר רק מה שיוצא ממעשה מרים שהפה נברא רק להודות לה' ולא לדבר לשון הרע, אולם מפשטות לשון הרמב"ן משמע שצריך להזכיר בפה את מה שה' עשה למרים, וכן מבואר בשמירת הלשון באריכות (שער התבונה פרק י"ב).

אולם החיד"א בשו"ת יוסף אומץ סי' כ"ג כתב, שכוונת האר"י ז"ל שעל ידי שיאמר להודות לך יזכור שיש לו לומר בפיו מעשה מרים ורק בכך יוצא את המצוה.

האם יש מצוה לקרוא בס"ת בצבור פרשת מרים

ג- ובדברי המג"א שכתב שלא תקנו חכמים לקרוא בתורה בצבור פרשת מרים ומעשה העגל מפני שהיה גנותן של ישראל. **כתב הערוך השולחן** דהתירוץ הוא דחוק דאם התורה חייבה להזכירם אין לנו להביט על הגנאי עיי"ש.

ונראה ליישב, דהפשוט בתירוץ המג"א דהרי קוראים בתורה את המצוה זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים, בפרשת כי תצא, ובוזה יוצאים את המצוה דאורייתא לקרוא בס"ת בצבור. אלא דהמג"א כתב דצריך לתת טעם למה לא תיקנו לקרוא את הפרשה בפני עצמה בצבור, ועי"ז תירץ כיון שזה גנותן של ישראל לכן לא תיקנו לקרוא הפרשה בפני עצמה, והמצות עשה דאורייתא יוצאים כשקוראין הפרשה בפרשת כי תצא. ויוצא לפי דברי המג"א חידוש שצריך לכונן בשבת כשקוראין הפרשה כי תצא לצאת ידי חובת המצוה של זכירת מעשה מרים, וכן כשקוראין בחג העצרת מתן תורה לכונן לצאת המצות עשה של זכירת מעמד הר סיני. וכן כשקוראין בעצרת ענין שבת זכור את יום השבת לצאת המצות עשה של זכירת יום השבת.

ד- והנה הרמב"ן עה"ת דימה זכירת מעשה מרים לזכירת שבת ולזכירת יציאת מצרים ולזכירת מעשה עמלק.

והנה הערוך השולחן באו"ח בסימן ס' ס"ק ד'. הקשה למה זכירת יציאת מצרים פעמים בכל יום, וזכירת עמלק פעם אחת בשנה וזכירת שבת בכל שבת. ולכן כתב שהחייב הוא רק זכירת יציאת מצרים בכל יום ערב ובוקר. וזכירת עמלק הוא חיוב מדאורייתא לקרוא הפרשה פעם בשנה. וזכירת שבת לזכור בתפילה ובקידוש בשבת כמו שכתוב זכור את יום השבת לקדשו. ושאר הזכירות אין חיוב לזכרם מצד הדין אלא הידור בעלמא. עיי"ש. אולם כפי שמבואר ברמב"ן בספר המצות ובחומש שזכירת מעשה מרים הוי מצוה דאורייתא, ודימה את זה לזכירת יציאת מצרים, ולזכירת שבת ולזכירת עמלק. מבואר דזה מצות עשה דאורייתא. והמצוה היא בכל יום, כמו שמבואר במג"א בשם הכתבים, ומה שהקשה למה זכירת יציאת מצרים היא פעמים בכל יום ערב ובוקר, זה מריבוי הכתוב שכתוב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך. ימי חיך הימים כל ימי חיך הילולות וכמו שמבואר במשנה סוף פ"ק דברכות.

ומה שהקשה מזכירת עמלק שזה פעם בשנה. נראה שפעם בשנה צריך לזכור בספר תורה אולם יש מצוה בכל יום לזכור מעשה עמלק וכן שבת קודש בשבת יש מצוה לזכור בתפילה ובקידוש בברכה, וכל יום יש מצוה לזכור את השבת וכמו שכתב הרמב"ן בחומש בפרשת יתרו, וז"ל, ועל דרך הפשט אמרו שהיא מצוה שנזכרת תמיד בכל יום את השבת שלא נשכח ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותה תמיד נזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר כי אות היא ביני וביניכם, וזה עיקר גדול באמונת האל. עכ"ל.

ומבואר ברמב"ן שזה מצוה כל יום לזכור את יום השבת וכן לזכור מעשה מרים, אלא דהמג"א מחדש שיש גם מצוה לזכור את הזכירות בס"ת בקריאת הפרשה פעם בשנה. כמו זכירת מעשה עמלק. ולפ"ז יוצא חידוש שצריך בשבת כשקוראים הפרשה לכונן לצאת ידי המצות עשה של זכירת מעשה מרים, ובעצרת זכירת מעמד הר סיני וזכירת השבת.

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עומק בעולמו של עמלי תורה
מביה "עין לא ראתה"

פרשת
כי תצא

וכתב הח"ח (עה"ת) על מצוות השבת אבידה, וז"ל: ומוזה נוכל להתבונן, אם חסה התורה כל כך על ממונו של ישראל, אפילו על חמור ואו שיו שתועה והרחיק מן הדרך והוצרך עמל רב להטותו הדרך, וכל שכן כמה צריך לרחם על נפש ישראל שטועה מן הדרך, אפילו אם יצטרך לעמוד עמל רב לזה ולראות להשיבו אל הדרך. והנה ידוע מש"כ "השב תשיבם לאחיק" ואמרו חז"ל השב תשיבם אפי מאה פעמים, מזה נלמד אף לענינו, שצריך לעמוד מאה פעמים בענין זה להטותם לדרך ה'. והנה יש אנשים מבעלי תורה אשר ה' נתן להם חכמה ובינה... ויש בכוחם לרפאות שבר עמינו להורותם הדרך הסלולה לה, אין להם לחשות בעת הזאת שעיי"ז השיים הטועים בדרך נעשים אבודים לגמרי בהמשך הזמן... וע"ז רמו הנביא יחזקאל (לד.ב): "בן אדם הנבא וגו' את הנחלות לא חיזקתם וגו' ואת האובדות לא בקשתם וגו' ודרשתי את צאני מידם", עכ"ד הח"ח.

ונראה לפ"ז דהא גופא רימו הנביא במשל "שה פזורה ישראל" לא רק לעצם הסבל שגורם כל יהודי חוטא לכלל, אלא בא לעורר את אלו שביכולתם להשפיע, שלא ישכחו מהאחים הטועים, כי כל חטא הכי קל של יהודי מרעיד את כל האברים כולם וכולם מרגישים את חטאו, וע"י רעד זה יתעוררו המשפיעים לעורר את כל היהודים הפגומים.

ג. וכמה מסר נפש מרנא הח"ח זי"ע על זה, שמלבד חיבוריו הגדולים - משנ"ב ליקוטי הלכות וח"ח, היה מוציא ספרי חיזוק לחיילים, לנשים, לנוסעים לאמריקה, ולכל מיני עניינים הטעונים חיזוק, והיה הולך בעצמו ומכתת רגליים מעיירה לעיירה למכור את ספריו. ואף בימינו כמה עבודה מוטלת עלינו להשיב אחים טועים אל בוראם, לא רק בערי השדה ע"י סיוע ללב לאחים וכדו', אלא אפי' בתוכינו, ישנם אנשים משובשי דעת שמזלזלים בערך העליון של התורה, ובחשיבותם האדירה של האברכים לכל האנושות כולה, ומפאת טעות זו רצים אחר ההבל וכל מעיינם בפרנסתם. והרי אין גבול לשבחם ויקרתם של עמלי התורה, אשר למרות כל קשיי היומיום, דבוקים בתורה בכל ליבם, בוודאי עליהם אנו מתחננים בהושענות: "אום אני חומה / ברה כחמה / גולה וסורה / דמתה לתמר / ההרוגה עליך / ונחשבת כצאן טבחה / זרוייה בין מכעיסיה / חבוקה ודבוקה בך..."

רמזי "שה" דאבידה

א. בפרשתן "וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאת לא תוכל להתעלם", ובגמ' בפרק אלו מציאות דריש לכל מילי דהאי קראה ל"ל דכתב רחמנא 'שור' 'חמור' 'שה' 'שמלה', עד דאמר רבא: חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי הכל קשיא. ובאמת ע"פ דרש צריך למצוא איזה יישוב לזה, דבשלמא חמור דבור א"ש לפחות לרבנן דבא למיעוטי שור ולא אדם חמור ולא כלים, אבל 'שה' שקשה לכולי עלמא בעינן רמז טעם למה הזכירתו תורה כביכול על חינם.

וידוע מה שאמרו בזה צדיקים, דרמז גדול רימו הכתוב לאבידה אחרת שעתיד ה' להחזירה, דהנה בירמיה (ג.ז) כתיב "שה פזורה ישראל" ובגמ' בשלהי מכות: אמר רב מסתפינא מהאי קרא "ואבדתם בגויים" מתקיף לה ר"פ דלמא כאבידה המתבקשת דכתי' "תעיתי כשה אובד בקש עבדך". ועוד אי' שם שכנגד משה שאמר "ואבדתם בגויים" בא ישעיהו ואמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים מארץ אשור והנדחים מארץ מצרים", ע"כ הגמ'. וזהו שהזכיר שה באבידה, לרמוז על שה ישראל שאע"פ שנתפזרו בגויים יחזירם ה"ת מהמקומות הרחוקים ביותר.

ב. ובמדרש (ויק"ר ד.ו): "תני חזקיה "שה פזורה ישראל" נמשלו ישראל לשה, מה שה לוקה על ראשו באחד מאבריו וכל אבריו מרגישין, כך הן ישראל, אחד מהן חוטא וכולן מרגישים. "האיש אחד יחטא" תני רשב"י משל לבני אדם שהיו יושבין בספינה, נטל אחד מהם מקדח והתחיל קודח תחתיו, אמרו לו חבריו: מה אתה יושב ועושה? אמר להם: מה אכפת לכם, לא תחתני אני קודח...? אמרו לו: שהמים עולין ומציפים את הספינה. ע"כ סיפור המדרש המפורסם.

והמפרשים שם מבארים שהטעם שממשיל את ישראל דווקא לשה, מפני שהיא דקה וחלושה משאר בע"ח ולכן בכל מיחוש הכי קל מרגישה בכל אבריה. ונראה לפ"ז דמה שמוסיף את המשל על הספינה, דבמשל השה משמע רק שאם אחד מופקע לגמרי כולם מרגישים, ע"כ מוסיף את משל הספינה שאפי' חטא קל של אחד חשים בו כולם, כמו בספינה שגם החור הכי קטן עלול להטביע את כל האניה.

של הכתוב היינו אומרים שאף לד"ת כן! הכיצד יובן הדבר? אלא שפגם הדיבור בדברים בטלים חמור עד כדי כך, שהיו גוזרים שלא לדבר אף בדברי תורה, ולקיים מצוות והגית בו במחשבה בלבד ובלבד שלא לדבר דברים בטלים...! עכ"ד.

ב. ובביאור זה בגמ' בחולין עמד גם החפץ חיים (שמי"ה ל"ח"א שער התבונה פ"א) בסגנון דומה, וז"ל: ולכאורה תמוה, דמהיכי תיתי נאמר שיהיה אלם לד"ת, א"כ למה נברא הדבור באדם אם לא לדבר בתורת ה' וברוממותו יתברך? וגם סוף המאמר "יכול יגיס דעתו" הוא תמוה דמה ענין זה למדת האלמות דוקא? ונראה דהנה ידוע דלמוד התורה יש בשני גווני א' ללמוד בעצמו, ב' ללמוד בחבורה עם אחרים. ובכל אחד יש מעלה וחסרון, אם לומד בעצמו יש מעלה שלא יוכל לבוא לשום דיבור אסור כי אין איש אתו שידבר עמו, אבל יש חסרון שהלימוד לא נתברר יפה עי"ז, ואם לומד עם אחרים יש חסרון שע"י התחברות בא לפעמים לדברים בטלים ולשה"ר ולצנות, אבל כנגדו יש מעלה גדולה שע"י נתברר הלימוד יפה, וזו כוונת הגמרא יכול אף לדברי תורה פירוש לא שלא ידבר כלל בתורה, רק ישתמש במדת האלמות שהיא השמירה היתירה אף לדברי תורה כגון שלא ידבר עם אנשים כלל אף בדברי תורה מיראה פן ימשך עי"ז לבסוף לדבורים אסורים ורק ילמד לעצמו...

על זה השיבו תלמוד לומר "צדק תדברון" ולא כתיב צדק ידבר בלשון יחיד כמו שפתח תחלה בלשון אלם, להורות לנו שידבר צדק בחבורה כמו שאחז"ל (ברכות סג) "חרב על הבדים" חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בד בבד, ולא עוד אלא שמטפשין וכו'... ולזה סיימה הגמ' יכול יגיס דעתו, כשרואה שאר האנשים שמפקירים לגמרי את דיבורם ומטנפים את פיהם בלשה"ר ולצנות ושאר דיבורים אסורים יחזיק אותם לרשעים גמורים ואת עצמו יחזיק לצדיק גמור, ת"ל "מישרים תשפטו בני אדם", שצריך לשפוט אותם למישור ולזכות שאינם יודעים מה הוא לשה"ר, וכיוצא בזה בשאר דבורים אסורים, וגם אינם יודעים את חומר העון שיש בדיבורים אסורים... עכ"ל.

ג. וידועים דברי הגר"א באבן שלמה, שע"י דברים בטלים שורה עליו רוח טומאה שגורמת לו לדבר עוד ועוד דברים בטלים, ומזה מגיע התענוג המוזר לפטפט שטויות ושיחות בטלה שבא ע"י רוח הטומאה החופפת עליו! וכמה התרבה בדורינו כוח טומאת הדברים בטלים בדורינו ע"י קוי הניעס והעיתונות והפוליטיקה, וכבר אמר הח"ח, שא"א להסתגר ולחיות לעצמו, אלא מוכרח לחיות עם הציבור, אבל לזכור שאכן ה"אומנות" היא לשתוק, ולדבר אך ורק בדברי תורה.

א. לפני מאה שנים בדיוק, בראש השנה תרפ"ג, עמד הסבא מסלבודקא בשיבת חברון, ועורר את בני הישיבה לעבודת התשובה, וכדאי לראות על איזה נקודה התעכב.

הדברים מובאים בספר שיחות הסבא מסלבודקא (עמ' שכז) וזה הלשון שם: "...בין כל המצוות שאם עשאן נמצא מטה את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות", אין לך מצוה רבה כ"תלמוד תורה", שכל תיבה ותיבה היא מצות עשה בפנ"ע כמש"כ הגר"א ז"ל, וכן שאדם אוכל פירותיה בעוה"ז מלבד הקרן הקיימת לו לעוה"ב, ועוד, שעליה אמרו בירושלמי (ריש פאה) שכל העולם כולו אינו שוה לדיבור אחד מן התורה, וכל מצוותיה של תורה אינם שוות לדיבור אחד מן התורה, ובכל תיבה נוספת של תורה יכול להטות עצמו וכל העולם, בכח אדיר, כאילו קיים "כל המצוות כולם", מלבד מה שחיות כל העולמות תלוי בת"ת, כמש"כ "אם לא בריתי יום ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי".

אשר ע"כ עומדים אנו נרעשים, לנוכח דבריהם ז"ל (שוחר טוב תהלים לטו) "אשמרה לפי מחסום", וכי יש מחסום לפה? אלא אשמרה שתיקותא, שלא אתעסק בדברים בטלים אלא בד"ת, וכ"ה אומר (משלי טו,ד) "מרפא לשון עץ חיים" זו תורה, מכאן אתה למד שלא נתן הקב"ה לישראל את התורה אלא שלא יעסקו בדברים בטלים ולא יעסקו בלה"ר, וכ"ה אומר "אשמרה דרכי מחטוא בלשוני" ואומר "ודברת במ"בם תהיה מדבר ולא בלשון הרע ולא בדברים בטלים".

רואים אנו דבר נורא, שעם כל גדלות ורוממות התורה, ועם כל מה שאמרו "בראשית ברא אלקים בשביל התורה שנקראת ראשית" (ריש ב"ר), וכן איתא בחז"ל שתנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם מקבלים אתם את התורה מוטב, ואם לאו אני הופך אתכם לתוהו ובוהו (ע"ז גא), עכ"ז אמרו שלא נתן הקב"ה את התורה, אלא כדי שלא יתעסקו בדברים בטלים! רואים אנו מה נורא הוא הפגם של "דברים בטלים", עד שאפשר לומר שכל נתינת התורה היתה כדי למונעו! והרי לנו פשט חדש, בדברי הגמ' (יומא יט.ב) "ודברת במ"בם יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים, שכל מצות "ודברת במ"בם היא כדי שלא תדבר בדברים אחרים.

יתר על כן היתה הוא אמינא לגזור, שלא לדבר "אפילו בדברי תורה" אטו דברים בטלים, שכן מצינו בגמ' (חולין פט.א) על הפס' "האמנם אלם צדק תדברון" האמנם מלשון אומנות, מה אומנותו של אדם בעוה"ז ישים עצמו כאילם, יכול אף לד"ת ת"ל "צדק תדברון", רואים אנו שלולי הריבוי

סידור חומש דברים (6)

א. חוץ מן הכללים שהזכרנו בפרשיות הקודמות, אודות סידור חומש דברים, שבנוי על סדרי הכניסה לארץ ישראל והמסתעף מזה, וכן על סדרי המאורעות שהיו במדבר. יש עוד ענין שבולט מאד בפרשה דידן, שבוודאי מוכרח להיות סדר הגיוני בתוך רשימת המצוות שנצטוונו על פני חומש דברים ובפרט עתה בפר' כי תצא שעמוסה במצוות לרוב, שלא יתכן שימנה סתם הלכות ודינים, סורר ומורה, שילוח הקן, בל תשחית, לקט שכחה ופאה, ואפי' בגמ' מוצאים הסברים על סדר הש"ס. אבל אחרי שעמדנו על הסדר של כל הספר, נבין שיש סדר הגיוני בהצגת המצוות באופן זה, שהוא בהתאם שלבי הכניסה לארץ לרחוב לשדה ולבית, הן בעת ההצלחה והן בעת הקלקול וההפסד, ודיני העניים.

אחרי שבפר' שופטים העמיד משה את ששת המוסדות הראוי לכוון בכדי לבסס את שמירת התורה והמצוות בקרב הישוב היהודי בארץ הקודש, שהם בתי הדין והמשפט, מלך, כהנים ונביאים, ערי מקלט, ושרי צבא, ואחרי שהזכיר מחוקי המלחמה, מדבר כעת בתחילת הפרשה (פס' י-יד), על ניסיון "יפת תואר" שמתעורר בעת היציאה למלחמה.

ואומרים חז"ל שפרשה זו ממשיכה מיד לדיני העברת נחלה מבן השנואה (בפס' טו-יז), כיון שזה התוצאה שנוטל אשה לשום יופי ומילוי תאוותיו, וגם מזה יולד לו בן סורר ומורה (פס' יח-כא) כמש"כ רש"י, אבל אם נשאה (ליפ"ת), סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו "כי תהיין לאיש" וגו' וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו, ע"כ. ועוד נוגע הדבר להורשת החלק שלו בארץ.

ואגב שמזכיר כאן את עונש המיתה בן סורר ומורה, מזהירה התורה (פס' כב-כג) שעונש המיתה של הדיינים צריך להיות כזה שאינו פוגע בצלם אלקים שבאדם, לכן גם כשיהיה באיש חטא משפט מות, אין להלין נבלתו על העץ.

והנה מכיון שהישיבה בארץ ישראל גורמת שיתברכו הנכסים, צריך להזהיר כאן שאסור לזלול בנכסי השני, והידיעה הראשונה שצריך לדעת שמה ששייך לשני אין לגעת בו, ויש מצווה להשיב לו את שלו, ולכן מתחיל כאן (פס' ב פב' א-ד) בדיני השבת אבידה. (כמו שאמר פעם האגרות משה, שהסיבה שמתחילים עם הילדים לימוד אלו מציאות, כי הדבר הראשון שצריך ללמד ילד שאינו נוגע במה שלא שלו, ולכן זהו הלימוד הראשון שמלמד).

ב. ולפי מה שמנה כאן ריבוי מצוות ואזהרות, נראה לכאן להציע שסדר הדברים מהחוץ אל הפנים, שבתחילה

כשאדם מתהלך בחוץ ברחובה של עיר, הוא עלול למצוא מציאות, ומחייבים אותו כאמור להשיבם, וכשאדם בחוץ עליו להתלבש, ולכן עתה (פס' ה') מזהירו מבגדים שאסור ללבושם, דהיינו שלא ילבש גבר שמלת אשה, וכן להיפך. כמו"כ כשהוא מהלך בחוץ ומוצא בדרך "קן ציפור" עליו לדעת מה התורה מצווה אותו אודותם, (והיינו פס' ו-ז).

אחרי שסיים ללכת בארץ לאורכה ורוחבה, בוחר וקובע לעצמו מקום לגור בו, וצריך לדעת את דיני בניית הבית, וראשית מה שנוגע לבניה מזהיר (פס' ח') על עשית מעקה. ואח"כ בחצר ביתו הוא נוטע לו כרם, ומזכיר כמה מהמצוות התלויות בארץ, וראשית מזהיר מכלאיים בכרם (פס' ט), ואגב זה מכלאיים בחרישה בשור וחמור יחדיו (בפס' י), ואגב זה משעטנו בלבוש (פס' יא), וכ"ז דיני עירוב וכלאיים. ומכיון שבציצית הותר שעטנו ושייך לדיני הלבושים, לכן מזכיר כאן (פס' יב) את מצוות לבישת ציצית על ד' כנפות.

וכאשר תיקן את ענייני הרחוב בא להעמיד גם את הבית, ומעתה בא להתחתן ואו אז עלולים להיווצר בעיות בקשרי הנישואין, ופותח בדין הוצאת שם רע על חזקת כשרותה (פס' יג-כא), וכך אמנם פותחת מסכת כתובות בתקנת בתולים, שלכן נשאת ליום הרביעי שיוכל להשכים לבי"ה.

ומלמדת אותנו התורה שהאשה היא הבית (כמאמר אב"י מעולם לא קריתי וכו'), וכל אחד צריך למצוא נחת ושמחה במה שחננו ה' ולא יחמוד את שיש לזולתו, ולכן מזהיר על איסור אשת איש (בפס' כב), ומוסיף (בפס' כג-כד) שלא רק כשכבר נשואה נאסרה לקיחתה מבית בעלה, אלא כבר מעת שמאורסה לו עונשה סקילה. ולא רק כשזה בדרך ליקוחין הדבר חמור אלא גם באופן של זנות וארעי, ואדרבה זה הוקש לרציחה (פס' כה-כו) דכתי' "ואם בשדה ימצא האיש את הנערה... כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה". ולמעלה מזה מוסיף (פס' כח-כט) שלא רק בדרך אונס וכפיה זה נאסר, אלא גם בפיתוי.

ומזהיר (פס' א-ט) שאין לישא כנף אביו, (ובמשך חכמה פי' שאע"פ שהעריות בויקרא, חידש כאן שלא לישא כנף אביו אף שנשאה מתוך רחמנות של ייעוד, ועי' רש"ר הירש שתמה ג"כ על מקומו כאן). ועם דיני הבית וקדושת הנישואין, יזהיר על שמירת קדושת המחנה, אפי' מהרהורים גרידא (פס' י-טו), ושאר ענייני טומאה ומיאוס, הכל בסדר מהכבד אל הקל והדק יותר, ומוסיף להזהיר מהפקר בחיי הנישואין שלכן (פס' טז, יז) אין להסגיר עבד אל אדוניו שהרי זילא ופריצא ליה, אלא עמך ישב בטוב לו. וכן מזהיר מחיי הפקר וקדשות (פס' יח-יט) עד שמואס ה' אפי' כמתנתם לגבוה.

סידור שמות הפרשיות בחומש דברים

הנה על הפס': "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך", כתב בעל הבני יששכר בספרו "אגרא דכלה" דברי חיזוק נפלאים, וז"ל: "...ג"ל לפרש, על ז' שערים שפתחם הבורא ית' בראש האדם, שמהם יוצא ההבל ועשויים להכניס ולהוציא כדמיון השער, דהיינו ב' עינים, ב' אזנים, ב' נקבי החוטם, והפה, שמהם יוצאים ההבלים..." ועוד ביארו כה"ג.

וכותב שם שבזה יבואר האיך צוה הש"י להעמיד שופט לקנוס כשעובר בשער על מצוות ה', הלא יש באותן השערים חושים אשר יוכל לקרות מקרה ענין לא טוב באונס כגון העין יראה לפעמים מבלי כוונה, וכן האזן ישמע בפתע פתאם, וי"ל בעשות האדם המוטל עליו לקנוס עצמו בכל פעם שיארע לו דבר לא טוב, אזי ה' ירחם עליו וימסור החושים בידו ושוב לא יראה העין רק מה שנוגע לעבודתו ית"ש, וכן בשאר החושים שאינם מסורים בטבע ביד האדם ימסור אותם הש"י בידו.

ולפ"ז יובן סידור הפרשיות, דבתחילה החל משה מתיקון הפה ואמר "אלה הדברים" לקדש את הדיבורים היוצאים מן הפה, וזו הפרשה הראשונה. ואח"כ אמר "ואתחנן אל ה' וגו' ויתעבר ה' בי למענכם", שהוא תיקון החוטם על דרך שנאמר בישעיה (מח,ט) "ותהלתי אחטם לך", (ופרש"י שם שהתפילות והתהילות מעבירות חרון אף, וזו היתה כוונתו להרבות תפילות כדי להעביר את החרון אף שהיה כנגדו). ואז "והיה עקב תשמעון שהוא השמיעה, (ובה נאמר "והיה אם שמע תשמעון"), ואח"כ "ראה אנכי נותן לפניכם היום" לתקן הראיה, ובה שלמו ז' השערים.

אח"כ בשופטים מזהירה התורה לשמור על אלו השערים ע"י "שופטים ושופטים" וכמש"נ בדברי האגרא דכלה, ואז אפשר לצאת למלחמת היצר ולנצח בה, ולכן אח"כ באה פר' כי תצא למלחמה, ועי"ז יוכלו להיכנס לארץ וזהו "והיה כי תבא אל הארץ", ואח"כ יזכה להיות תמיד בהרגשה של נוכח לפני ה', וזהו "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", ואז יזכה ל"וילך" שיעלה מדרגה לדרגה עד כסא הכבוד, וזו דרגת משה שאמר: "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי", שהרי האזנה בקרוב ושמיעה ברחוק, ומשה שהיה קרוב לשמים יותר מלארץ אמר האזנה בקרוב לשמים ושמיעה מרחוק לארץ, וממילא משם יזכה להוריק ברכות לעולם כפי שרואים שזכה משה לברך את כל ישראל, בפר' וזאת הברכה.

בימינו יש מלחמה אדירה כנגד שבעת שערים קדושים אלו בגירוי חושים עצום, ע"י שכלולי המדיה, ושלא סגנונות המוזיקה, בריחות נעימים ושפע מיני מתיקה והאתגר שלנו להתחזק כנגד מבול הנסיונות, ולקדש אותם רק לעבודת ה'.

אחר שהעמיד עניני בית ונישואין, עובר לעסוק בניהול הכספים כדן, ולכן מזהיר (בפס' כ-כא) מנשך וריבית, וכן מצוי שמריבוי נכסים נודר נדרים לה' ומזהיר (בפס' כב-כד) שלא לאחר לשלמם. וכשהכרם מתחיל לייצר תוצרת יש דינים על הפועלים (בפס' כה-כו) "ואל כליך לא תתן".

ג. ועד עתה דיבר על השגשוג וההצלחה, אבל יש שרואה שאינו יכול להמשיך בנישואין, ישנם דינים כיצד יגרש את האשה ומתי (פכ"ד פס' א-ד), ולכן (בפס' ה') מזהיר על דין "וישימח" שנה שלימה, שלא יגיע לגירושין ח"ו. עוד מזכיר על קשיים בפרנסה (בפס' ו') שלא יחבול הנושה רחים ורכב אלא ישאיר לו את הדברים ההכרחיים עבור פרנסתו שבוה תלוי כל קיומו, ומוסיף (בפס' ז') שכ"ש שעצם חיי האדם ברשותו הן לבדו, ולכן הגונב נפש חבירו חייב מיתה.

ומזכיר עוד דין הנוגע לקלקול הבית, מצד צרעת הנגרמת בשל ניהול כושל וקמצנות שלא חפץ להלוות את חפציו המיותרים לשכניו הנצרכים, או שלא נזהר בלשון הרע ולא זוכר את מעשה מרים, לכן מזהיר (פס' ח-ט) להשמר בנגע צרעת לעשות ככל שירוהו הכהנים, וליזכר מעשה מרים.

כמו"כ צריך גם שידאגו לקשה יום שנתקלקלה פרנסתו, שלא יפגם כל אורח חייו, לכן מזהיר (פס' י-יג) על השבת העבוט בלילה, וכן מזהיר (פס' יד-טז) מלעשוק שכר שכיר אלא ביומו תתן שכרו. וכן יש להיזהר על צער יתום ואלמנה (פס' יז-יח) שלא להטות דינם, ושלא יחבול בגד אלמנה, ומזהיר (פס' כ-כב) להשאיר להם כדי חיותם בכרם, לקט שכחה ופאה. וגם בין השווים שמתנצחים בניהם בדינם יש להיזהר שלא להפיל הנקי (פכ"ה פס' א-ג), אולי כי הוא עשוק ונחשב מעתה כאלמנה, וכן מזהיר בעת מלקות שלא להוסיף הכאה. ולא רק את ה"פועל" אלא גם את ה"שור הבהמי" אין לקפח בפעולתו (פס' ד') לכן "לא תחסום את השור בדישו". (ואמנם פס' זה נכנס כאן לא בקשר ישיר, וחז"ל למדו מזה שמלקות ניתן, רק ללאוין שדומים ללאו דחסימה).

ומזכיר עוד מקרה החורג ממנהג העולם (ע"כ הזכירו יחד עם הקלקולים) בצעיר שמת ללא ילדים ונקפד פתיל חייו ואבד זכרו, ועי"ז בא דין ייבום (פס' ה-י). עוד מזהיר מנקיטת בפעולות בוטות גם כשדואגים לקרוב ביותר והוא בפר' "כי ינצו אנשים" (פס' יא-יב). ומפרט (פס' יג-טז) מיני עוולות ורמאויות שעללות לצוץ במשך החיים באבן ואיפה גדולה וקטנה. אמנם המחיר של קלקול משקלות הוא גירוי אויב מסוכן ביותר – עמלק! ולכן מזכיר כאן (פס' יז-יט) פרשת מחיית עמלק. והוא סיום מעין הפתיחה של עניני מלחמה.

דבר העורך

פרדסי אתרוגים בפיקוח

דעת גדולי ישראל: הגיליון הנוכחי (מספר 367) בנושא 'אוצר בית דין' באתרוגים. הינו המשך ישיר לגיליון בנושא 'אוצר בית דין' (מספר 356) בשאר פירות, והתבאר שם שיסוד ההיתר של 'אוצר בית דין' מקורו בתוספתא, ונחלקו גדולי ישראל האם להנהיג כן לכתחילה גם בכל הפירות, או רק באתרוגים למצוה כשאין ברירה אחרת. **בד"ץ בני ברק** מיסודו של הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל ו**קרן השביעית'** נוהגים לכתחילה גם בכל הפירות ורק בתחנות חלוקה. **בד"ץ העדה החרדית'** רק באתרוגים ורק בתחנות חלוקה. **בד"ץ 'שארית ישראל' ובד"ץ 'כשרות למהדרין'** בכל הפירות וגם בחנויות.

בערב שנת השמיטה בעלי הפרדסים נכנסים להילוך גבוה, כאשר הפועלים עובדים עד כניסת ראש השנה של שנת השמיטה, לעשות בכל מלאכת קרקע המועילה לעצים ולפירות, דישון הפרדס, קשירת הענפים, השלמות ה'סנאדות' = תומכי העץ, הגנת הפירות כשרוולים, ריסוסי מנע, הסרת הקוצים וצמחי פרא, זיבול והשקיה, ניקוי השלכת, קטיפת אתרוגים, ועוד, כדי שהעצים ישמרו כראוי עד אחרי שמיטה.

מימות החזו"א, החלוקות במהלך של 'אוצר בית דין' צברו תאוצה, בפרט באתרוגים שיש מחסור באתרוגים מהודרים בשמיטה. ולבעל הפרדס באופן פרטי לא שווה להשקיע כספים כאשר אין לו מקור הכנסה בשמיטה, אבל ב'אוצר בית דין' בעל הפרדס יודע שיקבל מהציבור את החזר ההוצאות. וכיון שבשנת השמיטה עצמה מותר רק מלאכות 'לאוקמי' ולא 'לאברויל', מתעוררות הרבה שאלות בתקופת גידול הפירות; איזה מלאכות מותרות (אחוזי השקיה, זימוד קוצים, קשירת האתרוגים שלא יזקו), ואיזה ריסוסים מותרים (לחיצוק הפיטם, להסרת עשבים שוטים, לשיבוך הפירות).

בנוסף לויכוח ההלכתי המבואר בגיליון, האם גידול והידור האתרוג למצוה הוא בכלל ההיתר של 'לאוקמי', קיים אתגר פרקטי, שהרבה פעולות שנעשים בפרדס המטרה שלהם היא ליופי הפרי שלא הותר בשמיטה, ויש פעולות שהמטרה שלהם היא לשימור הפרי שמותר בשמיטה, ומוטל על רבני 'אוצר בית דין' להגדיר איזה פעולה היא בכלל המלאכות המותרות, ויש הנחיות חלוקות בענין.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'אתרוגי אוצר בית דין'

איזה מלאכות מותרות בשמיטה?

מותר רק ל'**אוקמי** אילנא': בגיליון עומק הפשט מספר 322 התבארו הכללים איזה מלאכות מותרות בשביעית; מלאכות שאסורות מדאורייתא כמו חרישה וזריעה וזמירה, אין היתר אפילו לקיום האילן ופירותיו.

מלאכות שאסורות מדרבנן כגון השקיה, 'אברווי אילנא אסור' כלומר עבודות הבאות להשביח את העץ או פרו אסורות לפי שמחזקו ומשביחו. ואילו 'אוקמי אילנא שרי' כלומר עבודות שנחוצות לקיום האילן מותרות, שאינו משביח את האילן אלא מעמידו ומשמרו כמות שהוא ומצילו שלא ימות. ולכן מותר להשקות במקום הפסד, כאשר בלי השקיה ימות העץ או יפסדו רוב הפירות לגמרי (ויש דעות שונות, כמה אחוז מהפירות צריכים להיות בסיכון בכדי להתיר השקיה). ואם רק יוכחשו הפירות, יש אוסרים (דרך אמונה שמיטה ויובל פרק א הלכה י"ס"ק פח).

1. שורש הפולמוס

צורך מצוה: יסוד ושורש הפולמוס הוא בספק שהתחבטו הפוסקים, האם מותר לעשות בפרדס אתרוגים מלאכות האסורות מדרבנן כגון השקיה, בכדי שיהיה האתרוג כשר לברכה, או אפילו לצורך שהאתרוג יגדל 'פרי עץ הדר' למצוה,

מודעה על השיעור השבועי
מפי הג"ר אפרים קרלינסקי שליט"א
ביהמ"ד 'פינסק קרלין' ירושלים

השילט בכניסה
לפרדס 'אתרוגי יגנר'
סמוך לבית שמש

הילכתא
קול שוקר

מסמחר רבה הגון להודיע לציבור שורשי ההלכה
שבנצורה יצאקיים שיעור בנושא

צורת התקיעות כהלכה
מפי הגאון הרב
אפרים קרלינסקי שליט"א

השיעור יתקיים בביצה

ביום חמישי מיומנו י' תמוז י"ב אלול תשפ"ב
בבית הכנסת 'פינסק קרלין'
רח' חסידו קרלין 1 שפונת בית ישראל ירושלים
תחילת השיעור בשעה 2:00
סיום השיעור בשעה 3:45

גב לשלוח: שיעור תורת הדרכה קצרה חסידו רבנו לוחק בשאר, ובמקומות אחר
לכתוב פנימה להודיע פרטים ולקבוע את שיעור צילמת החלוקה בבואי אחר

בברכת התורה
מאת הלכתא

כרובים הבאים
החיי קולך

אם יצא חסידו מן המצוה שיהי קולך לפני בניסוק לברכה
הוא יצא חסידו מן המצוה שיהי קולך לפני בניסוק לברכה
הוא יצא חסידו מן המצוה שיהי קולך לפני בניסוק לברכה
הוא יצא חסידו מן המצוה שיהי קולך לפני בניסוק לברכה

משמעותי לפרי למרות שהוא משמעותי למחיר, ואסור לקשור את האתרוג כדי שלא יפגע בקוצים, ואסור לעטוף את האתרוג בכדי למנוע הפסד בצורתו החיצונית או בכשרותו, אך מותר לעטוף את הפירות בשקית למנוע נזק שמגרע באכילה.

והוסיף הגרי"י קניבסקי (שם) שאסור לחתוך קוצים שדוקרים ומקלקלים את האתרוג למצוה, ולא כמחבר אחד שהתיר, והסתפק הגר"ח קניבסקי (גיבורי כח עמוד 429 סימן י"ח שאלה סו), לגבי ריסוס לחיזוק הפיטם יתכן שהוא ככלל 'לאוקמי אילנא', והניח בצ"ע.

מותר בשינוי: ולדעת הג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק ט סימן רמ, קובץ מבית לוי חלק העמוד נ, פסקי הגר"י בעלסקי בשמו, תורת הלוי שביעית פרק ו סעיף טו הערה כב), וכעין זה דעת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (משפטי ארץ סוף פרק ד הערה 66 ציטוט מכתבו, וכן הביא כמה שיטות), מותר לעשות מלאכות 'לאוקמי' למנוע פסול באתרוג, אבל אין להתיר לעשות מלאכות כדי שיהיו האתרוגים מהודרים, ואסור לרסס בכדי שלא יפול הפיטם כי הוא רק הפסד ממון ולא הפסד פירות, והוסיף הגר"ש ואזנר, במקום חשש איבוד הדר או יופי, יתכן שמותר לעשות מלאכה בשינוי גמור שלא כדרך פעולה הרגילה, כיון שיש 3 צירופים להקל: שביעית בזמן הזה דרבנן (לרוב השיטות), מלאכה דרבנן, ומלאכה שלא כדרך.

ולדעת הג"ר יוסף ליברמן שליט"א (משנת יוסף חלק ב סימן כב-כג), השקיה מותרת רק למניעת הפסד בגוף האילן או הפרי, ואסור בין בתחילת שביעית לאתרוגים שחנטו בשישית, ובין בסוף שביעית לאתרוגים שחנטו בשביעית, אבל במוצאי שביעית מותר להשקות אילני אתרוג גם אם אתרוגי שביעית עליהם, ואסור להשקות בכדי לזרז את גמר גידול האתרוג לפני סוכות.

ולדעת הג"ר בנימין יהושע זילבר זצ"ל (הלכות שביעית סימן א 'כסא דוד' אות קכז) כיום שנוטעים את האתרוגים למצוה מותר לקצוץ את הקוצים, שאינו מכוין לשם גידול, אך יש להחמיר שמומחה יעשה זאת שלא כדרך זימור.

תיקון העולם: לדעת הג"ר יצחק יעקב וויס זצ"ל (מנחת יצחק ליקוטי תשובות סימן קיח-קיט), כאשר יש חשש שימות העץ או כל הפירות או אפילו רוב הפירות, מותר לעשות מינימום של מלאכות דרבנן 'לקיומי', והסכימו רוב הפוסקים שמותר אפילו במלאכות בגוף האילן, ועדיף על ידי גוי, אסור לעשות מלאכות 'לאברויי', כגון שיתווסף בגידול האתרוגים, ובחשש הפסד שלא ימצא קונים, נוטה להתיר.

והוסיף הגרי"י וייס, שמכח ההיתר 'לקיומי' מותר לעשות את הפעולות הבאות: כאשר הקוצים מזיקים את האתרוגים שעל העץ, מותר להוריד את הקוצים, מותר לקשור את הענפים בחוט על גבי המקלות, למניעת הפסד הפירות מהקוצים ומניעת שבירת הענפים מכובד הפירות, מותר לרסס את הפרדס בכדי למנוע את המזיקים להפסיד את הפירות.

ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות חלק א סימן רלא, ישא יוסף סימן קא, סימן קד, שביעית חלק ב סימן קט-קיא), (ישא יוסף שם, משפטי ארץ סוף פרק ד הערה 66), לגבי מלאכות השדה אין היתר לעשות מלאכה בפרדס בכדי להכשיר את האתרוג למצוה, ולגבי השקיה מותר להשקות עצי אתרוגים כדי שיהיו כשרים למצוה ויגיעו לגודל כביצה, אבל אסור להשקות יותר מזה בכדי שהאתרוגים יהיו מהודרים למצוה, והוסיף הגרי"ש אלישיב, לגבי ריסוס למניעת נפילת הפיטם,

גדול ו'הדר' ביופי ובנוי לד' מינים מהודרים, וכפי שכבר התיר המב"ט (סימן סד) להשקות עשבי בושם ופרחי נוי שלא יפסדו למרות שאין התועלת לאכילה כי אם להנאה מהיופי והריח, או שמותר רק למניעת הפסד הפרי עצמו.

הסברא לאסור - ההיתר 'לאוקמי' לעשות מלאכה דרבנן למניעת הפסד העץ או הפרי, שייך רק כאשר הפרי עצמו לא יהיה ראוי לאכילה, אבל בפסולי אתרוג מחמת חסרון 'הדר' או 'חסר', הפרי עצמו ראוי לאכילה, ולא מצינו היתר להכשיר פרי למצוה, ואינו דומה להיתר השקיה בעשבי בושם ופרחי נוי, שהם עומדים לכך בטבע ברייתן, אבל פירות האתרוג עומדים לאכילה, וקיום המצוה בלקיחתו היא לא המטרה הטבעית של הפרי ואינו ככלל ההיתר של 'לאוקמי'.

הסברא להתיר - כעין ההיתר להשקות עשבי בושם ופרחי נוי, כיון שעומדים לצורך האדם למרות שאינם עומדים למאכל, כך גם עיקר נטיעת עצי אתרוגים בזמננו הוא למצוה ולא לאכילה, וגם צורך ההדר הוא צורך בעצם הפרי כמו פרי שעונד לבושם ולנוי.

2. הוראות לבעלי הפרדסים

מותר למצוה: לדעת הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני שמיטה ויובל עמוד קד, קכה) כיון שיש להסתפק האם מותר להשקות לצורך כשרות האתרוג ולתועלת ייפוי האתרוגים, ואין מקור ברור לפשוט את הספק, ולכן אין להתיר כל זמן שאין ראייה לכך, והורה בעל פה (ישא יוסף סימן קא, קד, קז, שמיטת קרקעות פרק ו הלכה יח, ובתמליל שיחה במענה לבעל פרדס אתרוגים שהגיע למערכת 'הילכתא') שמותר לעשות פעולות לשמירת כשרות האתרוגים ולא לצורך הידור, שהרי 'לאוקמי' מותר פעולות למניעת נזק מהפירות, וכן מותר לעטוף את האתרוג בעודו על העץ בכדי לשמור על הקיים שלא ינזק ויפסל, ויש להקפיד שלא יעשו מלאכות השדה כמו בכל שנה.

והוסיף הגר"נ קרליץ (שם) שמותר להשקות כדי שיגיעו האתרוגים לגודל הכשר לברכה (אף שכבר הגיע לעונת המעשרות, וראוי לאכילה כשהוא מקבל צורת פרי אפילו שהוא קטן פחות מכביצה), וההיתר הוא רק בהשקיה רגילה ולא בהשקיה מיוחדת, אבל אסור לעשות פעולות שמטרתן להצמיח ולהשביח את הפירות, בכדי שיהיו האתרוגים מהודרים למצוה שזה בכלל 'לאברויי', ובכלל האיסור הוא גיזום הקוצים בכדי שלא יסלקו את יופי האתרוגים (אבל מותר לגזום קוצים שלא יפסלו את האתרוגים), וריסוס למניעת נפילת הפיטמים, וכדומה.

וחדש שמותר לקשור את הענפים שלא ינזקו האתרוגים מהקוצים או מתזוזת הענפים בנשיבת הרוח, ושלא יפריעו למעבר, ובעת הצורך שיש חשש לנזק עתידי מותר לחתוך חלק מן הענף (בשונה משנים רגילות שחותרים את כל הענף), ולגבי ריסוס מפני מזיקים, אם רואים שהולך להזיק מותר לרסס, אבל אסור לרסס על מנת שישמר הפיטם, כיון שאתרוג ללא פיטם כשר.

אסור למצוה: מאידך לדעת הג"ר חיים קניבסקי זצ"ל (דרך אמונה שמיטה ויובל פרק א הלכה י באור ההלכה ד"ה ומפני, ציון ההלכה אות קעט, וציין למשפטי ארץ עמוד רעת, וראה דרך אמונה מהדורת שיח אמונה הערה 434), בשם אביו הג"ר יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל (ארחות רבינו חלק ב עמוד שכה אות ית, חלק ג עמוד רסו), וחמיו הגרי"ש אלישיב זצ"ל (תודעת השמיטה עמוד יח), אסור לעשות מלאכה באתרוגים כדי שיהיו כשרים לברכה, וראויים למצוה, ולתועלת כספית גרידא - כגון לכוון את עונת ההבשלה לזמן של יוקר הפירות, או למנוע פגם קטן שאינו

ממנו השתתפות גבוהה יותר בהוצאות. אסור לקבוע מחיר לפי רמת כשרות האתרוג הספציפי. כגון שבוחר אתרוג מסוים והמחלק קובע את המחיר לפי מידת ההידור. שזה דרך מקח וממכר ואסור לעשות סחורה בפירות שביעית.

אין רשות לשלוחי בית דין לעכב ולשמור את הסחורה המשובחת והמהודרת עבור קרוביהם (חוט שני עמוד שצד), ומותר לתת לגדולי העיר את המוכחים, ומותר לאדם פרטי לגבות תשלום שכר טירחה עבור סיוע בבחירת אתרוג שיש לו קדושת שביעית. ויש להתיר באופן החלוקה האמורה, הן בקופסאות סגורות והן בקופסאות פתוחות לבחירה על השולחן, ובלבד שיש מחיר אחיד לכל דרגה (משנת יוסף חלק ד סימן ו חלק יב סימן כא אות ה-1).

4. הוראות ל'אוצר בית דין'

היתר לצורך המועד: באופן עקרוני 'ועד הכשרות שעל ידי כד"ץ העדה החרדית ירושלים' אינו מאשר בשנת השמיטה גידול ושיווק תוצרת חקלאית במסגרת 'אוצר בית דין', מחשש להערמה מצד הסוחרים, ובגלל שמוכרים יכול של 'אוצר בית דין' כמעט במחיר רגיל והוא בדרך סחורה, וחשש מכשול בשמירת קדושת הפירות, כמבואר **בתוס'** (סוכה דף לט. ד"ה שאין מוסרין). שאין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית שצריך לנהוג בהן קדושת שביעית.

רק באופן שאין ברירה אחרת מתירים לגדל ולשווק תוצרת באמצעות 'אוצר בית דין', כגון באתרוגים לצורך ארבעת המינים, שאין מנוס לגביהם ואי אפשר להשיב ריקם את הצורך ודרישת הציבור לקיים מצות ארבעת המינים כהלכתה בחג הסוכות, ובכל הפירות ניתן לקנות יבול נכרי, אבל באתרוגים למצוה לא שייך לקנות יבול נכרי כי מסתמא פסולים לברכה, ומחוסר ברירה חייבים לסמוך על ההיתר של 'אוצר בית דין'. הסדר זה הוא רק במוצאי שמיטה שאין ברירה אחרת. אבל בחג הסוכות בתחילת שמיטה שיש אפשרות לקטוף לפני ראש השנה של השנה השביעית, אין חלוקת אתרוגי 'אוצר בית דין'.

בשנת תשי"ג כשהיה מחסור חמור בפירות, חילקו תפוזים אשכוליות ולימונים מ'אוצר בית דין' של שנת השמיטה תשי"ב, וכן בשנת תשס"א כאשר היה מחסור בבגנות ולא היה אפשר להביא מיבול נכרי, חילקו בגנות מ'אוצר בית דין'. וגם באופן זה התירו רק יבול מעבר הירדן, שכידוע יותר קל בהרבה לענין הלכות שביעית.

לקראת סוכות תשפ"ג כמו בשמיטות קודמות, לא תינתן שום תעודת הכשר מהבד"ץ לסוחרים והמגדלים הרגילים בארץ ישראל, אלא ישווקו רק אתרוגי 'אוצר בית דין' מפרדסים בפיקוח צמוד בכל שנת השמיטה שנעשו רק מלאכות מותרות, וחזקת בלתי מורכב, באופן ששליחי הבד"ץ (ולא בעלי הפרדסים או הסוחרים) מלקטים בעצמם את האתרוגים בפרדסים, ומחלקים אותם לכל דכפין שלא כדרך מסחר, בתחנות חלוקה מיוחדות בכמה מערי הארץ תמורת תשלום סמלי במחיר אחיד (לפי רמות ההידור) שנקבע על ידי הבד"ץ, לכיסוי ההוצאות המינימליות בלבד.

אנשים פרטיים שמגיעים לקטוף בפרדס עצמו, רשאים ליטול אתרוג אחד, ועליהם לתאם עם שליח בית דין במקום, כדי שלא ייגרם נזק לעצים וכן כדי שלא להיכשל באתרוגי ערלה, כי המשגיח מפקח ומסמן כל עץ, והפרדס נתון להשגחה תמידית של שליח בית דין, (דבר השמיטה תשפ"ב, ידיעון שמיטה חנוכה תשפ"ב, מדריך הכשרות תשפ"ב, בטאון 'ההשגחה' תשרי תשע"ו, ספר 'מערכות השמיטה' פרקים: שביעית תשי"ב, שביעית תשס"א).

כיון שאין מלאכה כזאת בשום פרי אחר אינה בכלל מלאכת שדה וכרם, אפשר להקל לעשותו על ידי נכרי, ולגבי דילול אתרוגים כשיש ריבוי אתרוגים והענף עלול לישבר, מותר לדלל על ידי נכרי בשינוי, שישאיר את העוקץ באילן.

וביאר הגרי"ש אלישיב, לגבי קשירת האתרוגים למוטות, והסרת הקוצים מענפי עץ האתרוג למניעת נזק בפירות, כיון שחסרון כלשהו פוסל מדין חסר, דינו כמציל מהדליקה ומושיב שומר, והוא בכלל מלאכות 'לאוקמי' שאינו משיב את האילן, וגם אינו בכלל המלאכות שנאסרו בשביעית. ומה שאסר **בפאת השולחן** (פרק א) חיתוך קוצים מעצי פרי, היינו מגזירת חז"ל שלא יטעו בשאר עבודות השדה, אבל באתרוגים שהמטרה הוא שלא יפסלו למצוה אולי לא שייך לגזור, אך אם המציאות היא שגם בכל האילנות חותכים את הקוצים, נמצא שהחיתוך הוא בכלל מלאכות השדה.

ולדעת הג"ר **צבי ובר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), מה שהתירו הפוסקים לרסס ולדשן למניעת נזק מהפירות, הוא אפילו באופן שבשנת השמיטה עצמה לא יהיה נזק, ורק בשנים שאחרי שמיטה יהיה נזק של הפירות. ומה שהתירו לעשות מלאכות כדי שהאתרוג יהיה כשר לברכה, ולא בכדי שהאתרוג יהיה מהודר, מסתבר שגם באופן שמצד הדין עצמו כשר לברכה, אבל במציאות אף אדם לא יקנה אתרוג כזה, (כגון שנמחמת מניעת הריסוס יצמחו אתרוגים מעוותים בשינוי צורה), גם זה בכלל שהאתרוג אינו ראוי למצוה, ומותר לעשות מלאכה למניעת ההפסד.

3. חלוקה כהלכה

מחיר אחיד: בשורות הבאות מופיע תמצית נהלי חלוקה כהלכה ב'אוצר בית דין' לאתרוגים ביבול שמיטה בארץ ישראל (חוט שני שמיטה ויובל עמוד שצח, קונטרס אוצר בית דין, ישא יוסף סימן קד בשם הגרי"ש א, משנת יוסף חלק ג סימן לט אות ה, חלק ד סימן ו אות ז, ועוד):

גם הפירות המוחזקים והמטופלים על ידי אוצר בית דין הינם הפקר, ורשאי כל אדם ללקט מהם כפי השיעור שמוותר ללקט בשאר שדות הפקר, אך לאחר שכבר נלקטו הפירות ונאספו על ידי שלוחי בית דין, אין לקחת מהם ללא רשות. ואדם הלוקח פירות מהאוצר או ממקום החלוקה בלא לשלם לדעת הגר"נ **קרליץ** (חוט שני עמוד שפד) הוא כעין גזלן שאינו משלם את ההוצאות וחייב לב"ד את הכסף, אך הפרי עצמו אינו בכלל אתרוג הגזול ויוצא בו ידי חובתו שנקרא 'לכם', כי התשלום הוא השתתפות בהוצאות ולא עבור הפרי עצמו. מאידך לדעת הגר"ש **אויערבאן זצ"ל** (פירות שביעית פרק ט ס"ק לא) אינו יוצא ידי חובתו באתרוג זה ואינו נחשב 'לכם' שנחשב אתרוג הגזול. ולדעת הגרי"ש **אלישיב זצ"ל** (שם) יש להסתפק בזה.

במיון על ידי שלוחי בית הדין מסווגים את כלל האתרוגים לפי 3 דרגות כשרות (כל אוצר בית דין עם הרעיון שלו בכינויי השמות, כגון כשר לברכה, מהודר, א א וכדומה, והגדיר אחד מראשי צוות המיון את מלאכתו, דרגה א' אתרוג לאברך, דרגה ב' אתרוג לבחור, דרגה ג' אתרוג לילד), וקובעים תעריפים אחידים לפי 3 דרגות כשרות להשתתפות בכיסוי ההוצאות בלבד של הגידול, הקטיפה, המיון, האריזה, ההובלה.

המחיר זול באופן משמעותי מהמחיר הרגיל בכל השנים; והסברא בשינוי התעריפים לפי דרגות הכשרות אף שההוצאות שוות לגבי כל האתרוגים, כיון שהמקבל אתרוג מהודר יש לו יותר תועלת והנאה מההשקעה של בית דין, יש צדק לכקש

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן

הזוכה בהגרלת גיליון 366 בסך 100 שקל מזומן
האכרך המופלא הר"ר יעקב צבי אטינגר שליט"א
כולל 'משפטי יעקב' ברסלב ירושלים

שאלה: האם צריך לעשות פרוזבול עבור כל ילד בעקבות תכנית 'חסכון לכל ילד'?

פרטים: בחודש טבת תשע"ז, פתח ה'ביטוח לאומי' תכנית חדשה, בשם 'חסכון לכל ילד'. על פי התוכנית מופקד 50 ש"ח בכל חודש לכל ילד, והחסכון נצבר עד הגיעו לגיל 18. בסוף השמיטה הנוכחית מתעוררת לראשונה השאלה האם מתמת התכנית צריך לעשות פרוזבול גם עבור כל ילד?

מקורות: מכתב מאת הג"ר שמואל אליעזר שטרן שליט"א (אב תשפ"ב), משפטי ישראל עמוד קטז), מאמר מאת הג"ר יעקב ישראל שמרלר שליט"א (משפטי ישראל עמוד קה, קיב, 'בית אהרן וישראל' קובץ רכב עמוד פא-פח), הוראה מאת בד"ץ בני ברק, מכתב מאת בד"ץ לשכת הפוסקים בית שמש, הלכה ומעשה (אלול תשפ"ב), ובמראי מקומות שצוינו במאמרים הנ"ל.

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה) בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), כאחת מהאפשרויות הבאות:

1. כקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-52 שולחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. כפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לעילוי נשמת

הר"ר יוסף בהר"ר דוד מרדכי וייס זצ"ל

נלב"ע כ"א שבט ה'תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה.

א. **אוקמי אילנא:** מלאכות דאורייתא אסורות בשביעית גם במקום הפסד, מלאכות דרבנן (כגון השקיה) מותרות למניעת הפסד ל'אוקמי אילנא' ולא 'לאברוי'. וכן מותר להשקות עשבי בושם ופרחי נוי ל'אוקמי'.

ב. **מלאכה למצוה:** התחבטו הפוסקים האם הותר מלאכה דרבנן בכדי שהאתרוג יהיה כשר ומהודר למצוה, או שהיה הותר רק למניעת הפסד הפרי עצמו, ולא למצוה. ויש מכריעים שמותר כדי שיהיה כשר, ולא כדי שיהיה מהודר. ויש מתירים מלאכה בשינוי גם לצורך הידור.

ג. **הסרת קוצים:** לרוב הפוסקים מותר להוריד קוצים העלולים לפסול את האתרוג, ואסור להוריד אם רק יפגמו בהידור. ויש אוסרים להוריד אפילו בחשש שיפסול.

ד. **כיסוי ההוצאות:** בחלוקת 'אוצר בית דין' אסור לדרוש תשלום לפי האתרוג הספציפי, כי אם תעריך אחד לפי 3 דרגות כשרות לכיסוי ההוצאות.

ה. **לכס:** אין לקחת מאוצר בית דין בלי רשות. לקח אתרוג מאוצר בית דין בלי תשלום, נחלקו הפוסקים אם דינו כאתרוג הגזול, או לא. אסור לשליח בית דין לשמור אתרוג מהודר עבור חבריו, ומותר לשמור עבור גדולי העיר.

עדכוני הלכה

הידור של שמיטה

בועד הכשרות 'העדה החרדית' עשו לראשונה אוצר בית דין באתרוגים במוצאי שנת השמיטה תשכ"ו על פי הוראת הראב"ד הג"ר פנחס אפשטיין זצ"ל מפרדס אתרוגים במושב קדימה שניטעו על ידי חסידי ויז'ניץ, על פי בקשת כ"ק האמרי תיים מויז'ניץ זע"א.

כאשר אברך אחד הראה להג"ר פנחס אתרוג מלא כתמים, ושאלו האם כשר למצוה, השיבו שהאתרוג מהודר, לתמיהת השואל איזה הדר יש כאן, השיב הג"ר פנחס כי הכתמים מעידים שאינו מורכב ולא עבדו על העץ בשביעית, וזהו הידורו (ספר 'מערכות השמיטה' פרק שביעית תשכ"ו).

נושא הגיליון הבא:

פרוזבול על 'חסכון לכל ילד'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הזכרים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לחתן החשוב

הר"ר יצחק בהר"ר משה וכסלר שליט"א

**לרגל כואו כבדית האירוסין עב"ג בת הר"ר מאיר סדן שליט"א
יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה אמן**

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 208

פרשת כי תצא

תשפ"ב

- בענין קיום מצות שמיטת כספים במי שעושה פרוזבול ♦ הרב זאב פראנק
- אם דחיית זמן הפרעון לאחר ר"ה מועיל לשמיטת כספים ♦ הרב חיים הלפרט
- בענין פתיחת דלת כנגד נרות שנעים ונדים ברוח ♦ הרב אליסף פרלמן
- ברכה בקביעת מעקה בגג ישיבה ♦ יצא מוציא בברכת מעקה ♦ הרב אברהם זנגר
- בענין קידוש בנשים בשבת קודם תפילת שחרית ♦ הרב שמואל דרזי

הרב זאב פראנק

קיום מצות שמיטת כספים במי שעושה פרוזבול

הנהגת הבא"ח להלוות אחר כתיבת הפרוזבול

הנה כתב הבן איש חי (שנה א' פרשת כי תבוא סעיף כ"ו), שיש מתחסדים שאחר כתיבת הפרוזבול מלווה לחבירו סכום כסף קטן, וכיון שהיתה ההלוואה אחר זמן הפרוזבול לא יחול עליה, ואחר ר"ה כשיבוא חבירו לפרועו יאמר לו משמט אני, ויאכל הלואה וליחדי במעות, והמלווה ליחדי במצות שמיטת כספים שקיים בפועל. וכן טוב שבערב ר"ה תלווה אשה לחבירתה כיכר או שנים, ואחר ר"ה כשתבוא לפרועה תאמר לה משמטת אני, והרי זו מקיימת מצות השמיטה, וכתב שלימד ודרש בעירו בגדד לעשות כן, ואשריהם ישראל אוהבי מצוות ד' ועושים אותם בשמחה.

ואע"פ שבשורת התעוררות תשובה (ח"מ סי' י"ב) דן בזה, אם יש מקום להחמיר שלא לכתוב פרוזבול בזמן הזה דשמיטת כספים מדרבנן, יעוי"ש מילתא בטעמא, מ"מ יש סימוכין למעלה זו מתו"ד האור זרוע (פסקי עבודה זרה סי' ק"כ) שהביא לפלוגתא דתנאי אם כותבין פרוזבול שלא מדעת המלווה, ולרבי דסבר שאין כותבין פירש הטעם, דדילמא דעתו שתהא שביעית משמטת כדי לקיים מצות עשה, הא קמן דאיכא דלא ניחא ליה בכתיבת הפרוזבול, כדי לקיים מצות שמיטת חובותיו, ונילף מינה גם למי שכן עשה פרוזבול, שיחזור וילווה כדי לקיים מצות השמיטה, וכ"ה בדרך אמונה (פ"ט סקפ"ה).

אופן עשיית הפרוזבול וההלוואה שאחריו

אמנם יש להקפיד שיקבע זמן פירעון חוב זה קודם ר"ה, דאל"ה הויה כמלווה את חבירו לעשר שנים דק"ל (ח"מ ס"ז ס"ז) שאין שביעית משמטתו, דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש. ואע"פ שזמן הפירעון קודם ר"ה, רשאי הלווה לעכב הפירעון עד אחר ר"ה, דהא אדעתא דהכי הלווה שיתעכב מלפרוע עד שתשמטנו שביעית, אבל מ"מ זכות המלווה לתובעו קודם ר"ה, ותו קרינן ביה לא יגוש.

ובספר ארחות רבינו (ח"ב עמוד שע"ג) מובא על הגר"י קניבסקי, שפעם אחת פירש בפרוזבול את שעת כתיבתו 'בשעה השנית לאור היום', כדי שיוכל לחזור ולהלוות אח"כ על מנת לקיים מצות השמיטה, אבל אם לא יפרש השעה, לא מינכר בשטר הפרוזבול שקדם להלוואה, ולא ישמט.

ולכא' אינו מובן, שהרי כל כוונת המלווה לקיים באותו חוב מצות השמיטה, וכלפי שמא גליא שלא היתה עליו כתיבת הפרוזבול ושימטנו שביעית, ומצד מה שיוכל לטעון בשקר שגם אותו החוב

קדם לפרוזבול, על זה מאי מהני שפירש בפרוזבול שעה פלונית, הא אכתי יהא נאמן לטעון פרוזבול אחר היה בידי שכתבתי אחר המלווה הזה ואבד.

שיור חוב פלוני שלא יחול עליו הפרוזבול

עוד עצה מוזכרת בספרים לקיום מצות השמיטה, שיפרש בפרוזבול שיחול על כל חובותיו חוץ מחוב פלוני או חלקו, שאת אותו החוב אינו מוסר לב"ד, ושוב תשמטנו שביעית לקיים בו המצות עשה.

ובכגון שבנוסח הפרוזבול סתם 'שכל חוב שיש לי', אבל בדעתו היה שלא יחול על חוב פלוני, שאותו מניח לקיום המצות עשה, מסברא הוה אמינא דכל כהאי גוונא דברים שבלב ניהו, וכיון שבפיו אמר שמוסר כל חובותיו לב"ד, בתר פיו אזלינן. אמנם בספר שמיטת כספים ופרוזבול (פ"ד ס"ג) כתב בשם הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי שכן מועילה דעתו שלא יחול הפרוזבול אף על כל חובותיו, ולכא' צ"ע מהא דק"ל בכל אתר דדברים שבלב אינם דברים וכנ"ל.

ובכגון שרק לאחר כתיבת הפרוזבול נמלך לשייר חוב פלוני, בזה לכא' שפיר מצי הדר ביה ממה שהעמיד החוב ברשות ב"ד לגבותו, והשביעית תשמטנו, דאתי דיבור ומבטל דיבור, דומיא דביטול שליחות בר"פ השולח, ואפילו יחזור בו מהפרוזבול כולו. שו"ר בספר הנ"ל (פ"י ס"ב) שנסתפק בזה, והביא להגר"נ גשטטנר דפשיטא דמהני ביטול על פרוזבול שכתב.

אם הפרוזבול משום הפקר ב"ד מקיים המצוה במה שאינו נוגש החוב הראשון

והנה יש לעיין, דשמא לשיטת יש מהראשונים גם מי שעשה פרוזבול על כל חובותיו, ולא חזר והלווה אח"כ, שפיר מקיים המצות עשה דשמיטת כספים, והוא בהקדם המבואר בסוגיא דפרוזבול (גיטין ל"ו) דרבא אמר הפקר ב"ד הפקר, ודעת רש"י והראב"ד ועוד רבוותא, דרבא אתי לשנויי נמי קושיה דמי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא, ולעולם גם לרבנן דשביעית בזמן הזה דאורייתא איתא לתקנת הלל, ומשום דהפקר ב"ד הפקר, ובדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה.

וכבר נתקשה בפני יהושע, דמאי מהני הפקר ב"ד לענין איסור שביעית, אטו מי עדיף הפקר ב"ד מאילו נותן פורע מדעתו דאסור לקבל הימנו, יעוי"ש. רק ד"ל דהפקר ב"ד דהכא עניינו דלאחר שפקע החוב בסוף השביעית באפקעתא דמלכא, חוזר הלווה בכניסת השנה השמינית להתחייב למלווה בחוב חדש שהטילו עליו חכמים בהפקר ב"ד, [ומה שגובה ממשועבדים שלקחו משעת מלווה הראשון הוי ג"כ משום הפקר ב"ד], וממילא דאין מקום לאיסור לא יגוש, שהרי אינו נוגש החוב שנשמט, רק חוב חדש שחל מתקנת חכמים, וכ"ה בשיעורי ר' דוד פוברסקי (לגיטין שם אות

[ולדרך זו, אליבא דאביי דשני בשביעית בזמן הזה ורבי היא, ולא ס"ל דפרוזבול משום הפקר ב"ד, אין הטעם מצד שב"ד הנוגשים ולא המלוה, דהא בלאו כחא דהפקר ב"ד לא יוכלו הב"ד לתבוע הלוח, רק הפרוזבול מסירת מודעא בעלמא שמתירה למלוה לנגוש הלוח, דהם אמרו והם אמרו, וחיודש הוא].

מסקנת הדברים

א] יש המהדרים לזכות במצות שמיטת כספים, ע"י שאחר עשיית הפרוזבול יחזור וילוח לחבירו סכום כסף קטן, ויקבע זמן הפירעון קודם ר"ה, ובחוב זה יקיים מצות השמיטה. ב] ועוד אופן, שיפרש בפרוזבול שלא יחול על חוב פלוני או חלקו. ג] בכגון שבפרוזבול סתם 'כל חוב שיש לי', רק בדעתו שלא למסור לב"ד חוב פלוני או אפילו כל חובותיו, מוטו משמיהו להגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי דאזלינן בתר דעתו, וצ"ב בטעמו. ד] בכגון שלאחר כתיבת הפרוזבול חוזר בו, יש לעיין בדינו, ולכא' דמי לביטול שליחות דאתי דיבור ומבטל דיבור. ה] לדעת רש"י ודעימיה דתקנת פרוזבול אתיא נמי למ"ד שמיטת כספים בזמן הזה מדאורייתא, ומשום לתא דהפקר ב"ד הפקר, היה מקום לדון שגם אחר עשיית הפרוזבול מקיים המצוה, שהרי אינו תובע החוב הראשון אלא החוב שחידשו חכמים. ו] אמנם זה אינו, חדא דמ"מ למאי דקי"ל דשמיטת כספים בזמן הזה מדרבנן, אין הפרוזבול משום הפקר ב"ד, והחוב הראשון בעינו עומד, ועוד שבגדר ההפקר ב"ד יש להוכיח דלאו היינו שלאחר שמיטת החוב הראשון מחילים ב"ד חוב חדש, אלא שמכח ההפקר ב"ד לא יוכל הלוח למימר להב"ד לאו בעלי דברים דידי אתון.

הרב חיים הלפרט

אם דחיית זמן הפרעון לאחר ר"ה מועיל לשמיטת כספים

בגליון הקודם הובא מש"כ כבוד הרבנים הגאונים רבי אורי יצחקי שליט"א ורבי אברהם זנגר שליט"א בדבר העצה שלא ישמטו החובות ע"י שדוחה המלוה את זמן הפרעון לאחר ר"ה, והביאו שכ"כ בספר שבות יצחק בדיני פרוזבול פ"ה עמ' נ"ז ושמע מהגר"ש"א זצ"ל דמי שאין בידו לעשות פרוזבול יאמר בפני שנים שדוחה את זמן הפרעון עד לאחר ר"ה של שמינית, דבהכי הו"ל כמלוה לעשר שנים דקי"ל דאינה משמטת.

ודין זה מבוסס על מה שפסק הש"ך בחו"מ סי' ע"ג סק"ה והקצוה"ח סק"א דהרווחת זמן הפרעון מהני מדין מחילה דלא בעי קנין [דלא כהסמ"ע סק"ז שהסתפק אי בעי קנין], ומאחר דהוא מדין מחילה, מהני אף בע"כ דלוח לפי מש"כ המחנ"א הל' זכיה מהפקר סי' י"א דאפשר למחול בע"כ של הנמחל, עיין בכל דבריהם הנפלאים.

בקוי הראשו' מ"ט תיקן הלל פרוזבול הא יכול להתנות שלא תשמטני בשביעית

אולם יש לדון בעיקר עצה זו מדברי הראשונים [בגיטין לו. ומכות ג]: דמשמע מדבריהם שעצה זו לא מועילה להפקיע שמיטת כספים, מדהקשו הראשונים מ"ט תיקן הלל פרוזבול הא אפשר להתנות בשעת הלואה ע"מ שלא תשמטני בשביעית דמהני [והרמב"ן בגיטין ל"ו העמיד את הקושיה מ"ט לא תיקנו להתנות כן], והריטב"א במכות ג' ע"ב כתב ע"ז ד' תירוצים.

בקוי האחרונים מ"ט תיקן פרוזבול הא אפשר לדחות את זמן הפרעון

ובאמת שהאחרונים [גרש ירחים להגרא"ל צינץ עמ"ס גיטין אות קס"א ובספרו מקצוע בתורה חו"מ סי' ס"ז, שו"ת דברי חיים סי' מ"ב, גליוני הש"ס להגר"י ענגיל גיטין ל"ו, קבא דקשייתא לבעל החלוקת יואב קושיה מ"ו, חו"ה הר"ם גיטין ל"ו ובחו"מ סי' ס"ז אות ז, דרך אמונה פ"ט ד"ה כשראה] כבר עמדו בתמיהה זו מ"ט הוצרך הלל לתקן פרוזבול, הא יש עצה לדחות את זמן הפרעון לאחר ר"ה בע"כ דלוח. ופשוט שקושייתם מבוססת על קושיית הראשונים שהקשו כעין זה מ"ט הוצרך הלל לתקן פרוזבול, הא יכול המלוה להתנות בשעת הלואה ע"מ שלא תשמטני בשביעית, ואף הם הקשו דיש עצה נוספת לדחות את זמן הפרעון.

ומעתה יל"ד אם תירוצי הראשו' מיישבים גם את קושיית האחרו'

תרט"ט). ומעתה כלפי קיום מצות השמיטה נמי נימא, דאע"פ שכתב פרוזבול וגובה חובו, היינו החוב המחודש שחל בתקנתא דרבנן, אבל את החוב הראשון משמט מלתובעו.

למאי דקיי"ל דשמיטת כספים מדרבנן לכ"ע אין הפרוזבול משום הפקר ב"ד

אבל לכא' זה אינו, דאמנם דרבנן דשביעית בזמן הזה דאורייתא צריך לשינויא דרבא דתקנת פרוזבול משום הפקר ב"ד הפקר, אבל הא אנן קי"ל (חו"מ שם ס"א) כרבי דשמיטת כספים בזמן הזה מדבריהם, וההפקר ב"ד הוי על מה שהשביעית משמטת בשלא עשה פרוזבול, הא כל שעשה פרוזבול לא הפקיעו חכמים את החוב, והדרינן לדין תורה דלא נהנה שביעית בזמן הזה (ובסמ"ע סק"ו דאיירי בתקנת פרוזבול, ותלי לה בדינא דהפקר ב"ד הפקר, וכתב דלהכי בעי ב"ד חשוב, לכא' צ"ע, דלמאי דקי"ל דשמיטת כספים בזמן הזה מדרבנן אין הפרוזבול משום הפקר ב"ד, ונמצא דלדין אחר שעשה פרוזבול החוב דמעיקרא כדקאי קאי, וכיון שתובעו בהיתר מכח תקנת פרוזבול, אין כאן קיום למצות השמיטה, ולכ"ע יצטרך להטצדקי הנ"ל, לשייר איזה חוב בפרוזבול או לחזור ולהלוות אחר כתיבתו, גם לשיטת רש"י ודעימיה.

ולזה שמא י"ל בהנ"ל מהאו"ז, דפליגי רבנן ורבי אם כותבין פרוזבול שלא מדעת המלוה, דלרבי אין כותבין משום דדילמא דעתו שתהא שביעית משמטת כדי לקיים מצות עשה, וי"ל בדרך פלפול דרבי לטעמיה דשמיטת כספים בזמן הזה מדרבנן, וממילא דתקנת פרוזבול לאו משום לתא דהפקר ב"ד, והחוב הראשון כדקאי קאי, ואם יכתוב פרוזבול ויגבה חובו לא יהא לו קיום המצות עשה, אבל רבנן לטעמייהו דשמיטת כספים מדאורייתא, ותקנת פרוזבול כדרבא משום הפקר ב"ד, וא"כ גם הגובה חובו ע"י כתיבת פרוזבול מקיים מצות ההשמטה, שהרי את החוב הראשון אינו נוגש, רק את החוב המחודש שהחילו חכמים, ולהכי ס"ל דכותבין פרוזבול שלא מדעת המלוה, שאין כאן צד חובה בהפסד המצוה.

החוב הראשון בעינו עומד רק שלא הוא הנוגשו אלא ב"ד

זאת ועוד, שגם למאי דס"ל לרש"י אליבייהו דרבנן דפרוזבול משום הפקר ב"ד, הנה יש להוכיח מפירש"י גופיה דלאו היינו שפוקע החוב הראשון בסוף השביעית, וחכמים מחילים חוב חדש כבראשונה, אלא לעולם החוב הראשון כדקאי קאי, וההפקר ב"ד ענין אחר הוא כמו שיבואר בס"ד.

דהנה ז"ל פירש"י (ל"ו א') ד"ה מוסרני לכם, את שטרותי שאתם תהיו נוגשים ואני לא אגוש, ולקמן מוקי דיש כח בידם להפקיע ממונו של זה וליתן לזה במקום שיש סייג ותקנה, ע"כ, וכ"כ נמי לעיל (ל"ב ב' ד"ה מוסרני) דשריותא דפרוזבול משום דאיהו לא תבע ליה לבע"ח אלא הב"ד, ואם תקנת חכמים לחדש חוב אחר עם כניסת השנה השמינית, מהו שהוצרך רש"י לזה שלא הוא נוגש הלוח רק הב"ד, תפ"ל מצד מה שאינו תובע לזה החוב הראשון שנושט בשביעית, ומה מקום ללאו דלא יגוש. [ובתורת זרעים פ"ט מ"ג כתב בתו"ד ליישוב, שהמלוה אינו תובע מכח החיוב החדש, אלא מחמת החוב הראשון, ולהכי הוה שייך ביה לאו דלא יגוש אי לאו דב"ד הם הנוגשים ולא הוא. וזה צ"ע מסברא, דלמה לא נימא דבהיתירא קתבע החוב הקיים שנתחייב בו הלוח מחדש מכח כתיבת הפרוזבול].

גדר ההפקר ב"ד שמכוחו גובה החוב הראשון

ועל כרחין למימר, דההפקר ב"ד אינו להחיל חוב חדש אחר פקיעת החוב הראשון, אלא דמכח ההפקר ב"ד גובה החוב הראשון, ויש לפרשו בהקדם לשון פירש"י במקו"א (כתובות פ"ט א' ד"ה פרוזבול) בטעמא דפרוזבול: שמוסר שטרותיו לב"ד שיגבו מן הלוח חובו כל זמן שיתבענו, דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש, שאינו תובעו כלום, אלא הב"ד תובעו שהפקירם הפקר והם יורדין לנכסיו, ע"כ, ומשמע להדיא שההפקר ב"ד נצרך ומועיל לתביעת הב"ד, ושמא ביאורו, דלעולם עיקר שריותא דפרוזבול מצד מה שלא המלוה נוגש רק הב"ד כדפירש"י בכל אתר, אלא דכלפי תביעת הב"ד יוכל הלוח לטעון לאו בעלי דברים דידי אתון, לא אתם הלוייתוני והמלוה לא הקנה לכם החוב בקנין, ומהיכא תיתי שיוכלו ב"ד לנגוש הלוח מכח מסירת שטרות בעלמא, ולזה הוא דאהני דינא דהפקר ב"ד הפקר, דכיון שבכח הב"ד להפקיע ממונו של זה וליתנו לזה, כ"ש שבידם גם לתבוע מן הלוח ממון שחייב למלוה, אחר שלא שימטתו שביעית כיון דלא קרינן ביה לא יגוש, ולא מצי לוח לדחותם בטענת לאו בעלי דברים דידי אתון.

שתי הריטב"א והר"ן דהלל לא סמך על האפשרות להתנות בשעת הלואה משום דזימנין לא דכירי, והקשה דהא אכתי יש עצה לדחות את זמן הפרעון, והניח הדבר בצ"ע מ"ט עצה זו אינה מועלת.

בד' רבותינו שהוכיחו דבחור"מ לא מהני או דלדין שמיטה לא מהני

ומכ"ז יש ללמוד אחת מהשנים, או שבחור"מ א"א להאריך את זמן הפרעון בע"כ דלוה, או דגם אם בחור"מ מהני כדעת הרבה אחרונים, מ"מ אינו מועיל להפקיע דין שמיטה כפי שיתבאר להלן.

וכ"נ בהוספות לקבא דקשייתא קושיה מ"ו שהובאו תירוצי מרנן ורבנן שליט"א וזצ"ל, שתירצו באחד מב' אופנים או דלא מהני בע"כ דלוה, [וכן ידוע משמיה דמרן הגרד"ל שליט"א שהודפס באהלי שביעית גליון 40, והוא ע"פ מה שחידש דמהני רק מדין השאלת החוב ול"מ בע"כ], או דגם אם מהני בחור"מ אף בע"כ, אינו מועיל להפקיע ההשמטה. אלא שדבר זה צ"ב, איך יתכן שמחד גיסא מועיל בחור"מ, ומאיך גיסא שביעית משמטתו.

ביסוד הגרמ"ש וצ"ל והחור"ב דדין שמיטה חל בשעת ההלואה

והובא בהוספות שם תירוצו של הגרמ"ש שפירא וצ"ל שתי' כך, "וי"ל, דהנה דין שמיטה בחוב הוא דין בחוב, שמשמט בשביעית, וכיון שכבר חל בשעת ההלואה דין שמיטה בחוב שישמט, לא מהני מה שבשעת שמיטה הוי החוב תוך זמנו, ורק במלוה לעשר שנים שמשעת ההלואה לא קרינן ביה לא יגוש, הוא דלא חל דין שמיטה בחוב", וכ"כ בספר חור"ב [להגר"ח גרינימן וצ"ל] במכות ג' ע"ב.

בד' החזו"א דשמיטת כספים מזכותו של לוח

ובבאר דבריהם ל"ע ע"פ מש"כ החזו"א באה"ע סי' נ"ו סקט"ו ובליקוטים לחור"מ סי' ל"ב סקט"ו דשמיטת כספים הוי מזכויות הלוה, ומקורו מדמהני תנאי דע"מ שלא תשמטני בשביעית, וז"ל, "ע"מ שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטתו, מכאן נראה ששמיטת כספים הוא זכותו של הלוה ואם מוחל זכותו מחול ואין שביעית משמטת", והביאו בד"א פ"ט סקנ"ג, ובצה"ל הוסיף שמצא כן ברבנו בחיי.

לא חל שמיטה בישראל שקנה שט"ח מגוי

וכן מבואר בשו"ת הרשב"א סי' תשס"ט דכתב שישראל שקנה מגוי שט"ח על חוב של ישראל אינו משמט, ובתומים בס"ז סקט"ט באר דבריו "רק כל חוב שאין מתחילתו שיחול בו שביעית, אף בסופו אין שביעית משמטתו", וחזר על משנתו בסקכ"ה דאחרי שחידש דקטן שאינו מצווה בשמיטת כספים לא חל שמיטה על הלואתו [הוא חידוש בגדר אפקעתא דמלכא ואכ"מ], הוסיף עוד דאף אם הגדיל קודם השביעית לית ביה דין שמיטה כיון דשמיטה חלה בשעת ההלואה כמבואר ברשב"א הנ"ל, וכ"כ בישועות ישראל חור"מ ריש סי' ס"ז דגוי שלוח ונתגיר קודם השמיטה, אין שביעית משמטתו, כיון דבשעת ההלואה לא חל דין שמיטה.

ועפ"ז יש לברר מש"כ החו"ב והגרמ"ש וצ"ל דדחיית זמן הפרעון לא מועיל להפקיע דין שמיטה, כיון דדין שמיטה חל בשעת ההלואה, הן לענין דלא מתחדש דין שמיטה כשלא חל בהלואה, והן לענין דמספיק שחל בשעת ההלואה, ותו לא פקע גם אם בשעת חלות השמיטה נדחה זמן הפרעון.

תמיהה רבתא ממלוה כפרנית

אולם יש בזה ב' תמיהות חמורות. א. מהא דמצינו בירושלמי דאין שמיטת כספים על מלוה כפרנית [הובא בר"ש פ"י מ"ב ומ"ח], ובטעמא דלית ביה שמיטה באר בחידושי רבנו חיים הלוי פ"ט ה"ו "והנה הטעם של הך דינא דמלוה שכפרה אינה משמטת הא הוי משום דכיון דאינו יכול לתובעו ע"כ לא קרינן ביה לא יגוש ואינו משמט". הא קמן דאע"פ שבשעת ההלואה חל זכות שמיטה, בעי נמי שיהיה בר נגישה בשעת חלות השמיטה.

תמיהה רבתא ממוסר שטרותיו לב"ד

וכן תיקשי מפ"י מ"ב דהמוסר שטרותיו לב"ד אינן משמיטין, ופירש"י בגיטין ל"ב ע"ב ובעוד כמה דוכתי דהוא משום דלא קרינא ביה לא יגוש. הא קמן דאע"פ שבשעת ההלואה זכה בזכות שמיטה, בעי נמי שיהיה בר נגישה בשעת חלות השמיטה. וכן תיקשי מכל פרובול דמבואר בראשונים בגיטין ל"ו דהוא מיוסד על דין מוסר שטרותיו לב"ד, ותיקשי טובא דכבר חל זכות שמיטה בהלואה.

הנ"ל, דאם תירוצם מיישב אף קושיה זו, נוכל לומר דכמו שתנאי דע"מ שלא תשמטני בשביעית מועיל להפקיע את השמטת החוב ואע"כ הוצרך הלל לתקן פרובול, כך דחיית זמן הפרעון מועיל להפקיע את השמטת החוב ומ"מ הוצרך הלל לתקן פרובול, אבל אם תירוצי הראשונים לא מיישבים קושיה זו, יהיה מזה הוכחה שעצה זו אינה מועלת להפקיע את השמטת החוב.

ד' תירוצי הריטב"א על הקו' די ש עצה להתנות

וז"ל ד' תירוצי הריטב"א, "וי"ל דהא ליתא דאין כל אדם זכור להתנות כן בשעת ההלואה, וגם אינו רוצה שנראה כאילו מתייאש מלגבות חובו בזמנו, ועוד שנראה כאילו מראה עין הרעה לשמיטת השביעית, ועוד שתשתכח תורת שביעית, אבל פרובול הוא זכר לשביעית דאושא מילתא כשבאין כולם לעשות פרובול", והובאו כל התירוצים הנ"ל בב"י בחור"מ סי' ס"ז.

ופשוט שג' התירוצים הראשונים לא שייכים בדחיית זמן הפרעון. התי' שאין כל אדם זכור להתנות אינו שייך, דהא א"צ לזכור בשעת ההלואה, אלא במקום לעשות פרובול יכול להאריך את זמן הפרעון. התי' השני דנראה כמתייאש מלגבות חובו לא שייך אלא כשמתנה כן בשעת ההלואה. והתי' השלישי דנראה כאילו מראה עין רעה לשמיטת הכספים גם לא שייך אלא כשמתנה שלא יחול שמיטת כספים ולא כשמאריך את זמן הפרעון שרק ממילא לא חל שמיטת כספים אחרי שנהפך למלוה לעשר שנים.

ומעתה לפי הנך ג' תירוצים הדרא קושיה הראשו', מ"ט הוצרך הלל לתקן פרובול, הא אכתי יש עצה להאריך זמן הפרעון בע"כ דלוה. ומתירוצים אלו מוכח דעצה זו אינה מועלת [כפי שיתבאר להלן].

האם התי' דלא תשתכח תורת שביעית מיישב קו' האחרונים

אלא שבת' האחרון כתב הריטב"א דהוצרך הלל לתקן פרובול על אף שיש אפשרות להתנות שלא תשמטני שביעית דלא רצה שתשתכח תורת שביעית, ובזה י"ל דאם הוא מיישב גם את קושיה האחרונים, דאפשר שגם תי' זה לא שייך, דשמא רק ע"י שמתנה להפקיע השמיטה גורם שתשתכח תורת שביעית, אבל האפשרות של דחיית זמן הפרעון אינה גורמת שתשתכח תורת שביעית, ולפ"ז הדרא קושיה האחרונים מ"ט הוצרך הלל לתקן פרובול, הא יש עצה לדחות זמן הפרעון, ויהיה מוכח דעצה זו אינה מועלת.

אולם אפשר דעיקר הדגש בתירוץ הריטב"א הוא מש"כ דרצו לתקן פרובול שהוא גורם זכר לשביעית דאושא מילתא כשבאין כולם לעשות פרובול, ולפ"ז אפשר שמיושבת גם קושיה האחרונים מ"ט הוצרך הלל לתקן פרובול הא אפשר לדחות את זמן הפרעון, דחז"ל רצו שיהיה פרוסום לשביעית ע"י עשיית פרובול, ולא לסמוך על העצה לדחות את זמן הפרעון, אבל לדינא אפשר להשתמש בעצה זו כמו שאפשר להשתמש בעצה של תנאי. [וכ"מ בספר שבו"י שהתבסס על תי' זה, מדכתב שלכתחילה אין לסמוך על עצה זו, אלא יש לעשות פרובול כדי שלא תשתכח תורת שביעית כמבואר בריטב"א].

אלא שיש לתמוה טובא, דכ"ז ניחא לתירוץ הרביעי, אבל בריטב"א הרי כתב ג' תירוצים נוספים שלא שייכים בדחיית זמן הפרעון, ולפי תירוצים אלו הדרא קושיה האחרונים מ"ט תיקנו פרובול, הא אפשר לדחות את זמן הפרעון, ומוכרח מג' התירוצים דהעצה של דחיית זמן הפרעון אינה מועלת. ולפ"ז מסתבר שאף לתירוץ הרביעי עצה זו אינה מועלת, דבאמת אין הכרח מהתי' הרביעי שעצה זו מועלת [ורק שאין הכרח להיפך], ומנ"ל לעשות מחלוקת בין התירוצים, אלא אחרי דמג' התירוצים מוכרח דעצה זו אינה מועלת, מסתבר שאף התי' הרביעי לא פליג בזה. וכ"מ מסתימת הראשונים שלא עמדו על קושיה זו, דמשמע שיש רק עצה אחת להתנות על השביעית.

בד' הר"ן שלא הזכיר התי' שלא תשתכח שביעית

וביותר יש להוכיח מהר"ן בגיטין ל"ו [בחידושים ועל הר"ף] שתי' רק דזימנין דלא דכירי, "וא"ת וליתקון שיכתבו בהלואותיה ע"מ שלא ישמיטנו בשביעית י"ל דזמנין דלא דכירי הכי בשעת ההלואה ויבאו להמנע מלהלוות כלל", ולדבריו בודאי תיקשי מ"ט תיקן הלל פרובול, הא אפשר לדחות את זמן הפרעון, וע"כ דעצה זו אינה מועלת. ואמנם המאירי בגיטין ל"ו תי' רק את התי' דשלא תשתכח, אולם אחרי שהב"י הביא את ד' תי' הריטב"א, יש להוכיח דעצה זה אינה מועלת [וגם מהמאירי אין ראיה שעצה זו מועלת].

וכ"נ בבאור ההלכה פ"ט [ד"ה כשראה] שהעמיד התמיהה על מה

תמצית הדברים

מהראשונים מוכח דהעצה לדחות את זמן הפרעון אינה מועלת לשמיטה, והטעם הוא אחת מהשנים, או שבחור"מ אינו מועיל בע"כ דלוה, או דגם אם חל בחור"מ בע"כ דלוה, אינו מועיל להפקיע דין שמיטה שחל בהלוואה, ואין כאן ספק אם עצה זו מועלת לשמיטה, דודאי אינו מועיל להפקיע דין שמיטה, ורק שהטעם הוא כך או כך, ולא באתי לפסוק אלא להעיר בלבד.

הרב אברהם זנגר

תגובה להנ"ל

יש כמה ישובים שנאמרו על קושיית האחרונים למה הוצרך הלל לתקן פרוזבול ולא תיקן להאריך זמן ההלוואה, אשר אינם מיישבים את קושיית הראשונים מ"ט לא תיקן הלל שיתנו בשעת ההלוואה ע"מ שלא תשמטני בשביעית, ונמצא דאין ראייה מהראשונים דאין עצה זו מועילה.

ואציין כמה ישובים שראיתי בענין זה; בספר דעת משפט (פרוזבול עמ' ס"ח) כתב ליישב בכמה אופנים, ואעתיק חלק מדבריו; 'יש ליישב שהארכת זמן אין צריך ב"ד וכל אחד יכול לעשות כן בפנ"ע ויהא נאמן וכמו שנאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד, ואילו היה הלל מתקן כך לא ימלט שיהיו רבים שזולזלו ולא יאריכו את הזמן בערב ר"ה ויאמרו אח"כ שהאריכו את הזמן ויבא לידי תקלה ולכן הוצרך לתקן ענין פרוזבול שנעשה בפרהסיא, והראשונים שהקשו למה הוצרך פרוזבול שיעשה תנאי התם היינו בשעת ההלוואה דוקא שאין לחוש לכך. ועוד נראה ליישב ע"פ המבואר בסי' קל"א ס"ד דבמקום שיש ערב על ההלוואה יכול לטעון למלוה שלא יאריך הזמן ויתבע בזמנו ואם לא יעשה כך יפטר מן הערבות, וא"כ לא קשה כלל שיאריך המלוה את הזמן, שהרי ע"י זה הערב יפטר עצמו מן הערבות' עכ"ל. וע"ש עוד ישוב. וכן בדרך אמונה שם כתב ליישב שהוצרך הלל לתקן פרוזבול למי שחושש שישכח בערב ר"ה להאריך זמן ההלוואה, ואינו רוצה להאריך זמן ההלוואה כמה ימים קודם ר"ה מפני שחפץ לקבל הפרעון לפני ר"ה, ופרוזבול יכול לעשות גם כמה ימים קודם ר"ה ולקבל הפרעון אח"כ, [אלא שהדרך אמונה דקדק מל' הריטב"א דעצה זו אינה מועילה, ויש מקום לדון בדקדוק זה אם הוא מוכרח]. עוד ישוב מובא בספר קבא דקשייתא (ח"ב עמ' ק"ח) בשם הגר"נ גולדברג זצ"ל דתקנת פרוזבול נתקנה לאופן שאינו יכול לדחות את זמן הפרעון כגון קטן שמת אביו המלוה ואינו יכול לדחות זמן הפרעון להדעות דקטן לאו בר מחילה הוא, אבל אחר תקנת פרוזבול יתומים א"צ פרוזבול (כמבואר בגמ' גיטין לז.). ויש להוסיף דדעת החידושי הר"ם שם ועוד אחרונים לחלק בזה בין מלוה בשטר למלוה בע"פ, דרק במלוה בע"פ יכול להאריך זמן בלא קנין, ולפ"ז ג"כ אין הכרח דלא מועילה עצה זו לענין מלוה בע"פ.

הרב אליסף פרלמן

פתיחת דלת כנגד נרות שנעים ברוח

א] כתב השו"ע סי' רעז' ס"א וז"ל נר שמונח אחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת (כדרכו), (רמב"ם פ"ה ומרדכי פ' כ"ב וב"י בשם סמ"ג) שמה יכבנו עכ"ל, ויש לדון בנרות הנמצאים במרחק לא רב מהדלת אלא שאין הרוח מכבה אותם רק גורמת להם להיות זזים הנה והנה, ובהיותם זזים לצדדים משתנית צורתם שפעמים להבה גבוהה מנמיכה קצת ועולה ויורדת, האם יש לומר דבהכי כיון שלהקטין להבה הוי כמעשה כיבוי וכמו שלהגדיל להבה הוי הבערה וא"כ גם בכאן כיון שממש נהיית קטנה לרגעים א"כ הוי ככיבוי ואסור לפתוח את החלון כנגדם.

והנה אם היא נשארת ממש באותו גודל הרי שמה שהיא זהה אין בכך משום כיבוי שהרי לא נכבתה כלל, ואע"פ שבכיוון אחד היא היתה דולקת ועכשיו אינה דולקת שם, אין זה חשיב כלל ככיבוי לפי שהלהבה עצמה לא נכבית רק שזזה למקום אחר, וכן הביאו במשנ"ב דרשו הערות לסי' רע"ז סק"ג דאף אם פתיחת הדלת עלולה לגרום לשינוי צורת הלהבה דעת הגר"ש ז"א אויערבך שמותר לעשות כן אם הדבר לא יגרום להבערה יתירה של השמן או השעוה וכן דעת הגר"נ קרליץ, וכעין זה כתבו שמותר להניח בשבת

ומבואר מכ"ז דאע"פ שהלוה זוכה בזכות שמיטה בשעת הלוואה, מ"מ מיתלא תלי גם בשעת חלות השמיטה, דצריך שיהיה בר נגישה בזמן חלות השמיטה, ונמצא דתיתי בעי, גם שיחול זכות שמיטה בהלוואה, וגם שיהיה בר נגישה בזמן חלות השמיטה, ולהכי מוסר שטרותיו לב"ד ומלוה כפרנית אינם משמטין, כיון דבשעת חלות השמיטה אינו בר נגישה.

ומכ"ז יש לתמוה על מש"כ הגרמ"ש זצ"ל והחור"ב דדחיית זמן הפרעון לא מבטל את זכות השמיטה שחל בהלוואה, דהא ממלוה כפרנית ומוסר שטרותיו לב"ד מוכח דבעי נמי שיהיה בר נגישה בשעת חלות השמיטה, וכשדוחה את זמן הפרעון אינו בר נגישה בשעת חלות השמיטה.

פלוג' האחרו' בהא דמלוה כפרנית אינה נשמטת

ונראה דאף תמיהות אלו תלויים בפלוגתא, דהן אמת שהגר"ח נקט דטעמא דמלוה כפרנית אינה נשמטת משום דלא קרינא ביה לא יגוש, אולם באבי עזרי פ"ג מגזילה הי"ד תמה על דבריו "דין הנגישה לא תלי' אם יכול לתובעו אם לאו, אלא העיקר תלי' אם הוא באמת חייב אף שאין יכול לתובעו אז שייך בזה ולא יגוש", ומשום כך פירש שהטעם הוא מאחר שכפר יש על זה שם גזילה וכמו שנתבאר שאף מלוה גזילה היא כשכפר, ושוב הדין דאין שביעית משמטת, שרק מלוה נשמטת ולא גזילה, כדאיתא בספרי וכו', וע"כ גם מלוה שנעשית כפרנית אינה משמטת, וכ"כ באבנ"נ חור"מ ס"א, וכ"כ בבה"ל [ד"ה הלוהו]. ולפ"ז א"ש הא דפקע דין שמיטה, דאע"פ שחל זכות שמיטה בשעת הלוואה, מ"מ בעי נמי שיהיה שם מלוה בשעת חלות השמיטה, אבל בדחיית זמן הפרעון שלא השתנה שם המלוה ורק שנעשה לאו בר נגישה, ע"ז כתבו הגרמ"ש והחור"ב דלא פקע דין שמיטה שחל בהלוואה.

פלוג' הראשו' בטעם מוסר שטרותיו לבי"ד

וכן י"ל לענין התמיהה ממוסר שטרותיו לבי"ד דאף זה תליא בפלוגתא בטעם האי דינא, דהן אמנם רש"י כתב דהוא משום שלא קרינא ביה לא יגוש, אבל הר"ש במשנה ה' ומשנה ו' כתב דהוא משום דהחוב חשוב כגבוי, ולפ"ז י"ל כנ"ל, דאע"פ שחל זכות שמיטה בשעת הלוואה, הוא רק בתנאי שיהיה שם מלוה בשעת חלות השמיטה, אבל ע"י מסירת שטרותיו לבי"ד נעשה כגבוי קודם השמיטה, ולא שייך כל עיקר דין שמיטה.

אלא דאכתי תיקשי לשי' הגר"ח דטעמא דמלוה כפרנית משום דלא קרינא ביה לא יגוש, וכן קשה ממוסר שטרותיו לבי"ד לשי' רש"י, דמשיטתם מוכח דאע"פ שחל זכות שמיטה בהלוואה, בעי נמי שיהיה בר נגישה בשעת חלות השמיטה, וה"ה דראוי שיועיל לדחות את זמן הפרעון.

מלוה כפרנית ומוסר שטרותיו הוי שינוי בחוב

ונ"ל דגם לשיטתם יש ליישב ע"ד הנ"ל, דשאני הנך תרתי שהוא שינוי בגוף המלוה, דמלוה כפרנית המלוה נעשית לכפרנית, וכן מוסר שטרותיו לב"ד המלוה נמסר לב"ד, ונמצא דבהנך תרתי הא דלא קרינא ביה לא יגוש הוא מצד עצם המלוה, דהמלוה מצד עצמו אינו בר נגישה, ולהכי לא חל דין שמיטה, אבל דחיית זמן הפרעון, מצד ההלוואה הוי בר נגישה, אלא שמדין מחילה א"א לתבוע הפרעון, וזה ל"מ אלא בהלוואה, דבזמן ההלוואה אינו מדין מחילה, אלא מעצם זכויות המלוה, אבל אחרי שחל זכות שמיטה בהלוואה, ל"מ דחיית זמן הפרעון לבטל דין שמיטה שחל בגוף ההלוואה.

ועי' בבה"ל הנ"ל שכתב דגם להסוברים דטעמא דמלוה כפרנית משום דלא קרינא ביה לא יגוש, סוף דבר טעמא משום דהוי גזילה, דאטו כל מלוה ע"פ שא"א לתובעו לא קרינא ביה לא יגוש, אלא דמלוה כפרנית שאני "דכיון שאינו יכול לתובעו ממילא אין כאן מלוה", ולפ"ז מבואר טפי הא דמלוה כפרנית הוי שינוי בגוף המלוה.

אם בפקח ונשתטה פקע דין שביעית

ולפ"ז י"ל דבמש"כ הגר"ר ישראל אדלשטיין שליט"א [באהלי שביעית גליון 40] לדון ע"פ הרשב"א והתומים הנ"ל בפקח שהלוה ונשתטה קודם השביעית אי אמרי' דכיון דבשעת הלוואה זכה הלוה בזכות שמיטה, לא איכפת לן במה דהמלוה נשתטה ועתה אינו מצווה בשמיטה, וכע"ז דן בישראל שמכר חובו לעכו"ם דשמת אע"פ שהעכו"ם אינו מצווה על השמיטה, כבר זכה הלוה בזכות שמיטה בשעת ההלוואה, ודבריו הם כיסוד החור"ב והגרמ"ש זצ"ל דתלוי רק בשעת ההלוואה. אולם לפי הנ"ל י"ל דשמה יש לדמותם למלוה כפרנית ומוסר שטרותיו לב"ד, דאף הכא איכא שינוי בגוף החוב כשנשתטה או נמכר לעכו"ם.

העצים ובין אם מטרתו להבערת השלהבת, עכ"ד ונראה מבואר דנקטו בדעת הרמב"ם דהא מיהת המלאכה היא באופן של כילוי העצים או השמן ולא בשהשלהבת גודלת מאליה בלא שיש כאן כילוי השמן דבזה אין זה חשיב כהבערת שלהבת אלא כשינוי בעלמא בלהבה, וכן נראה שס"ל בדקדוק לשונם בהערה יח' עיי"ש.

ג] אלא שיש לברר דאפשר דמה שהלהבה פחות גדולה, בהכרח בטבע שהוא פחות שאיבה מהשמן, ואם כך היא המציאות א"כ הרי זה כיבוי והבערה כשממניכה או גודלת, ואי נימא הכי א"כ יש לבאר את ההיתר של השש"כ באופן אחר, דהוא מיירי באופן שהיא מהבהבת ואין זה מצב מתקיים כלל על כן אין בזה חשיבות של מלאכת כיבוי והבערה, ואע"ג דעצם המצב הוא כמו שינוי של כיבוי והבערה מבחינת שאיבת השמן.

אלא דגם אם נימא הכי דכשהלהבה קטנה היא פחות שואבת מהשמן, אך אפשר שלא תפחת השאיבה מסיבה אחרת, והיא משום שכנגד הרוח צריך יותר שאיבה בשביל לשרוד, ועל כן גם בפחיתת הלהבה ימשיך אותו שאיבה, ואשר יש לדון האם נאמר דמאחר דסו"ס לא השתנתה כמות שאיבת השמן אע"פ שכרגע היא נצרכת בשביל להחזיק את הלהבה הקטנה יותר, מכל מקום חשיב כמו שלא נעשה כיבוי כיון שלא ירדה דרגת שאיבת השמן ע"י הלהבה.

אכן יתכן שזה לא יחשב כהמשך אותה שאיבה שקדמה לה, דמאחר דלפי גודלה של הלהבה היה משתנה השאיבה, דלהבה קטנה כזאת אינה צריכה כ"כ שמן, והשאיבה עכשיו היא מפני צורך אחר מחמת שהיא נגד הרוח הקיימת, ובכה"ג אין לה קשר לשאיבה הקודמת שהיתה שאיבה לצורך להבה גדולה ועכשיו הוקטן הלהבה והוקטן בהכרח צורך שאיבת השמן עבורה, והשאיבה שבכל אופן נשארת בשביל הלהבה הקטנה, כיון שאיננה מסיבת השאיבה הקודמת לא תחשב כמניעת שם הכיבוי בהקטנת הלהבה.

אך פשוט דברי השש"כ נראה דס"ל דהיתרו הוא משום דס"ל דגם הקטנת הלהבה איננה נחשבת כיבוי אלא שינוי בצורת הלהבה בעלמא והביאור י"ל כנ"ל כיון שאיננה באה משינוי בשאיבת השמן אלא רק מכח הרוח בעלמא ודמי להוזהר בעלמא שאין בכך משום כיבוי, אלא שיש לומר דכל היכא שהלהבה מרצדת אכן כך הוא מציאותה דברים שהוא רק שינוי בלהבה, אבל בכה"ג שהיא במצב קיים של הקטנה מחמת הרוח א"כ שמא השתנה עצם הבעירה, אך יש לצדד שאם רואים שזה כל הזמן מחמת נשיבת הרוח בלהבה א"כ כל רגע ורגע הוא התחדשות הקטנת הלהבה לאותו רגע ואין זה שונה מהרגע הראשון של שלהבת המרצדת דאמרינן דהיא שינוי בלהבה בלבד.

ד] השו"ע רע"ז ס"ב פסק אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה שהיא קרובה קצת אל הדלת ואפי' אין שם אלא רוח מצויה עכ"ל וביאר המשנ"ב סק"י אף דע"י רוח מצויה אין דרך המדורה להבעיר יותר אפי' אסור דגזרינן אטו שאינה מצויה. ואם אין שם רוח כלל מותר [מ"א בסימן תקי"ד סק"ט]. ובמשנ"ב סק"ג בפתח דלת כנגד הנר עיין במג"א סי' תקי"ד סק"ט דאפילו אם אין הרוח מנשב עתה ג"כ יש לאסור דבכל רגע ורגע הרוח מנשב וא"א להבחין בזה ויש מקילין בזה ונ"ל דבמקום הדחק יש להקל בזה כשפותח הדלת בנחת לאט שלא יגרום הדלת גופא לרוח שיבא. עכ"ל ומעתה יש לדון האם בניד"ד יש לאסור מהך טעמא כשאינו מקום הדחק.

ובארוחות שבת פט"ז הערה יז' כתבו וז"ל ונראה דהך גזירה שמחדש המג"א שלא לפתוח אף כשאין הרוח מנשבת אינה נאמרת אלא בנר המונח כנגד הדלת ממש וקרוב אליה, שבזה גזרו שמא מיד תנשב רוח ותכבנו, וכמבואר במשנ"ב ס"ק ב' בשם מג"א, אך אם הנר אינו קרוב אל הדלת אין לגזור עכ"ל. ולכא' אינו מבואר מהו הגדר של קרוב אל הדלת דהא כל זמן שהרוח נושבת בכח ראשון וכדין בידקא דמיא נחשב שהפתוח את הדלת הוא מביא את הרוח, והוי כיבוי ממש ולא רק גרמא וא"כ יש לגזור בו, ומאי שנא מה שהוא קרוב אל הדלת ממה שהוא יותר רחוק.

ונראה לומר בזה, ואפשר שזה כונת דבריהם, דמיירי במרחק כזה אשר אם יפתח את הדלת ובאותו זמן תינשוב רוח העשויה לכבות, היא בידו סיפק לסגור אותה מיד לפני שהיא תכבה את הנרות, וממילא י"ל דבמרחק כזה לא גזרו על פתיחת הדלת מעיקרא, ודברי המג"א מיירי בקירבה כזאת אשר אם תבא פתאום רוח מיד תכבה את הנרות.

ולפי"ז יש לדון דגם כשנושבת רוח מצויה אלא שאין בכוחה לכבות את הנרות, ומדינא דגמ' הוא דגזרו שמא תינשוב רוח שאינה מצויה, וכמו שפסק השו"ע ס"ב הנ"ל, ועל דרך הנ"ל יש לומר דלא גזרו חז"ל אלא היכא שיכולה לבא פתאום ולכבות את הנרות מבלי שיכול למנוע, אבל אם הם בריחוק שיוכל הוא לסגור את הדלת קודם שתכבה הרוח שאינה מצויה את הנרות א"כ יש לומר דליכא להך גזירה ויל"ע.

כיסוי על להבת כיריים של גז כיון שאין הדבר גורם שינוי בעצם הבעירה רק בצורת הלהבה עכ"ד.

אמנם יש לדון היכא שהלהבה נהיית יותר קטנה ע"י הרוח, והיה נראה בדבר זה דיש בו ב' אופנים בכך שהלהבה נהיית יותר קטנה, דיש אופן שהיא מתקטנת ע"י הרוח באופן שע"ז היא שואבת פחות שמן מהפתילה ונעשית להבה קטנה, והנה כל כהאי גונא הרי זה כמעשה כיבוי דכשם שהגדלת הלהבה הרי היא באיסור מבעיר כך הקטנתה היא באיסור כיבוי.

אך נראה דיש אופן דאין משתנה מצב השאיבה של השמן כלפי הלהבה רק שבפועל הלהבה איננה יכולה לדלוק מחמת הרוח, וזה קורה כביכול אחר שכבר שאבה הפתילה את השמן ונכנס בשלהבת, והיא איננה יכולה לדלוק, וכן בכל רגע ורגע ממשיכה היא לשאוב לפי שלא השתנתה מהותה ע"י הרוח רק שמתנגש בה ברגע האחרון בפועל יוצא שלה, שלא תוכל להיות גבוהה כפי שהיה ראוי לה מחמת השמן ששאבה כבר.

ומה שנראה לדון בזה הוא, דהיכא אמרינן דחשיב ככיבוי היכא דלמעשה יש פחות שאיבה של שמן, אך נראה דכל כה"ג שהשאיבה של השמן איננה פוחתת ואין כאן אלא פחיתת הלהבה בלבד, א"כ גם בהכי אמרינן דאין כאן אלא שינוי צורת הלהבה בעלמא ואין זה כיבוי, דכיבוי הוא במה שכל ענין הדליקה משתנה בכאן והוא ע"י שיש פחות שאיבה, משא"כ בכה"ג דאינו כן, אין בו דין כיבוי, ועל דרך זה י"ל נמי להיפוך דאם יש מצב שנכנסת רוח שמלבה את האש, הרי האיסור הוא דוקא באופן שמושכת ג"כ יותר שמן ועצם הבעירה נעשית יותר גדולה, אבל אם היא אותה בעירה אלא שמושכת את השלהבת קצת יותר לגובה כל זמן נשיבת הרוח בפועל אפשר שהוא בכלל שינוי בעלמא בלהבה ואינו בכלל מבעיר.

והביאור הוא, משום דכאשר נוסף עוד שמן הרי בעצם יש בו הדלקה חדשה ונוספת לגמרי אלא שלא הדליק יש מאין רק יש מיש ודמי הדבר למדליק נר מנר, ואמנם זו דרגה יותר מיוחדת מאחר דחלק מהבעירה הזו עצמה היתה מקודם ומ"מ היה ראוי להיות מונח שם הדלקה שלמה על החלק החדש אלא שהוא מצטרף עם הישן, משא"כ כשלא נוסף שום שאיבה של שמן הרי גם אם גורם ע"י תזוזת הרוח להגדיל מעט את השלהבת שנתפסת מחמת הרוח על יותר גובה, הא מיהת דהיא ממש הבעירה הקודמת ואין כאן כלל דבר חדש.

שוב ראיתי את דברי השש"כ בפנים וכך כתב פי"ג הל"ג וז"ל ולית לן במה שפתיחת הדלת גורמת להבהוב, כלומר לעליה וירידה של הלהבה, אם אמנם אינה גורמת להבערה יתירה של השמן או השעוה, רק לשינוי צורת הלהבה עכ"ל. ונראה דכך היא משמעות פשוטת לשונו דהיתר בכה"ג שהלהבה עולה ויורדת, דנראה דמיירי גם בכה"ג שממש נהיית קטנה או גדולה ולא רק מטה הצידה או כלפי מטה, ולכא' מדוע אין זה כיבוי, אלא כיון שאין לה מצב קבוע רק מהבהבת הרי מוכח שהיא תזוזה בעלמא מחמת הרוח, ואין השאיבה משתנית, וההיתר הוא כמו שנתבאר לעיל.

ב] והנה האחרונים נחלקו בגדר מלאכת 'מבעיר' דעת הגר"ז בקונ' אחרון סי' תצ"ה סק"ב שעיקרה יציאת האש ולא כילוי העצים ע"י האש, והאבני נזר או"ח סי' קלח' נוקט שעיקר מלאכת מבעיר הוא כילוי חומר הבעירה ובהדלקת הנר הדיב הוא משום כילוי השמן, ולכא' יש לתלות זאת במחלוקת דלפי האבנ"ז דרך כילוי בשמן הוא מלאכה א"כ בודאי יש ללמוד מדבריו דכל שינוי שאיננו בכילוי השמן אינו בכלל המלאכה כלל, אבל לדעת הגר"ז הא מבואר דהמלאכה היא הבערת האש, אמנם נראה דגם להגר"ז י"ל דהבערת האש יש לה דרך והיא ע"י כילוי אלא שאין זה המכוון במלאכה וסגי בכונת הבערה שהיא עיקר המלאכה, אבל הגדלת הלהבה בעלמא בלא כילוי אין זה חשיב אלא כשינוי בעלמא בצורת הלהבה ולא חשיב כהבערה בפני עצמה.

אך יש להקשות דהנה הגר"ז הוכיח את שיטתו מהא דמבואר ברמב"ם פ"ב מהל' שבת ה"א דהמחמם את המתכת כדי לצרפה במים הרי זה תולדת מבעיר אף שגם שם אין המתכת כלה מן העולם, ולכא' זה עומד כסתירה לדברים הנ"ל, אלא שיש לדחות דהתם אכן כך היא דרך המבעיר דהחפץ עצמו מתחמם כדי כשיש בו בכדי לצרפו, והרי זהו ההבערה הנאסרת בו ואינה תלויה בכילוי הדבר, משא"כ באש הנדלקת ע"י השמן דדרך הבערתה היא בכילוי השמן הרי שכך היא דרך הבערתה, וכל שאין בה שאיבה וכילוי השמן אין זו הבערה האסורה.

ועיין בארוחות שבת פט"ז הערה א' שהקשו סתירה בדברי הרמב"ם בגדר המלאכה וכתבו דלהרמב"ם י"ל דתיתי איכללו בענין המלאכה והוא שמלאכת המבעיר איננה בעצם לבד בכילוי שלהם וגם אינה בשלהבת לחוד אלא ענינה הוא התפסת האש בעצם והפיכתם לבוערים ודולקים בין אם עושה זאת כמטרה לכלות את

מדין ממנ"פ, דכבר דנו בזה חכמי זמנינו לענין מעשה שהיה לפני עשרות שנים דבעל תוקע אחד תקע בשני מנינים והיו לו שני שופרות, ותקע במנין אחד בשופר אחד ובמנין השני תקע בשופר השני, ואח"כ נתברר שאחד מהשופרות פסול והבעל תוקע לא זכר באיזה מנין תקע בו, ויצאה ההוראה דב' המנינים צריכים לשמוע שוב תקיעת שופר אבל הבעל תוקע אינו יכול לברך כי הוא בודאי יצא יד"ח, והציבור אינם יכולים לברך משום דספק ברכות להקל, אולם דנו האם הבעל תוקע יכול לברך מדין יצא מוציא, דממנ"פ הוא מוציא יד"ח בברכה חלק מהציבור שלא יצאו יד"ח התקיעות, ואין שום הלכה שעליו לדעת את מי הוא מוציא בברכתו.

ערבות במצוות בשני יוסף בן שמעון

אולם כמה ת"ח דנו שלא תועיל עצה זו, דשמא יש לדמות ערבות במצוות לערבות בממונות וכדמצינו בריטב"א ר"ה כט. דערבות במצוות הוא 'כערב הפורע חוב חברו'. והנה גבי ערבות בממונות מבואר בגמ' (בכורות מה.) וכו"ה בשו"ע (ח"מ סוסי"מ ט) דמי שהלווה ליוסף בן שמעון ואינו יכול לגבות ממנו החוב לפי שיש שני יוסף בן שמעון באותה העיר ואינו יכול להוכיח מיהו הלווה, אינו יכול לגבות החוב מהערב, דכל שא"א לגבות מהלווה מחמת הספק אין הערב מחויב לשלם, והשו"ע כתב דה"ה יב"ש שערב ליב"ש כשם שאינו יכול לתבוע את הלווה כך אינו יכול לתבוע את הערב, ולא אמרינן דממנ"פ הוא חייב לשלם, או מדין לווה או מדין ערב. וא"כ י"ל דה"נ לענין ערבות במצוות לית ליה דין ערבות כלפי חברו כל היכא דחבירו פטור מספק, ועל כן לענין הברכה הואיל וחבירו פטור מלברך מדין ספק דרבנן לקולא י"ל דאין דין ערבות כלפי ולא יוכל לברך כדי להוציא.

ערבות במצוות כערב דעלמא או כערב קבלן

והגאון רבי אברהם נח גרבוז שליט"א (בעל המנחת אברהם על סדר קדשים) הביא בשיעורו בישיבת מיר (פ' שלח תשע"ח) חידוש זה בשם גאון אחד, ואמר דיש לדחות לפמ"ש בשער המשפט סוסי"מ ט' דבערב קבלן ליכא לדין זה לפי שנפרעים מן הערב תחלה (וכ"כ בפ"ת סי' קכ"ט סק"ו בשם שו"ת ושב הכהן סי' מ"ד, אולם בתומים שם סק"ד משמע שחולק), והנה הגר"ר ברוך בער זצ"ל אמר בדרשתו קודם התקיעות בשם הגר"ח זצ"ל דערבות במצוות הוי כערב קבלן והביא ראיה לזה, ועפ"ז יישב הגר"ד קושיית המ"מ על מה שאמרו חז"ל דצדיקים נתפסים בעוון הדור, והוא מדין ערבות, דכל ישראל ערביין זל"ז, וקשה דהא אין נפרעים מן הערב תחלה, ולהנ"ל ניחא דדינים כערב קבלן, (נדפס בס' חידושי ושיעורי רבי ברוך בער ח"א בפתחה), וא"כ י"ל דשפיר יכול להוציא מדין ערבות, עכ"ד.

ערבות במצוות וערבות בממונות

אמנם שמעתי מחכ"א שהציעו קמי מרן הגר"ד לנדו שליט"א סברא זו דאין ערבות כדין שני יוסף בן שמעון, והגר"ד ל דחה הדמיון מכל וכל, ואמר דדמיון זה הוא כמו לדמות דין כיסיהו ונתגלה דכיסיו הדם לדין כיסיהו ונתגלה דבור ברה"ר, עכ"ד.

וכ"כ הגר"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד בכורות מה.) שהציע הדברים לפני חמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש לא הסכים לזה, וטען שודאי יכול לברך ולהוציא מדין ממנ"פ מי שחייב בברכה, וכנראה לא ראה צורך לבאר כלל מאי שנא מערבות בממונות, דב' ענינים שונים הם. והארכנו בענין זה במק"א ואכ"מ.

הגרש"א זצ"ל (מנחת שלמה סי' ג), ובתוך דבריו דן מ"ט לא אמרינן כן גם בבן עיר בליל ט"ו דבידו לעקור לכוך ולהתחייב או בן א"י בחו"ל דבידו להחליט להשתקע שם ע"ש.

אמנם העיר מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל דדבריהם נסתרים לפ"ר מהא דפסק הרמ"א (יו"ד סי' רס"ה ס"א) דאחד יכול להוציא את חברו בברכת מילה (להכניסו) אע"פ שאינו בידו שיולד לו בן, וכו"ה בב"י שם בשם האבודרהם וכתב ע"ז הב"י ופשוט הוא, וכ"כ בשו"ת מהר"ם חלאווה דאחד יכול להוציא את חברו בברכה על פדיון הבן אע"פ שאי"ז בידו שיולד לו בן בכור, ואמנם צ"ע מאי שנא מברכת הגומל, וכבר עמדו בזה האחרונים (עי' גליון רעק"א סי' רי"ט ס"ה, אבנ"ז סי' מ' סק"ד, זכרון שמואל סי' יח-ט, קה"י ברכות סי' כ"ו סק"ד), ואכמ"ל. [אולם ד' הרי"א (הובא בשלטי הגיבורים סופ"ג דה"ה) דאין ערבות להוציא חברו בברכת מילה ופדיון הבן משום דמיקרי אינו מחויב בדבר, וזה מתאים לד' הגרע"א ודעימיה].

ברכה בקביעת מעקה בגג של ישיבה

על מי מוטלת מצות קביעת מעקה בגג של ישיבה

מעשה שהיה בשנת תשע"ז בנו בנין של ישיבה עם פנימיה ועשו מעקה בגג הישיבה, ונתעורר ספק על מי מוטלת המצוה של קביעת המעקה, האם על ראש הישיבה שהוא הבעלים או על הבחורים שהם דרים שם, [ונראה דיסוד הספק הוא אם הבחורים נחשבים כשוכרים, דאם הם נחשבים כאורחים של ראש הישיבה בודאי אינם חייבים, אבל אם נחשבים כשוכרים מחמת שמשלמים עבורם דמי החזקה, אזי הדבר תלוי בפלוגתת האחרונים אם עיקר החיוב הוא על המשכיר או על השוכר, עי' בספרו של מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל על הל' מעקה (נדפס בסוף ספר דעת נוטה - מזוהה) ובכתבי קה"י החדשים (זרעים סי' קנ"ט)], ושאלו את מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל ואמר שזה ספק ויעשו שניהם את המצוה, כלומר חלק מהמעקה יקבע ראש הישיבה וחלק מהמעקה יקבע אחד הבחורים, אבל לברך א"א מספק, אולם אמר דיש לזה עצה, שראש הישיבה יברך ע"ד להוציא את עצמו או את הבחור בדרך ממנ"פ, דאם הוא חייב מברך לעצמו ואם הבחור חייב הרי הוא מברך כדי להוציא את הבחור מדין ערבות. [הובא במוסף י"נ כי תצא תשע"ז ובספר אגן הסהר ח"ב עמ' 483, וכן בספר כל משאלותיך עמ' תר"א מובא בשמו שיש נידון על מי מוטל חיוב המעקה בישיבה].

בספק איזה עיר חייבת בעגלה ערופה

אם יכולים לברך בדרך ממנ"פ

ונראה דעצה זו לא חידש הגר"ח קצ"ל באותה שעה, כי כבר העלה עצה זו בספרו נחל איתן (סי' ז' ס"ג סק"ז) לגבי עגלה ערופה כשנמצאו ב' עיירות מכוונות, דהדין הוא דהזקנים משני הערים רוחצים ידיהם מספק, ודן הגר"ח ק מה יעשו עם הברכה, וצייד דאפשר שאחד מהם יברך ויוציא את כולם בדרך ממנ"פ, או שמברך עבור עירו או שמוציא את בני העיר האחרת מדין ערבות.

אולם לבסוף הכריע שם דאין זו עצה, כי אין דין ערבות על ברכה זו לפי שאינו מחויב בדבר (לפי הצד שהוא בן עיר אחרת), והוא ע"פ המבואר בטור (סי' רי"ט) בשם הרא"ש דאין דין ערבות בברכת הגומל לפי שלא נעשה לו נס ואינו מחויב בדבר, ותמהו האחרונים מאי שנא מברהמ"ז דיש בה דין ערבות אע"פ שלא אכל ואינו מחויב בעצמו בברכה (כמבואר בתוס' ברכות מה. ושו"ע סוסי" קצ"ז דמשום כך מי שאכל כזית ואינו חייב בברהמ"ז אלא מדרבנן מוציא חברו שאכל כדי שביעה וחייב בברהמ"ז מדאורייתא), והביא מה שתי' בזה בן דודו הגר"ש קרליץ זצ"ל (בקובץ שימוש חכמים ח"ג סי' י"ז) דלגבי ברכת המזון בידו לאכול ולהתחייב, משא"כ בברכת הגומל אין בידו להנצל מהסכנה, וכתב בנחל איתן דלפ"ז בעגלה ערופה אין דין ערבות כי אין בידו להתחייב. אמנם לגבי מעקה שכל אחד יכול לבנות בית ולעשות מעקה י"ל דדינו כברהמ"ז דיש ע"ז דין ערבות, ולכן הורה הגר"ח קצ"ל דאפשר לעשות עצה זו.

בעל תוקע שתקע בשני מנינים בב' שופרות

ונמצא אחד פסול

ובמק"א הארכנו לדון בעיקר עצת הגר"ח ק דאפשר לברך בספק

¹ וכ"כ המרדכי (מגילה סי' תשצ"ח) דהטעם דברהמ"ז יש דין ערבות הוא משום שבידו לאכול ולהביא עצמו לידי חיוב דאורייתא, וכ"כ בשו"ת חכם צבי (סי' קס"ח) ושו"ת רעק"א (סי' ז') דרק בשופר וכדו' שהחיוב מוטל עליו מאילו מקרי בר חיובא להוציא אחרים אפי' אם כבר קיים המצוה, אבל בברהמ"ז דאינו מחויב לאכול ולהתחייב בברהמ"ז מקרי בר חיובא רק משום דבידו עתה לאכול ולהתחייב בברהמ"ז ע"ש.

ועפ"ז כתב החכ"צ שם דנזיר שמשון אינו יכול להוציא אחר בברכת הגפן (על כוס של ברהמ"ז) לפי שאין בידו להתחייב בברכה זו, אבל נזיר סתם יכול להוציא משום דמקרי מחויב בדבר הואיל ובידו להשאל על נזירותו. וכע"ז מצאנו בגליון רעק"א (סי' רס"ז) שנסתפק אם מי שלא קיבל שבת יכול לקדש מדין ערבות למי שקיבל שבת, ד"ל דזה שלא קיבל שבת ה"ל אינו מחויב בדבר ודמי לבן עיר שאינו מוציא בן כרך בקריאת המגילה בט"ו לפי שאינו מחויב בדבר ביום זה, או דהכא עדיף דבידו להביא עצמו לידי חיוב לקבל עליו שבת, והאריך בזה

לציצית ויהא בזה דין יצא מוציא.

והא דמבואר במשנ"ב לגבי סוכה דיש בזה דין יצא מוציא יש לבאר דס"ל כמש"כ בספר גנזי רעק"א (סי' ב') דמצות סוכה דמי לד' המרדכי לגבי ציצית, דאין איסור לאכול חוץ לסוכה אלא דמוטל עליו מצוה לאכול בסוכה, ואם אוכל חוץ לסוכה מבטל המצוה בשו"א"ת ולא בקו"ע ע"ש.

ועי' כס"מ (פ"א מברכות ה"א) שכתב בד' הרמב"ם דיש ג' מיני מצוות; מצוות שהן חובה, מצוות שאינן חובה, ומצוות שהן רשות, ובב' המינים הראשונים מברך 'לעשות' ובמין האחרון מברך 'על', ומעקה ועירוב נכללים במין האמצעי, ואילו שחיטה ונט"י נכללים במין האחרון לפי שאפשר לו שלא לאכול בשר ולא דבר שיצטרך נט"י, אבל עירוב אע"פ שאינו חובה מצוה עליו לעשות עירוב שמא ישכח ויוציא, עת"ד. ולענין מעקה שמא כוונתו כאמור, דכיון דאין איסור לדור בבית שאין בו מעקה מצוה עליו לעשות מעקה כדי שלא יבוא לידי סכנה.

[ע"ע בדמשק אליעזר על ביאור הגר"א (סי' תקפ"ט סק"י) ובספר משנת המועדים סוכות (סי' ה' להגר' איתמר גרבוז שליט"א) שכתבו חילוקים דומים, ויל"ע היטב לפי דבריהם איך הדין במעקה].

מצוות שיש תכלית בעשייתן

ב. בספר שבילי דוד (שם כלל ג' פ"א סק"ד וכלל ד' פ"א אות ד-ה) כתב לחלק דציצית וסוכה הם מצוות שיש תכלית בעשייתן, ומי שמבקש להיפטר מהם עבירה היא בידו ובעידן ריתחא ענשינן עלה, אולם מצוות שחיטה אין בה תכלית בפנ"ע כי אם רק כדי להתיר את האכילה (ע"ש עוד). ויש להוסיף דמצאנו בביה"ל (סי' ק"צ ס"ד) דיש דין ערבות גם על מצוה מן המובחר, וא"כ יש מקום לומר דמצוות אלו הרי הם ג"כ בבחינת מצוה מן המובחר לקיימם.

ולפ"ז נראה דה"ה מצות מזוזה הרי היא דומה לציצית וסוכה, אולם מצוות מעקה לכאור' דומה לשחיטה כיון שהתכלית היא רק שלא יסתכן כשהוא דר שם, וצ"ע.

הרב שמואל דרזי

קידוש בנשים קודם תפילת שחרית

התוספת שבת (סי' רפ"ו סק"ד) כתב דכיון דהנשים יוצאות יד"ח תפילה באיזה בקשה ורשאים לאכול אחר זה כמש"כ המג"א סי' ק"ו סק"ב א"כ לדידהו אסורים גם לשתות מים קודם תפילת שחרית אחר שאמרו קצת בקשה דחל עלייהו חובת קידוש ע"ש, וחזינן מדבריו תרתי מילי: א' האחד דאשה שעדיין לא התפללה שום בקשה דינה כאיש שלא נתחייבה עדיין בקידוש וממילא מותרת בשתיית מים או טי"א וכיוצ"ב. ב' דין השני דאם כבר התפללה איזו בקשה חל עליה חובת קידוש וממילא אסורה לשתות אפי' מים עד שתקדש.

והנה הפמ"ג [אש"א סוס"י רפ"ט] הביא דבריו וכתב לפקפק וזה תו"ד ויל' דאפי' אמרו איזה בקשה יש להקל כיון דהראב"ד ס"ל דמותר לאכול קודם קידוש, ואפשר דנשים חייבות בתפילה מדרבנן כאנשים ובפרט לאלו המתפללות תמיד דשרי ע"ש. וחזינן דהפמ"ג צירף שיטת הראב"ד לצדד להקל דנשים מותרות לשתות מים קודם תפילת שחרית כמש"כ השו"ע באנשים דלא חל עליהם חובת קידוש, ובצירוף ספק נוסף דיל' דחייבות בתפילה מדרבנן כאנשים, וכוונת הפמ"ג דהמג"א בסי' ק"ו כתב דנשים סומכות על מה שמדאורייתא סגי בכל בקשה שהיא ואפשר שגם חכמים לא חייבו יותר, ונראה דזו כוונת הפמ"ג דיש כאן ספיקא דהמג"א אם חייבו חכמים בתפילה, ועכ"פ אשה הנוהגת להתפלל תמיד י"ל דהוי קבלו עלייהו ויש להם איסור אכילה קודם תפילת כאנשים. ועו"ע בשו"ת אגרו"מ [ח"ד סי' ק"א אות ב'] מש"כ בנידו"ז והו"ד להלן.

בגדר חיוב התפילה בנשים

והנה המשנ"ב בסי' ק"ו סק"ד דברי המג"א דנהגו רוב נשים שאין מתפללין שמו"ע בתמידות לפי שאמרות מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומן התורה יוצאות בזה ואפשר שאף חכמים לא חייבו

יצא מוציא בברכת מעקה

ב] אולם יש להעיר במה שנקט הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בפשיטות דיש דין יצא מוציא בברכת מעקה, דהנה בספר שבילי דוד (או"ח בתחילת הספר כללי ברכות כלל ד') נסתפק אם יש דין יצא מוציא בברכת מעקה, דשמא דמי לשחיטה דנקטו הרבה פוסקים דאין דין יצא מוציא (ב"י יו"ד סי' א' ושו"ך סק"ב בשם האור זרוע), והטעם לפי שאינו מוכרח לשחוט והוי כברכת הנהנין דאין דין יצא מוציא כי אינו מוכרח לאכול כמש"כ רש"י (ר"ה כט). 'דלא ליתנהי ולא ליבריך' (ב"ח שם ופר"ח סק"ג ותבו"ש סל"ד), וה"נ במעקה הרי אינו מוכרח לקנות בית, או י"ל דאחר שקנה הבית מוכרח לבנות מעקה וא"כ דמי לברהמ"ז דיש דין יצא מוציא אע"פ שלא היה מוכרח לאכול, כיון דמ"מ עתה לאחר שאכל הוא חייב לברך, עת"ד.

וצ"ב מה מספק"ל והא בודאי דמי לברהמ"ז. אך לכאור' יש לדון בזה מטעם אחר, דהא גם אם יש לו בית אין חיוב מעקה אם אינו משתמש כלל בגג, וא"כ גם אחר שקנה הבית יכול שלא להשתמש בגג ולא לעשות מעקה, כמו מי שקנה בהמה לשחיטה דא"א להוציא בברכת השחיטה משום שיכול שלא לשוחטה. [ועי' בספרו של מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל על הל' מעקה (ס"א ביה"ל ד"ה לגג) שכתב דכיון שאין חיוב מעקה אלא כשמתמשים בגג, 'לכן מי שלא קבע מעקה יסגור הגג ולא ישתמש בו, וכן הורה מרן (החזו"א) זצ"ל, וכן מצאתי בספר מעורר ישנים סי' ס"ב עכ"ל].

יצא מוציא בתפלת הדרך

וביותר נסתפק הגרש"ז א"א זצ"ל (מנחת שלמה תנינא סי' נ"ח אות ד' סק"ב) והליכות שלמה תפלה פכ"א ס"ה) במי שכבר בירך תפלת הדרך האם יכול לברך עבור חבריו מדין ערבות, או דכיון שיכול להפסיק את הנסיעה הרי זה דומה לברכת הנהנין דאמרין לא ליתנהי ולא ליבריך.

החילוק בין ציצית וסוכה לשחיטה ותרו"מ

והנה לענין ציצית מבואר במשנ"ב (סי' ח' סק"ד) דיש בזה דין יצא מוציא אע"פ שאינו מחויב ללבוש את הבגד [ועמד בזה הפמ"ג שם א"א סק"ח דיש בזה חידוש דיצא מוציא ולא אמרינן דהוי כברכת הנהנין דלא ליתנהי ולא ליבריך], וכן לענין ברכת לישוב בסוכה משמע במשנ"ב (סי' תר"מ סק"א) דיצא מוציא אע"פ שאיננו מחויב לאכול פת (ע"ש שכתב דאין דין יצא מוציא לנשים בברכת לישוב בסוכה אע"פ שיכולות לברך בעצמן הואיל ואינן מחויבות במצוה, ומשמע דלאנשים יש דין יצא מוציא בזה, ולא משמע דמיירי דוקא בליל א' דסוכות). וכבר תמהו האחרונים מאי שנא מברכת השחיטה והפרשת תרו"מ שנקטו הפוסקים דאין בהם דין ערבות הואיל ואינו מחויב לעשותם. [ותמיהה זו קיימת כבר על האו"ז סי' רסב-שסז ועוד ראשונים שנקטו דיש דין יצא מוציא בציצית ולא בשחיטה].

ומצאנו ב' חילוקים עיקריים באחרונים בענין זה, ונראה דיש בהם נפ"מ לניד"ד אם ברכת המעקה דומה לציצית וסוכה או לשחיטה והפרשת תרו"מ;

שחיטה והפרשת תרו"מ באים להתיר איסור

א. כתב באבנ"ז (ח"מ סי' כ"ו) וכע"ז בתהלה לדוד (סי' ח' סק"א) דשחיטה והפרשת תרו"מ באים להתיר את האיסור, ואם אינו יכול לשחוט או להפריש תרו"מ אסור לו לאכול, ולכן אין בזה דין ערבות כי אינו מוכרח לשחוט ולהפריש תרו"מ כדי לאכול, אבל בציצית אם אינו יכול להטיל ציצית מותר ללבוש בגד בלא ציצית כמבואר במרדכי והובא בשו"ע סי' י"ג דבשבת מותר ללבוש בגד בלא ציצית, דאין איסור בדבר, אלא דאחר שלובש הרי הוא מחויב להטיל ציצית, וכיון שכן נחשב מחויב בדבר ויכול חבריו להוציא בברכה על מצוה זו.

והוסיף דה"ה לגבי מזוזה אם אינו יכול לקבוע מזוזה מותר לו לדור בבית אע"פ שאין בה מזוזה כמבואר בפתיח תשובה (יו"ד סי' רפ"ה סק"א) דדמי לציצית, ולכן נחשב מצוה המחוייבת.

ולפ"ז נראה דה"ה לגבי מעקה כיון שאין איסור לדור בבית שאין בו מעקה כמש"כ החזו"א (ח"מ ליקוטים סי' י"ח סק"ב והביאו הגר"ח זצ"ל בספרו בביה"ל ס"א ד"ה מעקה לגג), אלא דמצוה על הבעלים לעשות מעקה, וכ"כ בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' ס"א) 'לא אשכחנא שיהא אסור לכנוס (לבית) בלא מעקה ומזוזה', וא"כ דמי

ורוצה לשתות מים וכיוצא ב דאינה צריכה לקדש.

צירוף דעת האחרונים דנשים חייבות במוסף

והנה כאמור התו"ש והפמ"ג נקטו דאשה שאינה רגילה להתפלל כל התפילה כאנשים דחל עליה חובת קידוש תיכף לאחר שאמרה בקשה, ולכא' היה נראה לדון דיש טעם נוסף לפטור נשים מקידוש קודם תפילת מוסף, דאפי' נימא דבכל יום יוצאות יד"ח תפילה באיזו בקשה, מ"מ בשבת ויו"ט ל"ל דחייבות בתפילת מוסף כדעת כמה אחרונים כדלהלן, ואי נימא דחייבות יש כאן צירוף נוסף לפטור מקידוש משום דיש סוברים דקודם תפילת מוסף לא חל עדיין חובת קידוש יעו' במהרש"ל בהגהות על הטור הו"ד בעטרת זקנים בגליון השו"ע סי' פ"ט, וכן דעת הנחלת צבי סי' רפ"ט והא"ר סי' רפ"ו צירף דבריו במי שהוא חלש ואין בידו לקדש קודם מוסף ע"ש, וכן הביאו בשם מהר"ם זכות [הרמ"ז] דכתב עפ"י סוד דאין חיוב קידוש קודם מוסף, ואמנם נקטינן לעיקר דינא כדברי המג"א והמשנ"ב דיש חיוב קידוש קודם תפילת מוסף אבל מ"מ בנידו"ד יש כאן צירוף נוסף להקל ולפטור מקידוש קודם שהתפללה תפילה של שבת, מיהו יעו' להלן דיש לדחות צירוף זה.

ובעיקר הנידון בחיוב נשים בתפילת מוסף דעת הצ"ח [ברכות כ"ו]. והגרעק"א [בתשו" סי' ט' ובגליון השו"ע סי' ק"ו] דנשים פטורות והמשנ"ב סי' ק"ו סק"ד הביא דברי הצ"ח וכתב אבל בספר מגן גבורים פסק דחייבות, וכן מצינו לכמה אחרונים דנקטו דחייבות יעו' בבאר יצחק (סי' כ') ובעמודי אור (סי' ז') דכתבו דחייבות וכ"כ השואל ומשיב (מהדו"ת ח"ב סי' נ"ה) והו"ד בכף החיים (סי' רפ"ו סק"ז), ובשו"ת מהר"ם שיק (סוסי" צ') כתב דנהוגות להתפלל מוסף.

ומיהו גם לדעת הסוברים דפטורות ממוסף רשאיות להתפלל כ"כ הצ"ח שם דאף לדעת השו"ע דאין מברכות על מ"ע שהזמן גרמא שאני תפילה דלא אמרינן 'וציונו' וכ"כ הגרעק"א דנהגו הנשים להתפלל מוסף דחייבו עצמם בכל המצוות ע"ש. [ואגב יש לציין לדברי שו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סוסי" ס"ו) דלכר"ע חייבות במוסף של ר"ה משום דאין לך בקשת רחמים גדולה מזה].

אולם יש לדחות דבנידו"ד אין כאן צירוף נוסף לענין חובת נשים בקדוש היום קודם תפילת המוספין, משום דאי נקטינן כשיטת הרמב"ם דנשים יוצאות יד"ח תפילה בבקשה אחת א"כ פשיטא דפטורות גם מתפילת מוסף וממילא חייבות הם בקדוש היום, וכל הנידון בדברי האחרונים אם נשים חייבות בתפילת המוספין היינו רק לפי שיטת הרמב"ן וכן נקטו הפוסקים לעיקר דינא כמבואר במשנ"ב סי' ק"ו דנשים חייבות בתפילת שחרית ומנחה משום דתפילות הם בקשת רחמים וחיובם חכמים בתפילה כאנשים, וגם בתפילות שבת ויו"ט שהם רק שבח לא חילקו חכמים כמש"כ בחי' הצ"ח שם עפ"ד רבינו יונה, אבל לשיטת הרמב"ם דכתב להדיא דנשים יוצאות בבקשה אחת ודאי נשים פטורות מתפילת המוספין כשם שפטורות מתפילת שחרית ומנחה.

גדר הבקשה לצאת יד"ח תפילה מהתורה

ובגדר הבקשה שכתב המג"א דאפשר דיוצאות בזה יד"ח תפילה דנו הפוסקים מדברי הרמב"ם דנראה דלא סגי בבקשה לחוד אלא בעינן גם אמירת שבח והודאה, דיעו' ברמב"ם הל' תפילה פ"א ה"ב דכתב וז"ל ולפיכך נשים ועבדים חייבים בתפילה לפי שהיא מ"ע שלא הזמן גרמא, אלא חיוב מצוה זו כד הוא שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום ומגיד שבחו של הק' ב"ה ואח"כ ישאל צרכיו שהוא צריך להן בבקשה ותחינה ואח"כ נותן שבח והודייה לד' על הטובה שהשפיע לו כל אחד ואחד לפי כוחו ע"כ. ועיין בכס"מ דצריך ליתן שבח תחילה מדאמרינן בפ' אין עומדין דרש רב שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הק' ב"ה ואח"כ ישאל צרכיו שכן מצינו במשה דכתב ד' א' אתה החלות וכו' וכתבי בתריה אעברה נא ואראה, וכיון דממשה רבינו ע"ה למדנו כן אלמא מדאורייתא הכי הוא עכ"ד.

ומש"כ הרמב"ם ואח"כ נותן שבח והודאה פי' רבינו מנוח דאיתא בגמ' ברכות פ' הרואה צועק אדם על העתיד ונותן הודייה לשעבר, ויעו' בלח"מ דהקשה מנין לו לרבינו שזה מן התורה ובעל קרית ספר כתב לא אתפרש לי היכא ע"ש.

אולם מצינו בפמ"ג בפתיחה הכוללת ובאו"ש שכתבו דמקור דברי

יותר, אבל דעת הרמב"ן שעיקר מצות תפילה היא מדברי סופרים שהם אנשי כנה"ג וכו' ואע"פ שהוא מצות עשה מדברי סופרים שהז"ג אע"כ חייבו אותן בתפילת שחרית ומנחה כמו אנשים הואיל ותפילה היא בקשת רחמים וכן עיקר כי כן דעת רוב הפוסקים וכן הכריע בספר שאגת אריה על כן יש להזהיר לנשים שיתפללו שמו"ע ונכון ג"כ שיקבלו עליהן עול מלכות שמים וכו' ע"ש.

ולפי"ז לכא' דין הנשים והאנשים שוה דקודם תפילת שמו"ע לא חל עליה חובת קידוש כאנשים וכמו שהעיר הפמ"ג, אולם עיקר הנידון באשה הטרודה ומטופלת בגידול ילדיה דדעת החפץ חיים (שיחות הח"ח ח"א אות כ"ז) והחזו"א (מחזה אליהו סי' י"ט סק"ד) ובספר גנזי שערי ציון מכתבי הגרב"צ במברגר תשו"ט דאולי יש לה פטור של חולים ומשמשיהם, וגם דאין יכולות לכוין דעתם בתפילה, ומ"מ כתב שם דנשים צדקניות מוצאות להן תמיד זמן לתפילה.

עוד מצינו באגרו"מ דגם נשים הנוהגות להתפלל תפילת י"ח פעמים הרבה דאוכלות או טועמות עכ"פ קודם התפילה והני נשים יוצאות עיקר התפילה בבקשה אחת וכדברי המג"א ונהי שקבלו עליהם להתפלל אבל מ"מ לא קבלו עליהם איסור אכילה קודם תפילת י"ח ע"ש, ונמצא לפי"ז דאשה שטועמת אחר ברכות השחר יש לדון דחל עליה חובת קידוש ואסורה לטעום עד שתקדש.

תפילה בשבת היא מהתורה לכו"ע

עוד יש לציין דאמנם שיטת הרמב"ן דתפילות בימי החול הם מתקנת חכמים ולא מדאורייתא, אבל בשבתות ויו"ט מצינו ברמב"ן בפ' אמור על הפסוק 'מקרא קודש' דטעם מקרא קודש שיהיו כולם קוראים ונאספים ביום הזה לקדש אותו כי מצוה היא על כל ישראל להקבץ בבית א' ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפילה והלל עכ"ל, ויעו' בפמ"ג [סי' ק"ו באש"א] ד"א דתפלה בשבת ויו"ט הוי מן התורה, ונראה דלפי"ז גם נשים חייבות בזה וכן מורה לשון הרמב"ן שכתב שיהיו כולם וכו' כל ישראל.

וכן מצינו ביעב"ץ במ"ק סי' רס"ח שבשבת ויו"ט לכו"ע התפילה מן התורה, ונראה דמכאן שורש המנהג שנהגו מקדמת דנא דהנשים מתפללות כל התפילה בשבת ויו"ט, ולפי"ז לכא' דין הנשים לענין קידוש שוה לאנשים דלא חל עליהם חובת קידוש עד שיתפללו כל התפילה, [וקצת יש להעיר דלפי"ז יש חיוב על הנשים להתפלל בבית הכנסת בכדי שיהא קידוש היום בפרהסיא כמבואר ברמב"ן, ואגב יש לציין לדברי המסכת סופרים הובא במג"א סי' רפ"ד דנשים חייבות בקריאת התורה כאנשים ויעו' ש במג"א דהיו נוהגות לצאת מבית הכנסת קודם קריאת התורה ועכ"פ נראה שהיו רגילות לבוא לבית הכנסת בשבת ויל"ע], אולם מאידך הפמ"ג כאן והתו"ש סתמו כדברי המג"א דגם בשבת אפשר דיוצאות בבקשה, והתירוץ לזה דבשיטת הרמב"ם נראה דמהתורה אין חילוק בין שבת ליום חול דלעולם התפילה היא מהתורה ויוצאים בבקשה ושבח גרידא.

צירוף הדעות דנשים פטורות מקדוש היום

והנה בעיקר הנידון אם אשה מותרת לשתות לאחר שאמרה ברכות השחר, יש להוסיף ע"ד הפמ"ג דעיקר חיוב נשים בקדוש היום אינו מוסכם בדברי הראשונים דאמנם הר"ן בפסחים דף ק"ו. כתב דכיון דתקנוהו רבנן כעין קידוש אפשר שאף ביום אסור לטעום קודם שיקדש ואפשר שצריך ג"כ שיהא במקום סעודה כקדוש של לילה ע"ש, ולפי"ז נראה דנשים חייבות בקדוש היום כמו בלילה וכ"כ הפמ"ג במשנ"ב סי' רפ"ט סק"א דנשים חייבות בקדוש היום, וכן מבואר בדברי התו"ש הנ"ל, אולם יש לציין דמצינו בחי' המהר"ם חלאוה בפסחים שם בשם רבו הרשב"א דכתב דנשים פטורות מקידוש שחרית והו"ד בדעת" סי' רפ"ט, ואמנם המהר"ם שם פליג על הר"ן וכתב דמותו לטעום קודם קידוש שחרית וביאר שם דקידוש היום אינו כקדוש הלילה אלא דתקנו לקבוע סעודת שבת על היין וכשיטת רבינו דוד שם, ולדינא נתבאר [במאמר י' נדונים בגדר קידוש היום] דהשו"ע והרמ"א נקטו לעיקר דינא כהר"ן דקדוש היום הוא כעין קדוש הלילה ואסור לטעום אפי' מים קודם קדוש כמש"כ השו"ע סי' רפ"ט, כמו"כ מצינו ברמ"א סי' רע"ג ס"ד אם יצא מוציא גם בקדוש היום ומקור הדין בב"י בשם רבינו ירוחם ופליג על רבינו דוד והמהר"ם חלאוה, אבל עכ"פ בנידו"ד נראה דיש כאן צירוף נוסף להקל באשה שברכה ברכות השחר

מים קודם התפילה כיצד יעשה, והשיב לו הגר"ק זצ"ל דלכתחילה יאמר קודם הברכות ואח"כ ישתה [ביום חול וה"ה בשבת].

דברי מהר"א מבעלזא זצ"ל בנידו"ז

ויעו' בתשו"ה [ח"ב סי' קנ"ט] שהביא ממוהר"א רוקח מבעלזא זצ"ל שהזהיר דנשים שאמרו אפי' רק ברכת התורה ומקצת ברכות יצאו ידי תפילה ואסור להן לטעום בשבת בבוקר לפני קידוש אפי' לא התפללו תפילות שחרית עכ"ד, ולפ"ו המהר"א נקט להחמיר לכתחילה כדברי התו"ש ולא סמך להקל כדברי הפמ"ג באשה הרגילה להתפלל, אולם יותר נראה דהחמיר מדינא דגם הפמ"ג לא היקל אלא באשה שאינה אוכלת קודם התפילה, אבל הנשים הטועמות אחר אמירת ברכות וסומכות דיוצאות בזה עיקר חובת תפילה ממילא חייבות בקידוש לכו"ע ויעו"ע בסמוך בנידו"ז, וכן נראים הדברים שהזהיר את הנשים על טעימה קודם קידוש ולא על שתיית מים גרידא.

אשה שכבר אמרה ברכות ורוצה לשתות מים

ב' מיהו לענין דיעבד באשה שכבר אמרה בקשה וברכות יש להקל לפי המבואר בפמ"ג דאשה שרגילה להתפלל כל התפילה ואינה טועמת קודם התפילה יכולה לסמוך להקל ולשתות מים או חמין בלי קידוש גם לאחר אמירת הברכות, ויעו"ע בכף החיים סי' רפ"ו סק"ל דהיקל בשתיית חמין אם בדעתה להתפלל כל התפילה ולא לסמוך על אמירת בקשה גרידא. [מיהו יש לציין דבבן איש חי שנה שניה פ' בראשית סי"ח סתם וכתב דהנשים משעלה עמוד השחר חל עליהם חובת קידוש עי"ש, ושמא יש לדחוק דכוונתו באשה שאמרה כבר איזו בקשה, אי נמי דוקא בנשים שאין רגילות להתפלל, וכנראה מדברי הכף החיים ובפרט בנשים דיש כמה צירופים להקל וצ"ע].

אשה שמתור לה לאכול קודם התפילה

ג' אשה שמתור לה לאכול קודם התפילה וכגון הצמא והרעב [הרבה] דהרי הם בכלל החולים דאם אין יכול לכוין דעתו מותר לו לאכול כמבואר בשו"ע סי' פ"ט ס"ד, הרי היא חייבת בקידוש אפי' קודם אמירת הברכות כמש"כ הבה"ל בסי' רפ"ט במי שהוא חולה שמתור לו לאכול קודם התפילה פשיטא דצריך לקדש, וכיון דבלא"ה צריכה לקדש א"כ ודאי עדיף שתאמר תחילה הברכות ואח"כ תקדש, דגם אשה מוזהרת שלא לאכול קודם התפילה ובידה להתפלל בקשה קצרה ולצאת יד"ח תפילה לשיטת הרמב"ם.

אולם בשעת הצורך כגון אשה חלשה ואין לה יין לקדש עליו מותר לה לאכול לפני התפילה גם מבלי לקדש תחילה יעו"ע בשו"ת מנח"י [ח"ד סי' כ"ח] דיש לצרף דעת מהר"ם חלאוה דנשים פטורות מקידוש היום, ויש להוסיף שיטת הראב"ד דמתיר בטעימה קודם קידוש היום והפמ"ג צירף שיטתו בנשים.

ובפרט באכילת עראי קודם התפילה דיש לצדד דפטור מקידוש ולא דמי למש"כ הבה"ל סי' רפ"ט בחולה האוכל קודם התפילה דהתם נראה דמייירי באכילת קבע ולא באכילת עראי וכן מצינו בשו"ת מהרש"ג [ח"ב סי' נ"ז] וכן נקט מרן הגרשז"א זצ"ל [שש"כ ח"ב פנ"ב הע' מ"ה].

אשה הטועמת קודם התפילה

ד' אשה הרגילה להתפלל ונוהגת להקל בטעימה קודם התפילה [דסומכות ע"ד המג"א סי' ק"ו דמהתורה סגי באמירת בקשה, ואע"פ שהרבה נשים קבלו עליהם להתפלל יש שלא קבלו עליהו איסור אכילה קודם התפילה שנהגו (אגרו"מ ח"ד סי' ק"א)], א"כ אשה זו צריכה שתאמר תחילה מקצת מהברכות ולכתחילה ברכות התורה או המעביר שינה דבזה אפשר דיוצאת עיקר חובת תפילה להתיר הטעימה קודם התפילה, ואח"כ תקדש ותאכל לצאת דעת הסוברים דחל עליה חובת קידוש.

אשה שקידשה תחזור ותקדש

ה' ואחר כל הדברים נראה דאשה שאמרה הברכות וקידשה כדי להתיר הטעימה ואח"כ התפללה כל התפילה, מהראוי שתחזור ותשמע קידוש לאחר התפילה סמוך לסעודת שבת, מפני שיתכן שלא יצאה עדיין חובת קידוש קודם שהתפללה כל התפילה ובפרט באשה הרגילה להתפלל כמש"כ הפמ"ג.

הרמב"ם הוא מספרי פ' וזאת הברכה שמשו לא פתח בצורכן של ישראל עד שפתח בשבחו של מקום ואח"כ בצורכן של ישראל ואח"כ סיים בשבחו של מקום, וכן דוד וכן שלמה וכן תקנו אנשי כנה"ג. עוד הביא האו"ש מהתוספתא מנחות פ"ו ה"ב דאיתא שם הלל ושבח ותפילה מעכבין זא"ז, ופי' האו"ש דהיינו הלל בראש התפילה ושבח בסוף התפילה שהוא ההודאה ותפילה שלשה אלו מעכבין זא"ז, ולמד רבינו מדמעכבין בע"כ דכולהו הוו דבר תורה. עוד הביא שם מהרס"ג דכתב השכל מחייב וכו' לצוות לברואיו לעובדו והודות לו בעבור שבראם.

מאיך יעו' במקורות וציונים על הרמב"ם דבספר החינוך וברמב"ן ספר המצוות שורש א' בדעת רבינו, וברבינו מנוח נראה דמהתורה התפילה היא בקשת הצרכים לחוד עי"ש.

ולענין דינא הנה מלשון המג"א בסי' ק"ו נראה דבאמירת בקשה לחוד אפשר דיוצאות יד"ח תפילה, מיהו יעו"ע בפמ"ג סי' פ"ט בפתיחה ובמגן גבורים סי' ק"ו [במגן האלף סק"ג] דכתבו דצריכות לומר גם דברי שבח והודאה והשעה"צ סק"ה ציין לדבריהם, וכן מצינו גם בחסל"א, וכן נקטו הגרשז"א זצ"ל והמנח"י עפ"ד האו"ש דנשים חייבות בשבח והודיה, וכ"כ האגרו"מ ח"ד סי' ק"א אות ד'.

ויש לציין לספר מחזה אליהו [להגר"א פאלק סי' ל"ג] דהביא עיקרי הדברים הנ"ל וכתב דלפ"ז נראה דנשים אין יוצאות יד"ח באמירת בקשה או הודאה לחוד כגון מודה אני או איזו ברכה מברכות השחר אלא צריכות גם אמירת שבח והודאה ויכולות לצאת בברכות התורה או ברכת המעביר שינה.

עוד כתב שם דנראה פשוט דגם לאשה יש איסור אכילה קודם התפילה כמו באיש, ובפרט לפ"ד המנ"ח דכתב במו"ח רמ"ח דלפי הרמב"ם דעיקר חובת תפילה בכל יום הוא מהתורה י"ל דגם איסור לא תאכלו על הדם דדרשינן ליה בגמ' ברכות לענין אכילה קודם תפילה הוא מהתורה, ולפ"ז נראה פשוט דאיש ואשה שוין בזה, וכן נראה מדברי התו"ש והפמ"ג דקודם אמירת איזו בקשה לא חיילא חובת קידוש על האשה כיון דאסורה לאכול עי"ש, אולם מקום הספק אחר שהתפללה איזו בקשה האם חיילא עליה חובת קידוש או דיכולה להקל ולטעום קודם קידוש ובפרט מי שנוהגת להתפלל כאנשים.

תמצית הדברים

העולה מהדברים דגם אשה שהתפללה איזו בקשה כגון ברכות התורה יש כמה צירופים להקל בשתיית מים וכיוצ"ב כגון שתיית טי"א וקפה בלי קידוש.

עוד נראה לדון דאם תקדש קודם התפילה י"ל דלא יצאה יד"ח קידוש כיון דיתכן דעדיין לא חל עליה חובת קידוש קודם תפילת שחרית ומוסף, ולכן נראה דאם האשה מקדשת קודם תפילה תחזור ותקדש קודם הסעודה.

ושו"ר באגרו"מ [ח"ד סי' ק' אות ב'] דכתב דאפי' אשה הנוהגת להתפלל מ"מ י"ל דלא קבלו עליהם איסור טעימה קודם תפילה ולפיכך אם טועמת קודם התפילה י"ל דחייבת בקדוש כמש"כ הבה"ל סי' רפ"ט לענין חולה שאוכל קודם התפילה דצריך לקדש. [ומיהו יעו"ש דכתב דפטור אשה נשואה כיון דנגררת אחר בעלה לענין סעודה ולא חל עליה חובת קידוש קודם שהתפלל בעלה עי"ש. ויש להעיר בדבריו דנהי דמשועבדת לענין סעודת קבע אבל ודאי רשאית לטעום אכילת עראי וא"כ אכתי חייבת בקידוש כמו בטועם קודם מוסף לפי דעת המג"א דכיון דרשאי לטעום חייב בקידוש וכן נקט המשנ"ב בסי' רפ"ו וצ"ע].

לענין מעשה

הדינים העולים בשתיה וטעימה קודם תפילת שחרית:

אשה שרוצה לשתות מים או חמין קודם התפילה

א' אשה הרוצה לשתות מים או חמין קודם התפילה עדיף שתשתה קודם שתאמר שום בקשה או עכ"פ קודם שתברך ברכות התורה וברכת המעביר שינה, בכדי שלא תיכנס לכלל ספק חובת קידוש.

אולם לענין איש דבדאי לא יתחייב בקידוש קודם שיתפלל כל תפילת שחרית א"כ יוכל להקדים הברכות ואח"כ לשתות, ושמעתי מהגר"צ ובר שליט"א דשאל למרן הגר"ק זצ"ל כשרוצה לשתות

פרשת כי תצא ~ כתובות ס' עד ס"ו ~ מבחן מס' 140

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"ר ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

1. באיזה אופן חלב האשה אסור לתינוק בן כ"ד חודש שהפסיק לינוק ג' ימים?
א. כשינוק מגוף האשה.
ב. כשהחלב נמצא בכלי.
ג. בשני האופנים אסור.
2. מהי השיטה המקילה ביותר לענין נישואין למינקת שמת בעלה?
א. י"ד חודש.
ב. ט"ו חודש.
ג. י"ח חודש.
3. אשה שבעלה רוצה שתניק והיא לא רוצה, מתי היא צריכה להניק?
א. רק אם דרך משפחת הבעל ומשפחת האשה להניק.
ב. גם אם רק דרך משפחתו להניק.
ג. גם אם רק דרך משפחתה להניק.
4. באיזה מקרה עונת פועל פעמים בשבוע?
א. בעושה מלאכה בעירו.
ב. בעושה מלאכה בעיר אחרת.
ג. בכל אופן.
5. אשה המורדת, האם קונסים אותה יותר מכתובתה?
א. לא.
ב. כן, ונפקא מינא אם תיפול לה ירושה ממקום אחר.
ג. מחלוקת.
6. ארוסה שתובעת את הבעל לנישואין, האם כותבים עליו אגרת מרד?
א. אם עדיין אין לה בנים כן, ואם יש לה לא.
ב. בסתמא לא, ואם רוצה בן להשען עליו בזקנותה ושיקבור אותה כן.
ג. בכל אופן כותבים.
7. האם במורד או מורדת קונסים גם כנגד שבת?
א. כן.
ב. במורד כן ובמורדת לא.
ג. במורדת כן ובמורד לא.
8. באיזה העדפה יש מחלוקת אם זה של הבעל או לא?
א. סתם העדפה.
ב. העדפה שעל ידי הדחק.
ג. רק בעשתה ב' מלאכות יחד.
9. האם מציאת האשה לבעלה?
א. כן.
ב. לא.
ג. מחלוקת.
10. הפוסק לתת מעות לחתנו ומת ונתייבמה לאחיו, האם האב חייב לתת לאח מה שפסק?
א. לא.
ב. כן.
ג. אם הראשון עם הארץ והשני תלמיד חכם כן, ואם לאו לא.

מדור - לדעת חכמה

לע"ר ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. כמה זמן מותר לתלמיד לצאת ללמוד שלא ברשות אשתו?
א. חייב לחזור הביתה לשבת, וי"א חודש.
ב. שבועיים, וי"א חודש.
ג. חודש, וי"א ב' ג' שנים.
2. האם שייך דין מורדת בנדה או בחולה?
א. כן.
ב. מחלוקת.
ג. נדה לא וחולה כן.
3. כלה המכניסה לבעלה שש מאות זוז, כמה כותבים בכתובתה?
א. שש מאות.
ב. שמונה מאות.
ג. תשע מאות.
4. באיזה אופן שייך חיוב מושת?
א. ברוקק על בגדו של חבירו.
ב. במבייש עני בן טובים וזה בושה למשפחתו.
ג. במבייש אשה וזה בושה לבעלה.
5. רשות - למי מותר לינוק חלב מהעז בשבת?
א. גם בצער של רעב.
ב. רק בצער של חולי שהוא קרוב לסכנה.
ג. רק בחולה מסוכן.

ההגרלה השבוע

על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

מבחן 29 פרשת כי תצא

משנה ברורה

מתחילת סימן מה עד סימן מז סוף סעיף ג'

מה צריך לכסות כשנוכנס לבית הקברות עם תפילין בראשו?

א' רק את הבתים ואת הד' והי'.

ב' גם את הרצועות.

ג' אף אם מכסה אסור וצריך להסירם.

האם מותר לעבור במרחץ בבית האמצעי (שמקצתם ערומים) עם תפילין בראשו?

א' אסור.

ב' מותר, ויש אוסרים כשיש שם עכשיו אדם ערום.

ג' מותר, וי"א שאם אין שם אדם ערום מותר אף להניח ולברך.

מה הכוונה "הנותן לשכוי בינה"?

א' הנותן ללב בינה.

ב' הנותן למח בינה.

ג' הנותן לתרגול בינה.

מתי היו מברכים שעשה לי כל צרכי?

א' כשמינח רגליו בארץ.

ב' כשנועל מנעליו.

ג' כשהולך.

האם לענין מאה ברכות מתחילים למנות מהלילה או מהבוקר?

א' מהלילה.

ב' מהבוקר.

ג' מה שירצה יעשה.

עד מתי אפשר לברך ברכות קריאת שמע?

א' עד סוף זמן קריאת שמע בסוף שעה שלישית.

ב' עד סוף שעה רביעית.

ג' עד הצות.

מי שמסתפק לפני התפילה אם בירך ברכות התורה, מה יעשה?

א' יחזור ויברך.

ב' א"צ לחזור ולברך.

ג' יכוין לפטור בברכת אהבה רבה וילמד מיד אחרי התפילה.

שמירת הלשון

שער התבונה פרק ב' "מי שהוא" - סוף פרק ג'

למי יפה מידת השתיקה?

א' רק לטיפשים.

ב' לחכמים וקל וחומר לטיפשים.

ג' רק למי שפרוץ בדיבורי לשון הרע ושאר דיבורים אסורים.

האם טוב לאדם להצטרף לחבורת אנשים המדברים ביניהם?

א' כן, אבל יזהר ללכת אם הוא רואה שהם מתחילים לדבר לשון הרע.

ב' לא ידבר אא"כ הוא מכיר שרובם אינם מדברים דיבורים אסורים.

ג' לא ידבר אא"כ הוא מכיר שכולם אינם מדברים דיבורים אסורים.

נקודה למחשבה מבית: עולם התורה

אנשים כח' חנה

בענין לאו ד"לא תשנא את אחיך בלבבך" יש לעורר שגם אדם שפגעו בו וציערו אותו אין לו התר עדיין לשנוא את מי שחטא כנגדו ופגע בו, אלא הוא חייב להוכיחו על מה שעשה כנגדו, וכמ"ש הרמב"ם דעות פ"א ה"ה "כל השונא אחד מישראל בליבו עובר בלא תעשה וכו', וכשיחטא איש לחבירו לא ישתמנו וישתוק וכו' אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני". וכן מבואר ברמב"ן עה"ת שכך הוא פירוש הפסוק "לא תשנא" אלא "הוכח תוכיח". ובספר המצוות להרמב"ם (עשה ר"ה) הוסיף הרמב"ם וכתב "ונצטוונו להוכיחו במאמר עד שלא ישאר דבר בנפש", והובאו דבריו במשנ"ב סימן קנ"ו. יש לדון אם יש שיעור לזה, והיינו שדבר מצוי שיש לאדם קצת קפיידא על הסובבים אותו או על בני ביתו שעשו כנגדו איזה דבר קטן, האם בכל אופן חייב להוכיחם, או שלא בכל קפיידא מועטת נאמרה המצוה אלא מוטל עליו להיות מעביר על מידותיו, וצ"ע.

ניתן לשמוע שיעורים במשנ"ב ח"ח ואהבת חסד

בטל 03-6171132

וכן שיעורים בעניני אלו ראש השנה יום הכיפורים
בעברית וצאדיש

וכן שיעורי 'תמצית' שבועיים בטל 0733-718-246

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669 ☎ בעמדות 'נדריים פלוס' (לדעת)

במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com ☎ בפקס: 0799-414-144

☎ בנקודות הפצה ניתן להשיג בטל: 0727-288-668

מבחן 20 פ. כי תצא ח' - ד אלול

חפץ חיים
הלכות רכילות כלל ו' סעיף ח' - כלל ח' סוף סעיף ג'
אהבת חסד
פרק ג' הג"ה לכאורה אין לו ביאור - ה"ה ואעתיק כאן

אהבת חסד

כמה פעמים צריך לבקר תולה?
א' פעם אחת.

ב' פעם אחת בכל יום עד שיבריא.
ג' אפילו כמה פעמים ביום.

האם מבקרים את החולה בג' השעות הראשונות או האחרונות של היום?

א' עדיף בשעות אחרות.
ב' לא יבקר בשעות אלו אלא אם כן בלי זה לא יבקר כלל.
ג' בכל אופן אין לבקר בשעות אלו.

המבקר חולה עני ורואה שאין לו כסף לקנות תרופות והמבקר קונה עבורו, איזה מצוה קיים?

א' ביקור חולים והצלת נפשות.
ב' צדקה.
ג' שתי התשובות נכונות.

כיצד יתודה מי שאינו יודע להתוודות?

א' יאמר 'חטאתי', ודי בזה.
ב' ישאלו אותו אם הוא מתחרט על עוונותיו, ויאמר הן.
ג' יאמר יהי רצון שתהא מיתתי כפרה על כל עוונותי.

איש אמיד הנוטה למות, והוא לא עשה צדקה וחסד כראוי לו, מדוע מזכירים לו שיתקן דבר זה?

א' מפני שהצדקה מצילה ממות.
ב' מפני שהצדקה מצילה מהגיהנום.
ג' שתי התשובות נכונות.

מה נרמז בפסוק "ראה חיים עם אשה אשר אהבת"?

א' תורה, כי צריך האדם ללמוד במקום שליבו חפץ.
ב' אהבת השם.
ג' ואהבת לרעהו כמוך.

האם חיי צער ועוני נקראים חיים?

א' כן, מפני שודאי יש לו רגעים של שמחה.
ב' בעולם הזה אינם נקראים חיים, אבל בעולם הבא יודה על היסורים.
ג' כן, שהרי הוא חייב לקבוע עיתים לתורה.

חפץ חיים

האם מותר לקבל רכילות ממסיח לפי תומו?
א' אסור.

ב' מותר, שהרי הוא נאמן להתיר אשה להנשא.
ג' מותר, אך צריך לבדוק היטב שבאמת אין כוונתו לעורר בליבו שנאה על חבירו.

אדם שדיבר גנות על אביו של השומע, האם מותר לשומע לספר דבר זה לאביו?

א' מותר, שהרי אדם חייב מדאורייתא בכבוד אביו.
ב' יש בזה איסור רכילות.
ג' יש לעיין בדבר, וראוי להחמיר מספק.

האם מותר לספר רכילות על קטן?

א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר, אא"כ הדבר עלול לגרום מדנים אצל אביו וקרוביו.

האם מותר לספר רכילות על עם הארץ?

א' מותר.
ב' אסור, אא"כ הוא רואה בבירור שהעם הארץ עשה שלא כדין.
ג' אסור גם אם העם הארץ עשה שלא כדין.

האם יש מצוה להדבק בתלמיד חכם?

א' אין מצוה אלא להדבק בד' ובתורתו.
ב' מצוה להדבק בתלמידי חכמים בכל מיני חיבור.
ג' אסור לספר רכילות על ת"ח כיון שזה מרחיק ממנו אנשים, אבל אין מצוה להדבק בו.

האם מותר לספר רכילות לנכרי על ישראל?

א' אסור, ועונו גדול יותר.
ב' אסור, אבל אינו חמור כמו לישראל.
ג' מותר, אבל אינו ראוי.

האם מותר לשבת אדם שהיטיב לו, בפני מי שיכול להיות לו תרעומת על כך?

א' אסור מטעם אבק רכילות.
ב' זו רכילות גמורה.
ג' מותר.

עולם התורה

מבשרים בלא שמוח

נקודה למחשבה מבית:

עיין במבחן הקודם מה שנתבאר מהרמב"ם שלשון הרע ורכילות שניהם נכללים בלאו ד"לא תלך רכיל בעמך". וצ"ב דלכאורה לשון הרע ורכילות הם ב' עניינים שונים לגמרי, דלשון הרע היינו לדבר דבר רע על חבירו, באופן שהדבר גורם למדובר נזק או צער, ואין הדבר גורם לשנאה של אדם על חבירו, ואילו רכילות אינה דווקא כשמדבר רע על חבירו וגורם לו נזק או צער, אלא ענינה הוא לומר לאדם דבר שעשה לו חבירו כאשר הדבר גורם לשנאה ביניהם. וא"כ צ"ב מהו המשותף בין שני איסורים אלו שהתורה כללה אותם בלאו אחד. וע"ע במבחן הבא שמצינו דין משותף בשניהם והוא ההתר לתעלת, שאינו שייך בשאר האיסורים, וצ"ב למה הוא נאמר דווקא בשניהם.

כתובות דף נו

דף נו

חיוב נזיקין אינו נלמד מסברא

בתוס' (ד"ה הרי זו מקודשת) כתבו שאימתי נחשב שאדם מתנה על מה שכתוב בתורה - דוקא כשהחיוב אינו ידוע מסברא, בניזקין, פדיון הבן, ערכין וכדומה, אז נחשב הדבר כחיוב שהתורה חידשה, אבל בדבר שאדם חייב מסברא, כגון הלוואה דסברא הוא שיש לו לשלם מה שלוה ממנו, אין זה נחשב מתנה על מה שכתוב בתורה.

וידוע לתמוה על מה שכתבו התוס' דנזיקין נחשב כחיוב שהתורה חידשה, ולמה לא נאמר דסברא היא שצריך לשלם מה שהזיק, כמו בהלוואה.

ובישיבות ידוע לומר דבהלוואה ובגזילה יש "ממוני גבך", דהיינו שהכסף של ראובן נמצא אצל שמעון, ולכן סברא היא שיחזיר, אבל בניזקין אין "ממוני גבך", שהרי מה שנעשה נעשה, ואין כאן עיכוב ממון, ולכן מסברא יש כאן 'מעוות לא יוכל לתקון' כלשון הגר"ז גוסטמאן בקונטרסי שיעורים (ב"ק א, ה).

ויש עמנו להראות שדבר זה עולה היטב ע"פ דבר המחשבה בענינים אלה. ונקדים מה שהגמ' הביאה לעיל (תחילת אלו נערות) "הכל בידי שמים חוץ מציינים פחים", והדוגמא של דבר שהוא בידי שמים הוא "גנבי ואריא", והנה האוה"ח (בראשית לו, כא) מחדש שדבר ש'בעל בחירה' עושה אינו מוכרח שיהיה בגזירת שמים, שמאחר ויש כאן בעל בחירה הוא יכול לשנות את הגזירה. ומבאר בזה מה שראובן הורה להשליך את יוסף אל בור מלא נחשים ועקרבים, ומה הועיל בתקנתו, הרי ימות על ידם, אלא שכאשר מדובר בבעלי חיים שאין להם בחירה חפשית לא ייזק יוסף אם לא נגזר עליו כן, משא"כ אם פועלים נגדו ע"י בעל בחירה הוא יכול להזיק גם ללא הגזירה המוקדמת.

אך הרבה מגדולי הדורות חלקו בתוקף עליו ונקטו שגם בעל בחירה לא יכול להזיק אם לא שנגזר כן, ובאמת שיוסף הצדיק עצמו אומר כן (בראשית מה, ח) "לא אתם שלחתם אותי הנה, כי האלקים", הרי שלא יכלו האחים לעשות כלום אלמלא שנגזר כן. וכן הגמ' בחולין (ז, ב) "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה", כלומר אפילו כאב קטן הוא בידי שמים, וזהו שאמרו לעיל שגם גנבי הוא דבר שבידי שמים.

ובמשנתו של רבי צדוק הכהן יש תוספת ביאור בזה, שאדם שגורם רעה לחבירו, אינו יכול לעשות כן ללא הגזירה, ומ"מ הוא נידון על עצם מה שרצה להרע לחבירו. כשראובן מכה את שמעון אומרים לו "רשע למה תכה רעך", ומה אומרים לשמעון? "הכל נגזר עליך", וכיצד הדברים תואמים? כי באמת יש כאן גזירה, אבל הפוגע יענש משום הרצון השלילי.

נמצא שהמזיק את חבירו והחסיר את ממונו, חידוש הוא שצריך לשלם, שהרי אם הלה ניוזק יש בזה גזירת שמים. ובשלמא בהלוואה שיש ממוני גבך, זכותי לבוא וליטול את ממוני ממך, אבל בנוק שאני בא לתבוע את המזיק על הנזק, הרי זה רצון ה' שיהיה הנזק, ואמנם שהמזיק עתיד ליתן את הדין על המעשה הרע, אבל מניין שיוכל הניזק לתבוע אותו בדין, ע"ז חידשה התורה פרשת תשלומי נזיקין, ואינו מסברא.

ימים או עשור

מנא הני מילי שנותנין לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל, שנא' "ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור" וכו'.

יש כאן ב' קושיות:

(א) מה הכוונה "עשור". רש"י בחומש אומר דהיינו עשרה חדשים. וקשה מה לומדים מכך, שהרי נותנים לה י"ב חודש ולא עשרה חדשים.

(ב) ברש"י בחומש מביא ע"פ חז"ל שרבקה באותה שעה היתה בת ג' שנים, אולם בתוס' ביבמות (דף סא, ב ד"ה וכן) מביאים מה"ר שמואל חסיד משפירא שלמד מן הספרי שהיתה בת י"ד שנים, וא"כ קשה דנמצא שהיתה בוגרת, והרי למדנו בסוגייתנו שלבוגרת אין נותנין י"ב חדשים כי אם מיום שבגרה, ולכאורה א"כ נפל כל הלימוד בבירא. וכבר עמד בהערה זו בדעת זקנים (בראשית כה, כ). ובמהרש"א (יבמות שם) תירץ "דאיכא למימר שלא היה לה שערות אלא עד אותו זמן, ואז נעשית נערה, דהא דקאמרינן אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים היינו משתביא ב' שערות אחר שתהיה י"ב שנים, אבל אם לא תביא ב' שערות עדיין קטנה היא עד כ' שנים".

ונבוא להאיר זווית חדשה בענין זה, ע"פ המהר"ל. ונקדים שיש כאן שאלה אחרת, הכיצד לומדים מלבן הארמי כמה זמן נותנים לבתולה, וכי לבן הרשע ילמדנו דברי תורה?! וזו שאלה גם על מקומות אחרים שמצינו שחז"ל למדו הלכות והנהגות מדיבוריהם של הרשעים המובאים בתורה, ואיך יתכן ללמוד מהם.

ומבארים רבותינו שבאמת אין אנחנו עוסקים בציטוטים מלשונות הרשעים, אלא שמאחר והתורה הביאה את הדברים כל התורה היא דברי אלקים חיים, ולפעמים הצורה שהתורה מתגלה בעולם, היא דרך דיבורים שמיוחסים ללבן, אבל גם אלו הם דברי אלקים חיים. תורה היא לשון הוראה, מכל מילה ומילה בתורה אפשר ללמוד משהו, ואם התורה אומרת לנו את הדברים באופן זה, הרי שיש מה ללמוד מכך. [ולקויטא דמילתא, יתכן שלבן אמר את הדברים ולא ידע מה מונח בדברים, או שיש כאן שינוי בלשון שאמר לבן שנועד לגלות לנו דברי תורה.]

ועתה נביא דברי הגור אריה (חיי שרה כד, נה), שמה שנאמר "עשור" אין באמת משמעות הלכתית, אלא שכך לבן אמר לאליעזר, שאם לא תתן לנו י"ב חודש, לפחות תתן עשרה חדשים.

ולהוסיף - שהתורה הזכירה 'עשור', כי ע"ז? אנו למדים ש"ימים" היינו שנה, כמב' בסוגיין, שלולי זה לא היה הכרח שימים הם שנה ולא ימים ממש, ורק בגלל שהזכר הלשון "עשור ע"כ שימים הם שנה. אלא שלבן עצמו אמר זאת בתור פשרה אם יעקב לא יסכים י"ב חודש.

ולפי"ז אפשר ליישב גם את השאלה השניה, שאמנם להתוס' היתה רבקה בוגרת, אך כשמעיינים בפרשה אנו רואים שבכל הפרשה קוראים לה רבקה, וכאן היה מכונה הנערה, וא"כ לעולם היתה בוגרת, אבל ממה שמוזכר כאן הלשון 'נערה' אנו למדים שהדברי תורה שמתגלים פה מתייחסים למצב של נערה. הגם שבמעשה עצמו לא היה כך.

מיישב הבן יהודיע שהמעייין בסוף הגמ' בתענית יראה שבנות ישראל היו יוצאות וחולות בכרמים ומדברות כנגד הבחורים, והיו בהן שלש קבוצות: יפיפיות אומרות אין אשה אלא ליופי; מיוחסות אומרות אין אשה אלא לבנים; ומכוערות אומרות קחו מקחכם לשם שמים ובלבד שתעטרונו בזהובים, כלומר תכשיטים. הרי שמטרות אלה מחולקות בין סוגי הנשים, לכן לא נאמרו כולם יחד.

מוסיף הבן יהודיע שמאידך אפשר לומר שמתקיימים מטרות אלה באותה אשה, בשלבים שונים בחייה.

[ונוסיף על דבריו, דאין אשה אלא ליופי הוא עצם האשה, אין אשה אלא לבנים הוא מה שהיא עושה, ואין אשה אלא לתכשיטים הוא מה שהבעל מעניק לה, ומה הצירוף בין ג' ענינים אלה].

ומבאר שבתחילה מתקיים באשה ענין היופי, אחרי כן כשיולדת בנים מתקיים בה אין אשה אלא לבנים, אך הבנים מכחישים את היופי, כמבואר בגמ' שלכן עד ואונן בעלו של כדרכה, ועל האיש לספק לה תכשיטים כדי להחזירה ליופיה.

וכנגד פשט הדברים נוסף כאן שני מהלכים של רמז.

בעבודת ישראל למגיד מקאז'ניץ מבאר את הגמ' בתענית על דרך משל לכלל ישראל.

יפיפיות שבהן היינו הצדיקים, והם פונים להקב"ה ואומרים לו תן עיניך ביופי, היינו בתורה ומצוות שלנו.

מיוחסות שבהן היינו אותם שאין להם תורה ומצוות, אך פונים להקב"ה ומבקשים שיביט באבותיהם הקדושים ובבנים הצדיקים שעתידיים לצאת מהם, כלומר הם שייכים לשלשלת הדרורות.

הקבוצה השלישית שהיא המכוערות הכוונה לחוטאים שעומדים בתשובה ואומרים לפני הקב"ה, אמנם אנו מכוערים ומלוכלכים בחטא, אך 'קח מקחך לשם שמים', כלומר עשה למען שמך הגדול. ותעטר אותנו בזהובים היינו תקבל אותנו בתשובה ותן לנו תכשיטים מלמעלה. אנו מצד עצמנו אין לנו כלום (וזה המעלה הגדולה כשאדם תופס שאין לו שום דבר מעצמו, אז הוא מקבל מתנות מלמעלה).

נמצא ששלוש הנשים הן שלוש קבוצות בעם ישראל.

אופן נוסף על דרך הרמז הוא מה שכתב רבי צדוק הכהן, שאשה היא רמז לתורה.

השייכות שלנו לתורה מתגלה דרך שלש דרכים:

האחת היא בחינת אין אשה אלא ליופי, דהיינו ההדר היופי והרוממות של התורה שמביאה את האדם לגדלות ועילאיות מעל ומעבר למקום שהוא נמצא בו מלכתחילה.

השנייה היא בחינת אין אשה אלא לבנים, היינו תורה על מנת לעשות ולקיים כמבואר בירושלמי שזה עיקר התורה. עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, וכן ביאר בזה רבי צדוק להדיא.

השלישית היא בחינת אין אשה אלא לתכשיטים, שנראה שהכוונה היא לידיעת התורה, וכמו שאמרו חז"ל שתלמיד חכם בקי בכ"ד ספרים כמו כלה שמקושטת בכ"ד תכשיטים. תפיסה גדולה בידיעת התורה היא קישוט לאדם ותכשיט.

ונסיים בנקודה אחת, שבאמת יש מקום שראינו את המושג של "עשור" בנוגע להמתנה בין האירוסין לנישואין, והוא בדברי הכלי יקר בתחילת חומש במדבר, שמבאר דמשעת מתן תורה שנחשב כ'אירוסין' בין הקב"ה ועם ישראל, ועד הקמת המשכן שנחשבת 'נישואין', עברו עשרה חדשים. הרי עם ישראל קיבל את התורה בחודש סיון, ומביא הכלי יקר שזה נחשב האירוסין של עם ישראל, עם ישראל בנה את המשכן בתחילת חודש ניסן, ועל המשכן כתוב 'ככלה הנכנסת לחופה', היינו הנישואין, ואומר הכלי יקר יש כאן עשרה חדשים בין מתן תורה להקמת המשכן, והמקור לכך הוא מהמילה "עשור", הרי שמצינו גם את המושג עשור.

דף נח

יקדשו ידיך לעושיהן

נעשה כאומר לה "יקדשו ידיך לעושיהן". האמרי אמת (פרשת זכור תרע"ט) מציין שיש כאן דבר עמוק.

כתוב אצל אברהם אבינו במלחמת המלכים, שמלך סדום רצה לתת לאברהם את השלל, השיב אברהם (בראשית יד, כב) "הרימותי ידי אל ה' ק-ל עליון... אם אקח מחוט ועד שרוך נעל". וכתוב בזוהר (יתרו דף סז, א) שאדם צריך להזהר מאד שלא להרים את ידיו מעל הראש אא"כ זה לתפילה או ברכה. ומבארים המקובלים שמשכן הנשמה הוא במוח, והידיים הוא הפעולות שאדם פועל בעולם, אדם צריך להזהר שהגשמי לא יעבור את הרוחני. ולכן אין להניף את הידיים מעל הראש. חוץ משעת תפילה וברכה, היינו שנוטל את הידיים ומעלה אותם לדבר קדוש. אם אדם מקדש את הגשמי ומרומם אותו, זה עצמו דבר גבוה שמחבר את הרוח והגשם.

וזה שאומר אברהם "הרימותי ידי לק-ל עליון", כלומר כל עניני החומר שלי מחוברים לה, ולכן איני יוכל לקחת ממך ממוון שתאמר 'אני העשרתי את אברהם'. ובילקוט (לך לך פי"ד רמז עה) איתא "מניין שאברהם אבינו נתן תרומה שנאמר הרימותי ידי לק-ל עליון", ומה השייכות? אלא שענין התרומה הוא לחבר את תבואת הארץ לעולם העליון. והם הם דברי אברהם למלך סדום שעניניו הגשמיים מחוברים למעלה.

וזה באמת כל ייעוד אברהם בעולם וגילויו, שהוא גילה וחיבר את העולם הגשמי לעולם הרוחני. אברהם בגימטריא 'רמ"ח' שלקח את כל אבריו הגשמיים ושעבד אותם למעלה.

אומר האמרי אמת, כשהגמ' אומרת "יקדשו ידיך לעושיהן", הכוונה לאותו ענין. מרימים את הידיים הגשמיים ומקדישים אותם, וכענין הרימותי ידי. ומתחברים הדברים למה שדיברנו לעיל, שכל ענין נישואי איש ואשה הוא כנגד חיבור בין הקב"ה לישראל, א"כ עם ישראל יכול לעשות "יקדשו ידיך לעושיהן", היינו להעלות את החלק הגשמי שלו אל על, ולקדש את החומר.

דף נט

אין אשה אלא ליופי ולבנים ולתכשיטים

תני ר' חייא אין אשה אלא ליופי, אין אשה אלא לבנים. ותני ר' חייא אין אשה אלא לתכשיטי אשה.

בפירוש 'הבונה' בעין יעקב העיר מדוע חולקו הדברים בין שתי ברייתות ולא אמר ר' חייא את שלושתם יחד.

כל חי" - לחיים ניתנה ולא לצער ניתנה.

הפסוק הראשון מדובר על מה שאמר בורא העולם לאבימלך כאשר לקח את שרה, והפסוק השני מדבר על השם שנתן אדם הראשון לחוה. ולכאורה תמוה דהיכן רואים דרשות אלה בפסוקים, ומה השייכות בין מה שנאמר בפסוק לדרשה?

המהרש"א כאן מסביר את הדרשות באר היטב:

לפי הנראה, כשאברהם הגיע לאבימלך הוא ירד מנכסיו כמו שכתוב ויקח אבימלך צאן ובקר ויתן לאברהם, ועל כן הם התייחסו אליו כעבד, ולזאת בא אלקים לומר לאבימלך - אל תחשוב להתייחס לשרה כמו אל שפחה בעלמא, שכן עולה עמו כשהוא בן חורין ואינה יורדת עמו כשנעשה עבד, והיא עומדת במעלתה שלא להשתעבד בה כשפחה בעלמא.

ואת דרשת "היא היתה אם כל חי", הוא מבאר כך: לפי שכבר נאמר "לזאת ייקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת", ועתה אחר מעשה הנחש קראה הכתוב בשם "חוה" על שם "כי היא היתה אם כל חי", ולפי שנתקלל אדם בעבורה היה לבעל דין מקום לומר שהיא טפילה לו ונתקללה ביותר, על כן אמר שאינו כן אלא תיקרא 'חוה' על שם 'לחיים ניתנה ולא לצער'. כלומר אין לה את המטלות שהוטלו עליו.

והנה אולי יש להוסיף נקודה. ישנו פסוק אחר שנאמר בו "בעולת בעל", והוא בפרשת כי תצא (כב, כב) "כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל", וכידוע דהמהרי"ק ביאר שענין בסוטה אינו רק העבירה לשמיים, אלא המעילה בבעלה, וכפי שדיברנו כמה פעמים. אפשר שלכן מודגש כאן 'בעולת בעל', שמשקף את הקשר החזק עם בעלה, שהרי עולה עמו ואינה יורדת, וקיבלה את כל מעלותיו, ואעפ"כ הלכה וזינתה תחתיו ומעלה בו מעל.

נוסיף מה דאיתא בדברי המקובלים, שכפי שהזכרנו כבר כמה פעמים איש ואשה מקבילים לקב"ה וכלל ישראל, כאשר יש חיבור שלנו להקב"ה כראוי, אז נאמר "עולה עמו", שאנחנו מתרוממים למעלות הכי גבוהות, אף שבעצם אינן שייכות אלינו, אעפ"כ אנו עולים דרך החיבור להקב"ה.

ישנו דיון בחז"ל מי מתחיל את תהליך ההתקרבות: האם "שובו אלי ואשובה אליכם", או: "השיבנו ה' אליך ונשובה". מי עושה את הצעד הראשון. אבל ברגע שישנו מהלך זה, נאמר על כך: "פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם".

דף סב

עונת ת"ח מערב שבת לערב שבת

עונת ת"ח מע"ש לע"ש, "אשר פרו יתן בעתו" זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש. בראשונים מוזכר הרמז (וכן איתא באריז"ל) "ושמרו בני ישראל את השבת" ר"ת ביאה. והשל"ה מוסיף ש'שמרו' הוא מלשון "ראביו שמר את הדבר", כלומר ששומרים וממתינים לשבת לקיים את העונה. ובש"ך הוסיף (הובא בילקוט ראובני חלק עונג שבת) שהאותיות הנעלמות של שבת, שהן ש"ן ב"ת ת"ו, הם ג"י "בעתו".

וטעם הדבר שעונת ת"ח שייכא לליל שבת, ע"פ פשוטו הוא משום עונג שבת ומשום שאז הם מצויים בביתם. אמנם ע"פ קבלה מצינו שיש ענינים גדולים בעונת ליל שבת.

משמעות דברי חז"ל וכן מובא בראשונים ובאריז"ל שבלייל שבת מגיעים הנשמות הגבוהות שיורדות לעולם. וא"ת שלפי זה אין שייך הדבר אלא

לא מסתייעא מלתא

הגמ' מביאה שאב"י פסק הלכה בטעות משום שהיה זה במקום רבו ולא היתה לו סיעתא דשמיא. וזה אחד המקומות שרואים שהיכולת לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא תלויה בסיעתא דשמיא. וכן מצינו בסוטה (ז, ב) לגבי יהודה שהיתה נשמתו מחוץ למתיבתא דרקיעא עד שביקש עליו משה רחמים והכניסוהו, ולבסוף הוצרך לתפילה נוספת כדי שיזכה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

וכן במגילה (ו, ב) לגבי יגעת ומצאת תאמין דלאוקמא גירסא סיעתא מן שמיא, ובח"ס מביא ב' פירושים מהו 'אוקמי גירסא': א) לזכור את הלימוד ולא ישכחנו. ב) לכוון ההלכה אל האמת, כי לא כל אדם זוכה לכך אלא מי שה' עמו. והוסיף ששני הפירושים אמיתיים.

והביאור העמוק בזה, נראה בהקדם מה שהראני אאמו"ר שליט"א לדברי המהר"ל (נתיב התורה פי"א) שמדבר על מה שאמרה התורה "לא תסור ימין ושמאל מכל אשר יורוך", ומבאר מדוע באמת צריכים לשמוע לדברי חכמים, ואפילו על ימין שהוא שמאל ושמאל שהוא ימין, ומבאר עם יסוד עצום, שיש הטועים שצריכים לשמוע לת"ח מפני שהוא יודע תורה, וזה אינו נכון, אלא מפני שהת"ח הוא כמו עצם התורה.

פירוש הת"ח הוא תורה בעצמה, שדרכו מתגלה רצון ה'. והן הן דברי הרמב"ן שהחכמים יודעים האמת ברוה"ק שבלבם.

ונראה שזה הביאור בגמ' פסחים דף כ"ב ששמעון העמסוני היה דורש כל 'אתין' שבתורה אך כשהגיע לאת ה' אלקיך תירא' ופירש, עד שבא ר"ע ודרש לרבות תלמידי חכמים. היינו, שעיקר חידושו של רבי עקיבא הוא שמכיון שהוא גילוי דבר ה' בעולם, על כן שייך לירא ממנו.

ולכאורה דברים אלה מפורשים בגמ' בסוף חגיגה דאמרין דת"ח כל גופן אש דכתיב הלא כה דברי כאש נאום ה', ואינו מובן דהפסוק מיירי ב"דברי" דהיינו תורה ולא בת"ח? אלא בעל כרחך דהיינו הך, ואם התורה היא אש, ממילא גם הת"ח כך, שכן הת"ח הוא עצמו תורה.

והביא אאמו"ר שליט"א מדברי הלשם (ח"ב דרוש ד ענף יט סי' ו): "והעיקר המחויב לכל מי אשר בשם ישראל יכונה להאמין באמונה שלימה שכל מה שנמצא בדברי רז"ל בהלכות ואגדות בש"ס ומדרשים הם כולם דברי אלקים חיים כי כל מה שיאמרו הוא ברוח ה' אשר דיבר בם ומסוד ה' ליראיו..." והיינו שכמו שיש גילוי של נבואה שמגיעה לנביא מה', כך יש גילוי שמגיע לחכם דרך הדעת.

זה הבסיס ל"ועשית ככל אשר יורוך", משום שהם עצמם תורה.

מובן א"כ היטב שכאשר אדם בא להורות הלכה, אין די בכך שהוא יודע תורה, אלא נזקק לסיעתא דשמיא מיוחדת, כי הוא זה שמגלה עתה את דבר ה', ובודאי שלכך צריכים ס"ד מיוחדת.

וכיון שהאופן לגלות תורה הוא ע"י שמבטל עצמו לרבו, ולמעלה בקודש, ממילא כשמורה הלכה במקום רבו, אין לו את הסיעתא דשמיא, והן הן דברי אב"י.

דף סא

עולה עמו ואינה יורדת

עולה עמו ואינה יורדת. אמר רב מאי קראה "והיא בעולת בעל" - בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל. ר' אלעזר אמר מהכא "כי היא היתה אם

לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן", והקשו מפרשי רש"י דמנין לו שהציווי נתאחר דילמא הציווי היה קודם, וז"ל המפרש המודפס על אתר: "וצ"ע טובא דלמא הכל כסדר וציווי הקב"ה למשה היה בארבעים ימים הראשונים טרם עשותם העגל וקודם רדתו מההר עשו את העגל ומשה לא הגיד לישראל ציווי המשכן עד למחרת יום הכפורים שהיו ישראל מרוצים להקב"ה. וכן הוא בהדיא בזהר ויקהל וכו". ועיין מה שתירצו בזה הרא"ם והגו"א.

ותמוה בעיני מאד, דלכאורה נראה פשוט ליישב דברי רש"י דכיון דכל ענין המשכן הוא כדי לכפר על מעשה העגל, א"כ ע"כ שבא לאחר מעשה העגל, וכדברי רש"י בתחילת פרשת פקודי הנ"ל?

אלא דעדיין צ"ב דאם ציווי המשכן היה לאחר העגל מה הטעם נכתב קודם למעשה חטא העגל? וכן קשה, דבזהר משמע להדיא דציווי המשכן נאמר קודם מעשה העגל (והיא הראיה שמביא הפרש הנ"ל על רש"י), דבזהר פרשת ויקהל (קצה). מבואר שהטעם שבפרשת תצוה נאמר: מאת כל איש אשר ידבנו לבו" שמשמע שכל אדם יכול לתת נדבה למשכן, אבל בפרשת ויקהל כתוב: קחו מאתכם, רק מעם ישראל, הוא משום שאחרי חטא העגל הערב רב הופקעו מכלל נדבת המשכן, מה שא"כ קודם. מבואר דהציווי נאמר קודם מעשה העגל, ועל כן אז הערב רב היו כלולים, ורק לאחר מעשה העגל שונה הציווי להכליל רק את עם ישראל.

ונראה ליישב עפ"י דברי הספורנו שכתב וז"ל (שמות כה, ט): "וכן תעשו, אתם כדי שאשכון בתוכם לדבר עמך ולקבל תפלת ועבודת ישראל לא כמו שהיה הענין קודם העגל כאמרו בכל המקום כו' אבא אליך", פירוש דקודם העגל השראת השכינה היתה בכל מקום, ולאחר העגל הצטמצם הגילוי למקום המשכן בלבד.

וא"כ י"ל דזהו החילוק בין פרשיות תרומה-תצוה לפרשיות ויקהל-פקודי, דבפרשיות תרומה תצוה שמדובר על ציווי המשכן, דבר זה באמת שייך קודם החטא דהרי יסוד המשכן אנו בא מחמת החטא כלל, ואע"פ שלמעשה לא נאמר קודם, כיון שכביכול עלה במחשבה קודם, א"כ הציווי נכתב במקום ובאופן היותר שייך לכפי שעלה במחשבה. אבל בפרשיות ויקהל פקודי שמדובר על בניין המשכן בפועל, הגילוי כפי שנתגלה בפועל הוא ודאי בא לאחר החטא ומחמת החטא, דלולי החטא גילוי זה היה בא בצורה אחרת. וממילא שפיר נמצא מקום פרשיות תרומה-תצוה קודם חטא העגל אע"פ שהציווי בפועל היה לאחר מכן, דענין וכוונת הציווי באמת בא קודם, וממילא לכן לשון הציווי נאמר באופן השייך קודם החטא, שכולל את הערב רב, אע"פ שודאי בא לאחר החטא. נמצא דפרשיות תרומה תצוה הם בגדר מה שעלה במחשבה תחילה של המשכן, ופרשיות ויקהל פקודי הם בגדר מה שהתגלה בפועל למעשה.

וממילא יש ליישב את דברי המהרש"א שהשינוי לבות את המשכן במדבר בא קודם שחטאו, אלא שאז היה גילוי השראת השכינה באופן אחר, כדברי הספורנו הנ"ל, ורק אחר שחטאו השתנה צורת הגילוי כפי שהתגלה בסוף. וא"כ שפיר אמר רבי לבנו "דעת קונן יש בך", דקאי על השינוי של בניין המשכן שנעשה קודם החטא וכפי שהוא נכתב בפרשיות תרומה-תצוה. ד"ק ונראה נכון.

בעונה לשם הריון, מ"מ מביא האליה רבה בשם השל"ה שלעולם בכל עונה יורדות נשמות והשפעות מלמעלה. ואפילו אם האשה מעוברת או מניקה ישנן השפעות לוולד ולאדם עצמו. וכן מבואר בריקאנטי.

ובאמת שבאופן כללי ליל שבת הוא עיקר הזמן של השפעות לעולם, וכדמצינו שעיקר זמן הגשמים (שהם מסמלים את כל מושג ההשפעה) הוא ליל שבת. וממילא כן הוא בעונת ת"ח.

האוו"ח מביא בשם חז"ל שכל בריאת העולם היתה רק לשבוע אחד, ובכל שבוע יש השפעות חדשות שיורדות בשבת והן מקיימות את העולם לשבוע נוסף. וכן מבואר בספר קדושת שבת לרבי צדוק הכהן, שבו מסביר שאדם במשך השבוע עמל ועובד בעבודת ה' כדי להביא לקדושת השבת הבאה. וככל שקדושת השבת הבאה יותר גבוהה ע"י מעשי בני אדם במשך השבוע, כך יש יותר ברכה שמגיעה בשבת המשפיעה על כל השבוע כולו. ועל כן יש לאדם לקיים עונתו בליל שבת, שעליו להיות בדוגמה העליונה.

והוא על דרך מה שביארנו שוב ושוב, שחיבור איש ואשה מקביל לחיבור בין הקב"ה לכלל ישראל, וכפי שאדם מתנהג עם אשתו זו הדוגמה העליונה בין הקב"ה ועם ישראל. ובפרט ת"ח צריכים להיות כדוגמה העליונה, ועל כן זמן עונתם הוא בליל שבת שהוא עת ההשפעה מהקב"ה לעולם. ההשפעות שבאות בימות החול, הן השפעות חיצוניות כמבואר במקובלים.

האדם המקיים עונה בליל שבת גורם שההשפעה שתבוא מלמעלה תהיה מקבילה להשפעה שלמטה.

דף סב

דעת קונן יש בך

הגמ' מביאה שבנו של רבי פסק ללכת י"ב שנה ללמוד לפני הנישואין, אבל כשהעבירו לפניו את כלתו ביקש לפחות את הזמן לו' חדשים, וא"כ ביקש לישא קודם ואז לילך ללמוד. והגמ' מביאה שהוא התבייש מאביו, אמר לו אביו: דעת קונן יש בך, מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו, ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. פירוש שמתחילה אמר בורא העולם שבית המקדש יבנה בארץ ישראל, אבל אח"כ הקדים את בניין המשכן למדבר.

המהרש"א מעיר כאן ב' הערות: כדוגמת מה שהובא לעיל (דף נו) בשם הכלי יקר, קבלת התורה היא האירוסין של כלל ישראל, ובניין המשכן הוא הנישואין של כלל ישראל ביום כלות משה להקים את המשכן, - ככלה הנכנסת לחופה. וא"כ ההקבלה של רבי היא, שכשם שבנו רוצה לישא מוקדם מהמתוכנן, כן היה בבניין המשכן.

אבל מקשה המהרש"א שלכאורה תמוה שכן הטעם שנבנה המשכן במדבר הוא ככפרה על מעשה העגל, וכפי שכתב רש"י בתחילת פרשת פקודי: אלה פקודי המשכן משכן העדות, עדות לישראל שכעפר להם על מעשה העגל. וא"כ זה הטעם להקדמת בניין המשכן, ולא משום חיבה יתירה?

ונראה ליישב עם יסוד שנתחדש בעבר:

רש"י בפרשת כי תשא כתב (לא, יח): "ויתן אל משה וגו' - אין מוקדם ומאוחר בתורה מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים היה שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים נתרצה הקב"ה

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

תוכן הגיליון:

- א. מצות שמיטת כספים מדאורייתא ומדרבנן
- ב. איסור דאורייתא לחשוש ולהימנע מלהלוות קודם השביעית
- ג. בחור ישיבה כיצד עושה פרוזבול

הלכות שביעית

מצות שמיטת כספים

ישנם שלשה דיני דאורייתא בשמיטת כספים:

- א. נאמר **בתורה** (דברים טו ב) "וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו". מצות עשה לשמט ולהפקיע את כל החובות שעבר עליהם שנת השמיטה.
- ב. נאמר **בתורה** (דברים טו ב) "לא יגוש את רעהו ואת אחיו". איסור לא תעשה לתבוע חוב שעבר עליו שנת השמיטה.
- ג. נאמר **בתורה** (דברים טו ט-י) "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השמיטה שנת השמיטה ורעה עינך באחין האביון ולא תתן לו" וגו' "נתון תתן לו ולא ירע לבבך וגו'". איסור לא תעשה להימנע מנתינת הלואה מחשש שמא תשמטנו השביעית. וכל מי שמקיים מצות שמיטת כספים מתברך בברכה מיוחדת ככתוב בתורה הקדושה (שם) "כי בגלל הדבר הזה יברך ה' אלוקינו בכל מעשיו ובכל משלח ידו". אכי"ר!

וטעם המצוה מבאר **בספר החינוך** (מצוה תעז) וז"ל: ללמד נפשנו במדות המעולות, מדת הנדיבות ועין טוב, ונקבע בלבבנו הבטחון הגדול בשם ברוך הוא, וכו'. וגם נמצא מזה גדר חזק ומחיצה של ברזל להתרחק מאד מן הגזל ומן החמדה בכל אשר לרענו, כי נשא קל וחומר בנפשנו לאמר, אפילו הלוינו ממוני והגיע שנת השמטה אמרה תורה להשמיט בידו המלוה, שלא לגזול ושלא לחמוס משלו לא כל שכן שראוי לי להתרחק עד הקצה האחרון, עכ"ל.

שמיטת כספים בזמן הזה מדרבנן

הובא **בגמרא** (גיטין לו.) דתניא, רבי אומר: "וזה דבר השמיטה, שמוט" - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים. מבאר **רש"י** (שם) שאחרי חורבן הבית בטלה קדושת הארץ ובטלה שמיטת הארץ ולכן בטלה גם שמיטת כספים, ושיטת רבי שאפילו בזמן בית שני לא נהגו שמיטין מדאורייתא הואיל ולא היה יובל נוהג. אמנם, הובא **בגמרא** (שם) ותקינו רבנן דתשמט, משום זכר לשביעית. מבאר **רש"י** (שם) רבנן תקנו שמיטת כספים, שלא תשתכח תורת שביעית מישראל.

וכן פסק **השולחן ערוך** (ח"מ סי' סז ס"א) אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא בזמן שהיובל נוהג. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, בכל מקום. אמנם **מון הגרש"ז אויערבך זצ"ל** (מנחת שלמה ח"א סי' מז) כתב וז"ל "למ"ד שהמלוה לעשר שנים שביעית משמטת, מסתבר דאינו עובר כלל בלאו! כיון דחשיב כאילו הלוה מבקש מהמלוה מתנה ולא הלואה, הואיל ושביעית ודאי תשמט, ואיך אפשר לקרותו משום כך בליעל? והוסיף אחר כך וז"ל: אפשר להבין מה שכתב הבכור שור דאף בשביעית בזמן הזה שהוא רק מדרבנן, מ"מ הנמנע מלהלוות עובר בלא תעשה מהתורה, דטעמא דנקרא בליעל, הוא רק מפני שאסור להמנע מעשות חסד בגלל פחד שוא ומדומה, ולכן כך לי אם פחדו הוא משמטה דאורייתא או רק מדרבנן, עכ"ל.

נמצאנו למדים דבר נורא! בזמן הזה כל דיני שמיטה הן מדרבנן, שמיטת קרקע מדרבנן, קדושת הפירות והירקות מדרבנן, שמיטת כספים מדרבנן, אבל המחשבה שאינו רוצה להלוות לחבירו מפחד שמא שביעית תשמט זהו מחשבת איסור מדאורייתא!! ולכן צריך לעשות פרוזבול אבל ליהזר מאד מהמחשבה שלמעשה אינו רוצה להלוות מחשש שמא ישכח לעשות פרוזבול וכדו'!

אסור לתבוע את חובו שעבר עליו שביעית

נאמר **בתורה** (דברים טו ב) "לא יגוש את רעהו ואת אחיו". אסור לתבוע חוב שעבר עליו שנת השמיטה, ולכן אם לא כתב פרוזבול והלווה בא אחרי השמיטה להחזיר את חובו, כתוב במשנה (שביעית פ"י מ"ח) 'המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני!' המלוה צריך למחול על חובו! ומה הלוה צריך לעשות? ממשיכה המשנה (שם) 'אמר לו אף על פי כן, יקבל ממנו! שנא' (דברים טו) "וזה דבר השמטה". וכשהלל ראה שזה לא עובד והעשירים נמנעים מלהלוות לעניים, קם ותיקן פרוזבול.

תקנת פרוזבול

הובא **בגמרא** (גיטין לו.) זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן, שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה, ועברו על מה שכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל" וגו', עמד והתקין פרוזבול; וזה הוא גופו של פרוזבול: מוסרני לכם פלוני דיינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים חותמים למטה או העדים.

הובא **במשנה** (שביעית פ"י מ"ב) המוסר שטרותיו לבית דין אין שביעית משמטתו. הלל הזקן הוסיף שגם אם לא מסר את שטרותיו, ורק הודיע להם שהוא מוסר שטרותיו מהני, ועוד הוסיף שמהני אפילו למלוה על פה (שו"ע חו"מ סי' סז סי"ח). והובא **בגמרא** (גיטין לז.) רבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להדדי. מבאר **רש"י** (שם) בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אמר לחברים הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה. ו**בתוספות** (מכות ג. ד"ה המוסר) מבאר שמסירת השטרות לב"ד מהני מדאורייתא, והלל הוסיף שיועיל גם מדרבנן כשאומר שמוסר שטרותיו לב"ד מהני כאילו מסרן ממש. ומאידך משמעות **הרמב"ם** (וכן בשו"ת הר"ן סי' סז) מבואר שאינו מוסר את עצם החוב לב"ד, אלא מוסר מודעה שהוא משייך עצמו לתקנת הלל ובית דינו שתקנו שלב"ד יש כח לגבות חובות (וע"ע בזה שבה"ל ח"ד סי' קצג וח"ט סי' רעט ד) ובעז"ה נביא נפק"מ במהל' זה.

מתי שמיטה משמטת

דעת **הרמב"ם** (הל' שמיטה פ"ט ה"ד) אין שביעית משמטת כספים אלא **בסופה** שנאמר "מקץ שבע שנים". וכן סברו רוב מכריע של רבותינו הראשונים. וכן פסק **השולחן ערוך** (חו"מ סי' סז סע' ל). אמנם, **הרא"ש** (גיטין פ"ד ס"ב) כתב וז"ל: מיד שנכנסה השמיטה לא יגוש אבל אם יפרע הלוה מעצמו אין צריך לומר משמט אני וכו', עכ"ל. ולכן, לפי דעת הרא"ש צריך לכתוב פרוזבול לפני סוף השנה השישית כדי שלא יעבור על "לא יגוש". **הפתחי תשובה** (חו"מ סי' סז סק"ה) הביא דברי **החתם סופר** (חו"מ סי' נ) דמעיקר הדין אין לחוש כלל, ומ"מ אם נפשו איותה ויעש אין מזחיתין אותה, ואין כאן משום יוהרא, עכ"ל. ולכן, יש מדקדקים לצאת ידי שיטת הרא"ש, וכן נהג מרן הסטייפלר זצ"ל, אמנם החזון איש לא נהג כן!

הכותב פרוזבול צריך שיהיה לו קרקע

משנה (שביעית פ"י מ"ו) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. מבאר **הרשב"ם** (ב"ב סו. ד"ה הרי) וז"ל: וה"מ כשיש לו קרקע ללוה, דדמי כאילו יש למלוה משכון, וכו', ומרבי זקני זצ"ל (וכן פירש"י גיטין לז. ד"ה אלא ועי"ש בתוס') שמעתי דהיינו טעמא דסתם ליה אין רגילין להלוותו, וא"כ יש לו קרקע להשתעבד למלוה, ובמילתא דשכיחא תקינו רבנן פרוזבול, עכ"ל.

בחור ישיבה שאין לו קרקע כיצד ינהג?

כתב **השולחן ערוך** (חו"מ סי' סז סכ"ג) השאלו מקום לתנור או לכירים, כותבים עליו פרוזבול, והוא הדין אם השכירו לו. הביא **הפתחי תשובה** (סק"ד) תשובת **חתם סופר** (חו"מ סי' נ), שהקשה השואל, דא"כ היכי משכחת מי שאינו ראוי לפרוזבול, וכו'. והשיב, דמשכחת בסומך על שולחן אחר ויכול לסלקו כל שעה, א"נ הדר בחצר חבירו שלא מדעתו דאין צריך להעלות שכר משעבר, ומ"מ בכל שעה יכולים הבעלים להוציאו, עכ"ל. מבואר שבחור שיש לו חדר בפנימייה אינו נחשב כבעלים ע"י קנין שאלה או שכירות כיון שהמשגיח יכול להוציאו בכל עת שירצה, ולכן אינו נחשב כמי שיש לו קרקע!

כתב **בתשובות והנהגות** (ח"ב סי' תשט) וז"ל: ומצוי בחורים שאין להם קרקע ולא מועיל פרוזבול כלל בלי הקנאה. וא"כ ראוי להקנות לבחור שלוה, קרקע בשוה פרוטה. וכן הביא הגר"י דרז"י שליט"א (אמרי שפר עמ' קטו) בשם **הגר"ש אלישיב זצ"ל** שהראש ישיבה יקנה לבחורים קרקע לזמן, ויתן להם רשות להקנות לחיביים להם! אמנם, הובא בשם **הגרש"ז אויערבך זצ"ל** (באר חיים עמ' קצב) שחדר בפנימייה נחשב שיש לו קרקע המושאלת להם.

ויל"ע בזה הרי מתי שמשגיח מחליט להוציא בחור מהפנימייה אין לו פתחון פה! והוא לא עשה קנין שכירות, ולא קנין שאלה ומוציאים אותו מתי שרוצים, ואיזה קנין יש לו? ולכאוף זה תלוי במחל' רש"י ורשב"ם (שהובא לעיל), אם צריך קרקע כדי שיחשב כמילתא דשכיחא, וכיון שבחורי ישיבה ב"ה זה מילתא דשכיחא, הפרוזבול יעזור להם, אבל לפי רש"י שקרקע זה נחשב כאילו גבה, לכאוף ודאי לא נחשב כזכות שיוכל למוכרה או להעבירה לאחר! ולכן הנכון שהראש ישיבה יקנה להם זכות בישיבה או שהאבא יקנה להם חלקת קרקע בבית, ויהיה שייך להם בקנין גמור כדי ליוכלו לכתוב על זה פרוזבול. וכן הורה האור לציון לבחורים בני עדה"מ שיכתבו בתוך הפרוזבול שמקנה קרקע ללוים שאין להם קרקע.

עוונות איש תם על ראשו של איש שעיר

רמב"ם פרק א' מהלכות תשובה הלכה ב'.

"שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה בין שהודע לו בין שלא הודע לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח והוא שעשה תשובה אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות"

כיצד מכפר השעיר?

נאמר "ונשא השעיר זה עשו עשו אחי איש שעיר. את כל עונותם את כל עונות תם ויעקב איש תם" (ילקוט שמעוני בראשית כז רמז קט"ו).

מניחים את עוונות עם ישראל על ראשו של עשיו. מה משמעות הדבר? כיצד ניתן להעביר את העוונות של עם ישראל לראשו של האיש השעיר הלוא הוא עשיו

אמר רבי אלכסנדר: "רבי אלכסנדר אמר הכי, רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שרצוני לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעסה ושעבוד מלכויות".

רבי אלכסנדר מליץ יושר על עם ישראל ואומר שהרצון הפנימי של כל יהודי טהור הוא. גלוי הוא וידוע לפני ה' שהרצון הוא לעשות רצונו אך היצר הרע ושעבוד המלכויות מקלקלים אותנו.

כמו שנאמר במצרים "וירעו אותנו המצרים.

כל העברות שעם ישראל עוברים הוא כתוצאה מהשפעת הגויים בתוכם הם חיים. הקב"ה הוא שהוציא אותנו בגלות מפני חטאינו והגלות הופכת אותנו לרעים כתוצאה מהשפעת האומות

אך לא רק השפעה. יש גם כפיה.

במחנה מיידאנק ברר לו אחד הרוצחים ילד ולא הרגו מידית בתאי הגאזים והחליט להפוך אותו לנאצי. הוא הלביש אותו מדים התפורים לפי מידותיו, אותם הזמין במיוחד אצל חייט במחנה. השיג עבור הילד סוס פוני קטן והיה מסתובב אתו במחנה. כולם כינו את הילד בובי, וכולם רעדו מפניו. הוא היה נותן הוראות להעניש אסירים יהודים, אחיו עצמו ובשרו, ממש כאיש אס אס, גם הוא כלא חסך עצמו, למרות גילו הצעיר, מלהכות זקנים יהודים וחולים ולא נחה דעתו של אדונו, ולא הסתפק בהשחתה שהשחיתו עד שהביאו לתלות את אביו מולידו במו ידיו ולהרגו. אחר שהשחיתו ונהנה לראות את תוצאות מעשיו השליכו הנאצי (את אותו ילד) לתאי הגאזים - וירעו אותנו...

כל תופעת משתפי הפעולה, הבלוק אלוטסטס. הקאפואים השוטרים היהודים (אלה מהם שהתאכזרו לאחיהם הנרדפים) כל אלה היו תוצאה של אותו "וירעו אותנו" המפורסם מאז.

הרבי מפיאסצנה אמר בראש השנה תש"א. נהוג לומר לפני תקיעות את הפסוק "ערוב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים" ואמר הרבי לקהל שומעיו: אנו מצווים להיות ערבים על שני דברים, על "סור מרע" ועל "עשה טוב". על ה"סור מרע" מוכנים אנו להיות ערבים - לא נעשה רע. אך איך נהיה ערבים על ה"עשה טוב" ולא מניחים לנו לעשות טוב. הרי גזלו מאתנו את הספרים ואת ספרי התורה והתפילין לא מאפשרים לנו לשמור שבת ולקיים מצוות ולכן על ה"עשה טוב" היה אתה ערב. אנא בטובך "ערוך עבדך לטוב" תדאג בבקשה ש"בל יעשקוני זדים".

זהו שמניחים את עוונות האיש התם - יעקב אבינו, ואנו, בניו, על ראשו של האיש השעיר. וזוהי כפרת השעיר המשתלח.

ואומר הרמב"ם ששעיר השתלח מכפר בלי תשובה על עברות קלות ועל עברות של כריתות ומיתות בית דין שהן עבירות חמורות, כמו גם על שבועת שוא ושקר שאף הן עבירות חמורות אין שעיר מכפר אלא בתשובה.

לפי המהלך הנ"ל ניתן להסביר. שעברות חמורות צריכות להיות כה רחוקות מאתנו שגם ה"איש השעיר" אינו מהווה הסבר מדוע עבר אדם עליהם. ולכן על עבירות אלו לא די להצביע על ראשו של האיש השעיר כמי שאשם בכל. ויש לחזור בתשובה. לעומת זאת עבירות קלות שעיר המשתלח, בזמן שבית המקדש היה קיים, מכפר גם בלא תשובה.

{ אז נדברו }

פרשת כי תצא תשפ"ב | לסדר: "זוהי מחניך קדוש" | גליון מס': 573

להצטרפות לרשימת התפוצה

בחייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא (ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת להחזר מס

(ס' 46)

באשראי: "נדרים מלוס"

בטלפון: 0799-654321

בזואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052-7683095

תודה מראש!!!

דגל... אגודה.. הולכים ביחד או לא הולכים ביחד???

בימים אלו כאן בא"י כולם דשים ומנייאסים על הנושא הנוער... האם ילכו ביחד או לא ילכו ביחד? דגל... אגודה... חסידים... מתנגדים... האם המפלגה תתפצל או לא?? אין לי מושג מה הוחלט אבל מה שבטוח... אני כעת לא הולך לדבר על מה שיוכרע בעניין הזה לא לטוב ולא למוטב... (ואל התקשר ותגבי לי על זה כי ב"ה אני לא שם... לא יודע ולא מעניין אותי ובקרויב אצלך... בא נחליט מראש: שכל מי שיגבי לי בהיבט הפוליטי אהנה לו בראשי ויכאן תשקע השיחה... אותי לא תגררו לשם...) אני רוצה לדבר על מה שתמיד היה נכון ותמיד ישאר נכון... **הההלו רבותי: נא לא לאבד פרופרציות!!** נא לא לשכוח לרגע שכל הבלגן האם הולכים ביחד או לא הולכים ביחד... זה נטו ביחס לנושא של מפלגה ובחירות... ביחס למשכן הכנסת... ביחס לנישה מאוד צדדית ולא מהותית ביחס ליהדות האינסופית שלנו...

ואני יודע שיהיה כאלו שמודעזעים ממשפטי הבלע שלי... וכי המפלגה והבחירות הקדושות זה לא נושא מהותי?? הרי מה עם כל הציטוטים שזה דבר שרוב גופי תורה תלויים בו...??

נכון... בסיידר... זה באמת דבר חשוב... ולכן לפי החינוך שלנו צריך לבחור ולפעול ולא להקל ראש בזה... **אבל עדיין!!! עדיין פרופרציות!!!** אני רוצה שתביני: גם סיד צ'לונט... זה גם דבר שהרבה גופי תורה תלויים בו... יש בזה הרבה שאלות של בשר שנתעלם מן העין וכשנפל שם חלב האם יש ביטול בששים ונ"ט בר נ"ט והאם זה מצטמק ורע לו... ומתי יש מגיס ומצקת ומה עם בורר ואם התפ"א שמיטה... ומה הברכה שלו... עיקר וטפל... בקיצור: הרבה תורה ושאלות הלכתיות חמורות כרוכים בסיד צ'לונט... **לכו מה????** לכן זה הופך את הטשולנט למשהו מקודש?? לא!! הצ'לונט נשאר צ'לונט... אלא מאי?? החידוש הוא שגם לסיד טשולנט יש שולחן ערוך ויש דעת תורה... על אותו משקל: בחירות ומפלגות זה בסה"כ סיד צ'לונט... שמתעוררים בו שאלות חמורות שרוב גופי תורה תלויים בו וכמובן שיש לך הרבה השלכות... אבל עדיין... סו"ס מדובר בסיד צ'לונט...

כמובן שאסור לזלזל בסיד צ'לונט כי תכלס... סו"ס הוא סיד מאוד גדול!!! אבל עדיין... זה צלונט...

ותסלח לי... מי שרואה את זה אחרת... יתכן שהוא נמצא עמוק עמוק בתוך הצ'לונט הזה...

אבל סתם ככה... הייתה לי שאלה על דרך המליצה: נניח שיתפצלו ויש לי חשק לשים שני פתקים... גם דגל וגם אגודה... השאלה שלי: אם היו שואלים את הרגוצ'בר זי"ע"א מה הוא היה עונה?? אני כמובן לא שואל מצד החוקים של יום הבחירות שאז בודאי אסור לעשות את זה... סתם מצד כל תשחית של קולות... וסתם כך לא לעשות צחוק מהוראה של גדולי ישראל... איש איש ורבו... אז באמת שאלתי ת"ח והוא ענה לי במקום: שהתשובה כתובה בפירוש בהלכות שופר: הרי ק"ל"י שהיה ספק בגמ' מה זה הקול של "תרועה", והגמ' אומרת (בדעת הר"נ) שזה תלוי במקומות... אז נניח שאצל 'דגל' התרועה היא "אגונוה גנח" ואילו אצל אגודה זה "יבובי יביב", מה עשה ר' אבהו?? למרות שצריך קול אחד של תרועה ולא יותר... אבל סו"ס בר"ה ה' ובהמלכה יש כלל ש"ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם **יחחד שבטי ישראל**"... כולם צריכים להיות ביחד... אז היות ויש חילוקי דעות וקולות בעניין ההמלכה... אז אין ברירה אלא להכניס את שתי הקולות בתוך שופר אחד ובתוך קלפי אחד... וכאן רבי אבהו תיקן את המושג היהודי שנקרא: תשר"ת ש"ת תר"ת. כדי לצאת ידי כל הקולות... הנה לך שאפשר לדחוף שני קולות בתוך שופר אחד... (אגו: ממש במקרה קלפי באמת נקראת גם בשם שופר... כידוע: הקופית שבמקדש שהיו צדים למלעלה ורחבים מלמטה נקראו בשם "י"ב שפורת) **עד כאן על דרך המליצה... אבל אם תתבוננו... הוורט הזה הוא לא כ"כ על דרך המליצה...**

זה מאוד רציני... עומדים אנו בערב יום הדין. ונניח שתבא ההכרעה שלא הולכים יחד!

הההלו... לא להתבלבל... גם אם לא הולכים יחד בבחירות... אבל במוצאי מנוחה כולנו נלך **יחד** לסליחות לשמוע אל הרנה ואל התפילה... כולנו נלך **יחד** לביהכ"ס... כולנו רצים **יחד** לאותו בימ"ד... נפתח גם **יחד** את **אותו** תלמוד בבלי ונפתח **ביחד** את אותו דף היומי... ואנחנו הולכים **ביחד** עם אותו רבי עקיבא... ולא רק עם התנא ר"ע... אלא אפילו עם **אותו** חידושי רעק"א... יש לנו את **אותו** שו"ע **ואותו** ש"ך וסמ"ע... **אותו** מג"א וט"ז... ורק בבחירות. רק לשם אנחנו לא הולכים ביחד!!! **אתה יודע מה זה מזכיר לי??** לפני כמה שבתות נסעתי לירושלים... אבל לא ביחד. הבן שלי ואני נסענו באוטובוס של 12.30. ואשתי והתינוקת יצאו ב-1.30... יצאנו **מאותו** בית... הגענו **לאותו** בית... נסענו **אותו** דרך... רק לא באותו אוטובוס...

נו... מי עושה עסק ב"לא הולכים ביחד" שכזה?? אתה יודע מי...?? **מי שנולד באוטובוס!!!**

אלו עם הראש הקטן... אלו שהיהדות שלהם מתחילה ונגמרת באוטובוס של העסקונה החרדית... אצלם יש פה טרגדיה... אוי אוי... לא הולכים ביחד... לא נסעים באותו אוטובוס... נו נו... אבל יוצאים מאותה נקודת הנחה... כולנו רוצים בסה"כ לעשות רצונו יתברך... לכולנו יש **אותם** יעדים... כולנו הולכים ביחד עם **אותו** מחזור לר"ה... עם **אותו** שופר... ואפילו עם **אותם** סימנים **ואותו** תשליך **לאותם** כפרות... ואפילו לאותו גוי של שבת... אז שוב: אינני יודע מה יהיה ביום שאחרי... וזה לא כ"כ מעניין אותי... אני יודע דבר אחד... שמה שיהיה ומה שלא יהיה... דגל ואגודה שניהם יפגשו למחרת בבית הכנסת בשרית, וגם אם הם לא יפגשו במזמור שיר... אבל תוך שתיים וחצי דקות הם יפגשו בברוך שאמר... (זמי מול עוד אויב משותף אם לא נשכיל לכבד ולשמור על כבוד של השני בלי צורך באויב משותף שיזכור לנו את המכנה המשותף שבינינו ששם בצל את החילוקי הדעות שבינינו...) הולכים ביחד או לא... זה לא מעניין לא את רש"י ולא את רבי מאיר בעל הנס... כי לשם כולנו נמשיך לבא ביחד... זה לא מעניין את העניים והנוקמים כי להם כולנו נמשיך לעזור גם יחד... והכי הכי: זה לא מעניין את כבוד שמים כי ביחס לזה כולנו נמשיך להיות אגודה אחת לעשות רצון בלבב שלם... אנא... תצטרף לקול השפוי הזה... אל תגרר!!! תשמע לי...

מהי תעודת הזהות של עמלק??

לפני חצי שנה... בשבת זכור... כשהבעל קורא התחיל לקרא פרשת זכור... פתאום הבריק לי ברק!!! ככה תוך כדי שאני מקשיב לבעל קורא... פתאום התחדש לי חידוש עצום ונפלא... ושילמתי על החידוש הזה במקום... כי פשוט מרוב התלהבות איבדתי קשר עין... והפסדתי את קריאת זכור והייתי צריך ללכת לשמוע בבית כנסת אחר... (יהיו שיגידו שלא צריך לחזור... אבל תן לי לחיות... פעם בשנה תן לנערועון שלי קצת להתפרק... גם לנערועון מותר קצת) אבל הכל היה שווה בשביל החידוש הנפלא הזה!!!

ובכן: החידוש "אומר" כך: בסוף הפרשה כתוב: זכור אשר עשה לך עמלק וכו'... אשר קרך בדרך... ואתה עיף ויגע ו--לא ירא אלוקים!!!

כתוב כאן שמישהו פה "לא ירא אלוקים" מי?? מי פה הלא ירא אלוקים?

אז לא נעים להודות... אבל עד לפני לא הרבה זמן הייתי בטוח שמה שכתוב "ואתה עיף ויגע ולא ירא אלוקים" זה הולך על היהודי... שאתה היהודי עיף ויגע ואתה היהודי גם לא ירא אלוקים ואז הגיע עמלק... **אבל מי שלמד רש"י יודע שזו בורות וטעות הבנת הנקרא!!!** ה"ולא ירא אלוקים" זה הולך בכלל על עמלק... כלומר: עמלק זינב בן את הנחשלים. כשאתה עיף ויגע... ואילו הוא!!! עמלק... הוא לא ירא אלוקים, **עד כאן הפירוש הפשוט של הפסוק...** נס שלפחות היום אני יודע את הבנת הנקרא... טוב מאוחר מכלום...

אלא שבאמצע פרשת זכור לפתע הבזיקה לי שאלה פשוטה ומתבקשת: רבש"ע: אם באמת ה"ולא ירא אלוקים" זה הולך בכלל על עמלק אז למה התורה כותבת את זה בצורה כ"כ מטעה... שרק מי שלמד רש"י יודע שזה הולך על עמלק? הרי בינינו... מסתמא גם אתה בהתחלה הבנת בטעות ככה...? אם כבר התורה הייתה צריכה לכתוב: אשר קרך בדרך וזינב בן... מי?? הוא!!! העמלק, **שהוא** לא ירא אלוקים... ואילו אתה היית עיף ויגע... אז למה לא ככה?? למה התורה כן מתעקשת להכניס את זה דווקא באמצע באופן כ"כ מטעה... ש-ואתה עיף ויגע ולא ירא אלוקים... ואני כעת צריך לנחש שה- "ולא ירא אלוקים" זה לא אתה אלא עמלק... הבנת?? **כאן הגיע החידוש העצום והנפלא:**

התורה לא סתם כותבת באופן מטעה... אם התורה כותבת את זה בצורה מטעה... **סימן שזה עצמו תרגיל ההטעה של עמלק!!!** התורה פה מגלה לנו את השיטה המתוחכמת של עמלק... איך הוא באמת מצליח לקרר ולזנב את הנחשלים אחריו... הסיפור הוא: שעמלק... הוא!!! הוא לא ירא אלוקים... אבל ברגע שהוא מגיע אליך... הוא משתדל לתפוס אותך ברגע של חולשה שאתה עיף ויגע ומבולבל... ואז הוא מצליח באלגנטיות לתת לך תחושה **שאתה!!!** אתה פה ה-לא ירא אלוקים!! לא הוא... אלא אתה... ואז... ברגע שאתה מרגיש גם עיף ויגע וגם לא ירא אלוקים... אז קורה מה שקורה... כלומר: "ואתה עיף ויגע ולא ירא אלוקים" **זה הכרטיס זיהוי של עמלק!!!** אם מגיע לך ניסיון

כשאתה עיף ויגע... ועל ההתחלה אתה כבר מרגיש דפוק... ואתה כבר יודע **שאתה** לא ירא אלוקים... ואין שום סיכוי שאעמוד בניסיון וה' שונא אותי... אאופס!!! יש פה תסמינים מובהקים של הוירנטא עמלק... כי זו בדיוק השיטה שלו... שלמרות שהוא הוא פה שלא ירא אלוקים... הוא מצליח להעביר את זה אליך ולשכנע אותך שזה לא הוא אלא אתה... ואוי אוי אוי... אל תפול במלכודת הזו... תבין ש"ולא ירא אלוקים" זה לא אתה... אתה פה בסה"כ העיף והיגע...

ואילו הוא ? ! ? הוא "לא ירא אלוקים"!!! עד כאן החידוש...

מסתמא לא כ"כ התלהבת מהחידוש... כי... כי לא הסברתי... ובכן:

כבר נכתב כאן לא פעם... שאחת מתופעות הלוואי העגומות ואולי גם המסוכנות של התמודדות ועמידה בניסיונות... שלא רק שהניסיון עצמו היה קשה נורא... ולא רק שהיית צריך להחזיק בשיניים כדי לעמוד בזה... **לא זו בלבד!!!** אלא ונוסף גם הוא על שונאינו... אחרי שכבר ס"ס הצלחת איכשהו להחזיק מעמד... בדרך כלל אחרי עמידה בניסיון **אין סיפוק!!! אין תחושת התעלות...** אדרבה... התחושה היא זזזבל... תחושה דפוקה ורעה... אתה מרגיש עפעל הפנים...

וזה בניגוד למה שמקובל לחשוב... כי במושכל ראשון כולם בטוחים שמי שזכה לעמוד בניסיון בטח הוא מרגיש סיפוק עצום והתעלות נפלאה...

אז זהו שלא!!! ולמה?? כי עד כמה שהיה פה ניסיון קשה באמת... מה זה אומר?? זה אומר שהתחככת פה ברגעים אפלים של כפפסע בין לבין נפילה... זה אומר שברגעים אלו היה לך מפגש מביש ולא סימטפי מול החולשות שלך... שכמעט... כמעט ניצחו אותך... אז נכון שברגע האחרון שברת ימינה וב"ה התגברת... אבל זה כבר לא משנה... כי מה שבעיקר נצרב בהרגשה... זה המפגש הלא נעים מול החלק האפל ושפל באישיות שלי... (להגיד לך שזה נכון להרגיש רע?? ברור שלא... אבל זו התחושה...)

בא נגיד ככה: אתה יודע מי כן?? כן מרגיש נפלא כשהוא עומד בניסיון??

אתה יודע מי היחיד שכן מסוגל להרגיש סיפוק והתעלות כשהוא מתגבר על עצמו?? אותו צעיר שכבר קנה אייפון... והוא כבר היה שם עמוק במשך חצי שנה... ואז יום אחד נדבה אותו רוחו והוא החליט לשבור את האיפון... אוהו... פה יש סיפוק עצום... פה יש התעלות עילאית... החבור הזה מרגיש קדושה והוא מתמלא בסיפוק ורוחני... ולמה??

כי אותו רגע של חולשה שבו הוא קנה את המכשיר... זה כבר קרה לפני חצי שנה... אה... מאז עבר הרבה זמן... (מצידו כבר עבר על זה "חוק ההתיישנות"... את הרגע הזה הוא כבר כמעט לא זוכר) ואילו עכשיו?? כעת!!! היום הוא נטו מתגבר... נטו שובר את המכשיר... נטו צדיק... נטו ריקודים "הקב"ה אנחנו אוהבים אותך..." לכן הכל פה כ"כ חיובי ומרגש... לכן אותו אחד מרגיש כזו התעלות עצומה... ובצדק... ואני בעד. מגיע לו...

אבל לידער לידער!!! יש לך מושג כמה סיפורים קורים מידי יום בבחור מתמודד... ודי... יום אחד הוא נתקף בחולשה ובחוסר שליטה והוא החליט לקנות סמארטפון... והנה הוא כבר מתקרב לגוב האריות... ואז הוא נכנס למאבקי רוח ונפש סוערים... חזור הלך חזור... כן להתגבר... לא להתגבר... כן לצעוד למקום המפוקפק הזה או לא... כן לא... כן לא... ובסוף...?? בסוף לא!!! בסוף הוא הצליח ברגע האחרון ש... שלא...

ונו... בחור כזה בסוף חזר לשיבה... נראה לך שהוא מרגיש התעלות???

איזה התעלות ואיזה נעליים... הוא מרגיש זבל אחד גדול... הוא מרגיש הכי גרוע בעולם... **למה???** כי אל תשאל... אתה יודע מה קרה לי היום... כמעט קניתי סמארטפון... תראה לאיזה דיוטא הגעתי... נו... אבל תכל'ס... הרי בסוף התגברת ולא קניתי?? נו... אז למה אתה לא טופח לעצמך על השכם?? נו... למה?? כי תכל'ס... ביום הזה שבסוף לא!!! רק בסוף לא... ואילו ברוב הזמן פגשתי את הכמעט כן!! פגשתי בעיקר את החולשה... את השפל שלי ש... שכמעט הצליח לבצע את המחטף... **הבנת???**

את ההתגברות הוא לא רואה!!! את הכמעט נפילה הוא כן רואה!!!

אז הנה!!! זו הסיבה שברגע שעמלק מגיע ומתחיל להצימד אותך לקיר... כעת הוא מחכך אותך מול היראת שמים שלך... וכאן מתחיל מאבק איתנים... האם יש לי יראת שמים או לא?? כן... לא... לא כן... ותחשוב שעמלק יודע להגיע דווקא ברגע שאתה עיף ויגע... ברגעים של ריפיון... ואז אתה מרגיש עד כמה אתה **לא!!!** לא ירא אלוקים... כי תראה... עוד רגע אני מתפתה... אבל תכל'ס... אמנם בסוף התגברת!!!

אבל תכל'ס עם איזה תחושה יצאת?? את מה בעיקר פגשתי??

את הכמעט נפילה... את ה"ואתה עיף ויגע ו... **ולא** ירא אלוקים..."

אבל ההלו... זו טעות!!! כי אל תשכח שבסופו של דבר אתה יצאת גדול!! אתה יצאת **כן** ירא אלוקים... רק הוא... עמלק... הוא איתגר אותך ב-לא ירא אלוקים... **לכן!!! בדיוק לכן** התורה כותבת את זה בצורה מטעה!!! כי זו טעות שככולנו טועים בה... ניגש אלי בחור ואומר לי: אין לך מושג איזה בן אדם שפל אני... איזה מחשבות זרות מגיעות אלי... אמרתי לו: אדוני התבלבלת בין לבין היצה"ר... היצה"ר שלך שפלו!!! ואילו אתה?? אתה עיף ויגע במאבק **מול** מאבק לבלום את ה"ולא ירא אלוקים..." **אל תטעה בטעות שלי בפרשת זכור!!!** זה שאתה עיף ויגע מול מלחמת עמלק... **זה לא אומר שאתה** לא ירא אלוקים... זה רק אומר **שהוא פה הלא** ירא אלוקים... ואתה בסה"כ מתמודד מולו...

אני לא ירא אלוקים... בשביל לעשות אותי עייף ויגע ולזנב את הנחשלות שלי?? **לא! לא עמלק!!**
אני לא אפול במלכות שלך... אני אמנם כעת עייף ויגע... כי הצלחת להזכיר לי את הנחשלות שלי... ניסית להוכיח לי שאני לא ירא אלוקים... אבל אני מצליח לזהות שזה לא באמת בגלל שאני לא ירא אלוקים... אלא בגלל שאתה נחוש לעשות אותי עייף ויגע ולהרחיק אותי מלהיות ירא אלוקים...

אז זהו שאני לא אתבלבל... אני אמנם עייף ויגע... אבל אתה!!! אתה הוא זה שלא ירא אלוקים... אני?? אני ירא אלוקים... אני כעת רוצה לשוב לחיקו של אבי שבשמים ואני אעשה את זה... אה...

ולסיום: מה הקנאה הכי צורבת של בן עליה שמתמודד בניסיונות??

אני מקנא במתמיד הקדוש הזה שנולד עם סטנדר ביד... אין לו פרפרים בראש... אין לו ניסיונות (א) שכן או שלא... (הוא כזה ירא אלוקים!!!)

אבל אני?? איפה... אני עייף ויגע... כל שעת לימוד שלי כרוכה במלחמות מול ה'היפרי'ות שלי... כל יציאה לרחוב מייגעת אותי בשמירת עיניים...

ואני עייף ויגע ו... ו... ולא ירא אלוקים... הוא כן... חבר שלי דווקא כן ירא אלוקים... ואילו אני לא... הוא שהולך לו בקלות ללמוד... הולך לו בקלות להיות טהור... הוא הירא אלוקים... ואילו אני העייף ויגע שזה הולך לי כ"כ קשה... אז אוטומטית ואתה עייף ויגע ו... ו... ולא ירא אלוקים...

אז זהו שלא!! דווקא כשאתה עייף ויגע ומאתגר מול יראת אלוקים... דווקא אתה הירא אלוקים הגדול!! אה... אבל קשה לי להתמיד... אה... אבל יש לי ניסיונות ופיתויים?? לא!! זה לא אתה!! זה הוא!! הוא מביא לך את הניסיון... ואתה זה שעובד מולו... בעמל ויגיעה מולו...

הגיע הזמן שנחליט בשכל ישר: בתור יהודים... את מי אנחנו אמורים יותר להעריך?? את מי שעייף ויגע ממלחמת היצר הלא ירא אלוקים... או מי שדווקא לא עייף ולא יגע... וממילא הכל נראה אצלו הרבה יותר צדיקי וירא אלוקים...?? מי יותר מושלם במידת הכעס?? האם הבת סמינר שתפסה חיזוק ולומדת את הספר "והסר כעס מלבך..." או אמא שלה שעייפה ויגיעה בעבודה יומיומית מפרכת מול מידת הכעס?? העבודה שלנו היא לדעת להעריך גם את היום העייף והיגע הזה שביום הזה לא יכולתי לקצור הישגים מרשימים... אבל לכה"פ התאמצתי בכל כוחי **להחזיק מעמד!!** נכון שעד עכשיו הייתי לא כ"כ ירא אלוקים... אבל מעכשיו לכה"פ אני רוצה להתנער מהעייף ויגע... ומהלא ירא אלוקים... **בקיצור: לעמלק יש כרטיס ביקור...** הוא אויב פחות מציק ומכאיב... הוא בעיקר אויב מעייף... מייגע... נוגע לך בנחשלות. הופך אותך ללא שווה... לא ירא אלוקים... ומולו אין לך את הלוקוסוס להישאר עניו... אתה מוכרח להיעמד על שתי רגליך ולצעוק: אני ירא אלוקים!!! אני טוב... אחת שאלתי מאת ה'... שבתי בבית ה' כל ימי חיי... את פניך ה' אבקש...

רוצה לעשות אותך לא ירא אלוקים... ואילו אתה נלחם בשיניך ולא נותן לזה לקרות...

ואולי מכאן תצא הקריאה לכל נשות ישראל הצדקניות שמשיימות כמעט כל ערב בטעם מר של נקיפות מצפון. איזה כעסנית אני. איך התפרצתי על הילדים היום... מה אני עושה עם הכעסים שלי?? מה קרה לי??

אמא יקרה... מתי תביני שהעצבים מול הילדים זה לא הרבה כעס... זה בעיקר הרבה **עבודה** מול מידת הכעס!! זה שהילדים מצליחים להכעיס... זה לא הופך אותך לכעסנית... אלא מאתגר אותך ביותר עבודה מול מידת הכעס!! התחושה של העייפות וייגיעה בסוף יום... זה לא מרוב כעס... עיקר העייף ויגע בסוף יום זה מה**עבודה** מול הכעס!!! אנא... אני לא רוצה לכעוס!!! אני מתחננת לפניכם... אני רוצה לסיים את היום הזה טוב בלי לכעוס... אז נכון שפעם מצליחים יותר ופעם לא... והכל תלוי כשנבין שהעייף ויגע שלנו זה **בעבודה** מול הכעס!! זה יתן לנו כח לעבוד על זה יותר... אבל אם העייף ויגע זה בגלל שאני לא יראת אלוקים... אז עייפות מייאשת...

מה שבטוח... מי שבאמת באמת כועס... הוא לא עייף ויגע...

מי שהוא באמת לא ירא אלוקים... אצלו אין "ואתה עייף ויגע..."

הוא מתפרץ ללא גבולות... שובר כלים שורף קשרים וממשיך הלאה...

מי עייף ויגע?? מי שמאתגר בעבודה על היראת שמים והמידות שלו!!

אז אנא... גם כש"אתה עייף ויגע" אבל אל תשכח... שה"ולא ירא אלוקים" זה הוא!! זה לא אתה... אתה בסה"כ נאבקת שלא ליפול בזה...

ואתה יודע איפה זה הכי הכי פוגש אותנו??

כאן!! בחודש אלול... הנה... סו"ס הגיע אלול... ובאופן טבעי מגיעים מחשבות טהורות... רצון להיות יותר טוב... יותר ירא שמים...

כעת ישנן שתי דרכים איך להביע את הרצון הזה...

או להגיע עם כל החשק וההתלהבות... ה'... אני רוצה להיות ירא אלוקים... ה', אחת שאלתי... שבתי בבית ה' כל ימי חיי... או!! אפשרות שניה זה להיאחז... אוי... איפה אני ואיפה יראת אלוקים... איפה אני ועבודת ה'... ובינינו... שתי המחשבות נכונות!! הרימי שרוצה להיות יותר טוב... כנראה שעד עכשיו הוא היה קצת... קצת פחות טוב... השאלה היא לאן לוקחים את המחשבות: האם קדימה... אני כעת רוצה להיות ירא אלוקים? או לקחת את זה ל-אוי... ואתה עייף ויגע ו... ולא ירא אלוקים... מי?? מי לא ירא אלוקים? אני?? אני לא ירא אלוקים?? בדיוק עכשיו?? בדיוק עכשיו שאני מתחיל לחשוב קדימה... דווקא עכשיו נהייתי לא ירא אלוקים?? בוקר טוב עמלק... נזכרת לתת לי על הראש שאני לא ירא אלוקים... כל החופש הגדול... כל בין הזמנים שבאמת היו לי מעיזות ובאמת לא הייתי בסדר... אז דווקא היה טוב אם היית מטיח בי שאני לא ירא אלוקים... אבל אז משום מה לא הגעת... דווקא הרגשתי מאוד בסדר עם עצמי... ודווקא עכשיו שסו"ס אני מתעורר ואני כבר כן רוצה להתרומם... בדיוק עכשיו נזכרת להעמיד אותי מול הראי... להראות לי עד כמה

זו טעות קבועה שאנחנו טועים בה בכל שלל סוגי הניסיונות שלנו בחיים... **זו טעות שעולה לנו במחיר יקר של נחשלים אחריו... חוסר מוטיבציה!!!**

בא נקח דוגמא נוספת: אברך בן עליה התקשר אלי... הוא אומר לי: איזה מידות רעות יש לי... אני שונא בני אדם... לא מפרגן לאנשים... לפעמים בא לי להרוג מישהו... איך?? איך אני מתקן את המידות המושחתות שלי?? במקרה היכרתי את אותו אברך טוב מאוד... ידעתי שהוא נשמה זהב!!! אמרתי לו: בא תספר לי את הסיטואציה... תספר לי מתי בא לך להרוג מישהו... ואיפה זה תוקף אותך...

בקיצור: הוא מספר לי על השווער שלו... מדובר באדם בודד... אדם קשה ובלתי נסבל... והוא תמיד חי לבד כי אף אחד לא מסוגל להסתדר איתו... והוא!! החבר שלי... בעל ה"מידות רעות" המדובר... הוא המלאך הטוב היחיד מכל המשפחה שהחליט לפרוש חסות על השווער הקשיש שלו... והשווער חי אצלו בבית... וזה באמת לא קל!! אוהו... קשה נורא... יש רגעים שהשווער מצליח לפוצץ אותו... אמרתי לו: נו... מה אתה עושה כשהשווער שלך מפוצץ אותך?? הוא מסתכל עלי בעיניים משתוממות...

מה פירוש מה אני עושה... אני דופק את הראש בקיר... מה יש לי לעשות... **אמרתי לו: מה פירוש??** תוציא אותו מהבית שלך כמו כל הגיסים האחרים שלך שלא חלמו לאמץ אותו... הוא עונה לי: מה פתאום... לזרוק את השווער שלי מהבית ?? איזה רוע לב זה!! אמרתי לו: נו... מה הבעיה?? נכון!! זה רוע לב... אבל זה מה שאתה... הרי סיכמנו שיש לך מידות רעות ומושחתות... אם ככה: אם אתה כבר בלאו הכי מושחת רוע לב... אז לפחות תעזור לעצמך להתפטר ממנו...??

ש ת י ק ה !!! חבר שלי לפתע השתתק... הוא פתאום הבין!!

מה הוא הבין?? הוא פתאום קלט שזה לא שיש לו מידות רעות!!! אלא יש לו המון **עבודה-- מול המידות!!** יש לו אובייקט בבית שמאתגר אותו יום יום בעבודת המידות!!! מי שעובד על המידות זה לא אומר שיש לו מידות רעות... זה בסה"כ אומר שהוא הרבה עובד ומתחנך בעבודת המידות... זה לא שהוא עייף ויגע כי הוא לא ירא אלוקים... אלא הוא עייף ויגע במלחמה על היראת אלוקים שבו... **כעת הבנת איזה אבסורד יש פה??** במקום שאותו אברך יסתובב בסיפוק נפלא... איזו עבודת המידות אני זוכה לעשות עם עצמי באמצעות השווער המאתגר שלי... במקום זה הוא מסתובב בתחושה קשה שיש לו מידות רעות... **זו בדיוק הגאונות של עמלק...** הוא יאתגר אותך במלחמות עולם מול היצר הרע... הוא עייף אותך וייתש אותך בהתגברות מול מלחמת היצר... אתה תהיה כבר עייף ויגע וסחוט... ואז כשישאלו אותך: מה קרה?

מה אתה תענה: אל תשאל... **אני לא ירא אלוקים...** יש לי מידת הכעס... יש לי מחשבות זרות... יש לי יצר הרע קשה מאוד... **לא!! למה אתה מעליל??** זה לא אתה!! זה הוא!! הוא לא ירא אלוקים... הוא מאתגר אותך בניסיונות... אתה עייף ויגע כי מישהו פה מאוד

תוספת שבת

שים לב!
זמן הדלקת נרות שבת מוקדם 9 דקות כל שבוע

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם שבת פרשת כי תצא
ירושלים: 6:18 מוקדם: 6:08
בני ברק: 6:33 מוקדם: 6:23
מודיעין עילית: 6:25 מוקדם: 6:15
חיפה: 6:26 מוקדם: 6:16

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

סיפור מהגר"צ אבא שאול זצ"ל על הקפדת אכילת סעודה שלישית (מומלץ לעיין בסי' רצ"א) ועל זה שסעודה שלישית מצילה גם ממלחמת גוג ומגוג, ועשרה טעמים לשלושת סעודות השבת:

בשום סעודה כי אם כשיעור שיוכל לאכול בהגיע זמן הסעודה שאחריה, נשאר לבו פנוי לעסוק בתורה ונמצא כובש יצרו בסלקו האוכל מלפניו בעודו תאב לו, וכשיעשה זה ביום המנוחה כל שכן שיעשה כן ביום המלאכה ע"כ. ומטה משה [סי' תפז] כתב עשרה טעמים על פי קבלה עיין שם, ואביאם בקצרה, א', לרמוז על שבת הגדול ושבת בראשית ושבת מתן תורה. ב', נגד אברהם יצחק ויעקב, ימין שמאל גוף. ג', נגד ג' אותיות של חס"ד. ד', נגד עדן נהר גן. ה', נגד קדוש קדוש קדוש והפוחת אחד מהן מחסר קדושה אחת ח"ו. ו', נגד בית ראשון שני שלישי. ז', נגד השם יה"ו הבא בשבת לשמוח עם ישראל ולכך יש בו קרבן מוסף. ח', נגד כתר חכמה ובינה. ט', נגד חסד גבורה תפארת. עשירי, נגד נפש רוח נשמה, וכל הפוחת אחת מאלו כאילו ח"ו הורג את הנפש ע"כ:

ובלבד כתב בסעיף ה' וז"ל: יש אומרים כיון דילפינן השלש סעודות מג' פעמים היום דכתיבי גבי מן, והמן איקרי לחם דכתיבי [שמות טז, טו] הוא הלחם אשר נתן ה' לכם, לפיכך צריכין לעשות כל השלש סעודות מפת. ויש אומרים כיון שאין דרך האדם לאכול הסעודה שלישית כל כך בתיאבון, יכול לעשותה במיני תרגימא שהוא מאכל העשוי מאחד מחמשת מיני דגן, ויש אומרים אפילו בבשר ודגים, ויש אומרים אפילו בפירות סגי, ונראה לי סמך לאלו הדעות מדכתיב בהיום השלישי דממנו ילפינן סעודה שלישית, היום לא תמצאוהו, משמע אף אם לא תמצאוהו, ר"ל את המן שהוא לחם, מכל מקום אכלו דברים אחרים לצאת ידי חובה, דהא אכלוהו גם כן עליו קאי, מכל מקום טוב לעשותה בפת דהוקשו הסעודות להדדי, אלא א"כ הוא שבע ביותר, או במקום שאי אפשר לו לאכול פת כגון בערב פסח שחל להיות בשבת, שאסור לו לאכול שום פת לאחר מנחה, כדאיתא לקמן בהלכות פסח סימן תמ"ד סעיף א'.

סעיף ו': נשים חייבות בסעודה שלישית, דהא לכולם נעשה נס של המן שכולם אכלו ממנו. ועוד לכולם אמר משה אכלוהו היום וגו', בין לאנשים בין לנשים.

במעלת גודל וחשיבות סעודות השבת, וביאור רבי שמשון פינקוס זצ"ל מאמירת "צאתכם לשלום"

מחשבה לא יכול שלא להתרגש, אֲתְקִינוּ סְעֻדָּתָא דְמְהִימְנוּתָא שְׁלִימָתָא וכו' אֲתִינן לְסְעֻדָּא בְּהִדְיָה - הקב"ה מגיע אלינו ממש, מגיע לסעוד איתנו,

אם נרצה קצת לקרב את הדברים לבינתנו, נתאר לעצמנו, שאנחנו מארחים לשולחן השבת שלנו את הגאון מוילנא, את הרמח"ל או הבעש"ט, זי"ע, איזה רטט של קדושה, איזו אורה של רוממות, של קדושה, של עומד לפני מלך, מאן מלכי רבנן, עם קצת התבוננות נוכל לקבל איזו שהיא אחיזה, באיזה מעמד מרומם אנחנו נמצאים בזמני סעודות השבת.

וז"ל השו"ע: יהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית ואף אם הוא שבע יכול לקיים אותה בכביצה, ואם א"א לו כלל לאכול אינו חייב לצער את עצמו. והחכם עיניו בראשו (קהלת ב, יד) שלא ימלא בטנו בסעודת הבוקר, כדי ליתן מקום לסעודה שלישית. הגה: ומי שלא אכל בליל שבת, יאכל שלש סעודות ביום השבת (הרא"ש פרק ע"פ).

ומסופר על הגר"צ אבא שאול זצוק"ל בעל האור לציון: שהיה רגיל למסור שיעור בשבת לאחר מנחה של שבת. והנה קרה פעם אחת שנתעכב לאחר השיעור והרב ידע שעד שיגיע לביתו יעבור זמן סעודה שלישית, אז מה עושים? ניגש הרב לאחד הבתים ונקש על הדלת, וכשנפתחה הדלת ביקש הרב אם אפשר לסעוד בביתם סעודה שלישית, וכמובן שהכניסוהו בכבוד גדול, מי שהכיר את הרב ידע עד כמה טבועה בו מידת הבושה, אך אעפ"כ נתגבר כארי והלך למשפחה לא מוכרת וישב עמם בשולחן, ובלבד שלא להפסיד את המצוה, נכון שזה לא נעים. אך עם כל חוסר הנעימות הוא ראה רק דבר אחד, להיות עז כנמר לפניו יתברך. וגם בזה יש ללמוד לא להפסיד סעודה שלישית ולהזדרז לקיימה לפני שקיעת החמה.

וז"ל המשנה ברורה בס"ק א': יהא זהיר מאד - וכדאיתא בגמרא חייב אדם לאכול ג' סעודות בשבת ואסמכוהו אקרא דכתיב ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה ותלתא היום כתוב בקרא זה ואחז"ל כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג שנאמר וגו'...

וז"ל האליהו רבא שביאר יותר: סעודת ליל שבת שהוא נגד שבת בראשית מציל מחבלי משיח, סעודת שחרית שהוא נגד שבת של מתן תורה ניצול מגיהנום דאין שולט בלומדי תורה, וסעודה שלישית שהוא נגד שבת לעתיד ניצול מגוג ומגוג (ב"ח ס"ב).

ובאבודרהם כתב מפני שהאוכל אכילה גסה יצטרך להרחיק זמן אכילה שאחריה, וכשיראה שמצוה לאכול ג' סעודות לא יאכל

ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם. אצל יום טוב נאמר (ביצה טו) חלקהו חציו לה' וחציו לכם אבל בשבת "כי קדש הוא לכם". ה"לכם" הוא גם כן קודש, גם האכילה ושתייה שהם לצורכי הגוף קודש הם. (קדושת לוי)

בדומה לכך פירש בעל חדושי הרי"ם ז"ל מה שאומרים בסעודות של שבת "אתקינו סעודתא דמהימנותא", האכילה בשבת היא כעין סעד ומשען לאמונה. כן, זמני הסעודות, זמן מרומם הוא, אבל כמה מרגש לומר גם אם לא מבינים איך, ולא משיגים את העומק, גם מי שמבין את הרובד הפשוט ביותר, עם טיפת

למה אומרים צאתכם לשלום?

בליל שבת כשמגיעים הביתה פותחים ואומרים שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון וכו' בואכם לשלום ברכוני לשלום ומסיימים צאתכם לשלום מלאכי השלום... הפלא ופלא, קיבלנו את המלאכים בשירה וזמרה, התברכנו מהם, מדוע אומרים למלאכים לעזוב? מדוע שלא יישארו? האם הם מפריעים לנו?

שאלה זו נשאל מרן החפץ חיים זצ"ל והוא ענה שאומרים שלום עליכם למלאכים של שבת וצאתכם לשלום למלאכים של ימות החול כעין מה שהיה בסולם של יעקב אבינו שהמלאכים של חו"ל עזבו והמלאכים של א"י באו.

הרב פינקוס זצ"ל, מבאר באופן אחר את הענין. אבל לפני שלומדים את תירוצו, צריכים לדעת, שסעודת שבת אחרי שידועים את היסוד הזה, היא סעודת שבת ברמה אחרת לגמרי!!!

בבית המקדש כאשר הכהן היה עובד במזבח החיצון לא נאסר על אנשים אחרים להימצא שם באותה שם אך כאשר הוא נכנס לעבוד עבודה בפנים בתוך הבית מצוה התורה: וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבָאוּ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צֵאתוֹ (ויקרא טז יז) וחז"ל במדרש (ויק"ר פנ"א יב) הוסיפו אפילו על כך "אותם שכתוב בהן ופניהם פני אדם", כלומר, אפילו למלאכים אסור היה להיות שם בעת עבודת הכהן! מדוע? משום שזהו רגע של ייחוד בין הקב"ה לישראל עם קרובו! רגע של קשר שנדרשת בו פרטיות מושלמת! לכן אפילו המלאכים עם כל הכבוד לגדלותם ולקדושתם, צריכים לעזוב את המקום.

בצאתנו מבית הכנסת בליל שבת מלווים אותנו המלאכים לבתינו שם אנו מוצאים שולחן שבת ערוך ומוכן, אנו נעמדים ואומרים למלאכים שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון, בואכם לשלום, וגם ברכוני לשלום, ואז כביכול אומרים להם רבותי המלאכים אנו עומדים בעת לקדש על היין ולגשת לסעודת השבת שהיא סעודת דעתיקה קדישא.

הרעיון הזה מובא כבר ברבי צדוק הכהן. ולשונו המרטיטה: אך הענין שאומרים אתקינו סעודתא דמלכא שבשבת אוכלין מסעודת המלך, שבשבת יש זיווג קודשא בריך הוא ושכינתיה, ונקרא סעודתא דמלכא אף שהוא סעודתא דחקל תפוחין על פי מה שמובא בזוה"ק (ח"ב ל"ח: ל"ט ב) ובגין כך כתיב הלילה הזה ובאתר דאשתכחו דכר ונוקבא לית שבחא אלא לדכורא וכו' ובשבת נקראו ישראל כלה. דשבת בזמן כמו המקדש במקום, ובשיר השירים שנוסד בבנין הבית מתוארים כנסת ישראל בשם כלה, ואיתא בגמרא (חגיגה י"ד ב) והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לשמוע כבני אדם שמתקבצין ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה וכו' שדרך להתקבץ שם בני אדם, אך אחר כך כשאוכלין חתן כלה ומתיידין הולכין להם, וכן כאן באים המלאכים לראות במזמוטי חתן וכלה וקודם הסעודה פוטרין אותם ואומרים צאתכם לשלום. (פרי צדיק ויקרא פרשת מצורע)

המשך מדברי הרב פינקוס: ללא הערכה אמיתית של השבת שבת תהיה היום הריקני ביותר וכמו במשל של החתן והכלה אם הם אינם אוהבים אחד את השני אם הם כועסים אחד על השני ועל אחת כמה וכמה אם אינם יודעים האחד מקיומו של השני.

הם יוכלו להיות יחד במשך עשרים וחמש שנים, ושום קשר לא יווצר ביניהם. רבים מאתנו כבר עברו מאות שבתות עם השי"ת, ואף אמרו בואי כלה בואי כלה, ועדיין אינם יודעים בבית של מי הם חיים. איזו גדלות הם חווים. ולכן שבת אחרי שבת, שבת אחרי שבת, אוחזת בהם תחושת ריקנות, זכור את יום השבת! תדע בביתנו של מי אתה חי? מי השותף שלך! תדע לכבוד מי מדליקים את הנרות, לפני מי עורכים את השולחן, עבור מי מבשלים, ועל מי רוצים לעשות רושם עם השמלה החדשה, ויחד עם זאת, לא להפריע לשבת, לא להכניס עיתון לתוך השבת, לא לדבר פוליטיקה בשבת.

בש"ק אנחנו בבית המקדש

וביום השביעי התעלה וישב על כסא כבודו, נמצאים בבית המקדש. אם אדם נכנס לבית המקדש והוא מבין שזהו בית ה', יוכל לשאוב משם רוח הקודש. אבל אדם שאינו מודע לתוכן הפנימי של בית המקדש, אם היה נכנס לשם היה רואה לפניו פשוט בית מטבחים ענק, הרבה בשר, והרבה דם, אדם כזה מה כבר היה יכול לקבל מבית קדוש זה.

חיים אנו בתוך העולם שברא הקב"ה בששת ימי בראשית. מעשה בראשית זוהי עוצמה שלא ניתן לשבור אותה בשום אופן. הקב"ה נשבע עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו, [בראשית ח כב] ישנם בעולם הרבה שינויים, הרבה גלגולים, אבל מה שקבע הקב"ה במעשה בראשית, לעולם לא ישתנה. וכפי שאמר קהלת א ט מה שהיה הוא שיהיה. אחד הפרטים המהותיים מהתוכנית של העולם שנקבעה ע"י הקב"ה במעשה בראשית הוא, שהעולם בנוי משה ימים, ועוד יום אחד. ואותו יום אחד הוא המרכז שממנו יונקים ששת ימי המעשה קדושה ושייכות לקב"ה. זהו חוק של מעשה בראשית! ואין שום אפשרות לעקוף את חוק הטבע הזה.

שבת קודש הוא זמן להשקיע בילדים

יש אבות, שכורח המציאות לא משאיר מספיק זמן בשביל להשקיע בילדים כראוי. [אמר על זה משהו, הוא "אבא של שבת..."] השבת זו הזדמנות להשקיע את הזמן במקומות הנכונים. המגיד הרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א מעורר אותנו על כך (באר החיים חנוכה): יום זה לישראל להשקיע בחינוך הצאצאים וצעירי הצאן ללכת בדרכי התורה והיראה כי בשב"ק פנוי האדם ממלאכתו ומעבודתו, ואינו טרוד בעניניו, ועל כן יש לו פנאי להשריש חמימות והתלהבות דקדושה בלב בניו ובנותיו, הקטנים עם הגדולים. וכל חכם יעשה בדעת, לנצל כל רגע מיום השבת בכלל, ובסעודות שבת, בפרט לדברי תורה ויראת שמים וסיפורי צדיקים, כי זה משריש ונוטע אהבת ויראת השי"ת בלב הצעירים שילכו בדרך ה'. ולא ישמע ולא יפקד שום דברים בטלים בעת כושר זו, שהרי בדור עקבתא דמשיחא זקוקים לרחמי שמים מרובים לזכות שילכו הבנים בדרך ה'. ואם במקום לדבר בדברים העומדים ברומו של עולם יעסוק בשטויות שאין בהם ריח תורה ח"ו, איך ירצה שיגדלו הילדים כיראים ושלמים?

(מתוך הקונטרס "אכסוף נועם שבת")

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכו' ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

מים זכים

זרשי השמות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת כי תצא

הקן, - אז אמר לו הן בית הנ"ל, תודה רבה שהודעת לי שיש לי את המצוה הנ"ל בבית, וכל טוב.

ואז סיפר היהודי שכמה שנים אין לו ילדים, והוא מבקש אם יוכל לתת לו לקיים את המצוה, - ומכיון שכך, הן בית הנ"ל ריחם עליו ונתן לו לקיים את המצוה.

אח"כ סיפר הן בית הנ"ל את המעשה להגר"פ שרייבר זצ"ל, והגר"פ תמה עליו מדוע נתן לו את המצוה? - והן בית הנ"ל אמר שריחם עליו כיון שאין לו ילדים, אז אמר לו הגר"פ זצ"ל, 'תן לו מליון דולר! מה אתה נותן לו מצוות?!', - עד כאן שמעתי מבעל המעשה.

והעולה מהנ"ל, שמרן בעל האילת השחר זצ"ל הסתפק כיצד עדיף לנהוג בכה"ג, ואילו להגר"פ שרייבר זצ"ל הי' פשיטא, שלא הי' ראוי לו לתת לחבירו את המצוה שהזדמנה בביתו.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- ג -

דהנה לכאוי יש מקום לפשוט את ספקו של בעל האילת השחר זצ"ל, וכן יש להקשות על דברי הגר"פ שרייבר זצ"ל, מהא דאיתא בקרא בפרשת שמות (ג, ז - ד, יג): ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם ששמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו: ... ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים: ... ויאמר משה אל ה' בי ה' לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי: ... ויאמר בי ה' שלח נא ביד תשלח:

ומבואר שם שמשא רבינו הצטווה מהקב"ה ללכת לגאול את ישראל ממצרים, ומשה הסכים לוותר על המצוה הגדולה של קיום ציווי ה' לגאול את ישראל בעצמו, וביקש מהקב"ה שישלח את אהרן לגאול את ישראל.

וכל זה הי' מחמת רצונו של משה לדאוג לטובתו של אהרן, בכך שלא יהי' מצב שמשא יקח גדולה על אהרן אחיו שהי' גדול ממנו והי' נביא, וכמובא ברש"י (שם ד, י).

ולכאוי מבואר בזה, שבשביל לעשות חסד לחבירו ראוי לאדם לוותר על המצוה שהזדמנה לידו, ולתת את המצוה לחבירו, - וא"כ לכאוי יש לפשוט מזה את ספיקו של בעל האילת השחר זצ"ל הנ"ל, דז"ל דמוכח מהכא שראוי לאדם לעשות חסד עם חבירו שאין לו בנים, ולתת לו את מצוה שילוח הקן שהזדמנה לידו.

כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים: שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארבת ימים: (כב, ו-ז).

הנה במוסף שב"ק של 'יתד נאמן' (וישב תשפ"א עמ' 22) הובא מהגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א המעשה דלהלן:

אחד ממקורבי רבינו בעל האילת השחר זצוק"ל סיפר לו שמצא קן יונה בביתו, וזכות מצוה שילוח הקן היא סגולה לבנים, ומאחר וידיד קרוב שלו לא נפקד בבנים, רצונו לזכותו במצוה, ושאל מה דעת מרן על כך.

מרן זצוק"ל כדרכו לרדת לעומק העניין, שאלו: 'אמור לי את האמת, אם הי' מתעורר צורך, היית נותן לחברך מאה שקלים?', ההוא לא חשב הרבה ואמר מייד: 'ודאי!', - 'ואלף שקלים גם היית נותן לו?' הוסיף לשאול מרן, 'כן' ענה היהודי ללא היסוס, - כך העלה את הסכום עד שהגיע למליון שקלים, ושאל האם גם סכום כזה הי' מוכן לתת, והשואל שהי' אדם אמיתי, התחיל לגמגם והשיב: 'אינני בטוח'...

ואז מרן זצ"ל העיר לו בזה הערה גדולה, כדלהלן.

- א -

אמר לו מרן: 'מליון שקל אינך בטוח שהיית נותן לו, והרי מצוה שילוח הקן היא מצוה, וכל מצוה 'כל חפצים לא ישוו בה', ועוד כי מצוה שילוח הקן היא מצוה חשובה, עליה אמרו חז"ל 'אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצידה, שאין תחיית המתים תלוייה בה', ואותה הינך מוכן לתת לו כ"כ בקלות?!'.

השואל התחיל לתפוס במה מדובר, ושאל: 'אם כך לא אתן?!', - אמר לו מרן: תעשה חשבון אחר, הרי אתה רוצה לגמול עימו חסד, וזו הליכה בדרכי ה' יתברך שאתה חייב בה, ומצוה שילוח הקן אולי עדיין אינך מחוייב בה, והשאלה מה עדיף מביניהם, - עד כאן המעשה שהובא מהגרא"י קוק שליט"א.

- ב -

וכעניי? שמעתי מאחד מבני ביתו של הגאון המובהק רבי פנחס שרייבר זצ"ל, שפעם אחת דפק יהודי בדלת ביתו של הן בית הנ"ל, והודיע לו שבחלון ביתו יש קן יונים, והוא מבקש שיתן לו לקיים את המצוה של שילוח

[וכמו שאין לו לאדם למסור את נפשו בידיים תחת נפש חבירו, משום דקיי"ל דחייך קודמין לחיי חבירך, ומ"מ בדרך סגולית מבואר במעשים הנ"ל דס"ל דאין בזה מניעה, ודו"ק].

ומשא"כ גבי שילוח הקן, שיש לדון דיתכן דאין ראוי לאדם לוותר בידיים על מצוה שהזדמנה לידו, בשביל טובת חבירו, - ועכ"פ אין מהנ"ל הוכחה כנגד דברי הגר"פ שרייבר זצ"ל הנ"ל.

אכן אכתי צ"ע טובא בזה, מהמבואר בהנהגת משה רבינו, שמחמת רצונו לדאוג לטובתו של אהרן, הוא הסכים לוותר בידיים על המצוה הגדולה שהזדמנה לידו, לקיים את ציווי ה' לגאול את ישראל בעצמו, וכל השבעה ימים הוא לא רצה ללכת לגאול את ישראל עד שביקש במפורש מהקב"ה 'שְׁלַח נָא בְיַד תְּשַׁלַּח', - ומבואר בזה שגם בידיים ראוי לו לאדם להפסיד מצוה שהזדמנה לידו בשביל טובת חבירו, ולכאוי זהו דלא כדברי הגר"פ שרייבר זצ"ל הנ"ל.

- 1 -

והנראה ליישב בזה בס"ד, דכל דברי הגר"פ שרייבר זצ"ל אמורים, רק גבי אדם שלא מסכים לתת לחבירו מליון דולר בשביל לסייע לו לזכות בזש"ק, ומ"מ הוא מסכים לתת לחבירו את מצות שילוח הקן שהזדמנה לידו, שבכה"ג יש בהנהגה זו בעייה גדולה לדעת הגאון הנ"ל, כיון שיש בזה חיסרון וזילזול בערך המצוות, בכך שהוא מראה שמצות שילוח הקן חשובה בעיניו פחות ממליון דולר!

ומשא"כ גבי משה רבינו שהי' עניו מכל אדם, וידע גם ידע את הערך של קיום המצוות, שלגביו ברור שאם מצינו שהסכים לוותר על המצוה הגדולה לגאול את ישראל בשביל טובתו של אהרן, אזי ברור לחלוטין שהי' מסכים גם להפסיד את כל ממונו בשביל טובתו של אהרן.

ולגביו י"ל דגם הגר"פ שרייבר זצ"ל יודה, שלכזה אדם אין מניעה לעשות לחבירו חסד ולתת לו את המצוה שהזדמנה לידו, כיון שאין בזה שום חיסרון וזילזול בערך המצוות, שהרי גם את כל ממונו הי' מסכים לתת בשביל טובת חבירו, ודו"ק ונפלא.

[וכע"ז? מצינו שמה רבינו הסכים לוותר על הנכס הרוחני העצום, של להיות כתוב בתוה"ק, בשביל טובת כלל ישראל, וכפי שאמר להקב"ה 'ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת'].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

לתגובות הערות והוספות

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 1515-271-55442 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ולפי"ז לכאוי צ"ע טובא מהתם על דברי הגר"פ שרייבר זצ"ל הנ"ל, שתמה מאוד על הנהגת בן ביתו שנתן לאחר את מצות שילוח הקן שהזדמנה לידו, - דלכאוי יש להוכיח מהתם שבן ביתו אכן נהג כראוי, וכמבואר.

- ד -

ואמו"ר הגאון רבי חיים יעקב כגן שליט"א העירני, דיש להקשות עוד על דברי הגר"פ שרייבר זצ"ל הנ"ל, ע"פ המעשה הידוע, שכאשר רה"י בראדין הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל הי' חולה מאוד, החליטו בני הישיבה לערוך מגבית של חיים עבור רה"י, וכל אחד מבני הישיבה תרם יום או שבע מחייו בעבור הגר"ט.

וכאשר באו להתרים את הח"ח זצ"ל, בעבור מגבית החיים הנ"ל, - הח"ח היריהר תחילה בדבר, ואח"כ הסכים לתרום דקה אחת (!) מחייו, בעבור הצלת חיי הגר"ט, (עי' בספר 'מאיר עיני ישראל' ח"א עמ' 243).

ומבואר בזה, שהח"ח הסכים לוותר על דקה מחייו, שבעצם יכל לקיים בה בעצמו הרבה מצוות, בכדי להאריך את חייו של הגר"ט בדקה נוספת, וא"כ עולה שהח"ח סבר שראוי לאדם לוותר על האפשרות של קיום המצוה בעצמו, בשביל לעשות חסד עם חבירו, - ולכאוי זהו דלא כדברי הגר"פ שרייבר זצ"ל הנ"ל.

ועוד העירני אמו"ר הגאון שליט"א, דכע"ז יש להקשות נמי מהמבואר בגמ' (עירובין נד:), שהבת קול שאלה את רבי פרידא, האם הוא רוצה שיוסיפו לו ד' מאות שנות חיים, או שיוזכו הוא וכל בני דורו לחיי העוה"ב, - ורבי פרידא השיב, שהוא רוצה שיוזכו הוא וכל בני דורו לחיי העוה"ב (ולבסוף אמר הקב"ה שיתנו לו זו וזו עי"ש).

ומבואר בזה שרבי פרידא הסכים לוותר על ד' מאות שנות חיים שיכל לקיים בהן הרבה מצוות, בשביל טובת בני דורו שיוזכו לחיי העוה"ב, וא"כ מבואר בזה שראוי לאדם לוותר על האפשרות של קיום המצוה בעצמו, בשביל לעשות חסד עם חבירו, ולכאוי זהו דלא כדברי הגר"פ שרייבר זצ"ל הנ"ל, - ע"כ העירני אמו"ר הגאון שליט"א.

- ה -

והנה על הקושיות מהמעשה עם רבי פרידא ומהמעשה עם הח"ח הנ"ל יש מקום ליישב, ששאני התם שרבי פרידא והח"ח לא ויתרו בידיים על מצוה שהזדמנה לידם, אלא רבי פרידא הסכים להפסיד את הד' מאות שנה רק בדרך סגולית (שהרי בכל המו"מ שם, רבי פרידא לא קיצר את חייו בדרך 'טבעית' בעבור טובת בני דורו), וגם הח"ח הסכים לתת דקה מחייו רק בדרך סגולית בעבור הגר"ט.

ויש לדון שבדרך סגולית האדם רשאי לתת מחייו בשביל לזכות את בני דורו בעוה"ב, או בשביל להאריך את חייו של חבירו, ואע"פ שהאדם יפסיד שלא יוכל לקיים מצוות בעצמו באותו זמן חיים שנתן לחבירו, - דמ"מ יש לדון שהדבר מותר, כיון שהוא לא הפסיד מצוות 'בידיים', אלא רק גרם בדרך 'סגולית' שהוא יחיה פחות שנות חיים, ומחמת כך הוא יקיים פחות מצוות, - ועוד שהמצוות האלו עדיין לא הזדמנו לידו.

הזכרים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת.

להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת כי תצא התשפ"ב גליון 229

עירוב הסדרים

שאלה: מהי הנחיצות בשמירה על סדרים מבלי לערבם?

א. דברים כב, ט-יא: "לא תורע כרמך כלאים וגו', לא תזרוש בשור ובזמור יזריו, לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יזריו". מעין זה ציוה לעיל (פסוק ה) "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה". ואפשר ללמוד מכך, כי לכל אחד יש את תפקידו ואת מיוחדותו, וצריך לעבוד את ה' באופן המיוחד לו, ואין צריך להתנהג לפי הדרכים של חבריו נכמו שנתבאר לעיל (בראשית לב, כה 'עצמיות בעבודת השם') שעל האדם מוטל לקיים המצוות, לא רק כפי מה שרואה אצל אחרים, אלא בעיקר כפי מה שקנה מעצמו, ובה נמדד ומקבל שכר. וכן הרחבנו (דברים ח"א א, ח 'מיוחדות כל אחד') שאין לאדם לחקות את פעולותיהם ומצוותם של אחרים, אלא יכיר בערך עצמו, במעלותיו ובכוחותיו המיוחדים, ויפתחם כראוי. לכן גם בכלליות, האיש שצריך לנהוג כפי אשר יעדו לו משמים בלידתו – לא יערב את הסדרים ויתלבש וילך בין הנשים. וכן האשה שיש לה תפקידים שנועדו לה, לא תלך בין האנשים ותתערב עמם.

ב. זהו יובן גם גנות הענין של 'שויון זכויות' הרוצים לדמות את האנשים לנשים, אך יסודו בחוקות הגויים כידוע, ודבר פשוט הוא שאם כל אחד יכיר טוב את מקומו וינהג על פיו – יהיה טוב להם וטוב לעולם, ושנינו (אבות 1, 1) באחד ממ"ח קנינים שהתורה נקנית "המכיר את מקומו". גם בכל מפעל, בזמן שהמנהל עושה עבודתו, והסגן יודע שהוא סגן ופועל כפי דרגתו, אז יכול המפעל להצליח כראוי, אך ברגע שמתחיל להיות שיבושים בדרגות ובמשרות וכל אחד עושה תפקיד של משהו אחר, אז יכול להיות מהפכה שתגרום נזק למפעל. וכמו כן בעולם הזה, כשכל אחד עושה כפי דרגתו אז יכול לפעול כראוי מה שאין כן להיפך (כמו שכתבנו בבראשית לא, יז 'הקדמת נשים לגברים'). **וכתב ה'שבט מוסר' (יב, א)** "הקדוש ברוך הוא ברא גבולים לכל לישוב עולמו, כי לכל הדברים יש גבולים (וסדרים), ארי מלך בחיות (שמו"ר כג, יג), שור (מלך) בבהמה, נשר בעופות, ואדם מלך על כולם. וכולם, מקצתם מנהיגים ומשפיעים ומקצתם מונהגים ומושפעים, והוא יתברך (מנהיג ומשפיע על כולם)... וראוי לכל המציאות כולו שיהיו מקצתם משתררים על קצתם, וזולת זה אין קיום ועמידה בכל המציאות כולו. וכן באדם עצמו, בגופו יש איברים שהם ראשים על קצתם (ויש מונהגים כמו הרגלים)... ואם ירצו הרגלים לעשות פעולת הראש (או להיפך)... יאבד הגוף. וכן ראוי לכל קיבוץ אנשים, שיהיו קצתם שרים וקצתם עבדים... ובזולת זה אי אפשר שיתקיים הקיבוץ. ובהיות קורח רצה לעשות שיהיו כולם שוין... וכולם שרים, נאבד מן העולם, הוא וממונו וכל אשר לו... מידה כנגד מידה (כפי איך שהיה נראה העולם אילו היה כעצמו, שהיה העולם נחרב)...".

ג. בשאר איסורי כלאים, כלאי הכרם, כלאי בהמה וכלאי בגדים, רואים שיש דברים שהם מעולים לבדם ובפני עצמם, אך אין לערבם זה בזה, כי כל אחד יש לו ענין בפני עצמו (וכן מבואר בראשונים שהבאנו במשכן שילה בראשית א, כה 'בציורי הקדוש ברוך הוא שיהיו בעלי החיים והורעים כל אחד לבדם בלא תערובת').

ד. לגבי בריאת החיות והעופות, מצינו שנצטוו שכל אחד יהיה למינו ולא ילך למין אחר (ובמשכן שילה בראשית שם הרחבנו בזה). וגם מזה ניתן ללמוד את חשיבות הסדר, שכל דבר יתן פרי למינהו, ולא יתערב עם מין אחר. (ובבראשית 1, יג הוספנו עוד 'בגנות בלבול הסדרים בעולם').

ו. כן מצאתי בראשונים, שאפילו שאיסור שעטנז נמנה בין החוקים שאין להם טעם כפירוש רש"י (ויקרא יט, ט), אבל הרמב"ן (שם) כתב שהחוק הוא דוקא על כלאי בגדים, ובאמת עניינם הוא לסייג לכלאי בהמה וזרעים וכדומה, שבהם מנעה התורה לחברם משום שהם שני מינים שונים וכנגד מה שטבע הקדוש ברוך הוא בבריאה. ובוזרה חדש (פרשת מטות) פירשו שצמר הוא לבן כנגד מידת החדש, ופשתן הוא אדום כנגד מידת הדין, ואין לתתם יחד. כעין זה כתב 'רבינו בחיי' מפני שקין והבל שנולדו בעולם בתחילה היו שני כוחות, זה מצד הטוב וזה מצד הרע, לכן ראוי להפריד שני כוחות אלו ולא לערבם. (ויסוד הדמיון לקין והבל הובא כבר בוזרה קדושים פו: ובתנחומא בראשית ט, ופרקי דר"א כא). וכן כתב בספר הבתים מגדל דוד (אזהרה מב) כדי לעורר שלא יחבר האדם את הטהור עם הטמא אלא ידגיש את ההבדל ביניהם.

ז. מסופר על המשגיח בסלבודקא הגה"צ רבי משה טיקוצ'נסקי זצ"ל שהסתובב כהרגלו בין שורות הבחורים בישיבה כדי לבדוק בסקירה אחת את היושבים אם נמצאים ועוסקים בתורה כראוי. בחור אחד שהיה ידוע במעשי קונדס, קם ועשה מעשה, הוא הלך בחוצפתו בצד השני והסתובב באיטיות בין שורות הבחורים שמעבר השני של בית המדרש. הבחורים ששמו לב לכך, רצו לראות כיצד

המשגיח יגיב על כך, ואם יעשה כבר סוף לחוצפותיו של אותו בחור. אך לתדהמתם כשהבחין בזה המשגיח, הוא סיים את השורה שהיה בה ופסע באיטיות לעברו, כשניגש אליו אמר לו: הגמרא (ערכין יא:) דורשת מן הפסוקים כי משורר מבני הלויים ששיער חייב מיתה, ולכאורה מה עשה אותו לוי, הרי הוא רק רצה להחליף את עבודתו לדבר אחר, אלא מוכח שכל אחד צריך ליישם את תפקידו. אף אתה בני, חזור בכך, שאתה מן המשוררים ולא מן השוערים, כל אחד צריך ליישם את תפקידו, אתה צריך לשורר וללמוד בתורה, ויש אחרים המוטלים על תפקיד השוערים לשמור על בית המדרש. צריך להיזהר אתה בכך, שכן משורר ששיער חייב מיתה. הבחור שהבין את המשמעות, עזב מיד את המקום ושוב לא חזר לתעלוליו.

וזהו כנ"ל, ויש ללמוד ממנו אף לשאר דברים, גם בתוך הלימוד ועבודת ה' עצמה יש כמה אופנים, וכל אחד צריך לעבוד את ה' כפי כוחו ומזג רוחו, וכמסופר על הג"ר נפתלי אמסטרדם זצ"ל שאמר פעם בפורים לרבו רבי ישראל סלנטר זצ"ל: אילו היה לי המידות הטובות של רבינו, לבו של היסוד ושורש העבודה, וראשו של השאגת אריה, אז הייתי יכול לעבוד את ה' יתברך. השיבו רבי ישראל: נפתלי! בראש שלך, בלב שלך ובמידות שלך, כך תצמח ותעלה להיות עובד ה' באמת. אין צריך סתם לחקות את הזולת במעשיו, כל אחד יש לו מיוחדות וצריך לעבוד את ה' כפי יכולותיו, וכפי הכוחות המיוחדים שלו. לפעמים מה שטוב לזה רע לזה, ומה שטוב לזה רע לזה, לכן אין ענין סתם 'לחקות' איזה הנהגה של אדם אחר אם רואה שאינו בדרגה זו או שאינה לפי כוחו טבעו ומזגו. במקום אחר נתבאר גם שעל המחנך וההורים לדעת ולהבחין היטב בטבע הילד ויכולתו, ולנסות לחנכו ולנתבו בגדילה לפי הכוחות המיוחדים לו והשייכים אליו, ואם ינסה בדרך אחרת לא לבד שלא יעזור אלא יכול חלילה גם לקלקלו.

תשובה: על כל אדם לעבוד כפי המידה הראויה לו, ואחר שנקבע לאדם תפקיד מסוים אין לו לקחת עבודה ותפקיד שמייעדים לאדם אחר.

זהירות היציאה

שאלה: מהי הסכנה הגדולה ביציאה מן הבית?

ב. דברים כג, י: "כי תצא מונוה על אויבך, ונשמרת מכל דבר רע". מבואר שבשעה שיוצא האדם מחנה על אויבו, יזהר מסכנה גשמית, וכפירוש רש"י "כי תצא וגו' ונשמרת – שהשטן מקטרג בשעת הסכנה". אך יש לרמוז גם שבכל יציאה מן המחנה השמור, או בזמננו תיכף כשיוצא מביתו לרחוב, כבר עליו להשמר מכל דבר רע של סכנות רוחניות, אפילו ביציאה קטנה, "ונשמרת מכל דבר רע" – תיזהר שלא להכשל בעבירה ובראיות אסורות וכדומה. בפרט כאן במקרה שדיברה בו התורה, יכול האדם לחשוב: הלא צריך אני לצאת למלחמה, אין לך צורך גדול מזה, ועוד בודאי טירדת המלחמה והמחשבה בה, לא תתן לי להפנות לבי לעבירה, אבל בכל זאת מזהירה התורה "ונשמרת מכל דבר רע", תיזהר שלא תכשל בשום מעשה או אפילו הרהור רע. דבר זה יכול לגרור גם את הפסוק הבא (פסוק יא) "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה", שכן 'עבירה גוררת עבירה' (אבות דרבי נתן כה, ד), בתחילה יכול להיכשל בדבר רע, ומכאן זה יכול להיגרם לו מקרה לא טהור (כתובות מו. עבודה זרה כ: תולין לו: מ:ד), ומי יודע לאיזה שפל המדרגה יכול להגיע מכח יציאה מיותרת אפילו פעם אחת בלבד.

על האדם לחשוב פעמיים לפני כל יציאה, אם באמת נצרכת היא, או שיכול להסתדר גם בלעדיה, ועליו לשקול אם יציאותיו מוכרחות הן, ואם מוכרח – יכין שאלה תורנית שתטרידו לחשוב בלימוד וכיו"ב.

תשובה: בכל יציאה נשקפת לאדם סכנה גשמית ורוחנית, ולכן ישתדל להימנע ממנה ככל האפשר. ואם מוכרח לה יכין עצמו קודם לכן בזהירות גשמית ובחומר רוחני שילמד בדרך.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה: על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון הכנה נפלאה לבר מצווה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבר מצווה' (כנ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה להתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב:40 דקות על כל רוב הש"ס משניות, וניתן לשומעים בקול הלשון' על פי שם 'הרב שילה בן דוד שליט"א – הפרק היומי במשניות', או בקו ישיר שמספרו: 0733,211612 ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ם): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), אמרי שילה – משניות מבוארות (ביאורים ובידורים בשפה ברורה על מסכתות כלים, אהלות, נגעים ופרה), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשובותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות יו"ד פז-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בחורים ומאירים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מנסיונות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופולמוס בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי – ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בחודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאיאלת שלום והארפת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מועדב ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), חדש: תולדות אדם (בענייני גילאים ושנות האדם מקודם לידתו עד אחר פטירתו), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפר"ס)

לפרטים, הארות והערות בטלפון: 02-5864229. בדואר אלקטרוני: BH5864229@GMAIL.COM, או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים. נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

מקדשי תיראו

פרשיות שופטים - כי תצא • תשפ"ב | עלון מס' 38

שויתי ה' לנגדי... הלכות והנהגות בהכ"נ

כמה פרטים בדיני עשיית תנאי:

[א] תנאי מועיל דוקא כשהתנו עליו בשעת בנינו, אבל אחר שגמרו לבנות הבנין, אפילו אם עוד לא התפללו בו אין מועיל התנאי כלל (משנ"ב ס"ק ל"א. ועיין גם בבה"ל ס"י מ"ב ס"א ד"ה ואם התנה. ודלא כמי שטעה בזה).

[ב] לגבי בתי כנסיות שבחז"ל שעתידין להבטל כשיבוא הגואל, הביא המשנ"ב (ס"ק ל"ב) דנחלקו הפוסקים אם בעינין בהם תנאי בפירוש, או אף מסתמא אמרינן דעל תנאי הן עשויות. ועיי"ש בשעה"צ שכתב דדין זה אין לו הכרע כ"כ, ואין כדאי להקל בזה.

[ג] כתב הרמ"א (סי' קנ"ד ס"ח) וז"ל, ונהגו ליהנות בכמה הנאות מדברי קדושה כגון מטפחות של ספרים ושולחן שבבהכ"נ ומעילים של ס"ת, וכתבו הטעם משום דכיון שנהגו כן ואי אפשר ליהרהר לב בית דין מתנה עליהם מעיקרא כדי שלא יבואו בני אדם לידי תקלה, ואע"ז דלא התנו כאילו התנו דמי. עכ"ל. ועל פי זה כתב בספר משנת יוסף (סי' כ"ז ס"ק ח' וט') דיתכן לומר דה"ה בקדושת בהכ"נ עצמה אף בארץ ישראל ולא התנו בפירוש, מ"מ במה שנהגו כולם להקל ואי אפשר ליהרהר בזה הו"ל כלב ב"ד מתנה ע"ז כדי שלא יבואו לידי תקלה. וכן צדד הגר"ח גריינימן זצ"ל בחידושים וביאורים (מגילה דף כ"ח ע"ב). אמנם יש לידע דכתב שם הבה"ל בשם הפמ"ג דמשמע דקולת הרמ"א היא רק על דבר שאי אפשר ליהרהר ממנו, אבל בדבר שאפשר ליהרהר אין אומרים שסתמא שלב ב"ד מתנה עליהם. ועוד יש לידע דכ"ז הוא רק בדיעבד, וכמו שהביא המשנ"ב שם (ס"ק ל"ז) דבתרומת הדשן שהוא מקור דין זה סיים וכתב דהוא המשנ"ב דמשמע דלכתחילה ראוי להתנות מתחילה בפירוש שיהיו רשאים להשתמש בזה.

[ד] בשו"ת דברי חיים (ח"ב חו"מ סי' ל"ב) כתב לגבי בתי מדרשות של האדמו"רים דאין להם דין בהכ"נ כלל, כיון שלא נבנו אלא לשם בית ועד לחכמים להקהל יחד ולשמח באהבה בכל המצטרף לשמחת מצוה, וגם להשתמש בו לצרכי האורחים בכל מה שיצטרפו, ושיתפללו בו ג"כ, אבל לא שיהיה קדושת בהכ"נ עליהם. ואכן דין זה מפורש במשנ"ב (סי' קנ"ד סק"ב) דאם מתקבצין להתפלל בבית שדרין בו ומשתמשין בו צרכיהם בודאי אין על זה שם בהכ"נ אפילו מתפללין שם תדיר כיון שאין מיוחד לתפלה בלבד. אך כל זה לא מהני אלא באופן שבאמת אין המקום משמש לתורה ולתפלה בלבד, וכמו שצייר בדברי חיים הנ"ל לגבי בתי מדרשות של אדמו"רים, אבל באופן שהמקום משמש בקביעות לתורה ולתפילה ככל הבתי כנסיות, אין מועיל כלום מה שיאמרו מתחילה שאין מזמינים מקום זה לבהכ"נ, וכדאיתא במשנ"ב (סי' מ"ב ס"ק כ"ד) לגבי סודר של תפילין דאפילו אם לא אומניה מעיקרא מ"מ אם צר ביה בקביעות הרי זה נאסר לדברי חול דנעשה כאומניה וצר ביה (וחזר על כלל זה בס"י פ"ג סק"ג יעו"ש). וכן נראה כוונת שו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' ל"ט) שכתב על הדברי חיים הנ"ל, דתנאי זה קשה למעשה, דכחוס מ"מ בונים לשם בהכ"נ או בהמ"ד. ועוד יש לידע דבאופן שיעשו כעצת הדברי חיים לא יהיה למקום זה את כל המעלות הגדולות שיש לבית הכנסת. (משכנותיו ישראל)

יראת הרוממות

פנינים נפלאים בחומרת קדושת בהכ"נ

מי שברך ... הוא יברך

לרגל יומא דהילולא רבה של רבינו התוס' יום טוב זי"ע החל בו' אלול, נתאר בקצרה את הסיבה לתקנתו הגדולה לעשות 'מי שברך' למי שלא מד בר שיחת חולין בבית הכנסת בשעת התפילה.

אחת התקופות הקשות לעם ישראל היתה בשנות ת"ח ת"ט, אשר אז היתה עת צרה וקשה ליעקב אשר כמותה לא נהייתה, עם ישראל נידונו אז במיתות משונות ונוראות, וגזירות קשות אכזריות נשפכו על שה פזורה - עם בני ישראל, ונהרגו רח"ל אלפים ורובבות יהודים יראים ושלמים, וסיבת הצרות הקשות ההם לא נתגלתה, ולא ידע העם מה הם צריכים לתקן. עד אשר קם הגבר הגדול הוא רבינו מרן התוס' יום טוב הרבה בתפילות ותחנונים ובתעניות, ועשה שאלת חלום שיודיעהו משמיא בשל מי הצרה הגדולה הזאת. והשיבו לו: שכל זאת באתנו רק משום שמדברים בשעה שהציבור מתפללים בבתי כנסיות, ובעבור זה באה הרעה הגדולה על ראשי עם קודש.

מיד קם רבינו ועשה מעשה ויסד אז "מי שברך" מיוחד לאותם שאינם מדברים בשעת התפילה, והפיצו בכל תפוצות ישראל. ובספר עיר מבצר (ח"א עמ' לב) כתב וז"ל: נדפס בשם מרנא התוס' יו"ט שצריך לעשות מי שברך בכל שבת קודש למי שאינו מדבר בבית הכנסת דברים בטלים בשביל המעשה שנהרגו רבבות מישראל בשנת ת"ח, ואמרו למעלה בשביל שדברו בביהכ"נ והתחייבו שונאיהם של ישראל דְּבַר ר"ל, שפגמו באות וא"ו של 'דבור' ונעשה דְּבַר, ובשביל שעשו שאר עבירות נהפכה לרציחה רחמנא ליצלן, עכ"ל.

ובהאי יומא דהילולא רבא של רבינו זי"ע, נתאזרה עוז ויוקח כל אחד על עצמו להשתדל במאוד מאוד, שלא לשוח בעת התפילה שום דיבור בטל, ויהא זה כהכנה דרבה לקראת יום הדין הגדול והנורא, ובזכות זאת ימליץ רבינו טוב בעדינו בכל מילי דמיטב אכי"ר.

להלן מובא הנוסח המלא (כפי שהובא בסוף ספר 'מגילת איבה' לרבינו) של ה'מי שברך' שתיקן רבינו) שלא נדפס 'במלואו' בסידורים שלנו, בהדגשת התיבות שנוספו בנוסח זה:

" מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן, דוד ושלמה, הוא יברך השומר פיו ולשונו **מלהפסיק בשום דיבור מן ברוך שאמר עד גמר התפלה ובשעת קריאת ספר התורה שבצבור אפילו בד"ת [בדברי תורה] איזה דיבור וכש"כ [וכל שכן] בשיחות חולין וסיפורי שמועות, ויחולו עליו כל הברכות הכתובות בתורת משה רבינו ע"ה ובכל ספרי הנבואות. יראה זרע כשר חיים וקיימים, ויזכה לפני שלחנות שבשני עולמים שהם העולם הזה שעליו נאמר והנה טוב, והעולם הבא שהוא יום שכלו ארוך וגם טוב, ונאמר אמון.**" (גליון מעדני מלך)

"העלון נועד לחזק את ענין קדושת בהכ"נ אנא אל תקרא אותו בשעת התפילה וקריאת התורה"

ועל נפלאותיך

סיפורי ישועות בזכות שמירת קדושת בהכ"נ

אבות בהיותה מגזע של הבעל תוספות יו"ט זצוק"ל. דיבורי שתי אלה מיעמו במוחי ולבי נכדת בעל התוספות יו"ט משהו רוצים להודיעני משמים, בעל התוספות יו"ט אינו מזניח כח ברכותיו הוא טורח ופועל ישועות משמים בעבורך.

ואכן בזמן קרוב נגמר השידוך ב"ה, ומזיווג זה יוצא חלציו אני שואב תענוג ונחת במלא חפניים ב"ה.

ובכן - סיים הגביר, אינכם צריכים לספר לי על כח הישועות של הרבי משאף זצוק"ל, הלא לי נתברר זאת בעצמי בשכר שמירת הדיבור בעת התפלה וקריאת התורה ובדידי הוא עובדא!! ועד כאן המעשה.

יש המשך נורא להמעשה הנ"ל שנתפרסם בשעתו וגרם קידוש שם

שמים, כאשר נסעו קבוצת אנשים להתפלל על קברי הצדיקים בקראקא ניגשו בחיל וברעדה לשיפולי בית החיים הישן אל מקום ציון קדשו של הגה"ק בעל תוספות יו"ט זצוק"ל, וטרם החלו להתפלל שמעו משתתפי הנסיעה מפי המגיד מישירים הגה"ח ר' יוסף חיים שליט"א שהי' נוכח במקום את הסיפור שלפנינו שגרם כמוכן להתעררות רמה בלבבות האנשים להפיל תחנתם ובקשתם מנוחת קדושה כזה. אך טרם פנו מסביבות הבית החיים נחלה פתאום אחד מן החבריא שסבל זה זמן מאבנים מכאיבים בכליות עד שתקפו אותו יסורים קשים ונוראים והתגברו מאוביו בלתי נסבל, נזכר במעשה שלפנינו ששמע זה עכשיו, ובצעדים מהירים ניגש שוב אל קברו של התוספות יו"ט, וקיבל על עצמו בפיו שמחיים והלאה לא יפסיק ח"ו בשיחה בטילה בבית המדרש בשעת התפלה וקריאת התורה, ובשכר זאת יחול את הברכות הנאמרות בתוך נוסח המי שברך שתיקן בעל הציון הקדוש הזה. זמן קצר אחרי גמרו את בקשתו יצא החולה לנקביו ויצא ממנו הרבה אבנים קטנים שהיו מקובצים בכליותיו עד שבאותו היום נתרפא לגמרי על כל מאוביו וסר ממנו חוליו הקשה **(גל' מעדני מלך אלול תשפ"א)**

ויגדלם לתורה ולחופה

ר' אה"פ הי"ו מלונדון עובד לפרנסתו בשותפות עם ר' למ"צ הי"ו. בתחילת חודש אדר השתא קיבל ר' למ"צ פנייה טלפונית מאת הנחלת הישיבה שבנו לומד בה, וביקשו ממנו להעניק את חסותו לנסיעת הבחורים למקומות הקדושים באירופה. ר' למ"צ הסכים לממן את מחצית ההוצאות. לאות תודה וכבוד הזמינה אותו הישיבה להשתתף בנסיעה והוא צרף אליו גם את שותפו ר' אה"פ.

כדרך של נסיעות אלה, משתדלים לפקוד מקומות קדושים רבים ככל הניתן. הם הגיעו גם לבית העלמין בקראקא. מדרך הקבוצה ידע ש"הרמ"א קבור שם. אך ר' אה"פ נזכר שגם ציונו של התוספות יו"ט נמצא בבית הקברות שם, ולכן לפני צאתם מבית החיים, הכריז ואמר: בחורים יקרים הבה נלך אל ציונו לא לה"תוספות יו"ט טוב". הם חיפשו את האוהל והגיעו לקצהו השני של בית הקברות, שם הוא טמון. הם פתחו באמירת מזמורי תהלים, ותוך כדי התפילה הרגיש ר' אה"פ כי לבו נפתח. התערורות והתרגשות אחזו בו. וזא החל לדבר עם הבחורים: עומדים אנו ליד ציונו של הגאון הגדול, אשר מלבד חיבוריו הרבים, שזיכה בהם את ישראל, הוא נודע כמי שפעל במיוחד בנושא של כבוד התפילה, וחבר על כך תפילת "מי שברך מיוחדת".

במאמר מוסגר לוחש לנו ר' אה"פ: אליבא דאמת גם אני וגם שותפי לא היינו מן המדקדקים ביותר בעניין זה, אך בעמדנו על הציון, הרגשתי חובה לדבר על כך. החלטנו באותו מעמד כי נקבל על עצמנו, שעד ראש חודש ניסן לא נדבר כלל בעת התפילה. ואכן, כל הבחורים שהיו עמנו, עמדו יפה בקבלה זו. זאת ועוד, בשוב הבחורים לישיבה, נערך מעמד נפלא, שבו עוררנו את כל הבחורים להמשיך ולהחזיק בקבלה ולא להרפות ממנה. והנה חסדי ה' אכיר, מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו. לשנינו יש צאצאים שהתגברו והמתינו לזיווגם, והנה מיד עם שובנו מהנסיעה, הוצע לכל אחד מאתנו שידוך שלא דובר עד כה, ואצל כל אחד מאתנו התקדם הדבר במישור, וממש לפני פסח נשלמו השידוכים אצל שנינו, בשעה טובה ומצלחת.

(נקדישך)

סיפור המגיד מישירים הרה"ג ר' מאיר מיכאל גרינוואלד שליט"א:

בעיר הבירה לונדון שבענגלאנד, ביקשו כמה עסקנים לפתוח 'כולל אברכים' ללומדי תורה, על שמו ולזכרו של הצדיק המפורסם הרה"ק משאף זצוק"ל אשר גר שם בעיר בחיים חיותו ושם מנו"כ. ועל דבר נשגב כזה כבר אמרו חז"ל אם אין קמח אין תורה, ובכן השתדלו העסקנים והלכו מבית לבית כדי להשיג נדבות חשובות להחזקת הכולל מבעלי היכולת מוקירי תורה ותומכיה.

באחד הימים עלו ובאו למשכנו של גביר אחד אשר קיבלם בסבר פנים יפות, ויהי כאשר הציעו לפניו דבר הצדקה והיא כולל על שמו של האי צדיקא קדישא הרבי משאף זצוק"ל, ורצו להתחיל ולספר לפניו על פרשת גדולת כוחו של אותו זקן ועד כמה גדולים צדיקים במיתתם בישועות גדולות, מיד הפסיקם הגביר לאמר הלא אוכל לספר לכם מה שבדידי הוי עובדא, וכך גולל לפנייהם את סיפורו הנפלא:

הן ידוע רבים כי בשנות ה"ח ת"ט היו צרות נוראות על ראש עם בני ישראל בכל מדינות אירופה, על ידי מחנה גדולה של רשעים ורוצחים תחת אכזר צורר היהודים ימ"ש, שעברו מעיר לעיר והכו מכת חרב הרג ואבדן והפילו רבבות מאחינו בני ישראל ה"ה.

בתקופה ההיא חי רבינו הגה"ק בעל תוספות יו"ט זצוק"ל והוא עשה שאלת חלום שיענו אותו מן השמים בשל מי הרעה הזאת, על מה חרי אף הגדול הזה, ואמרו לו כי זה קרה כיון שזלזלו ישראל בקדושת בית המדרש והרבו בשיחות דברים בטלים בעת התפלות, נהפך מן האותיות ך ב ר ונעשה ך ב ר ר"ל, אז קם בעל תוספות יום טוב וחבר נוסח מיוחד של מי שברך שיאמרו בבתי כניסיות ובתי מדרשות לבקשת שמירה עליונה לכל מי שזומר פיו מלדבר

בעת התפלה וקריאת התורה דבר שנהוג כהיום בכמה מבתי מדרשות לאמרו מדי שבת בשבתו.

גם בבית המדרש שאני רגיל להתפלל בשבתות - מספר האיש - נהוג מאז שאומרים בכל שב"ק את המי שברך הזה שתיקן הגה"ק הבעל תוספות יו"ט זצוק"ל, אבל לדאבון לבי מעטים המה ממתפללי הבית המדרש שיחול על ראשם ברכה זו, אבל אני לעצמי ב"ה נזהר מאד בדבר גדול זה ואיני מפסיק בדיבור קל כל אורך התפלה, הואיל וכן כאשר הגיע בני בחור יקר לשנות השידוכין וארכה לו השעה ולא נמצא לו שידוך הגון, עד אשר שקטו השדכנים מלצלצל לביתי ולהתעניין אודותיו, גברה צערי ויגוני בכפליים שהלא תודה לקל הנני מן היחידים שמי שברך הזה יחול על ראשם, ואם כן למה לא יעמוד לי ברכה זו למצוא שידוך הגן לבני החשוב.

בדעתי היה כי עלי לקום ולעלות אל עיר 'קראקא' מקום מנוחת קדשו של הגה"ק הבעל תוספות יו"ט זצוק"ל, ושם אשפוך לפניו שיעורר עלי רחמי שמים בזכות השמירה מדיבור בעת התפלה, אך בהיות המדינה רחוקה לא איתתייעא מילתא, עד אשר עלה בלבי כי אעלה אל ציון קדשו של הרבי משאף זצוק"ל שבלאנדאן, הידוע למקום של ישועות נפלאות בפרט בערבי שבתות אשר רבו הפוקדים את הציון בתפלה ותחנונים.

ובערב שבת הבא עליתי לשם, אמרתי מזמורי תהלים בצקון לחשי, וכאשר השתטחתי על ראש הציון אמרתי אל הצדיק השוכן במקום הזה כי יעבור בשמי מרומים אל הגה"ק התוספות יו"ט זצוק"ל לאמרו, "ענני ומלא משאלותי בשכר זהירותי מלדבר בעת התפלה וקריאת התורה, ועל ידי המי שברך אזכה למצוא זיווג הגן לבני היקר, בתענוג ונחת ובזמן קרוב. "בלב מלא תקוה ובטחון עליתי מן הציון לביתי לגמור ההכנו לשבת קודש.

פתאום צלצל הטלפון ועל קו שמעתי קול של שדכן מומחה אשר זה זמן כבר לא שמעתי את קולו ובמיו הצעה של שידוך הגון עם בת ישראל חשובה בעלת מדות טובות ויראת שמים, ואחר שיחה ממושכה על כל הפרטים כאשר הוחלט שאתעניין על פרטי הדבר בימים הקרובים, סיים הלא את שיחו בהוסיפו: הבחורה היא מיוחדת, היא נכדת בעל התוספות יו"ט! מיד במוצאי שבת קודש דיברתי עם מנהל הסמינר שם לומדת הבחורה, וגם מאתו שמעתי דברים טובים על דבר ההצעה ובתום

שיחתו הוסיף מעצמו לאמר: "ידוע תדע שלבחורה יש גם יחוס

ניתן לקבל את העלון במייל m6797476@gmail.com נשמח לקבל כל הערה והארה בנוגע לעלון כמו כן נשמח לקבל מאמרים, רעיונות וסיפורים בנושא קדושת בהכ"נ בכתובת הנ"ל. העלון יוצא לעילוי נשמת הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל בן יבלחט"א ר' צבי שליט"א בלט.

בנתיבות הייזן

ביאורים הערות מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א

פ' כי תצא, כמה הערות בדיני השבת אבידה

ויש שטוענים שדעת מרן הגרי"ש זצ"ל שבכה"ג שיש כתב מינוי שליחות ליכא חסרון דבר שלא בא לעולם בכוח השליחות נדחשב מינוי חדש כל הזמן ויל"ע בזה). ד. ועל בנתיבות סי' רמ"ד (ס"ק א') שכתב לחלק שדווקא במכירה שהשליח הוא פוסק הדמים בזה בעיני דין שליחות כדי שיהי' כוח לשליח לקבוע את דמי החפץ, וכן בגט בעיני דין שליחות משום שצריך מעשה נתינה משום חסרון של טלי גיטך מע"ג קרקע, וכן בקידושין בעיני שליחות משום אמירת הבעל (ויש מפרשים משום שבעיני מעשה רצון לקידושין ע"י הבעל עצמו או ע"י שלוחו), אבל במתנה לא בעיני דין שליחות כלל שיהי' שליח של המוכר אלא הקונה זוכה ע"י חצרו או ע"י משיכה משום שיש כאן הסכמת הנותן ממילא זוכה המקבל ע"י קנינו דמועיל קנין מצד הקונה,

ה. וכן כתב במחנה אפרים הל' שלוחין (סי' ט"ו) שלא בעיני דין שליחות מצד המוכר ומועיל מעשה הקנין ע"י הקונה לחוד, ויש שכתבו לפרש לפ"ז שמשום הכי מועיל מכירת האבידה גם לצד שזכין מאדם לא אמרינן משום שלא בעיני מעשה הקנאה מצד המקנה וסגי' בקנין מצד הקונה כל כמה שיש דעת כללית של הבעלים שניחא לי' שיקנה הלוקח.

ו. אמנם דעת הקצה"ח (שם) ס"ק ב' שגם במתנה בעיני דין שליחות, ופי' האבן האזל בפ"ב מהלכות שכנים שדעת הקצות שלא מועיל קנין מצד הקונה אלא בעיני הקנאה מצד המקנה וא"כ שוב יקשה לדעת הקצה"ח איך מועיל מכירת האבידה (ובדוחק אפשר לומר שמכיון שהי' דבר שעושה ואוכל שהדין הוא ימכר, אנחנו נוקטים שמסתבר שהבעלים יודע את הדין ממילא נחשב שיש כאן רצון של הבעלים בעצמם להקנות החפץ וצ"ב בזה), ויש שפי' בזה שמועיל מדין הפקר בי"ד הפקר. ובחי' רבי נחום ב"מ (כ"ח) כתב לפרש שהי' גזה"כ בדיני השבת אבידה והשבתו לו שיש בעלות למכור החפץ, ופי' בזה את הלשון של המשנה בפרק המפקיד (ל"ח). לגבי פירות אבודים שדעת רשב"ג שמוכרם בפני בי"ד מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים ע"ש.

בדין יורש של מוצא האבידה

א. יש עוד הערה שדנו בה בבית המדרש, היכן הם כל האבידות שמצאו אבותינו ואבות אבותינו שהיו חייבים לשומרם, ואין לומר דהוי' יאוש ושינוי רשות, דהרי רשות

א.. בענין מכירת האבידה ע"י המוצא
ב. בדין יורש של מוצא האבידה
ג. בענין אם יש נאמנות למאבד לומר ששכח החפץ ולא נתייאש

בענין מכירת האבידה ע"י המוצא

א. פכ"ב פ"א לא תראה את חמור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם וכו' והי' עמך עד דרוש אחיך אתו והשבתו לו. ובמשנה בפרק אלו מציאות (כ"ח ע"ב) כל דבר שעושה ואוכל ימכר, שנאמר והשבתו לו ראה היאך תשבנו לו. והקשו בזה האחרונים איך מועיל המכירה באבידה שיש בה סימן שלא בציווי הבעלים, דבשלמא בדבר שאין בו סימן בכה"ג שהי' יאוש שלא מדעת, מועיל המכירה משום יאוש ושינוי רשות משום שהאבידה הגיעה ליד הלוקח אחר יאוש והי' יאוש ושינוי רשות, ומסתבר שגם לפי מה שכתב הרמב"ן באלו מציאות (כ"ו ע"ב) שהטעם שלא מועיל יאוש באבידה משום דהוי' יאוש ברשות וז"ל ודין הוא מפני שנעשית ידו כיד בעלים ושומר של בעלים הוא הילכך לא קני לה לעולם ביאוש שאח"כ עכ"ל, מ"מ בכה"ג שמגיע החפץ ליד הלוקח חל היאוש ושפיר זוכה הלוקח, אמנם בדבר שיש בו סימן שליכא יאוש בעלים צ"ב איך מועיל המכירה.

ב. והנה לדעת רוב האחרונים שיש דין זכי' גם בהוצאת הדבר מיד בעלים ליד לוקח דאמרינן זכין מאדם ניחא, אבל לדעת הקצה"ח (רמ"ג ס"ק ח) שכתב להוכיח מדברי הרשב"א ותוס' בנדדים (ל"ו ע"ב) שזכין מאדם לא אמרי' ומשום הכי דעת הקצות שלא מועיל הפרשת חלה שלא בציווי הבעלים גם בכה"ג שהעיסה עומדת להתקלקל, א"כ יקשה איך מועיל מכירת האבידה, (אמנם יש אחרונים שפי' בדברי הרשב"א בנדדים דהוי' גזה"כ מיוחדת בתרומה שבעיני דווקא שליחות), ועי' מש"כ החזו"א באבהע"ז סי' מ"ט ס"ק י"א לחדש שבמכירה מועיל זכי' גם לדעת הקצות, אגב מה שזוכים את המעות למוכר ע"ש.

ג. ונפק"מ בזה לכל הפרשת תרו"מ ע"י שליח לגבי תבואה חדשה שלא מועיל מינוי השליחות משום חסרון דבר שלא בא לעולם כמש"כ תוס' בנזיר (יב). שלא תועיל הפרשת השליח לפי השיטות שלא מועיל זכי' להפרשת תרו"מ, ושמעתי שמשום הכי במשפחת מרן הגרי"ז זצ"ל מקפידים לקבל רשות להפריש בכל פעם,

בענין האם יש נאמנות למאבד לומר ששכח מהחפץ ולא נתייאש

א. הנה בהך ענינא דהשבת אבידה יש להוסיף מעשה שהי' לפני כעשרים שנה באברך שקנה דירה ישנה מאחד מגדולי הדיינים והת"ח שבירושלים, ומיד לאחר המכירה עשה שיפוץ כללי בדירה כמה חודשים, והדירה הייתה פתוחה לגמרי בזמן השיפוץ, וכן היו פועלים נכרים בדירה כל זמן השיפוץ, ואח"כ נכנס לדירה וקודם פסח בדק בביודים ומצא שם מתחת מרצפת סכום כסף גדול (חמשת אלפים דולר או עשרת אלפים) ונסתפק הקונה האם יש לו דין השבת אבידה לפני משורת הדין שהרי הי' כאן יאוש בעלים, כמו שנפסק בשו"ע סי' רנ"ט סעי' ה' לגבי אבידה במקום של רוב עכו"ם שאע"פ שמין הדין אין חיוב להחזיר האבידה, מכל מקום טוב וישר לעשות לפני משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן (וע"ש שבכה"ג שהמוצא הוא עני ובעל האבידה עשיר אין צריך לעשות לפני משורת הדין).

ב. אמנם מוכר הדירה טען שלא נתייאש מהכסף אלא ששכח ממנו, והוי יאוש שלא מדעת שיש למוצא חיוב השבה מעיקר הדין, והוסכם שישאל הקונה את הגאון רבי ישראל יעקב פיישר זצ"ל בלי לומר לו מי המוכר הדירה, אלא לומר שהמוכר הוא יהודי רגיל שטוען ששכח מהכסף ולא נתייאש, והגאון רבי ישאל יעקב זצ"ל חזר מיד מהר בע"פ כל אלו מציאות ואח"כ אמר לקונה שאינו צריך להאמין למוכר אלא הוי יאוש בעלים רק שמ"מ לפני משורת הדין יש חיוב השבה, ולמעשה האברך החזיר האבידה משום לפני משורת הדין, ואותו ת"ח אמר שהוא מסכים לקבל האבידה משום שלדעתו יש חיוב מעיקר הדין משום שלא נתייאש,

ג. והנה לא מצינו בגמרא טענה למאבד ששכח ולא נתייאש, וע"ע תוס' כ"ו. ד"ה בכותל חדש, וז"ל אבל מחציו ולפנים של בעל הבית דאינו שוכח חפציו ימים רבים עכ"ל, (ועי' בראשונים שפי' מטעם אחר שלא מועיל יאוש על דבר שברשותו), ויש להסתפק האם הכוונה בדברי התוס' שדרך אנשים להניח חפצים למשך זמן רב ואין כאן לא יאוש ולא שכחה, או שהכוונה שבעל הבית מניח דברים לזמן רב ויכול לשכוח מהם בלי ידיעה כלל, ולכן אין בזה יאוש בעלים והוי דומה לטענת הת"ח הנ"ל, אמנם עדין יש לחלק שדוקא במי שגר בביתו בזה יש אפשרות ששוכח מחפץ מסוים וכדו' ואינו מתייאש כיוון שיכול למצוא החפץ ע"י חיפוש בימים הבאים אבל כשמוכר את הבית ולוקח את כל חפציו יש כאן יאוש על הדברים שנשארו בבית ויל"ע בזה.

להערות ולתגובות:

ach0504104256@gmail.com

יורש לאו כרשות לוקח, ויש שפי' שרוב האבידות אין לבעלים ענין בחפץ עצמו ממילא יכול המוצא לרשום אצלו את שיווי האבידה ולהשתמש בה כמו שמפורש בסי' רס"ז בסמ"ע ס"ק ל' ע"ש.

ב. ובאופן אחר אפשר לפרש בזה, ע"פ שיטת הרמב"ן במלחמות בב"ק (מ"א מדפי הרי"ף) והרא"ש בב"ק פ"י (סי' י"ח) שהטעם שמועיל יאוש ושינוי רשות משום שבהיתרא אתי ליד', משו"ה דעת הרא"ש ששינוי רשות ואח"כ יאוש לא מהני, משום דבאיסורא אתי ליד', משא"כ יאוש ואח"כ שינוי רשות מהני משום שבהיתרא אתי ליד', ועי' מה שהקשו האחרונים (אמרי משה סי' ל"ב ועוד) לדעת הרמב"ן והרא"ש שיאוש ושינוי רשות מועיל משום שבהיתרא אתי ליד' מה המחלוקת אם רשות יורש כרשות לוקח, הרי מכל מקום יזכה היורש משום שבהיתרא אתי ליד',

ג. ופי' בזה שאם רשות יורש לאו כרשות לוקח לא הוי בהיתרא אתי ליד' משום שהיורש מתחייב בחיוב ההשבה שהי' לאב משום שהיורש יורש את קניני הגזילה שהי' לאב בגניבה וגם את חיוב ההשבה, משא"כ אם רשות יורש כרשות לוקח ליכא לבן חיוב השבה משום שבהיתרא אתי ליד' ע"י השינוי רשות (וע"ש באמרי משה שמביא שיותר מזה כתב התומים בסי' ס"ו ס"ק מ"ג שהטעם שגובים מנכסי המת ולא אמרי' שליכא ליה ליכא ערב ושעבוד נכסים הוי כמו ערב, משום שיש שעבוד הגוף לבן שמכיוון שיירש הנכסים שיש בהם שעבוד נכסים משתעבד הבן בשעבוד גוף ע"ש).

ד. וא"כ אפשר לומר שזהו דווקא בגניבה שיש לאב קניני גניבה וחיוב השבה לכן היורש שזוכה ע"י הירושה בקניני גניבה שהי' לאב מתחייב גם בחיוב השבה ונחשב באיסורא אתי ליד' משא"כ באבידה ליכא קנין לאב והסיבה שאין המוצא זוכה באבידה לאחר יאוש כתבו התוס' בב"ק (ס"ו). משום דבאיסורא אתי ליד' בגלל חיוב השבה, אבל לבן אין חיוב השבה ממילא זוכה הבן באבידה משום דבהיתרא אתי ליד', וגם לדעת הרמב"ן (ב"מ כ"ו) שהטעם שלא מועיל יאוש באבידה משום שהוי יאוש ברשות בעלים דיד שומר כיד בעלים זהו רק אצל האב שנתחייב בשמירת האבידה משא"כ לאחר מיתת האב שפיר מועיל היאוש וזוכה היורש ע"י שמגבי' האבידה או ע"י קנין יד (שמשום קנין חצר אינו יכול לזכות משום שנחשב באיסורא אתי ליד' של החצר עי' ברא"ש בפרק אלו מציאות סי' ט' וז"ל וכי תימא תקנה לו חצרו אחר שנתתיאשו ישראל, לא עדיפא חצרו מידו, דאילו בא לידו קודם יאוש תו לא קני הואיל ובאיסורא אתא ליד' הלכך חצרו נמי בכה"ג לא קני לי' וכיוון שהראשון לא קנאה הוא הדין בנו ובן בנו לא קנאה וע"ש בפ"ח שהוא הדין הלוקח שקנה החצר אינו קונה האבידה מדין חצר ע"ש).

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת כי תצא

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשחציתו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- ב. דיני המוציא שם רע ונערה המאורסה
- ג. השבת אבדה, פריקה וטעינה
- ד. חיוב קיום הדיבור
- ה. איסורי כלאים וחיוב ציצית
- ו. מחיית זכר עמלק
- ז. איסור החזרת הגרושה לאחר שנישאת
- ח. איסור הסגרת עבד, קדש, קדשה וריבית
- י. פסולי חיתון
- יא. דיני שכר שכיר
- יב. דיני ירושת הבכור
- יג. דיני אשת יפת תואר
- יד. מצות שילוח הקן ומעקה
- טו. דיני מצוות יבום וחליצה
- טז. דין תשלום בושת
- יז. דיני חתן בשנה הראשונה
- יח. לשמור על יושר המידות והמשקלות
- יט. דיני משכון
- כ. היתר אכילת פועל
- כא. דין שכחה ופאה דיני מלקות
- כב. דיני בן סורר ומורה
- כג. לשמור על קדושת הגוף והמחנה

שאלה לשולחן שבת

"ועל דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים"

כתב הט"ז (אר"ח סי' תקפ"ח סק"ה, ועוד) שחכמים לא אסרו שום דבר שמפורש בתורה שמותר. ולפי דבריו, יש לבאר כיצד אסרו רבנן לאכול פת עכו"ם, הרי מפורש בפסוק: "על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים" - הרי שכתוב שהיה מותר לאכול את לחמם של עמון ומואב?

מטרת השאלה הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצורך מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחדש.

העלון מוקדש לע"נ חיים לייב בן צבי נח ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

פנינים

"כי תהיינה לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה" (כא,טו)

כתוב בזוהר: 'רחל ולאה שני עולמות הם, אחד מכוסה והשני גלוי' (מתורגם). ורבי ברוך ממזיבוז' אמר שישנם שני דרכים בעבודת השי"ת: 'האחת אהובה' - עבודה בתורה והתפילה בלבד, 'האחת שנואה' - שעוסקת גם בגשמיות וכמובן כולה לשם שמים. ואף המרגלים טעו וחתאו מפני שהם רצו להמשיך במצב שכולו עסק התורה (מן ומים ללא טורח ובחינם) ופחדו להיכנס לארץ ישראל ולהתחיל לעבוד את האדמה ואז לא יוכלו לעסוק בתורה כראוי. והמהרי"ד מבעלזא היה אומר שהמרגלים טעו בכך, מפני שהשיל"ת ברא את האדם כגוף חומרי ורק לאחר מכן נפח נשמת חיים אלוקית באפיו כדי להורות שעיקר העבודה צריכה להיות בענייני העולם הזה והעולם הבא גם יחד - ויעלה הכל לשמים, וזה גרמו בפסוק: "כי ביה-ד' צור עולמים" (ישעיה כו,ד) שהעולם הזה גברא באות ה' והעולם הבא באות י', ושם י-ה מרמו שעל האדם לייחד את שני העולמות. ולכן משה בחר להתפלל על יהושע באומרו: "י-ה יושיעך מעצת מרגלים", כדי שיינצל מעצת המרגלים שרצו להמשיך בחיי המדבר. והאר"י אמר שמשה שלח את המרגלים 'לתור את הארץ' שזה ראשי תיבות 'לאה' - עבודת ד' בשילוב רוחניות וגשמיות, אך מה שהמרגלים עשו: 'זיעלו עד רחב לבא תמת' ראשי תיבות 'רחל' - דהיינו שהם דבקו רק בעבודה הרוחנית. (יגדיל תורה ויאדיר)

"בן סורר ומורה"

'נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות' (רש"י). יש לבאר מדוע לגבי בן סורר ומורה נאמר שנידון על שם סופו, ואילו לגבי ישמעאל אמר הקב"ה: "באשר הוא שם" ופירש רש"י: "שהיו מלאכי השרת מקטרגים... והוא משיבם עכשיו מה הוא, צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו? וכן יש לבאר שאם נידון על שם סופו, מדוע נהרג בסקילה ולא בסיף כדין רוצח? ויש לומר: א. הבן הסורר ומורה כבר התחיל בחטא בשונה מישמעאל. ב. חייב סקילה כי בוודאי ילסטם אף בשבת. ג. הדין של בן סורר ומורה זהו חידוש מצד חסד ד' לעמו שרק לעם ישראל יש רחמים. (הרב דסלר) ד. יש חילוק בין ההנהגה של בית הדין של מעלה לבית הדין של מטה. (מהר"ל) ה. זו חובה שעתידיה להתגלגל מבניו של ישמעאל ולא ממנו. ו. יש לחלק בין מי שמעשיו מוכיחים עליו שיחטא בעתיד לבין מי שרק ידוע לנו כן בנבואה. ז. בבן סורר ומורה יש לנו כבר מידע מוקדם שהוא עתיד להידרדר מזה שנולד מאשת יפת תואר, בשונה מישמעאל שחזר בתשובה בסוף ימיו. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א ל'שאלה לשולחן שבת' תש"פ)

העלון המוכר והאהוב שנעשרה אספי פשפוחה לא עורכת סעודת שבת בלעז... עומד לאת בספר חדש ומרענן לקט נכסם של מיטב הרבנים והמחברים הכוללים נשכחים במספר 500 עמודים בצבע מלא, מתאים ותפוסה, כיפה לשולחן השבת!

הצטרפו עכשיו
hamatmon40@gmail.com | 052-7665775

- ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:
- 1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'בייני' 2. לשלוח שיק למערכת

תידון א' ת

- התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה
- א. בגד שיש לו _____ חייב בציצית
 - ב. יש לתת לו פי שניים בירושה
 - ג. מילה נרדפת לציצית, הקשורה לפינות הטלית
 - ד. אסור לשים בביתך (רמז: מכשול)
 - ה. צטט את לשון הפסוק המלמד על השבת אבדה!
 - ו. "לא תראה את המור אחיך... נופלים בדרך _ מהם"
 - ז. כיצד אוכל בן סורר ומורה?
 - ח. מצווה הנעשית כאשר יבם אינו רוצה לייבם
 - ט. מי שאינו _____ עליו לצאת מחוץ למחנה
 - י. כך קרויה אלמנה ללא בנים כשלמת יש אח
 - כ. בו מתקיימת מצות עוללות
 - ל. על הטמא לטבול _____ ערב
 - מ. אסור לתעב אותו
 - נ. מילה נרדפת לריבית
 - ס. כיצד שותה בן סורר ומורה?
 - ע. פועל שכיר יכול לאכול מהם בעת הבציר כרצונו
 - פ. משם שלחו מואב לשכור את בלעם
 - צ. אשת יפת תואר צריכה לעשות אותן
 - ק. אסור להניף חרמש עליה
 - ר. שני דברים שאסור לחבול (למשכן) אותם
 - ש. מצוה המקוימת כאשר נקרה קץ צפור בדרך
 - ת. ומה יש לעשות לאם? ומה עם הבנים? (ציטוט)

תידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה
- א. חתן בשנתו הראשונה אסור ללכת ל-
 - ב. אסור להביא לבית המקדש את מחירו
 - ג. יש לעשות שם מעקה
 - ד. אסור למשכנו (לחבול) מאלמנה (לאחר ההלוואה)
 - ה. אסור להלך אותה על העץ
 - ו. "וכל ישראל _____"
 - ז. לשון עירוב (רש"י)
 - ח. מילה נרדפת למילה "נשא" (התחתן)
 - ט. מילה נרדפת למשכון
 - י. אסור להשאיר את המת _____
 - ך. שם אסור שיהיה לך אבן ואבן
 - ל. השי"ת מתעב את כל מי שעושה-
 - ם. יש לזכור את אשר עשה השי"ת ל-
 - ן. מותר ללבשו אך ללא עירוב צמר
 - ס. "וקצותה את כפה לא _____ עיניך"
 - ע. כך היה עם ישראל בדרך בצאתו ממצרים
 - ף. -וכך הוא היה מרוב צמא בדרך
 - ץ. שם יש לעמוד כשבאים לקחת מהלווה משכון
 - ק. יש למחות את זכרם, כך נשבע ד' לעולם
 - ר. אסור לחסום אותו כשהוא דש
 - ש. כך יש לשמור על המחנה
 - ת. צריך להישמר מאד בנגע ה _____

ואלה שמות

"זכתב לה ספר נריתות ונתן בידה"
 מדוע נקרא ה'גט' בשמו? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

מעשה באיש אחד שבא לדון לפני בית דינו של רבא, וטען שאיש פלוני חייב לו כסף שלווה ואינו רוצה להחזיר. זימן רבא את אותו האיש ושאל אותו מדוע אינו מחזיר את ההלוואה לפלוני, וענה הלה שכבר החזירה לו זה מכבר. פסק רבא שבמקרה כזה על הלווה להישבע שאכן כך היה הדבר ושכבר השיב את ההלוואה לתובע. הלך הלווה להתכונן ליום שבו נקבע שישבע על דבר זה, והכין קנה (מקל) חלול, ובתוכו שם את כל הכסף שהיה חייב לנושה שתבעו ולבסוף סגר את הקנה כך שלא היה ניכר מבחוץ שהוא חלול. ביום המיועד, באו לפני בית הדין כדי להישבע, ובא הלווה תוך כדי שהוא נסמך על אותו הקנה. לפני שנטל לידיו את ספר התורה על מנת להישבע, נתן הלווה את קנה ההליכה שלו למלווה כדי שיחזיק לו אותו בזמן שהוא נשבע. לאחר מכן לקח הלווה את ספר התורה בידו ונשבע שנתן לו את כל המעות שהיה צריך לשלם בחובו, שהרי כעת הקנה ובו המעות היה בידי המלווה. כשנוכח המלווה שהלווה נשבע, התרגז מאד, ומתוך כעסו אחז בקנה של הלווה ושברו בזעמו. שנשבר הקנה, נפלו ממנו כל אותם המעות שהיו טמונים שם בחלל הקנה על הארץ, ונמצא ששבועתו אמת הייתה ונודעה תחבולתו לרבים. לכן כשבא אדם להישבע בפני בית דין אומרים לו שהוא נשבע על דעת בית הדין כדי למנוע תחבולות שכאלה. (ע"פ נדרים כה).

מילה בפרשה

**בעל כיס חלש ורפה,
 בא למקום שמופיע רופא,
 שנתן תרופה מבחילה,
 אך לא ציית ולא בלע.**

המונח המבוקש הינו מילה בת 3 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה רומזת להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה חתפרסם אי"ה בגליון הבא

בבית דין של מטה מלקים ל"ט מלקות. מה סכום המלקות הניתנים בבית דין של מעלה?

לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר"

יש לפרש במשפט שלמה מה השיבה האשה השנייה לראשונה שאמרה: "תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתוהו". שלכאורה, היה ראוי לה לומר שמעוניינת היא בעסקה זו כפי שאמרה בתחילה שבנה הוא החי, ומה הסכלות לומר: "גם לי גם לך לא יהיה גזרו"? אלא, ששתי נשים אלו כלה וחמותה היו. ומתו בעליהן בלא בנים אחרים אלא אלו השנים, ומת ילד זה של הכלה והרי כעת היא זקוקה ליבום וצריכה כעת להתעגן י"ג שנים עד שיגדיל התינוק של חמותה. לכן, החליפה החי במת ואמרה שאינה זקוקה ליבום שהרי יש לה בן ואין לה יבם. ולכן הסכימה עם דברי שלמה להרוג את הילד החי שגם בכך תותר להינשא בשנית. ובדבר זה הרגיש שלמה ופסק להשאיר את התינוק בידי חמותה. (מאירי יבמות יז):

"זהאם דובצת על האפרוחים או על הביצים"
על מי עוד בתורה נאמר לשון רביצה?

מצאו נא בפרשה:

1. 4 זוגות שכתוב בהם 'חדיו'.
2. ארבעה פסוקים שמתחילים ומסתיימים באות כ'.
3. שמות של שלוש מסכתות בש"ס, ועוד שתיים שמופיעות באונקלוס.
4. שתי מילים בנות חמש אותיות שכל אחת נקראת ישר והפוך. (אחת מהן מופיעה פעמיים)
5. חמש מילים רצופות שמתחילות באות ל'. (הרצף הארוך בתורה)
6. שתיים מתוך שש הזכירות.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ומזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת כי תצא מסופר על דיניו של בן סורר ומורה, "ותפסו בו אביו ואמו והוציאו אותו". המשנה (סנהדרין פ"ח מ"ד) לומדת ממילים אלו שהוריו אינם יכולים להיות חגיגרים.

בפרשה ישנם 110 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים: "אבא לא נכה" = בגימטריא = 110

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: מצוה מגיל שישים ומעלה: - רחיצת ידיים בעגלה ערופה. (ועיין ברמב"ם שכל הזקנים בעיר באים לרחוץ) **לסדר את הפרשה** - "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה". **חידון א' ת'** - ארבע כנפות, בכור, גדילים, דמים, השב תשיבם, והתעלמת, זולל, חליצה, טהור, יבמה, כרם, לפנות, מצרי, נשר, סובא, ענבים, פתור, ציפורניה, קמת רעך, רחיים רכב, שלח תשלח (שילוח הקן), תשלח - תקח לך. **חידון א' ת' הפוך** - צבא, כלב, גג, בגד, נבלה, ישמעו ויראו, שעטנז, לקח (אשה), עבט, תלוי, כסף, עוול, מרים, פשתן, גחוס, יגע, עיף, בחוץ, עמלק, שור, קדוש, צרעת. **שעשועי דאורייתא** - בראשית: "לפתח חטאת רובץ", ויצא: "שלשה עדרי צאן רובצים", ויחי: "תהום רובצת תחת", "כרע רבץ כאריה", "רובץ בין המשפתיים", משפתיים: "רובץ תחת משאו", בלק: "ותרבץ תחת בלעם", נצבים: "ורבצה בו כל האלה", וזאת הברכה: "ומתהום רבצת תחת". 1. "צמר ופשתיים יחדיו", "בשור ובחמור יחדיו", "כי ישבו אחים יחדיו", "כי ינצו אנשים יחדיו". 2. "כי ד'... ושב מאחריו", "כי תבוא... קמת רעך", "כי ימצא... הרע מקרבך", "כי תקצור... מעשה ידך". 3. "ספר כריתות", "כלאים", "על אבות". באונקלוס: "עירובין", "ביומא". 4. "זהכהו", "ונתנו" - פעמיים. 5. "לשוב לקחתה להיות לו לאשה". 6. "זכור את אשר עשה ד' אלקיך למרים", "זכור את אשר עשה לך עמלק". **ואלה שמות** - מצאנו טעמים רבים: 1. כל האותיות מזדווגות ומהוות תיבה כמו אב דג וכד' חוץ מאותיות גט שאינן מזדווגות ולכן נקרא שטר גירושין גט (ספר קהלת יעקב לשון חכמים). 2. מפני שלא מצינו בכל התנ"ך תיבה שבה אות ג' וט' ביחד, ונפרדות תמיד זה מזה לכן ספר כריתות נקרא גט לסמל על פירוד (הגר"א). 3. אבן אחת יש בכרכי הים וגו' [גיטא] שמה ומגרשת כל חברותיה (שלטי גבורים בשם הירושלמי). 4. עפ"י הירושלמי "הני עכברי לא דיין דאכלי אלא דגייטי". ביאור: העכברים לא די שאוכלים אלא ששוברים, הרי שגט' הוא לשון שביירה. (הלבוש סי' קנח יא) 5. "אשה רעה מצוה לגרשה שגאי גרש לך ויצא מדון" (יבמות סג) ו'לך' בגימטריה קטנה: גט. ואם נכתוב גט במילואו (גימל טית) עולה בגימטריא: גרש, והיינו 'גרש לך' ובפסוק זה יש י"ב אותיות, וכנגד זה כותבים י"ב שורות בגט. (חתם סופר) 6. גט בגימטריא 12 כמספר השורות שיש בגט. 7. כשרוצים להפריד את ה'ביחד' משתמשים באותיות שביניהם: ב-ג-ד-ח-ט-י. **מילה בפרשה שופטים** - חבר. 'לגיבוש סגל העובדים' - סגל-חבר, 'הובא אחד הידידים' - אחד מהידידים=ידיד-חבר, 'הקוסם הכפול הרשים' - קוסם אסור בפרשה: 'החבר חבר', 'ולנכד יעקב נתן נחשים' - לבנו של אשר קראו חבר, והקסם הוא שמצרף נחשים ועקרבים למקום אחד. **שמונת בפרשה** - 1. מסכת כריתות - 'ספר כריתות' (כד, ג) 2. 'לא תדרוש שלומם וטובתם' (כג, ז) 3. 'וחלצה נעלו' (כה, ט) 4. 'פרצה קוראה לגנב' (רש"י כב, כג) 5. תגין באותיות 'שעטנז' (גץ) (כביא, א) 6. 'יעשתה את ציפורניה' (כאי, יב) 7. 'אפרוחים או ביצים' (כבו, ז) 8. 'כי תצא למלחמה' (כאי, י) 9. 'ככה יעשה לאיש' (כה, ט) 10. 'לא יחבל רחים ורכב' (כד, ו) 11. 'קבור תקברנו' (כא, כג) 12. 'זינד תהיה לך על אזנך' (כגיד, יג) 13. 'גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תיקא כעין תיק' (רש"י כב, ח) 14. 'לא תוכל להתעלם. לכבוש עינך כאלו אינך רואה אותו' (רש"י כב, ג) **שמונת בהפסדה** - 1. 'לא חלה' (נדא, א) 2. 'האריכי מיתריך' (נדב, ב) 3. 'מי נח' (נדט, א) 4. 'ברגע קטון' (נדז, ז) **שאלה לשלחו השבת ואתחנן** - שאלנו: מדוע יוסי בן רבי זבידא אמר לרבי אבא הכהן בר פפא, שלא ילך מסביב לבני אדם כדי שלא להטריחם לעמוד בפניו, הלוא כתוב בגמרא (קידושין לג): 'אמר רבי שמעון בן אלעזר מנין לזקן שלא יטריח (את הציבור לעמוד), תלמוד לומר: 'זקן ויראת'. אמר אב"י: נקטינן דאי מקיף חיי! הרי למדנו שיש עניין שלא להטריח את הציבור לקום? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. בגמרא בקידושין מדובר על מקרה רגיל, שלא יטריח לקום בפניו, אך במדרש מדובר שהדבר יביא ליראת שמים. 2. יש לחלק אם הציבור עסור בדברי תורה ותפילה שאז עדיף להקיף, ולכן ציבור סתם. 3. העניין נתון במחלוקת אמוראים. 4. הכוונה שצריך להקיף אם משער שלא יעמדו בפניו בכל אופן. 5. תלוי בתדירות שעובר בפניהם, פעם או פעמיים ביום יש לכותם, ולאחר מכן להקיף.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.
ב: 'לדעת', אידישער וינקל' (באידיש) ו'דרשו'.
בירושלים: בחנו' פ'יצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

כל הזכויות שמורות לאהרן בין.
ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:
קיפמן 17, ירושלים
temunabaparashah@gmail.com

ובאו האובדים

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה... ותפשו בו אביו ואמו... ואמרו אל זקני העיר בננו זה... זולל וסובא... ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת... [תצא כ"א, י"ח]. סיפור עצוב וטראגי. גם לא כל כך מובן, וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי, אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל. אלא, הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות. אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב [סנהדרין עב, א].

בן סורר ומורה לא עשה דבר שדינו ליהרג, אלא שהוא נידון על שם סופו' [סנהדרין עא, ב]. אמרה תורה, 'ימות זכאי' ואל ימות חייב [סנהדרין עב, א]. גם זה אינו מובן. בן סורר ומורה 'הוא זכאי', למה יהיה דינו שונה מישמעאל 'שהיה חייב', ועם זאת נידון 'כפי מצבו עכשיו', 'באשר הוא שם' [שפ"ה אות נ ע"ש מה שתירין].

התשובה מפורשת בכתוב. כי יהיה לאיש בן סורר ומורה, 'איננו שומע בקול אביו ובקול אמו'... ותפשו בו אביו ואמו... ואמרו אל זקני העיר, בננו זה 'איננו שומע בקולנו'... [תצא כ"א, י"ח]. חטאו של בן סורר ומורה הוא בזה 'שאינו שומע בקול אביו ואמו'. ומה בכך 'שאינו שומע'. בספר הדרכת הפרשה [עמ' תצא] מביא ילק"ש יש 'שומע ונשכר', ויש 'לא שומע והפסיד' [ילק"ש בראשית לב]. בן סורר ומורה נענש 'על שם סופו' בשביל 'שלא שמע'. מאידך ישמעאל אף שהיה פרא אדם, ועבר על ג' עברות ע"ז ג'ע' ושפכ"ד [רש"י בראשית כא, ט]. היה 'שומע בקול אביו ואמו', שנאמר 'ותקח לו אמו' אשה מארץ מצרים [בראשית כא, כא]. ועשה תשובה בחיי אביו יצחק [ב"ב טז, ב]. ובשביל שהיה 'שומע בקול אביו ואמו', נדון 'באשר הוא שם'.

*

מדוע זה כך. מדוע 'השומע' בקול אביו ואמו נדון כפי מצבו עכשיו 'באשר הוא שם'. ואילו 'מי שאינו שומע' בקול אביו ואמו נדון כפי מצבו בעתיד 'על שם סופו'.

השמיעה היא עיקר האדם, ובו תלויה כל מציאותו, שכן כך אמרו חז"ל, העצמות היבשות 'שמעו' דבר ה' [יחזקאל לז, ד]. אמר רב לוי האוזן לגוף 'כקנקל לכלים', מה קנקל זה כשהוא מלא כלים, את מעשן תחתיו 'וכלם מרגישים', כך 'הטו אזנכם' ולכו אלי שמעו 'ותחי נפשכם' [ילק"ש ירמיה רסד].

אם יפול איש מראש הגג כל גופו לוקה, והרופא נכנס אצלו ונותן לו 'רטיה בכל גופו'. ואני איני כן, אלא 'כל הגוף מלוכלך בעבירות', 'והאוזן שומעת', וכל הגוף 'מקבל חיים', לכך אמר, 'שמעו ותחי נפשכם' [שמו"ר כז, ט]. לומדים מכאן אומר הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ צ"ל 'שהשמיעה היא יסוד הכל' [דעות דברים מ], ולפיכך, כשהאדם 'שומע' מטה אוזן, גם אם 'כל גופו מלוכלך בעבירות', כל גופו 'מקבל חיים'.

*

מכאן נבין. בן סורר ומורה כיון 'שאינו שומע', מצבו אינו משתנה, סופו נעוץ בתחילתו, ובמקום שהוא עומד עתה, שם יעמוד לבסוף, הסופו מלסטם את הבריות אינו דבר חדש, הוא ביטוי של מעשיו עתה, זולל וסובא, לפיכך נידון 'על שם סופו'. אילו היה 'שומע', אילו היה 'מטה אוזן', לא היה סופו מלסטם את הבריות, כי 'השמיעה' היתה מביאה לגופו חיים. אך משלא שמע ולא הטה אוזן, נעוץ סופו בתחילתו. על זה אמרו, יש 'לא שומע והפסיד'.

ישמעאל מאידך, זכה למעלת 'השמיעה', ומי 'ששומע' מצבו 'משתנה', אין סופו נעוץ בתחילתו, הדברים ששמע יביאו אותו לידי שינוי. משום כך מחויב הדבר שישמעאל יהיה נידון 'באשר הוא שם', כי גם אם כל גופו מלוכלך בעבירות, אם 'האוזן שומעת', כל הגוף 'מקבל חיים'. על זה אמרו, יש 'שומע ונשכר'.

*

עבודת האלול, אומר הגה"צ רבי חיים פרידלנדר צ"ל היא 'אוזן שומעת', והיא גם ההכנה לראש השנה, ר"ה ניתן לנו כמתנה מהקב"ה, אמרו לפני מלכויות כדי 'שתמליכוני' [ר"ה טו, א]. ואין הכונה לאמירה גרידא, אלא לזו המביאה 'לתמליכוני'. וכיצד ממליכים את הקב"ה, ע"י "אוזן שומעת"! קבלת התוכחה, היסורים, שסגולתה הכנעת שרירות הלב. ככל שהאדם יקנה יותר 'אוזן שומעת', ויכניע את שרירות הלב, כך יזכה לסייעתא דשמיא גדולה יותר ביום הדין [שפ"ה ח"א עמ' מה].

הן הן דברי הנביא. ואשמע את קול ה'. ... לך ואמרת לעם הזה, 'שמעו שמעו' ואל תבינו... השמן לב העם הזה, ואזניו הכבד... פן יראה בעיניו 'ובאזניו ישמע' ולבבו יבין, ושב 'ורפא לו' [ישעיהו י, י]. ואם תשאל מה ארויח במה שישמעו ולא יבינו, על זה אמר פן ע"י 'שישמע באזניו' יתן לבסוף הדברים על לבו, ויבין גם כן, וישוב בתשובה, וימצא רפואה לחולי נפשו [מלבי"ם שם]. הלא כי כן אמר רבי ירוחם 'השמיעה היא יסוד הכל', ומשום כך גם אם 'כל גופו מלוכלך בעבירות' 'והאוזן שומעת', כל הגוף 'מקבל חיים'. יש 'שומע ונשכר'.

*

בראש השנה, ישנה מצות עשה אחת ויחידה, והיא 'לשמוע' קול שופר, כפי שכתב הרמב"ם וז"ל: מצות עשה של תורה 'לשמוע' תרועת השופר בר"ה, שנאמר יום תרועה יהיה לכם [רמב"ם פ"א משופר ה"א], להבדיל מיובל שבה המצוה 'לתקוע' בשופר, כפי שכתב הרמב"ם [פ"י משמור"י ה"ן] וז"ל: מצות עשה 'לתקוע' בשופר בעשירי בתשרי בשנת היובל [בביאור הענין ע"י 'בנתיבות הראשונים' שמר"י עמ' קעט].

הרס"ג כתב עשרה טעמים לתקיעה בשופר בר"ה... הענין השני, 'להכריז'... כל הרוצה לשוב ישוב... וכל העובר אחר האזהרה אין שומעים לו טענה [רס"ג]. וכ"כ הרמב"ם וז"ל: אע"פ שתקיעת שופר בר"ה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר 'עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם', וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשתיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה [רמב"ם פ"ג מתשובה ה"ד].

שופר של ראש השנה אומר, 'משמיע', מכריז. מצות היום של ראש השנה הוא 'לשמוע קול שופר', 'לשמוע' את מה שהשופר 'משמיע'. מי 'ששומע' גם אם כל גופו מלוכלך בעבירות, כל גופו מקבל חיים. הוא 'שומע ונשכר'.

[בשולי הדברים. הזכיה בדין של ראש השנה תלויה בנו, אם 'נטה אוזן' לקול השופר, אם 'שמע' את מה שהשופר 'משמיע'. לדאבון לב, אפשר לעמוד ליד הבימה קרוב קרוב לבעל תוקע לשמוע תקיעת שופר, ואח"כ להגיד בדיוק איך היו התקיעות, ואיך הם היו ביחס לשנה שעברה... זה לא נקרא 'לשמוע' קול שופר. 'לשמוע' פירושו 'להקשיב' למה שקול השופר 'אומר']!

*

...ובשופר גדול יתקע, 'קול דממה' דקה 'ישמע'... [תפילת ונתנה תוקף], ממתי יש לדממה קול. איך אפשר בכלל לשמוע דממה. אם כתוב משמע שאפשר.

האפשרות לשמוע את 'קולו של הדממה' תלויה רק 'בהטיית האוזן' 'בשמיעה' 'בהקשבה'. אם 'תאזין' לדממה 'תשמע' קול שמהדהד מסוף העולם ועד סופו, 'ההקשבה והשמיעה' היא מצות היום של ראש השנה, 'לשמוע' קול שופר!

*

לפני תקיעת שופר אנו מתפללים... כי אתה 'שומע' קול שופר, 'ומאזין' תרועה, ואין דומה לך, ברוך... 'שומע' קול תרועת עמו ישראל... ומיד לאחר שמיעת קול השופר, אנו שבים ונושאים תפילה. ארשת שפתינו יערב לפניך... מבין 'ומאזין' מביט 'ומקשיב' לקול תקיעתנו... ותקבל ברחמים וברצון...

'השמיעה' אומר רבי ירוחם היא 'סוד הכל'. והיא 'עבודת היום' של ראש השנה 'לשמוע' קול שופר. מהתפילה הנאמרת בעת תקיעת שופר אנו למדים, שמלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, וגם שם בעליונים 'עבודת היום' של ראש השנה היא... כי אתה 'שומע' קול שופר, 'ומאזין' תרועה...

מידותיו יתברך הם 'מידה כנגד מידה', ובה במידה שנטה אוזן 'לשמוע' קול שופר, ובה במידה שנאזין ונקשיב 'להכרזה' היוצאת מן השופר [רס"ג], בה במידה ארשת שפתינו תערב, ובמרומים בורא עולם 'יאזין' תרועה 'וישמע' את קול שופרותינו. אמר רבה, אמר הקב"ה, אמרו לפני בר"ה מלכויות כדי שתמליכוני [ר"ה לד, ב], ואין הכונה לאמירה גרידא, אומר רבי חיים פרידלנדר זצ"ל, אלא לזו המביאה 'לתמליכוני'. וכיצד ממליכים את הקב"ה, ע"י "אוזן שומעת"! וככל שהאדם יקנה יותר 'אוזן שומעת', כך יזכה לסייעתא דשמיא גדולה יותר ביום הדין. יש 'שומע ונשכר'.

*

ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב, לאמור... והיה ביום ההוא 'יתקע בשופר גדול', ובאו האובדים בארץ אשור, והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים [מוסף ר"ה].

הרס"ג מביא שאחד הטעמים לתקיעת שופר בראש השנה הוא כדי להשמיע את 'קול השופר הגדול', וכפי שכתב וז"ל: הענין התשיעי, להזכירנו קיבוץ נדחי ישראל, 'להתאסף אליו', שנאמר והיה ביום ההוא 'יתקע בשופר גדול', ובאו האובדים בארץ אשור, והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים [רס"ג]. 'השופר של ראש השנה' 'השופר הגדול', ענינם אחד.

גם קול 'השופר של ראש השנה' ענינו 'לקבץ ולאסוף' את 'האובדים והנדחים'. שכן כך 'משמיע' ואומר שופר ראש השנה עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו, וחפשו מעשיכם, וחזרו בתשובה...

גם קול 'השופר של ראש השנה' ענינו 'להשתחוות לה' בהר הקודש בירושלים'. הלא כך אמר רבה, אמר הקב"ה אמרו לפני מלכויות, כדי - 'שתמליכוני'.

הזכיה בדין של ראש השנה תלויה 'בהטיית האוזן' לקול השופר, גם הזכיה 'להשתחוות לה' בהר הקודש בירושלים', תלוי 'בהטיית האוזן' של 'האובדים והנדחים'.

יש 'שומע ונשכר'.

קול 'השופר של ראש השנה' מבואר ברס"ג, נושא בתוכו את קול 'השופר הגדול'.

ובהשמע קול השופר, הוא עת 'התמליכוני'.

'ההשתחויה לה' בהר הקודש בירושלים'!

הכהן הגדול מלובלין

פרקי חיים וקווים לדמות תורתו
של האי גאון כהנא רבא וספרא רבא
הן בהלכה והן בים גדול של חיבורים
בהיקף ועומק אגדתא ועבודת ה'

רבי צדוק הכהן מלובלין זצלה"ה

נלב"ע ט' אלול תר"ס

הרה"ג ישי לטר

שמו של רבינו צדוק רבינוביץ הכהן מלובלין זצ"ל נישא בפי כל כעמוד התווך של עולם המחשבה, כאשר כתביו הרבים מהווים אוצר בלום ומעיין בלתי נדלה של ביאורים בדברי חז"ל ובמצוות הזמנים, ורעיונות והדרכות מקוריים בעבודת ה'. רבי צדוק שייך לקבוצת גדולי החסידות שהיו גם פוסקים גדולים ואנשי הלכה מובהקים. חיבורים חשובים יצאו מתחת ידו, כגון 'אוצר המלך' על הרמב"ם, ותפארת צב"י על השו"ע ועוד.

בשלב מסויים בחייו התקרר לאדמו"ר מאיזביצא, בעל ה'מי השילוח', וראהו כרבו המובהק.

בספריו הרבים הוא רוקם בכשרון נפלא ביאורים ורעיונות באינספור ענינים בתורה וחז"ל, תוך שהוא מציע הסבר ממצה, ומיד עובר בטבעיות לבאר בכך ענין נוסף, ומקור אחר, עד שנעשה הכל כמארג אחיד ובהיר.

בפולין היו מכנים אותו "הכהן" סתם. עד שנות החורבן לא נודעה לכתביו השפעה גדולה מחוץ לחוג הקרוב אליו. אך מאז התחדשות עולם התורה בדור האחרון, הולכת תורתו וקונה לה שביתה במרחבים גדולים. הדבר החל בעקבות כמה מרביצי תורה חשובים שענדו את תורתו עטרה לראשם, כגון הרב דסלר ועוד, ויראו בני התורה כי טוב הוא, עד שבכל נושא שמבררים באגדתא ומחשבה, תורתו של רבי צדוק תהיה נדבך מרכזי. ועוד נדבר בכך בהמשך בע"ה.

במאמרנו ליקטנו שביבים ועובדות אודותיו (בעיקר מספר מלאכי עליון לרא"י רבינוביץ מלובלין אשר חסה בצילו, ומספר מגדולי התורה והחסידות, ומההקדמה לאוצר המחשבה, ועוד), וקצת עסקנו בתורתו, אך הוא ככלב המלקק מן הים.

ארבע תקופות

עילוי של גאון

כבר בגיל שנה ידע לדבר ולברך. בגיל שנתיים כבר התפלל כל התפילות לבדו מתוך סידור. כשמלאו לו שלש שנים ומחצה למד גמרא עם תוספות.

בנערותו, בהיותו כבן י"ג שנים, כתב ספר שלם לתולדות גדולי ישראל, ואת שמו נקב 'זכרון לראשונים', והוא כעין שם הגדולים לחיד"א. וכה דבריו בראשית הקונטרס: "קונטרס קראתיו זכרון לראשונים מזכרת חכמי ישראל דור דור ודורשיו וחכמיו, כל אשר נמצאו כתובים בספר זכרון ליראי ד', ודבריהם הן הן זכרונם, והחילותי לסדר קונטרס זה בשנת תקצ"ז בעיר גדולי קרוניק ואני נער בן י"ג שנה". חיבורים נוספים החל בגיל זה.

נמצא רשום ממנו על גליון: סיימתי את הש"ס בשנת ט"ב לימי חיי.

על תקופה זו כתב הרב שלמה גבריאל מוורשא

סיפורים מופלאים מספרים על ימי ילדותו.

רבי צדוק זצ"ל נולד בעיר קריזבורג שבבלטביה בכ"ב שבט תקפ"ג, לאביו רבי יעקב רבה של העיר.

כותבי תולדותיו מחלקים את שנותיו לארבע תקופות:

תקופת הראשית הכוללת עמה שנות האברכות הראשונות, עד מפגשו עם עולם החסידות.

תקופת איזביצא הכוללת שבע שנים (תר"ה - תרי"ד), אשר הוא כינה אותן 'שבע שנות השבע'.

תקופת השתיקה אשר נמשכה למעלה משלושים שנה, משנת הסתלקות רבו ועד התמנותו לאדמו"ר במקום רבי לייבלה אייגר.

תקופת נשיאותו כמנהיג העדה עד פטירתו (בין השנים תרמ"ח - תר"ס).

שהוציא לאור את ספר "שיחת מלאכי השרת" (לובלין תרפ"ז), ובראש הספר 'מעט לתולדותיו': "מאז כבר התחיל שמו הקדוש להתנוצץ בכל המדינה, כהעילוי היותר גדול, ורבים מהלומדים סביבותיו החלו להריץ לו מכתבים בשו"ת במקצועות התורה. מיום ליום התגבר כמעין הנובע בתורתו וקדושתו, עד ששמו ותהלתו מלאה העולם, ומכל פינות פנו אליו בשאלות המורות בכל מקצועות שבתורה... עוד בימי טל ילדותו היו כל דבריו חז"ל והראשונים והאחרונים וספרי קבלה שגורים על פיו כנתינתן בסיני".

שברו של הבית

כבן ט"ו היה בנישואיו הוא עבר לגור בעיר וולדובקה סמוך לשולחן חותנו. שם יוחד לו חדר שבו ישב יומם ולילה על התורה והעבודה. באותם שנים החל לחבר את ספרו הגדול 'אוצר המלך' על הרמב"ם בו הוא מיישב בחריפות ובקיאיות גדולה את השגות הראשב"ד על הרמב"ם.

כמה אנשי זדון ששנאו את חותנו וקינאו בו, הוציאו שם רע על בתו, אשת רבי צדוק. הם ניצלו את העובדה שהיתה מסייעת לאביה במסחר היינות. הם סיבבו שרבי צדוק יופיע בחנות בעת בוא אחד מהפריצים לקנות, וכשראה שהיא נשאה ונתנה עמו, לא מצאו הדברים חן בעיניו, ולכן נוספו גם שמועות אחרות שהפיצו אותם אנשי רשע, ורבי צדוק ביקש לגרשה. בהיותו כהן חשש מאד לטוהר קדושתו.

בראותו את סירובה יצא מבית חותנו למסע לבקש היתר 'מאה רבנים'. חסידים מספרים כי לימים התחרט על כך, ואת אי זכייתו לפרי בטן תלה בכך שעבר על דברי רבי חנינא מסורא (סוטה ב, ב) 'אל יקנא אדם לאשתו בזמן הזה'.

וילך למסעיו

באותו מסע בין חכמי הדור, נפגש עם רבים מגדולי החסידות, והתרשם מהם. מסע זה גרם לשינוי בחייו לאחר שנפגש בבעל 'מי השילוח' מאיזביצא.

וכך נכתב: בעשותו את דרכו לקבל היתר מאה רבנים, בא לאיזביצא ונכנס אל הרב הקדוש ר' מרדכי יוסף זצ"ל, ותיכף משיחתו הראשונה איתו נקשרה נפשו בו, ומאז קיבל אותו לרבו. (מלאכי עליון אות טו).

"הגיע לשילוח"

בספר 'הכהן' נכתב: "עם כניסתו של רבינו לחבורת החסידים דאיזביצא, אנשי קודש רמי מעלה, נפתחה תקופה חדשה בחייו, תקופה של הצנע לכת בהתעמקות ועיון יתר בתורה ועבודת ה'. לעתים קרובות היה נוסע לשהות ולהסתופף אצל רבו באיזביצא. כניסתו להיכלה הרוחני האציל של חסידות איזביצא, והשינוי שחולל בו רבו החדש, הפליאו רבים וטובים שהכירוהו מימי נעוריו כמתנגד לחסידות".

רבי צדוק לאורך ספריו מביא מרבו במקומות

רבים: שמעתי מרבונו, מרבונו הקדוש וכדומה. ומקובל שכל מקום שכותב 'קיבלתי' או 'שמעתי' בסתם, כוונתו לרבו המובהק.

באחד המקומות (פרי צדיק בראשית בקונטרס קדושת שבת) הוא כותב משפט "חודי על רבו: "וקבלתי ממי שנגלה לו מסוד ה' ליראיו דבקברות התאווה מת נחשון ושעל זה נאמר מכה רבה".

"כל דבר במקום שהוא נזכר ראשונה - שם הוא גילוי שורש הענין, וכמדומה שקבלתי כן" (פרי צדיק מאמר קדושת שבת ז).

פיח ברוטב

כאשר נסע רבי צדוק לאיזביצא, קרה מקרה כי בליל שבת לא הגישו את הרוטב של הדגים. שאל הרבי מאיזביצא מדוע, וענהו כי חסיד אחד מחסידי קאצק (שהיתה מחלוקת עמם) הטיל פיח אל הרוטב אשר הושחת. אז שאל הרבי לשם החסיד הקוצקאי שעשה זאת. אבל

החסידים לא חפצו לקרוא בשם האיש העושה זאת כי לא חפצו שייענש איש על ידיהם. אבל רבי צדוק הכהן קרא בשם האיש ההוא, וכאשר שאלו אותו מדוע עשה כך, ענה להם, לולא שהייתי בטוח שרבונו הקדוש אינו מעניש לשום איש, אפילו למי שעשה לו רעה, לא הייתי מזכיר את שם האיש. אבל לאחר זמן ירד האיש ההוא מנכסיו ונעשה עני, אז שאלו לרבי צדוק על זה, כי היה בטוח שהרבי לא יענישוהו. ענה להם, הלא כבר אמרו חז"ל נדרים דף כא, ב כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני, ודברי חז"ל א"א שלא יתקיימו. (מלאכי עליון אות מח).

ישראל אשר בך אתפאר

מוטיב מרכזי בתורת איזביצא אשר שזור באופן בולט בין בתרי כתביו של רבי צדוק, הוא מעלתם של ישראל, וקדושתם.

בספר פרי צדיק (פרשת אמור) מביא שיחה אישית שהיתה לו עם רבו אשר שאלו מדוע אין הכהנים מברכים 'שעשני כהן', רבי צדוק השיב מה שהשיב, ורבו ענה תשובה מחודשת (אשר היא אופיינית למקוריות המחשבה של איזביצא, וכן לענין מעלת ישראל, וכמובן שאין כאן המקום לבאר הדברים): "והוא זצ"ל אמר שלדעתו כהנים אין בהם מעלת יתר על ישראל כי כל קדושתם היא מכח ישראל, ואמר שזוהי הפלוגתא בין התנאים במשנה (מדות ב, ו) 'ראשי פספסין מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים', היינו שלא היו מעלות בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים רק פספסין מבדילין ביניהם. וראב"י אומר מעלה היתה וגבוהה אמה".

צריכים הסבר עמוק וארוך

נוסיף עוד מעט התייחסות לתורת איזביצא. ידועים דברי מי השילוח בענין זמרי ופנחס אשר הם מחודשים ועוררו ביקורת רבה. ובספר נפש אליהו לרבי ישראל אליהו וינטרוב זצ"ל מופיע מכתב (עמ' 492) "ולענין הד"ת של מי השילוח בפרשת פנחס, ידידי חדל מהם כי עודך צעיר בד"ת מול רוממותם, ולע"ע תוכל להשתבש לגמרי ח"ו".

ובמק"א (עמ' 510): "רציתי להעריך על דברי המי השילוח בענינא דפנחס, כי הדברים הם מקום סכנה לאנשים רגילים ולפעמים גם למעמיקים, ובאו רק להסביר טעותם של גדולים בדברים זרים... ושיטותיו של בעל מי השילוח בזה צריכים הסבר עמוק וארוך".

סיום בכל יום

בספר מגדולי התורה והחסידות, (עמ' מב) נכתב על רבי צדוק: דבר זה עשה לו לחוק ולא יעבור לסיים בכל יום מסכת, וביום שבת היה לומד שתי מסכתות שבת ועירובין.

ושם (עמוד קה): בשבת היה מתפלל שחרית עם הנץ החמה ביחידות ורק לקריאת התורה ולמוסף היה נכנס למנין שהיה לו בביתו ושהיה מתחיל בשעה תשע, עד אז כבר גמר שתי מסכתות שבת ועירובין.

פעם אחת נסע לוורשה, הנסיעה ארכה כל הלילה. והוא עמד בכל העת ופניו מוסבים אל הכותל ופומיה לא פסק מגרסא בעל פה, עד אור הבוקר. (מלאכי עליון אות מד)

עד פת לחם

היה שונא מתנות, ומעולם לא לקח פדיונות, לבד כסף פדיון של בכור, כי אמר שהתורה זכתה לו כסף זה. (מלאכי עליון אות מ).

מימיו לא קיבל עליו שום משרת נשיאות ורבנות וחי חיי דחק מאד ונתפרנס הרבה שנים בצמצום מאד מעסק אשתו הרבנית בחנות קטנה של מלבושים ישנים, ולא נהנה משום איש אף כי הרבה פעמים היה חסר לחם ממש ר"ל. עד שבשנת תרמ"ח קיבל על עצמו למלא את מקום התורה אמת מלובלין. (הקדמה לספר שיחת מלאכי השרת).

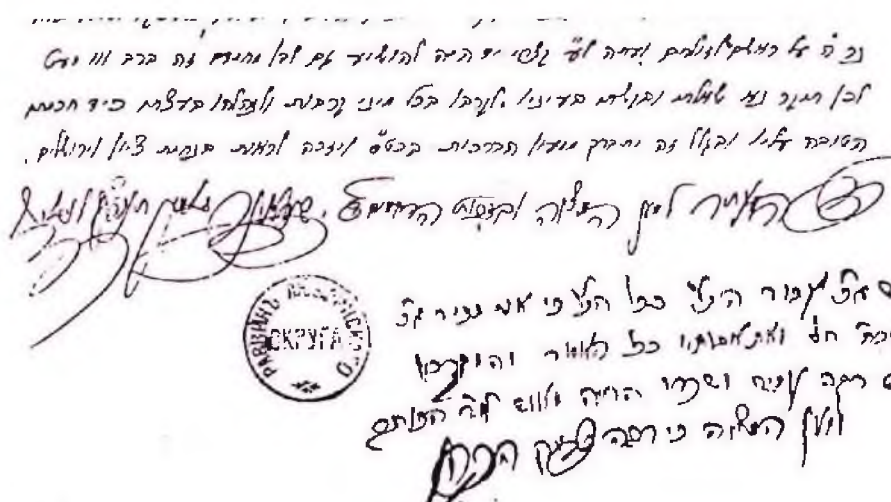
כבר ציינו כותבי קורותיו, כי על אף קשיי חייו הרבים, לא ניכר הדבר כלל בכתביו, אשר מלאים בחיוניות עצומה ורוח של שמחה מרוממת חופפת על כל מילה.

באדרת ההסתרה

מערך שנת תר"ז והלאה כשנכנס לפני ולפנים בחכמת האמת ע"פ דרכי החסידות של הבעש"ט, מאז נסתרה דרכו בקודש מעיני כל חי. ואף שגם מאז והלאה עד זקנה ושיבה ועד שנלקח ארון האלקים לא השיב ידו הקדושה מלכתוב בכ"ק חיבורים גדולים ועצומים גם בהלכות בכל מקצועות שבתורה, אבל בזה נסתרה מאז דרכו בקודש שמאז הפסיק לדבר ולפלפל עם שום איש בפלפולא דאורייתא וגם השיב ידו מלכתוב תשובות לשואלים. (מתולדותיו).

על ההשפעה שהיתה לרבו האיזביצר גם על חלק לימוד השמעתתא, מעיד הסיפור הבא:

פעם בא הרוגצ'ובר בצעירותו ללובלין לבקר

חתימתו - הכותב למען המצהה כי רבה צדוק הכהן

זצ"ל, שבשיחותיו, ולאחר מכן בספר מכתב מאליהו, מובא רבי צדוק רבות.

חתנו של הרב דסלר כתב בספרו קדשי יהושע: "וספרי רצה"כ היו חביבים בעיני מאד, ועסקתי הרבה עם מו"ח בדברי רצה"כ שהיה לו כח גדול לבאר דבריו בטוב טעם, וחלק גדול מספרו מכתב מאליהו בנוי על יסודות של רצה"כ".

מספר תלמידו הרב שלום אולמן שלאחר שהחילונים ערכו סרט על שמשון הגיבור, בו הציגו את דמותו בצורה מעוותת, מסר הרב דסלר שיחה ארוכה אשר התבססה על כתיבי רבי צדוק ועסקה בדמותו האמיתית של שמשון (עי' מכתב מאליהו...).

[יצויין שאחד היסודות השגורים במכתב מאליהו ש"זכות אבות" הוא מלשון "זכות" (זיין פתוחה, וכ"ף דגושה), מופיע בקונט' דובר צדק לרבי צדוק סוף אות ב].

דרכו הייחודית

אם באנו לנסות להצביע על הסיבה שתורתו קנתה לה אחיזה גדולה בעולם הישיבות הליטאי, ומה דורך מדוד מה שלא זכה אף ספר מאת אדמו"ר חסידי [ואין די בכך שהיה גם חכם גדול בהלכה, דזה ישנו באדמו"רים אחרים]. והשאלה מתעצמת בהיות משתיין לבית מדרש של האיזביצר אשר יש בו חידושים גדולים, הרי ניתן לומר כמה נקודות.

כתיבתו של רבי צדוק היא תמציתית ובהירה כבדולח. אף שלפעמים הקטעים ארוכים, לעולם אין זו ארכנות אלא שמביא עוד ועוד מקורות והסתעפויות. תיכף ומיד בתחילת השטיקל מבינים מה הוא בא לומר, ודבר זה

את תלמידו של הצמח צדק, התורת חסד - רבי שניאור זלמן פראדקין ז"ל. באותה שעה כשעמדו להפרד שאל הרוגצ'ובר אם נמצא בלובלין עוד בר אוריין או גברא רבה כי רוצה הוא להכירו ולהוסיף חכמה על חכמתו. ויענהו רש"ז שישנו בעיר רבי צדוק הכהן ז"ל והוא גאון גדול. רבי צדוק קיבל את הגאון הצעיר בכבוד גדול, בתוך הדברים אמר לו ר' צדוק: "האמינו לי כי גם אנוכי הייתי עילוי כמוכם וחפצתי תמיד להתפלפל, אבל אחרי בואי אל ה'צדיק' נודעתי כי לא זו הדרך בלמוד התורה הקדושה. וגם אותם הואילו לעצתי לנסוע אל איזה 'צדיק'. (ספר 'הכהן' פ"ט).

דברי חלומות מעלין

אחד החיבורים הנפלאים שהותיר הוא קונטרס 'דברי חלומות' - רשימת דברים שנתגלו לי בעזה"י בחלום הלילה ממה שעלה בזכרוני (כלומר, חלומות רבים אחרים היו, אלא שלא נזכר בתוכם).

סיפור מעניין בנושא חלומות, מובא אודותיו:

"ידוע מה שקרה אצלו כי בערב אחד קרא לאברך מחסידיו, ויאמר לו זה עתה היה אצלי אביך הנפטר זה לא כבר, וביקש ממני לעשות לו טובה, כי בערב הזה הוא עומד לפני כס המשפט לתת דין וחשבון על מעשיו בעוה"ז, ועתה לך מהרה ולמד משניות ותאמר קדיש לעילוי נשמתו, שם הנפטר הירשקו לודמירער, הבן עשה כך, וגם נתן יי"ש לחסידים שהיו שם". (מלאכי עליון אות מה).

מכתב מאליהו

כפי הנראה, האישיות הדגולה ש'גילתה' את רבי צדוק לעולם הישיבות, הוא הגרא"א דסלר

שפע המושגים התורניים המתבארים בכתביו הוא אינסופי, והמבקש לקבל יישוב דעת בסוגיות רבות בתנ"ך ובאגדתא, עליו לפנות לראש המדברים בכל מקום הרי הוא הכהן הגדול. דוגמה אחת לדבר הוא הסוגיא המורכבת והעמומה דשמשון הגיבור אשר גילה בה נפלאות. די לנו לעיין בספרי המפתחות העצומים שיצאו לאור, כדי לקבל מושג על ההיקף האדיר. נמצא שספרי רבי צדוק אינם 'על פרשת השבוע', אלא הוא מלווה נאמן של כמעט כל ענין באגדתא. כל רעיון של רבי צדוק אף פעם לא 'נותר באוויר' אלא הוא תמיד מראה כיצד מקורו בחז"ל.

כמו"כ כמדומה שכמה יסודות של גדולי החסידות שנכתבו בספריהם, אשר נתונים במחלוקת (כגון המקום המרכזי שניתן ל'צדיק', או המקום לדביקות מול תורה), לא מקבלים הדגשה אצל רבי צדוק, וכמדומה שרוב ככלל היסודות שמופיעים בכתביו, אינם שייכים לתחום הנתון בויכוח.

רבי צדוק הוא 'מתרגם' גדול אשר נטל מושגים מעולם הקבלה והעביר אותם למישור של 'עבודה' [וידוע שזה נחשב כחידוש הגדול של הבעש"ט], ואין הוא עושה זאת באופן מופשט וערטילאי אלא מחבר את הדברים למורגש אצל בני אדם. [דוגמה אחת קטנה: רסיסי לילה (אות כה) - האדם אינו עומד תמיד בסדר ומצב אחד ויש לו תדיר עליות וירידות כנודע לכל השם דרכיו, והוא מה שישד השי"ת בבריאה ענין מיעוט הירח וכו' ויש בו מילוי וחסרון בכל חודש, והם י"ב חדשי השנה נגד י"ב שבטים כידוע מרז"ל, היינו דבכל שבט יש מעלה וחסרון מיוחד שאין בשבט אחר...]

כאמור, לצד ביאורים וחידושים, הוא כתב הדרכות רבות בעבודת ה', אשר מאירות את העיניים. עליהן פרוס דוק של רחמים וחמלה, כאשר בדרך כלל, הסגנון הוא מעודד ומחזק ומטיף טל של תנחומים לנפשות, לדוגמה הקטע המפורסם בצדקת הצדיק "כשם שצריך האדם להאמין בהש"י כך צריך הוא אח"כ להאמין בעצמו, ר"ל להאמין שיש להש"י עסק עמו ושאינו פועל בטל בעולם, שכן לילה היה ובין לילה אבד..."

ליקוטי הנהגות ועובדות

אחר היותו לרבי, בשנה השניה מתה עליו אשתו הצדקנית. הוא התאבל עליה מאד, ובעת בקשת מחילה אמר אליה כי הוא נותן לה חצי מעוה"ב שלו, כי מכוחה באה לו התורה שלמד (מלאכי עליון אות כה).

בשעת מגפת החולירע ששררה בלובלין, והמגפה הפילה חללים רבים יותר מבכל עיר בפולין. ואז לא היה רב בלובלין, כי התורת חסד עלה לא"י. לכן פנו יושבי לובלין אל ר"צ הכהן ואל רבי אברהם אייגר שיתוועדו יחד לטכס עצה מה לעשות. שניהם באו בבוקר אל ביהמ"ד הגדול של החוזה מלובלין, הכהן עמד אצל השלחן שכנגד ארון הקודש בצד מזרח, ורבי אברהם מלי עמד ממולו, ושניהם נועצו מה לעשות. בין שאר התקנות שתקנו אז, זוכר אני כי תקנו גם כן, שפלוגות אנשים ייצאו בכל יום מחוץ לעיר, ויעמדו אצל קרנות העיר ויאמרו הפרשה של קטורת בציבור, וגם לאמר בכל יום תהלים בציבור. (מלאכי עליון אות לח).

כתב לו בעצם ידו ספר תורה, כי היה אמן לכתוב כתב אשורית. (מלאכי עליון אות לו).

סיפר לי מוכר הספרים ר' משולם מלובלין, שהכהן קנה אצלו תמיד ספרים שונים. פעם הוצרך ר' משולם לנסוע לורשה אודות מסחרו, ויכנס אצל רבנו הקדוש ויבקש ממנו שיתן לו איזה מטבע לסגולה שיצליח במסחרו שהוא חפץ לעשות, והכהן מילא את שאלתו ויתן לו איזה פרוטות, ואמר לי ר' משולם הנ"ל, כי מעולם לא הרויח כסף רב כ"כ כמו אז. (מלאכי עליון אות לו).

פעם אחת בשבת קודש בסעודת שחרית שכבתי תחת שלחן הקודש לשמוע את דברותיו, אז שמעתי כי אמר תורה על המדרש "האי רוכלא שהיה מחזיר בעירות, והיה מכריז, מאן בעי סמא דחיי", ואני הטיתי אז ראשי למעלה אל עבר פניו, ושמעתי היטב את דבריו, והתבוננתי בפניו וראיתי כי פניו היו כמו לפיד אש, ודומה היה כמלאך ה'. (מלאכי עליון אות לב).

ליקוט קטן

פטור בלא כלום אי אפשר, ונביא כמה ענינים יקרים ממנו בדרך ההזדמן, והוא ממש מני אלפי רבבן.

נסיונות

כל הנסיונות שבכל דור ודור הוא בענינים מחודשים שעדיין לא נתגבר ע"ז שום אדם (ישראל קדושים עמ' 27).

"כל אחד יודע שבמה שיצרו תוקפו ביותר הוא כלי מוכן לאותם דברים ביותר, להיות נקיים וזכים אצלו. ובדברים שהרבה לפשוע בהם ידע שהוא כלי מוכן להיות דייקא באותו דבר נקי ובר לבב... כי כל אחד נברא לתיקון איזה דבר פרטי אשר בו נתייחד בנפשו בדבר ואין לה חבר... (צדקת הצדיק מט).

אין יאוש

אין ליהודי להתייאש משום דבר, בין בעניני הגוף בין בעניני הנפש... והשי"ת יכול לעזור בכל ענין, וכל בנין האומה הישראלית היה אחר היאוש הגמור דאברהם ושרה זקנים ומי מילל לאברהם הניקה וגו'... באמת מאת ה' היתה זאת שיהיה בנין האומה דוקא אחר היאוש הגמור שלא האמין שום אדם ואפי' שרה שתיפקד עוד, כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתייאש כלל דלעולם הש"י יכול לעזור והיפלא מה' דבר, ואין לחקור בחקירות למה עשה ה' ככה. (דברי סופרים אות טז).

דברי הזוהר והמקובלים

ובירושלמי דתרומוות 'וכי משנת חסידים זו' וכיוצא בכמה מקומות, וקשה וכי תורה חדשה להם, אלא שלהם חובה מה שאינו לכל אדם (ובמקום אחר ביארתי זה בכל דברי הזוה"ק והמקובלים שהם חובה גמורה לשרידים, ולזולתם כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט).

מה זה יהודי

"וזה השמחה תמידית שיש לאיש הישראלי מה שנוצר יהודי וניטע תוך מטעה' להתפאר, זרע יעקב, וזהו שמחה שאין עצב עמה, ואין שום דבר החוצץ ומעכב בעד שמחה זו, שזכה להיות לו חלק באלקים חיים" (רסיסי לילה אות נג).

♦ את משנה התורה הזאת ♦

יוצא טובא לרבנן

בצאתו לאור בשעה טובה ומוצלחת
של הספר הנפלא

נחלת צבי

שיעורי עיון והלכה
על כל המשנה חומשי תורה

מאת הגאון רבי זאב קליין שליט"א
ד"ר מ' דישיבת תורת משה

הספר מלא וגדוש בידיעות נכבדות
ומרתקות, קושיות ופירוקים
בעומק העיון ובשפה שווה לכל נפש
עונג שבת אמיתי לכל בר אוריין
וחנמר עזר נחוץ להכנת שיעורים

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
או אצל המחבר בטלפון 026536578

הביאו ברכה אל ביתכם

♦ מודעה רבה לאורייתא ♦ לא בא כבושים הזה ♦

נפל נהורא כבי מדרשא בעלות על מזבח הדפוס
ספרא רבה, מרגניתא דלית בה טימי

ספר
באר יעקב צבי

על מסכת כתובות

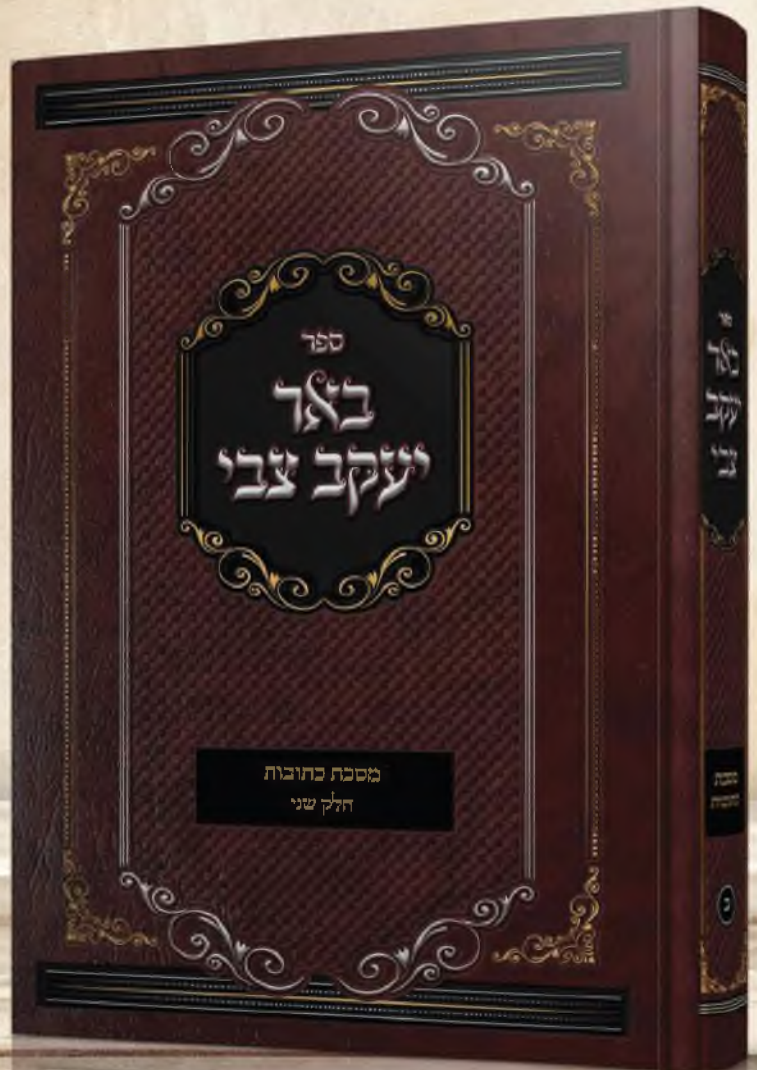
חלק שני

הערות וחידושים בדרך הפשט דף על דף מעשי ידי אמן

הרב הגאון רבי יעקב צבי פרידמאן שליט"א

מגי"ש ומרביץ תורה בחבורת 'יסודי התורה' ד'סאטמאר

וכעת רואה אור,
דבר בעתו מה טוב
לקראת תחילת לימוד
מסכת כתובות בדף היומי
לתועלת מרובה למגידי שיעורים
ולכל לומדי הדף
בהוצאה משוכחת
ומאירת עינים

מחיר מיוחד לרגל ההוצאה

₪ 25

מנוחה בשמחה

לקראת ירח האיתנים, חודש החגים והימים הנוראים, שבת ושבת שבתון ומקראי קודש, ישמח לב כל עמלי התורה למקרא הספר החדש והנפלא בהדרו, 'מנוחה בשמחה' בדברי אגדה והלכה בעניני שבת וימים טובים.

שדה זה, אשר ידמה לב כל לומד כי אין בה תלם שלא נחרש ואין בה אבן שלא נהפכה, זוכה כעת כמתנה טובה זו, ובה למעלה משבע מאות עמודים המלאים 'אומר הבא מן החדש' פרי עמל עיונו וברק מחשבתו של הרח"ג רבי יצחק אהרן קרעמער שליט"א מטובי גידוליה של לייקווד המעטירה.

הספר שופך אור על סוגי הימים הטובים השונים למחלקותיהם, שבת ויום טוב, חג, מועד, רגל, מקרא קודש וכיוצא בזה, לא הרי 'יום שמחה' כהרי 'יום עונג' ומכל הגדרה מסתעפים כמה וכמה חילוקי דינים. וסובבים להם פנינים נפלאות, נפת צופים מפטיא דאורייתא הטבין. טבא חדא פלפלתא.

לא בכדי יוצאים רבותיו של הגאון המחבר עם תלמידי חכמים אחרים מגדרם בהסכמותיהם הנלהבות שבראש שהספר (מהם דורשים בשבח שמו של הספר ומהם דורשים בשבח התוכן ומתפלפלים בו. תאוה לעין כל קורא מבין). וברי לן הדבר, לאחר עיון של שנים ושלוש דלתות לעומקו של הספר, כי יהיה הוא למשנה עונג, שמחה וכבוד החגים הממששים ובאים, כאשר יעלה על שולחן מלכים – מלכי רבגן וירוהו את צמאון המתעדנים בתורה ובחכמתה מטל מילותיו.

הספר מלא בחריפות ובבקיאות נפלאה בש"ס ופוסקים ובדברי רבותינו הראשונים והאחרונים, ובכל נושא ונושא מעמיד המחבר משנה סדורה משורש הדינים ועד לשיטות הראשונים, סברת מחלקותיהם וחילוקי הדינים העולים ויוצאים מבין השיטות השונות וסברותיהן.

ומשנה חשיבות נודעת לספר זה במערכות הסדורות שהעמיד בענינים נפורים, שכסתן מוטלת במקומות שונים בספרי רבותינו וקסתו של הגאון המחבר שליט"א ליקטה נפורות ביד אמן ובעמל רב וגם דברים מסובכים וקשים, נבנו וסודרו באופן ברור, יברכהו רבים וטובים להגאון המחבר על כך.

הספר בנוי בשלושה חלקים: בחלק הראשון מבאר המחבר את תוכן שמותיהם של כל מקראי הקודש. בחלק השני מלקט המחבר ומסדר דבר דבור על אופנו, ענינים שונים של קדושת שבת ויום טוב, כמו: עניני לימוד תורה בשבת וימים טובים, מצוות ועבירות, גיהנם, נשמה יתירה, הנהגת המלאכים ועוד ועוד בשבתות וימים טובים, ומגיש לפני ציבור הלומדים אוצר בלום של ממש בענינים אלו, מלוקטים ממקורות שונים בחכמה רבה ובסדר נכון.

החלק השלישי מלא וגדוש פנינים נפלאים, ובו ימצא הקורא הנבון עונג וגם שמחה בהם למשחה, דברים משמחי לב, עונג שבת ויום טוב אמתי לשפתי חכמי התורה ועמליה.

גם בתחום ה'חיצוני' כלול הספר בהדרו בהפקה המושקעת של בית ההוצאה לאור צוף, הספר כולל תוכן עניינים מפורט בתחילתו ומפתח ערכים רב תועלת בסופו. עיצוב הספר כולו מאיר את העין ומושך את הלב כיאה לספר חשוב שתועלתו מרובה.

הוצאה לאור – צוף. הפצה – קולמוס.

לקראת הימים הנוראים והחגים הבעל"ט
הופיע וראה אור הספר הנפלא

מנוחה בשמחה

דברי הלכה ואגדה בעניני שבת קודש ומקראי קודש
שבת • יום טוב • מועד • חג • רגל

פרי עמלו של הרה"ג רבי יצחק אהרן קרעמער שליט"א

הספר הוא אוצר בלום
בעניני שבתות וימים טובים

מלא וגרוש בפנינים נפלאים וכמאמרים
מקיפים עמוקים ומסודרים האוספים
בעמיר גורנה ענין אחד המפוזר בש"ס
ובפוסקים למקום אחד לתועלת הלומדים.

דברים מתוך הסכמת הגאון
רבי יעקב דרילמן שליט"א
ראש ישיבת בית יוסף

"ראיתי את הספר שלו "מנוחה בשמחה"
חכו ממתקים וכולו מחמדים, ונהנתי מאוד
מאוד, ועבודתו עבודה נפלאה עד מאוד"

תורת מזוזה

בית אסתר

כבר פקיע שמו של בני החבורה שבכולל האברכים במבשרת ציון, בני ציון המסולאים בפז שקבעו מושבם בבית המדרש ובשנה האחרונה זכו וזיכו בהרחבת ספסלי בית המדרש בהקמת חבורת זכרון אסתר ע"ש האשה החשובה מרת אסתר קניג ע"ה, בהשתדלות בניה שליט"א שזכו להושיב ישיבה על קברה לעילוי נשמתה, וכעת זכו ובאו להגיש מפרי עמלם ויגיעם לפני כלל שוחרי תורה והלכה.

ספר שלם שבו קרוב לשש מאות עמודים וכולו מיוחד ומוקדש למקצוע אחד שבתורה, הזקה הוא שיהפוך לכלי מחזיק ברכה עבור כלל המעיינים בסוגיות אלו, ואולם כאן אף הגדילו עשות והשכילו מחברי הספר לסדרו בסדר נכון ועוד נטו ידם להוסיף בו כמה חידושים מופלגים ומועילים, אשר יכולים היו לקבוע ברכה לעצמם כחיבור נפרד, בראש הספר הובאה ברכת פוסק הדור מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א המביע את התפעלותו מגודל ההיקף והעמל הניכרים בספר [כגוף הספר אף הובאה מכתב תשובת מרן הגר"מ שליט"א בכמה עניינים].

הספר מחולק לשלושה שערים, דבר דבור על אופנו, בצורה תועלתית עבור הלומדים והמעיינים. בסקירתנו זו נתחיל וניכנס ראשנו ורובנו בשער השני, מפני החידושים שנתחדשו בו והם לטעמנו בבחינת אור גדול בספרות ההלכה בשטח זה.

חלקו הראשון של השער, הוא מהדורה חדשה של 'קונטרס מזוזות ביתך' למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זללה"ה על סדר השולחן ערוך, אשר הוא מרא דשמעתתא בסוגיות אלו, וסביב לו נקבע מדור 'שי"ח מבשר' המכיל עיונים וביאורים בעיקרי שיטות הראשונים והאחרונים משורשי הסוגיות ועד להלכה למעשה, וכן ליקוט מקיף בשם 'תשובות ופסקים' מתשובות גדולי הפוסקים בדור האחרון בשאלות מעשיות המצויות בזמננו. בסוף הקונטרס הוצגו 'גליונות הגאון רבי גדליה גדל זצ"ל' אשר דן והשיג בדברי רבנו מרן שה"ת זללה"ה, בתוספת מו"מ ביאורים ועיונים בדבריהם.

חלקו השני של השער, הוא מדור התשובות הכולל בקרבו שו"ת בענייני מזוזה, מוגהות ומוערות כמו"מ נרחב. מדור זה כולל הן תשובות חשובות בעניינים אלו מספרי השו"ת לרבנותינו האחרונים, והן כמה תשובות מגדולי הפוסקים שליט"א.

חלקו השלישי של השער, סובב והולך בשיטת רבנו הגדול מרן החזון איש זללה"ה בהלכות וענייני מזוזה, משורש הדברים ועד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ומשא ומתן בדבריו, ושמו יקבנו 'מזוזות איש'.

שער זה הוא שער ההלכה, והתועלת בו גדולה וברורה הן ללומדי השולחן ערוך כסדרו בהלכות אלו והן למעיינים אשר בקל וכולו למצוא כל דבר לפי עניינו. תועלת מרובה הייתה בהצבת מפתחות עניינים מפורטים במקובל בספרי ההלכה למעשה היוצאים לאור בדורנו ואולי עוד חזון למועד.

השער שקדם לו הוא שער הסוגיות, הכולל הן מראי מקומות וציונים להרחבת היריעה והן ביאורי סוגיות באופן מקיף ומופלא על סדר סוגיות הש"ס בענייני מזוזה אשר עיקרם במנחות וביומא, ובסופו קונטרס גדול של חידושי תורה בסוגיות אלו ממרנן ורבנן גדולי התורה וההלכה זצ"ל ויבלחט"א.

והשער השלישי הוא שער זכרון ובו חידושי תורה מבני משפחת קניג בעניינים שונים רבי עניין. בראש השער קונטרס ארוך במיוחד, משובב לב, בענין הציה שפחה וחציה בת חורין, מעשה ידי אמן הגאון הגדול רבי דוד צבי שוסטל שליט"א ראש ישיבת לייקווד, וכן מערכה סדורה ובנויה לתלפיות בעניין קביעת שם העיר בית שמש לגיטין מהגרד"י קניג שליט"א.

את הספר ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות, וכן במשרדי מוסדות כנסת ישראל רחוב קיבוץ גלויות 6 במבשרת ציון, ובטלפון: 0527667079, 0527613742

הוצאה לאור צוף | הפצה: קולמוס

• בשורה נפלאה •

ללומדי סוגיות והלכות מזוזה
בהופיע אור חדש - כרכא דכולא ביה

ספר תורת מזוזה בית אסתר

ובו שלושה שערים נפתחים לכל ענייני מזוזה והלכותיה

• בסוגיות השי"ס והפוסקים

• הלכה למעשה

• מדור תשובות והידושי גדולי התורה

וראו זה חדש:

קונטרס

מזוזות ביתך

ממרן הגר"ח קניבסקי זללה"ה

עם גליונות הג"ר גדלי' נדל זצ"ל

וסביב לו עיונים וביאורים

בעיקרי שיטות

הראשונים והאחרונים

...

קונטרס

מזוזות איש

בדברי מרן החזון איש זללה"ה

בענייני מזוזה

הזהיר במזוזה
זוכה לדירה
נאה

הידעת -

כי כמעט כל הלכות שביעית
נוגעות למעשה בארבעת המינים?
כיון שאין מי שלא חייב בנטילתם -
אין מי שלא נצרך לידיעת הלכותיהם!

לראשונה -

היקף נדיר של כל הלכות שביעית הנוגעות לארבעת המינים,
מבוסס על דברי הפוסקים, מעודכן מפורט.
כולל עצות מעשיות ופרקטיות בענין טיפול, קטיף, השגה, נטילה,
ושימוש בהם בחג ולאחריו. בין מהפקד ובין מאוצר בי"ד.

משמחי לב ארבעת המינים בשביעית

להשיג ברשת הנויות יפה נוף, ובחנויות הספרים המובחרות.

פרטים בטל': 05484-36252 [נומו להשאר הרעה]

איזה הלכות שביעית
נוגעות לסוכות של
תחילת שביעית?

מהם הדינים הנוגעים
לקוטפים מן ההפקד?

מה עדיף - אתרוג
מהפקד, אוצר בי"ד, או
אתרוג נקי ומהודר?

האם יש הלכות שביעית
הנוגעות ללולב הדס
וערבה?

מהו אוצר בי"ד - ומהם
זכויותיו, חובותיו,
מעלותיו, וחסרונותיו?

ועד הלכה
"משמחי לב"
בדור הלכה ומעשה

עוד
בסדרה:

משמחי לב - קניית ספר תורה

אמרי מרדכי

הלכות בשר בחלב

השבוע
ניתן להשיג
בזכני בלוי בבתי הכנסת
ברחבי הארץ
במחיר מיוחד

הופיע כרך ראשון מספר 'אמרי מרדכי'
על סדר שו"ע יורה דעה, הלכות בשר בחלב

ביאורים, ציונים ועיונים בעומק דברי הראשונים והאחרונים שוש"ע ונושאי
כליהם. החל משרשי הסוגיות ועד לפרטי ההלכה למעשה ושאלות בנושאים
המצויים ומתחדשים בזמננו והכל בסדר נכון דבר דבור על אופנו

מתוך הסכמותיהם של גדולי ישראל שליט"א:

הג"ר **אביגדר נבנצל** שליט"א:

ראיתי כי צלל במים אדירים והעלה פנינים יקרים מזהב ומפז לשמחת כל לומדי התורה.

הג"ר **דניאל וולפסון** שליט"א:

מפליא הוא לראות חיבור גדול אשר נכתב בבהירות מיוחדת במינה ובסידור נכון בטוב
סעם ודעת וכו' החיבור יוכל להביא תועלת גדולה מאוד לעוסקים בסוגיות עמוקות אלו
בבהירות ובישירות.

הג"ר **שמחה רבינוביץ** שליט"א:

ונכתב בבהירות ובשפה הברורה לכל נפש, המתאימה גם לאנרכים צעירים וכו' וגם למורי.
הוראות יושבי על מדין.

הג"ר **מתתיהו דייטש** שליט"א:

ספר רב הכמות והאיכות, צולל במצולות הים ביסודי ההלכות בש"ס ופוסקים ראשונים
ואחרונים והולך מישרים לבאר ולברר הדק היטב עד ההלכה למעשה וכו' ובטוחני כי רבנן
ותלמידיהון יתענגו על נועם דבריו היקרים וכו' ויבאו רבים ויביאו הברכה לתוך ביתם.

בתבנית
משנה
ברורה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות | הוצאה לאור צוף | הפצה: קולמוס 072-2441670 ניתן להשיג בשייבת מיר בטלפון: 0548468012

החדשים של צוף

ספרים חדשים מבית 'צוף' הוצאה לאור

חדש על המדף

ראה מעשה וזכור

עובדות מאלפות ופנינים יקרים
מגדולי וצדיקי הדורות
מאת הגאון
רבי **שמואל אהרן יודלביץ** שליט"א

לקיחה תמה

הלכות ארבעת המינים
בצורת הדף של המשנה ברורה
מאת הגאון
רבי **שמעון אדלר** שליט"א

באר יעקב צבי

על מסכת כתובות חלק ב'
מאת הגאון
רבי **יעקב צבי פרידמאן** שליט"א
מג"ש ומרביץ תורה בחבורת
'יסודי התורה' ד'סטאטמאר

אזהרת הקודש

ל"ו אזהרות והנהגות קדושות
יסודות נאמנים מדברי רבותינו
זיע"א
עם פירוש **צרווא דחיי**